

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANA BİLİM DALI**

**RUSYA FEDERASYONU’NUN ULUSAL
GÜVENLİK POLİTİKALARINA YÖN
VEREN BELGELER VE ETKİ EDEN
GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI**

Alperen Kürşad ZENGİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
OCAK- 2019**

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANA BİLİM DALI**

**RUSYA FEDERASYONU’NUN ULUSAL
GÜVENLİK POLİTİKALARINA YÖN
VEREN BELGELER VE ETKİ EDEN
GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI**

**DANIŞMAN: Dr. Öğr. Üyesi Osman AĞIR
JÜRİ: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Burhanettin Coşkun
JÜRİ: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet TUNÇ**

Alperen Kürşad ZENGİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
OCAK-2019**

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI

RUSYA FEDERASYONU'NUN ULUSAL GÜVENLİK
POLİTİKALARINA YÖN VEREN BELGELER VE
ETKİ EDEN GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI

Alperen Kürşad ZENGİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ / PROJESİ

Kod No:

Bu Tez/Proje 02/01/2019 Tarihinde Aşağıdaki Jüri Üyeleri Tarafından
Oy Birliği/Oy Çokluğu ile Kabul Edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Osman AĞIR

BAŞKAN

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet
Burhanettin ÇOŞKUN

ÜYE

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet TUNÇ

ÜYE

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Ahmet EYİCİL
Enstitü Müdürü

Not: Bu tez ve Projede kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**RUSYA FEDERASYONU’NUN ULUSAL
GÜVENLİK POLİTİKALARINA YÖN VEREN
BELGELER VE ETKİ EDEN GÜVENLİK
YAKLAŞIMLARI**

Alperen Kürşad ZENGİN

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Osman AĞIR

Yıl : 2019, Sayfa: 109

**Jüri : Dr. Öğr. Üyesi Osman AĞIR (Başkan)
: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Burhanettin ÇOŞKUN (Üye)
: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet TUNÇ (Üye)**

Rusya Federasyonu’nun güvenlik politikalarını açıklamak amacıyla yapılan bu çalışma; uluslararası ilişkilerin daha iyi anlaşılması adına, mevcut durumları belli bir teoriye dayandırma gerekliliğinden yola çıkarak, şu temel sorunsal üzerine: Uluslararası ilişkiler teorilerinden hangisi, Rusya Federasyonu’nun güvenlik politikalarını analiz edebilir (?) yoğunlaşmıştır. Sorunsal dâhilinde çalışma: “Rusya Federasyonu’nun güvenlik politikalarını neo-realist teori şekillendirmektedir ve bu politikaların nedensel argümanlarına İnşacı Kuram cevap vermektedir” hipotezi üzerinden sınanmıştır.

Bu hipotezin sınanması adına; öncelikle kavramsal-kuramsal çerçeve oluşturulmuş, daha sonra Rus kimliğinde güvenlik anlayışı incelenmiş ve son olarak Rusya Federasyonu’nun güvenlik belgeleri (Ulusal Güvenlik Konsepti ve Askeri Doktrin); daha önce incelenen, kavramsal-kuramsal çerçeveye uygun bir şekilde bir örüntü oluşturularak analiz edilmiştir.

Çalışmada, ulaşılan bulgular çerçevesinde şu sonuçlara ulaşılmıştır;

a) Rusya Federasyonu uluslararası sistemi anarşik-istikrarsız görmektedir.

b) Rusya Federasyonu’nun ulusal güvenliğine yönelik temel tehditler, uluslararası sistemin yapısından kaynaklanmaktadır.

c) Rusya Federasyonu'nun güvenlik politikaları, “nükleer caydırıcılık ve askeri kapasite” ve “ittifaklar yolu ile dengeleme” stratejileri çerçevesinde oluşturulmuştur.

d) Rusya Federasyonu'nun “ben” algısı olan büyük/güçlü devlet anlayışı varlığını sürdürmektedir.

e) Rusya Federasyonu'nun “öteki” algısı olan Batı; NATO, ABD ve AB üzerinden devamlılığını sürdürmektedir.

f) Rusya Federasyonu'nun “öteki” algısı, düşünsel-ideolojik unsurlardan değil, jeopolitik kaygılar neticesinde oluşmuştur.

g) Rus kimliğinin düşünsel-ideolojik temellerinden biri olan Avrasyacılık, Yeni (Neo)- Avrasyacılık haliyle varlığını sürdürmektedir.

Çalışmanın; ulaşılan bulgular dâhilinde genel sonucu şu şekilde özetlenebilir: “Rusya Federasyonu güvenlik politikalarını, geçmişinde olduğu gibi günümüzde de NATO, ABD ve AB'nin “çevreleme, cordon sanitaire, kuşatma” politikalarına karşı, “tampon bölgeler” oluşturmak üzerine kurmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Rusya Federasyonu, Güvenlik Politikaları, Ulusal Kimlik, Neo-Realizm, İnşacılık, Güvenlik Belgeleri.

**DEPARTMENT OF POLITICAL SCIENCE AND INTERNATIONAL
RELATIONS
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM UNIVERSITY**

ABSTRACT

MA THESIS

**DOCUMENTS THAT GIVE DIRECTION TO
NATIONAL SECURITY POLICIES TO RUSSIAN
FEDERATION AND AFFECTING SECURITY
APPROACHES**

Alperen Kürşad ZENGİN

Supervisor : Asst. Prof. Dr. Osman AĞIR

Year : 2019 , Pages: 109

**Jury : Dr. Öğr. Üyesi Osman AĞIR (Chairperson)
: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Burhanettin ÇOŞKUN (Member)
: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet TUNÇ (Member)**

This study was carried out to explain the security policies of the Russian Federation. On the basis of the necessity of basing the current situation on a certain theory in order to better understand international relations, on the following main problem: which theories of international relations can analyze the security policies of the Russian Federation (?) Work within the context: The hypothesis has been tested on the hypothesis that of the Russian Federation's security policies are shaping the neo-realist theory and the causal arguments of these policies respond to the Constructive Theory.

For testing this hypothesis; first, the conceptual-theoretical framework was formed, then the security concept in the Russian identity was examined and, finally, the security documents of the Russian Federation (National Security Concept and Military Doctrine); it has been analyzed by analyzing a pattern in accordance with the conceptual theoretical framework.

In the study, the following findings were reached within the framework of the findings;

a) The Russian Federation considers the international system anarchic-unstable.

b) The main threats to the national security of the Russian Federation stem from the structure of the international system.

c) Security policies of the Russian Federation have been established within the framework of balancing with nuclear deterrence and military capacity with and balancing through alliances strategies.

d) The Russian Federation's state perception of a large / strong state continues to exist.

e) The West, the Russian “other” perception; NATO continues its continuity through the USA and the EU.

f) The Russian Federation's perception of the other was not a result of intellectual-ideological elements, but of geopolitical concerns.

g) Eurasianism, which is one of the intellectual-ideological foundations of Russian identity, continues its existence as Neo-Eurasianism.

The general conclusion of the study can be summarized as follows: at The Russian Federation builds its security policies on son buffer zones de against NATO, US and EU's, containment, cordon sanitaire, siege policies.

Key Words: Russian Federation, Security Policies, National Identity, Neo-Realism, Constructivism, Security Documents.

ÖN SÖZ

Sovyetler Birliği'nin dağılması, 17. yüzyıldan itibaren süregelen “imparator-devlet” anlayışından yaklaşık üç yüz sene sonra “ulus devlet” anlayışına dönüşmesi, uluslararası sistemin iki kutbundan biri olma özelliğinin kaybedilmesi gibi etkenler, Rusya Federasyonu'nu zayıf/güçsüz devletler sınıfına itse de; günümüzde kaybettiği gücünü tekrar kazanarak, sahip olduğu; jeopolitik, nükleer silah kapasitesi, doğal kaynaklar, savunma-askeri endüstrisi, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Daimi Üyesi olma durumuyla ve uluslararası sistemde yaşanan sorunlara etkin katılımı ile uluslararası sistemin en önemli aktörlerinden biri haline gelmiştir.

Rusya Federasyonu'nun güvenlik politikalarını açıklamak amacıyla yapılan bu çalışma; uluslararası ilişkilerin daha iyi anlaşılması adına, mevcut durumları belli bir teoriye dayandırma gerekliliğinden yola çıkarak, şu temel sorunsal üzerine: “Uluslararası ilişkiler teorilerinden hangisi(hangileri), Rusya Federasyonu'nun güvenlik politikalarını analiz edebilir(?)” yoğunlaşmıştır. Sorunsal dâhilinde çalışma: “Rusya Federasyonu'nun güvenlik politikalarını neo-realist teori şekillendirmektedir ve bu politikaların nedensel argümanlarına İnşacı Kuram cevap vermektedir” hipotezi üzerinden sınanmıştır. Bu hipotezin sınanması; Rusya Federasyonu'nun güvenlik belgelerinin (Ulusal Güvenlik Konsepti ve Askeri Doktrin) analiz edilmesiyle sağlanmıştır.

Uluslararası ilişkiler disiplininde, ulusal güvenlik konsepti ve askeri doktrinlerin incelenmesi üzerine yapılan çalışmalara nadiren rastlanmaktadır. Bu bakımdan çalışma, alanında özgündür. Bu çalışmanın, konu ile ilgili yapılacak diğer çalışmalar için referans olabileceği düşünülmektedir.

Yüksek lisans öğrenimim boyunca bana desteklerini esirgeyemeyen, Rusya'yı sevdiren, çalışmanın oluşturulması adına değerli tavsiyelerde bulunan danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Osman AĞIR'a teşekkürü bir borç bilirim.

Akademik hayatım boyunca verdiğim sıkıntılara rağmen desteklerini üzerimden hiç esirgememiş olan kardeşlerime, anneme ve can yoldaşıma teşekkür ederim.

Bu çalışmayı anneme ithaf ediyorum.

Alperen Kürşad ZENGİN
OCAK- 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT.....	III
ÖN SÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VI
KISALTMALAR LİSTESİ	IX
TABLolar LİSTESİ.....	X
ŞEKİLLER LİSTESİ	XI
1. GİRİŞ	1
2. KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ARAŞTIRMALAR	4
3. RUSYA FEDERASYONU HAKKINDA GENEL TANITICI BİLGİLER	9
3.1. Tarih	9
3.2. Coğrafya.....	11
3.3. Nüfus ve Demografik Yapı	12
3.4. Ekonomi	14
4. KAVRAMSAL OLARAK GÜVENLİK.....	17
4.1. Güvenlik Kavramı	17
4.1.1. Güvenlik Kavramının Etimolojik Kökenleri	17
4.1.2. Güvenlik Kavramının Tanımsızlık Tanımı.....	17
4.1.3. Ulusal Güvenlik Kavramı	19
4.1.4. Ulusal Güvenlik Politikası.....	21
4.2. Güvenlik Çalışmalarının Tarihsel Gelişimi	22
4.2.1 Erken Dönem (1918-1955).....	22
4.2.2. Altın Çağ (1955- 1965)	22
4.2.3. Rönesans Dönemi (1970-1991).....	23
4.2.4. Soğuk Savaş Sonrası Dönem ve Yeni güvenlik	23
5. ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE FARKLI GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI	25
5.1. Realist Yaklaşım	25
5.1.1. Klasik Realizm	25
5.1.2. Neorealizm / Yapısal Realizm.....	27
5.1.2.1. Savunmacı Realizm.....	27
5.1.2.2. Saldırgan/Atak Realizm	29
5.1.3. Neoklasik Realizm ve Güvenlik.....	30

5.2. Eleştirel Güvenlik Yaklaşımı	31
5.2.1. Derinleşme.....	32
5.2.2. Genişleme	33
5.2.3. Özgürleşme.....	34
5.3. İnşacı Güvenlik Yaklaşımı	35
6. RUS ULUSAL KİMLİĞİNDE GÜVENLİK ANLAYIŞI	39
6.1.Rus Ulusal Kimliği.....	39
6.1.1. Jeopolitik	42
6.1.2. Yayılmacılık	44
6.1.2.1.Yayılmacılık Politikasının Düşünsel ve Teorik Unsurları	46
6.1.2.1.(1). Üçüncü Roma Teorisi.....	46
6.1.2.1.(2). Marksist- Leninist İdeoloji	47
6.1.2.1.(3). Avrasyacılık.....	55
6.1.2.1.(3). (a). Klasik Avrasyacılık	56
6.1.2.1.(3). (b). Neo/Yeni-Avrasyacılık.....	57
6.1.2.1.(4). Panslavizm.....	58
6.1.2.1.(4). (a). Çarlık Rusya Dönemi	59
6.1.2.1.(4). (b). Sovyetler Birliği Dönemi	62
6.1.2.1.(4). (c). Rusya Federasyonu Dönemi.....	63
6.1.2.1.(5). Batıcılar/Atlantikçiler	63
6.1.2.2.Yayılmacılığın Reel politığı: Bölgesel Tampon	64
7. RUSYA FEDERASYONU'NUN GÜVENLİK BELGELERİNİN NEO-REALİST VE İNŞACI YAKLAŞIM ÇERÇEVESİNDE ANALİZİ	70
7.1. Ulusal Güvenlik Konseptleri.....	70
7.1.1. 1997 Yılı Ulusal Güvenlik Konsepti	71
7.1.1.1. Realist Yaklaşım	73
7.1.1.2. İnşacı Yaklaşım	73
7.1.2. 2000 Yılı Ulusal Güvenlik Konsepti	74
7.1.2.1. Realist Yaklaşım	76
7.1.2.2. İnşacı Yaklaşım	77
7.1.3. 2009 Yılı Ulusal Güvenlik Belgesi.....	77
7.1.3.1. Realist Yaklaşım	79
7.1.3.2. İnşacı Yaklaşım	80
7.1.4. 2015 Yılı Ulusal Güvenlik Belgesi.....	80
7.1.4.1. Realist Yaklaşım	82

7.1.4.2. İnşacı Yaklaşım	84
7.2. Askeri Doktrinler	84
7.2.1. 1993 Yılı Askeri Doktrin	84
7.2.1.1. Değerlendirme	86
7.2.2. 2000 Yılı Askeri Doktrin	86
7.2.2.1. Realist Yaklaşım	87
7.2.2.2. İnşacı Yaklaşım	88
7.2.3. 2010 Yılı Askeri Doktrin	89
7.2.3.1. Realist Yaklaşım	91
7.2.3.2. İnşacı Yaklaşım	91
7.2.4. 2014 Yılı Askeri Doktrin	92
7.2.4.1. Realist Yaklaşım	93
7.2.4.2. İnşacı Yaklaşım	94
8. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	95
KAYNAKÇA	98
ÖZ GEÇMİŞ	109

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AB	: Avrupa Birliği
BDT	: Bağımsız Devletler Topluluğu
KGAÖ	: Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü
NATO	: Nort Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
AEB	: Avrasya Ekonomi Topluluğu
ŞİÖ	: Şangay İş birliği Örgütü
RFUGK	: Rusya Federasyonu Ulusal Güvenlik Konsepti
RFAD	: Rusya Federasyonu Askeri Doktrini
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SALT	: Strategic Arms Limitations Treaty (Stratejik Silahların Azaltılması Görüşmeleri)
SBKP	: Sovyetler Birliği Komünist Partisi
ABM	: Anti Ballistic Missile (Anti-Balistik Füze)
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablolar</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo.3.1. Nüfusun Kır ve Kente Göre Dağılımı.....	12
Tablo.3.2. Rusya Federasyonu'na Göç eden Uluslararası Göçmenlerin Bölgelere Göre Dağılımı	12
Tablo.3.3. Nüfusun En Kalabalık Etnik Grupları	13
Tablo.3.4. Rusya Federasyonu'nda En Zengin ve En Fakir Dokuz Bölge	15
Tablo.4.1. Ulusal Güvenliğe Yönelik Tehdit Algılamaları.....	20
Tablo.5.1. Realist Teoride Güç Mücadelesine ilişkin Farklılıklar	28
Tablo.6.1. Sovyetler Birliği'nin İlk Nükleer Çalışmalarına Dair Önemli Günler	49
Tablo.6.2. Yeni Avrasyacı Düşünürlerin Karşılaştırmalı Analizi.....	56
Tablo.6.3. Rus Jeopolitik Düşüncelerinin Dünya Görüşü ve Stratejileri.....	57
Tablo.6.4. Rusya'nın Gürcistan Politikası: Kızıışmanın Evreleri	67

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil No</u>	<u>Sayfa</u>
Şekil 3.1. Rusya Federasyonu’nun Fiziki Haritası	11
Şekil 5.1. İnşacılığın Bileşimi.....	35
Şekil 6.1. Rus Ulusal Kimliğinde Güvenlik Anlayışı.....	39
Şekil 6.2. Doğu Avrupa Düzlüğü Haritası.....	41
Şekil 6.3. Tarihsel Rus Yayılması	44
Şekil 6.4. Rusya’nın Stratejik Sınırları	63
Şekil 6.5. SSCB Sınırları-1938.....	64
Şekil 6.6. 1949-1989 Sovyet Bloku.....	65
Şekil 6.7. NATO ve AB’nin Yayılışı	66

1. GİRİŞ

26 Aralık 1991; Sovyetler Birliği'nin dağılması, Rusya Federasyonu'nun bağımsızlığının ilanı, yaklaşık kırk beş yıl boyunca süregelen Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve uluslararası sistemin iki kutuplu yapısının ortadan kalkması gibi önemli gelişmelerin yaşandığı bir tarih olarak, özellikle uluslararası ilişkiler disiplini adına bir mihenk taşı olmuştur.

Sovyetler Birliği'nin dağılması, 17. yüzyıldan itibaren süregelen “imparator-devlet” anlayışından yaklaşık üç yüz sene sonra “ulus devlet” anlayışına dönüşmesi, uluslararası sistemin iki kutbundan biri olma özelliğinin kaybedilmesi gibi etkenler, Rusya Federasyonu'nu zayıf/güçsüz devletler sınıfına itse de; günümüzde kaybettiği gücünü tekrar kazanarak, sahip olduğu; jeopolitik, nükleer silah kapasitesi, doğal kaynaklar, savunma-askeri endüstrisi, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Daimi Üyesi olma durumuyla ve uluslararası sistemde yaşanan sorunlara etkin katılımı ile uluslararası sistemin en önemli aktörlerinden biri haline gelmiştir.

1990'lı yıllarda Rusya Federasyonu içerde; ekonominin kötü gidişatı, yerel-ayrılıkçı çatışmalar, politik istikrarsızlık, *Oligarklar*'ın siyasi baskıları, dışarda: Avrupa-Atlantik güvenlik yapılanmasının haksız, ezici eylemleri ile uğraşmış ve uluslararası sistemde yok sayılmıştır. Bu yıllarda, Rusya Federasyonu'nun güvenlik ve dış politika anlayışı Batı üzerine kurulmuş, başka bir deyişle; Rusya Federasyonu'nun ulusal güvenliğinin derecesi, Batıyla ne kadar uyumlu, Batıyla ne kadar entegre olduğuyula ölçülmüştür. Bu dönemde Rusya Federasyonu, uluslararası sistem üzerinde ABD'nin hegemonluğunu kabul etmiştir.

2000'li yılların erken dönemlerinde, Rusya Federasyonu, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının yarattığı travmadan kurtulmuş ve bu çerçevede, devlet anlayışında radikal bir değişime giderek, devletin içinde bulunduğu kötü durumun düzeltilmesi için ülke içinde siyasal istikrarın sağlanması adına; yerel-ayrılıkçı çatışmalar çözüme kavuşturulmuş, ekonomi devlet merkezli hale getirilerek Rus vatandaşlarının refah düzeyi iyileştirilmiş, *Oligarklar*'ın siyasi nüfuzu kırılmış, ülke dışında, devletin imajının yükseltilmesi ve ulusal güvenliğin sağlanması adına; Batı üzerine kurulu politikalar bir tarafa bırakılmış, Atlantik güvenlik yapılanmasının haksız, ezici eylemlerine karşı sesini yükseltmiş, enerji kaynakları ve BMGK kartlarını etkin bir şekilde kullanmıştır. Bu dönemde Rusya Federasyonu, uluslararası sistemin çok kutuplu yapısının ortaya çıkardığı yaşam alanını iyi kullanarak, uluslararası sistemde etkin bir oyuncu olmak için, ABD'nin tek kutuplu dünya düzeni kurma çabalarına üstü kapalı söylemler ile karşı çıkmış, ulusal çıkarlarını korumak adına BDT, KGAÖ, gibi kurumlar ile bölgesel güvenlik ve entegrasyon sağlanması hedeflenmiştir.

Rusya Federasyonu'nun bu tür politikalar oluşturmada; NATO'nun 1999 yılında 4.genişleme politikası dâhilinde, Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya, 2004 yılında 5. genişleme döneminde ise Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya, Slovakya, Slovenya'nın (NATO, 11.11.2018, www.nato.int) NATO'ya üye olmasının etkisi büyüktür.

2008 yılında Gürcistan'ın NATO'ya üye olması gündeme geldiğinde, Rusya Federasyonu geçmişinde yaşadığı “Batı tarafından çevrelenmişlik sendromunu” sert bir şekilde tekrar yaşamış, 1999 ve 2004 yılları NATO'nun genişleme stratejilerini de göz önünde bulundurarak Gürcistan'a müdahale etmiştir. Yine 2014 yılında Ukrayna'nın AB'ye üyeliği gündeme gelmiş, Rusya Federasyonu bu durumu güvenlik tehdidi olarak algılamış ve Ukrayna'nın doğusunu ve Kırım'ı işgal etmiştir.

Rusya Federasyonu, güvenlik politikalarının ana çerçevesini oluşturan; 1997, 2000, 2009, 2015 yıllarında dört Ulusal Güvenlik Konsepti, 1993, 2000, 2010, 2014 yıllarında dört Askeri Doktrin olmak üzere toplam sekiz güvenlik belgesi yayınlamıştır.

Rusya Federasyonu’nun güvenlik politikalarını açıklamak amacıyla yapılan bu çalışma; uluslararası ilişkilerin daha iyi anlaşılması adına, mevcut durumları belli bir teoriye dayandırma (Sönmezoğlu, 1995: 79) gerekliliğinden yola çıkarak, şu temel sorunsal üzerine: Uluslararası ilişkiler teorilerinden hangisi(hangileri), Rusya Federasyonu’nun güvenlik politikalarını analiz edebilir(?) yoğunlaşmıştır. Bu sorunsal dâhilinde çalışma: “Rusya Federasyonu’nun güvenlik politikalarını neo-realist teori şekillendirmektedir ve bu politikaların nedensel argümanlarına İnşacı Kuram cevap vermektedir” hipotezi üzerinden sınanmıştır.

Çalışmada, öne sürülen hipotezin ispatlanabilirliğinin tartışılması adına, dört boyutta analiz yapılmıştır;

- I. Rus ulusal kimliğinde güvenlik anlayışı
- II. Neo-Realizmin temel önermeleri
- III. İnşacı Kuramın temel önermeleri
- IV. Rusya Federasyonu’nun güvenlik belgelerinin Neo-Realizm ve İnşacı Kuram üzerinden analizi

Rus ulusal kimliğinde güvenlik anlayışı incelenmiş ve şu sonuçlara varılmıştır:

- a) Rus kimliğinde “ben” algısı, büyük/güçlü devlet olma üzerine kurulu, mesihçi/kurtarıcı anlayış çerçevesinde oluşmuştur
- b) Rus kimliğinde “öteki” algısı, Batı ve onun “cordon sanitaire, kuşatma, çevreleme” politikaları çerçevesinde oluşmuştur
- c) Rus kimliğindeki “öteki” algısı, düşünsel ve ideolojik edinimlerden değil, jeopolitik kaygılar üzerine kuruludur

Neo-Realizmin temel önermeleri şu şekildedir;

- a) Uluslararası sistemin yapısı anarşiktir
- b) Ulusal güvenliğe karşı olan tehditlerin kaynağı, uluslararası sistemdir
- c) Devletler güvenlik politikalarını “nükleer caydırıcılık ve askeri kapasite ile dengeleme” ve “ittifaklar yolu ile dengeleme” stratejileri çerçevesinde oluştururlar.

İnşacı Kuramın temel önermeleri şu şekildedir;

- a) Ulusal kimliğin yapı taşları “ben” ve “öteki”dir
- b) Ulusal kimliğin kendine rol(misyon) biçme yönü vardır ve bu roller düşünsel ideolojik unsurlar tarafından ortaya çıkar

Rusya Federasyonu’nun güvenlik belgeleri; Neo-Realizm ve İnşacı Kuram üzerinden analiz edilirken teorilerin yukarda bahsedilen temel önermeleri göz önünde bulundurularak, belgeler üzerinde bir örüntü oluşturulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın gövde metni ele alındığında; Rusya Federasyonu Hakkında Genel Tanıtıcı Bilgiler başlıklı üçüncü bölümde; Rusya Federasyonu’nun tarihi, coğrafyası, nüfusu ve demografik yapısı, ekonomisi ana hatlarıyla incelenmiş, Kavramsal Olarak Güvenlik başlıklı dördüncü bölümde; güvenlik ve ulusal güvenlik kavramsal boyutta incelenmiş, güvenlik çalışmalarının tarihsel gelişimi ele alınmış, Uluslararası İlişkilerde Farklı Güvenlik Yaklaşımları başlıklı beşinci bölümde; realizm, eleştirel teori ve inşacı kuram teorik çerçevede ele alınmış, Rus Ulusal Kimliğinde Güvenlik Anlayışı başlıklı altıncı bölümde, Rus ulusal kimliğine dair jeopolitik, yayılcılık ve düşünsel unsurlar(Üçüncü Roma Teorisi, Marksist- Leninist İdeoloji, Avrasyacılık, Panslavizm, Batıcılar/Atlantikçiler) tarihsel süreç içerisinde incelenmiş, Rusya Federasyonu’nun Güvenlik Belgelerinin Neo-Realizm ve İnşacı Yaklaşım Çerçevesinde Analizi başlıklı yedinci bölümde, 1997, 2000, 2009, 2015 yıllarında dört Ulusal Güvenlik Konsepti,

1993, 2000, 2010, 2014 yıllarında dört Askeri Doktrin olmak üzere toplam sekiz güvenlik belgesi analiz edilmiş ve son olarak sekizinci bölümde çalışmaya dair bulgular ele alınmıştır.

Rusya Federasyonu'nun güvenlik belgeleriyle ilgili çalışmalara nadir rastlanmaktadır. Daha önce yapılmış çalışmalar, güvenlik belgelerini Türkçe'ye çevirmekten ileri gidememiştir. Bu bakımdan çalışma, belgeleri teorik analize tabi tutması açısından özgün bir çalışmadır.

21.yüzyılda, değişen güç dengeleri çerçevesinde, Rusya Federasyonu'nun uluslararası sistemde gittikçe artan rolü onu uluslararası sistemde rol edinmek isteyen diğer devletler için model haline getirmektedir. Bu açıdan Rusya Federasyonu'nun özellikle güvenlik politikalarının anlaşılması çok önemlidir. Ayrıca tarihsel süreç içerisinde, Türkiye için; bazen hasım, bazen müttefik olarak algılanan, özellikle son dönemler, Suriye meselesi, enerji boru hatları, nükleer enerji, silah ithalatı gibi stratejik ortaklıklar kurulan, kadim komşusu Rusya Federasyonu'nun anlaşılması oldukça elzemdir.

Çalışma, nitel ve nicel veriler kullanılarak, tarihsel ve betimsel araştırma yöntemleri dâhilinde oluşturulmuştur. Çalışmanın, kavramsal-kuramsal boyutu ve katkı sağladığı bölümler; alnında önde gelen Türkçe ve İngilizce kaynaklar; kitaplar, makaleler, raporlar ve elektronik veriler kullanılarak oluşturulmuştur.

2. KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ARAŞTIRMALAR

Bu çalışma; önce konunun kavramsal boyutu daha sonra teorik boyutu ve son olarak teorinin pratikte uygulanması hedeflenerek oluşturulmuştur. Bu çerçevede, konunun teorik temelleri ile ilgili daha önce yapılan çalışmalar incelenmiştir. Çalışmanın teorik bağlamda iskeleti şu şekildedir;

- Güvenlik ve ulusal güvenliğin kavramsal boyutu
- Uluslararası ilişkiler teorilerinden; Realizm, Eleştire Teori ve İnşacı Kuram'ın, ulusal güvenliğe dair teorik yaklaşımları
- Rus kimliğinde güvenlik anlayışı

Güvenlik ve ulusal güvenliğin kavramsal boyutuyla ilgili yapılan çalışmalar şu şekildedir:

Baldwin (1997) “The Concept of Security”(Güvenlik Konsepti) eserinde, güvenlik kavramının tanımlanmasının o dönemlerde bir endüstri haline geldiğini, güvenliğini tanımlamak adına yapılan çalışmaların aslında devletlerin güvenlik politikalarını açıkladığını belirtmiş, kavramın belirsizliği üzerinde durmuştur.

Mesjasz (2004) “Complexity Studies and Security in the Complex World: An Epistemological Framework of Analysis”(Karmaşık Dünyada Karmaşıklık Çalışmaları ve Güvenlik: Analizin Epistemolojik Bir Çerçevesi) eserinde, güvenlik kavramının belirsizliğinin nedenlerini; kavrama çok fazla değişkenin girmesi ve normatif teorilerin eklemlenmesi sonucu, kavramın derinleşmesi ve karmaşık bir hale gelmesine yol açması, şeklinde belirtmiştir.

Yine güvenlik kavramının muğlaklığını, az gelişmişliğini ve ihmalini ele alan Buzan (2015) “İnsanlar Devletler ve Korku” eserinde, bahsi geçen sorunsalları beş nedene bağlamıştır; bunlardan birincisi, güvenlik kavramının analizciler tarafından çok karmaşık bulunması ve bundan doğan çekincelerdir. Çünkü güvenlik kavramı, diğer kavramlar kadar olmasa da (güç, adalet, barış) zor bir kavramdır. İkincisi güvenlik ve güç kavramlarının literatürde yaşadığı anlam çakışmasıdır. Üçüncüsü realist çalışmalara karşı ilginin azalması ve idealist kuramların realizme başkaldırısıdır. Dördüncüsü güvenlik çalışmalarının, askeri politikalar üzerine yoğunlaşmaları ve bu sabitlenmenin kavramın gelişimini engellemesidir ve nihayet beşinci ve kalıcı neden ise karar alıcıların kavramın muğlaklığından faydalanmasıdır.

Birdişli (2016) “Teori ve Pratikte Uluslararası Güvenlik: Kavram, Teori, Uygulama” adlı eserinde, güvenlik kavramının açıklanması, adına tamamlayıcı unsurlara; çıkarlar ve tehditler dikkat çekmiştir. Birdişli’ye göre çıkarlar, en genel tanımıyla edinilmiş olan değerleri korunmak ve katkı sağlamak olan her şey, şeklinde tanımlanmıştır. Tehditler ise güvenlik kavramının en önemli unsuru olarak görülmüştür.

Dedeoğlu (2014) “Uluslararası Güvenlik ve Strateji” adlı eserinde, tehditlerin, bir bakımdan gerçek olgu ve olaylara, bir bakımdan da algılama ve tahminlere dayandığını, bir tehdidin gerçekte bir tehlike oluşturup oluşturmadığının ancak gerçekleştiği an anlaşılabileceğini ve bunun da tehdidi berteraf etmek için önlem alınmasının geciktiğinin ifadesi olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda, gerçek olmayan ya da gerçekleşmesi zayıf olan olguların da tehdit olarak algılanabileceği vurgulanmıştır.

Ullman (1983) “Redefining Security” adlı (Güvenliği Yeniden Tanımlama) eserinde, güvenliğin, tehditler üzerinden tanımlandığını varsayımına dayanarak, güvenliğin yalnızca bir amaç değil aynı zamanda bir sonuç olduğu varsayımına ulaşmıştır.

Wolfers (1952) “National Security as an Ambiguous Symbol” (Belirsiz Bir Sembol Olarak Ulusal Güvenlik) eserinde güvenliğin objektif anlamda, edinilen

değerlere yönelik tehditlerin yokluğunu, sübjektif anlamıyla ise bu değerlerin bir saldırıya maruz kalmayacağı korkusuzluğu olarak açıklamıştır.

Ulusal güvenliğin kavramsallaşması, “ulus” kavramının açıklanması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu açıdan, Gellner (2008) “Uluslar ve Ulusçuluk” eserinde, ulus kavramını anlamamız adına biri kültürel, diğeri iradeci iki tanımdan bahseder. Kültürel tanım, iki insanın aynı ulustan sayılabilmesi için mutlaka aynı kültüre sahip olmaları gerekliliğini, iradeci tanım ise, iki insanın aynı ulustan sayılabilmesi için, birbirlerini aynı ulusun üyesi olarak görmeleri gerekliliğini ifade etmektedir.

Güvenliğin daha anlaşılır hale gelebilmesi için kullandığımız, “tehditler” ve “çıkarlar” gibi tamamlayıcı kavramları ulusal güvenliği açıklamak içinde kullanmamız gerekir. Bu bağlamda Varlık (2015) “Ulusal Güvenlik” (Milli Güvenlik Teorisi, Ed: Ü. Özdağ) eserinde, ulusal çıkarları ulusun refahı ve devletin bekası için edinilmiş değerlerin sürdürülmesi ve bu değerlerin arttırılabilmesi için gerekli olduğu düşünülen koşullar olarak tanımlamıştır.

Deibel (2007) “Foreign Affairs Strategy: Logic for American Statecraft” (Amerikan Devlet Mantığında Dış ilişkiler Stratejisi) eserinde ulusal çıkarları dört kategoride incelemiştir bunlar; fiziksel güvenlik, yurt içinde edinilmiş değerleri koruma, ekonomik refah, yurtdışına değerlerini yansıtırma’dır. “Fiziksel güvenlik”; askeri tehditler, “ekonomik refah”; gelişmiş ticaret politikaları ve yetkin ekonomik stratejiler, “yurt içinde edinilmiş değerleri koruma” ülkenin iç yönetim yapısı, değerleri, toplumsal kültürü, “yurtdışına değerlerini yansıtırma” dünya toplumunda devletin vizyonunu korumak ve devletin kendi imajını dünyaya kabul ettirmesi, şeklinde açıklanmıştır

Ulusal güvenliği açıklamada yardımcı olacak bir diğer kavram ise “tehditler” dir. Bu bağlamda, Watson (2008) “U.S. National Security: A Reference Handbook” eserinde (ABD Ulusal Güvenliği: Referans El Kitabı) eserinde ulusal tehditleri; bir devletin sahip olduğu ve planlamaları çerçevesinde oluşturduğu ulusal çıkarlara karşı ona zarar verecek ya da etkileyebilecek olan (ve/veya) olması muhtemel olan herşey, olarak tanımlamıştır.

Ulusal güvenlik çalışmalarının gelişimine ilişkin, Walt (1991) “Renaissance of Security Studies” (Güvenlik Çalışmalarının Rönesansı), eserinde, II. Dünya Savaşı sonrası yirmi yıllık dönem güvenlik çalışmalarının “altın çağı” olarak adlandırılmış, nükleer silahların önem kazanması güvenlik çalışmaları üzerinde büyük bir etki yapmıştır. 1960’ lı yılların ortasına doğru güvenlik çalışmalarının ilk dalgası sayılan “altın çağ” düşüşe geçmiş ve sona ermiştir. Güvenlik çalışmalarının “rönesansı” 1970’lerin ortalarında Vietnam Savaşı’nın sona ermesiyle birlikte, Ford Kurumu’nun çeşitli düzeylerde güvenlik çalışmalarına sponsor olması ile başlamıştır. Bu dönemde güvenlik çalışmaları, tehdit tanımlaması, askeri gücün kontrol edilmesi ve kullanması üzerine yoğunlaşmıştır. Tarih, psikoloji, örgütlenme ve caydırıcılık teorileri klasik bağlamda ele alınmış, nükleer silah politikası, konvansiyonel bağlamda askeri denge, sürpriz saldırı tehlikesi, alternatif kuvvet pozisyonları gibi yeni kavramlar ortaya atılmıştır.

Uluslararası ilişkiler teorilerinden; Realizm’ in güvenliğe dair yaklaşımları, kendi içinde ayrılmış biçimlerine göre; Klasik Realizm, Neo-Realizm/Yapısal Realizm ve Neo-Klasik Realizm şeklinde incelenmiştir. Realizmle ilgili yapılan çalışmalar şu şekildedir:

Açıkmışe (2008) “Kopenhag Okulu ve Realist Güvenlik Çalışmalarında Aktör, Tehdit ve Politika: Avrupa Güvenliği Üzerine Bir Değerlendirme” eserinde, klasik realist teorinin tarihsel gelişimini; Thucydides (M.Ö. 5.yüzyıl) “*Peloponnesos*

Savaşları”, Machiavelli (16.yüzyıl) “*Prens*”, Hobbes (17.yüzyıl) “*Leviathan*”, Clausewitz (19.yüzyıl) “*Savaş Üzerine*” eserleri üzerinden değerlendirmiştir. Bu sayılan yazarlar ve eserler klasik realizmin ataları olarak bilinirler.

Hobbes (2005) “*Leviathan*” eserinde, insanın kusurluğu doğası üzerinde durulmuş, insanların şan şöhret peşinde koştuğunu ve güvenlik-itibar elde etmek amacıyla karşısındaki insanı sindirmeye hatta yok etmeye çalıştıklarını belirtmiştir. İnsanların, insanların tümünü korku ile egemenlik altına almış bir gücün olmadığı durumlarda, savaş durumu içerisinde olduklarını vurgulamıştır.

Machiavelli (2008) “*Prens*” eserinde, prenslikler arası ilişkiler insanın doğası kavramıyla özdeşleştirmiş, prensliklerin birbirlerine karşı nefret duydukları için rekabet ve hırs güdülerini neticesinde, savaşların ortaya çıktığını belirtmiştir.

Clausewitz (2015) “*Savaş Üzerine*” eserinde, tıpkı Machiavelli gibi savaşları insan doğası kavramı ile açıklamıştır. Ayrıca herhangi bir üst güce ve hukuka bağlı olmaksızın devletlerin ortamı anarşik hale getireceğini ve bu anarşik halin mutlak savaş ile sonuçlanacağını belirtmiştir.

Spiras (1996) “*A House Divided: Tragedy and Evil in Realist Theory*” (Bölünmüş Bir Ev: Realist Teoride Trajedi ve Kötülük) eserinde, savaş ve çatışmaların ortaya çıkmasında devlet adamlarının ve siyasi gruplarının etkilerinden bahsetmiştir. Spiras’a göre, insan kusurlu doğasından dolayı daha fazla güç elde etmek istediği için devletler düzeyinde de güç elde etme arzusu çeşitli çatışmalara yol açmaktadır. Bu açıdan (örneğin) savaşlar, özellikle saldırgan devlet adamlarının davranışlarıyla ya da açgözlü, dar görüşlü gruplara iç siyasal sistemde fırsat verilmesiyle ortaya çıkmaktadır.

Klasik realistler devletleri gündeme aldıkları politikalar bakımından revizyonist ve statükocu olarak iki grupta incelerler. Bu bağlamda, Wolfers (1951) “*The Pole of Power and the Pole of Indifference*” eserinde, güvenlik tehditlerinin kaynağının statükocu devletler değil yayılmacı devletler olduğunu, yayılmacı devletlerin; başka devletler üzerinde egemenlik kurmak, toprak kazanmak, manda/himaye gibi durumlardan kurtulmak, kaybedilen toprakları yeniden kazanmak, başka devletlere kendi ideolojilerini kabul ettirmek gibi amaçlarının olduğunu ifade etmiştir.

Schweller (1996) “*Neorealism's Status-quo Bias: What security dilemma?*” (Neo-realizmde Statükocu Durum: Hangi Güvenlik İkilemi?) eserinde, güvenlik tehditlerinin kaynağının, revizyonist devletlerin güç elde etme arzusundan değil, sistemin anarşik yapısından doğan “self-help” kavramından/sisteminden kaynaklandığını belirterek, uluslararası sistemdeki anarşik yapının savaş ve çatışmalara neden olduğunu ileri sürmüştür.

Waltz (1979) “*Theory of International Politics*” (Uluslararası Siyaset Teorisi) eserinde, self-help kavramından yola çıkarak; bir devletin başka bir devlet tarafından saldırıya uğraması durumunda, saldırgan devleti yargılayacak bir makam olmadığı için bu durumun beka sorunu yaratacağını ve böylece saldırıya uğrayan devletin kendini korumak adına askeri kapasitesini arttıracak sonunda güvenlik ikileminin ortaya çıkacağını belirtmiştir. Bu bağlamda, Waltz’ın eseri neo-realizmin güvenlik anlayışı adına “self-help” ve “güvenlik ikilemi” kavramları boyutunda oldukça önemlidir.

Sterling-Folker (1997) “*Realist Environment, Liberal Process*” (Realist Çevre, Liberal Süreç) eserinde, neo-klasik realistlerin; savunmacı realizmin, statükocu olarak tanımladığı devletlerin neden revizyonist davrandığına, aynı şekilde atak/saldırgan realistlerin, devletleri revizyonist olarak tanımlarken, neden bazı devletlerin statükocu davrandığına yönelik sorulara cevap veremedikleri, neo-realizmi eksik bulduklarını ifade etmiştir.

Schweller (2003) “The Progressiveness of Neoclassical” (Neo-klasik İlerleme/gelişim) eserinde, neo-klasik realistlerin preblem odaklı çalışmalar yürüterek temel realist teorileri (klasik realizm ve neo-realizm) geliştirdiklerini, ayrıca teoriye farklı değişkenler ekledikleri için dış politika ve ulusal davranışlar hakkında önemli verilere ulaştıklarını belirtmiştir. Bu bahsi geçen değişkenler ise sistemin anarşik yapısı ve gücün göreceli dağılımının yanında devletlerin iç politikaları, devletlerin iç kapasiteleri ve bunun süreçleri, devlet adamlarının algılamaları olarak belirtilmiştir.

Uluslararası ilişkiler teorilerinden; Eleştirel Teori’nin güvenliğe dair yaklaşımı, gelişim süreci ve gelişim eksenini; derinleşme, genişleme ve özgürlük (özgürleştirme) unsurları dahilinde incelenmiştir. Eleştirel Teori ile ilgili yapılan çalışmalar şu şekildedir:

Birdişli (2014) “Eleştirel Güvenlik Çalışmaları Kapsamında Frankfurt Okulu ve Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Sorunlarına Eleştirel Bir Yaklaşım: Galler Ekolü” eserinde, eleştirel güvenlik çalışmalarının; Soğuk Savaş sonrası dönemde güvenliğin kapsam olarak genişlemesi ve derinleşmesi, yine Soğuk Savaş döneminin tehdit algılamalarının önemsizleşmesi, unsurları çerçevesinde ortaya çıktığını belirtmiştir.

Peoples ve Vaguan (2010) “Critical Security Studies: An Introduction” (Eleştirel Güvenlik Çalışmaları: Giriş) eserinde, derinleşme kavramını; güvenlik anlayışımızı, daha genel olarak siyasal hayatın doğası hakkındaki köklü varsayımlara bağlayan teorik bir yaklaşım olarak ifade etmiş ve bu teorik yaklaşımın ana iddiasının devletlerin tek başlarına güvenliğin referans objesi olmadığı varsayımı üzerine kurgulandığını belirtmiştir.

Booth (2007) “Theory of World Security” (Küresel Güvenlik Teorisi) eserinde, eleştirel teorinin, güvenlik çalışmaları üzerinde genişletici etkilerinin olduğunu belirtmiş ve genişletici etkilerin yedi farklı ekseninde; toplum, etik, demokrasi, küreselleşme, kuvvet kullanımı, ekonomiler, çevre, ortaya çıktığını belirtmiştir.

Booth (1991) “Security and Emancipation” (Güvenlik ve Özgürleş(tir)me) eserinde, güvenliği, tehditlerin olmaması durumu, özgürleşmeyi ise bireylerin, özgürce yapmayı tercih ettikleri şeylere karşı, tercihlerini gerçekleştirmelerini engelleyecek her türlü kısıtlamalardan kurtulma durumu olarak tanımlamıştır. Booth’un bu eseri ve “özgürleş(tir)me” kavramı, eleştirel güvenlik çalışmaları adına mihenk taşıdır.

Uluslararası ilişkiler teorilerinden, İnşacı Kuram’ın güvenliğe yaklaşımı çerçevesinde, norm, kimlik, kültür gibi kavramlar dâhilinde incelenmiştir. İnşacılık ile ilgili yapılan çalışmalar şu şekildedir:

İnşacılık denilince akla gelen ilk isim Aleksandr Wendt’tir. Wendt (1999) “Social Theory of International Politics” (Uluslararası Siyasetin Sosyal Teorisi) eserinde, bireylerin, toplumların ve devletlerin inşa süreci ele alınmış, bu süreçte inşayı yönlendiren unsurlar çerçevesinde, devletlerin bireylere göre daha özerk bir yaşam alanı olduğu belirtilerek, uluslararası sistemin temel aktörünün devletler olduğu belirtilmiştir.

Wendt’in (1995) “Constructing International Politics” (Uluslararası Toplumun İnşası) eserinde, toplumsal/sosyal yapıları oluşturan, paylaşılan tecrübeler, maddi kaynaklar ve pratikler/uygulamalar açıklanmış, sosyal yapının yalnızca süreçler içinde var olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

İnşacı güvenlik yaklaşımı adına literatürdeki en önemli eserlerden biri Peter J. Katzenstein’in (1996) “The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics” (Ulusal Güvenlik Kültürü: Küresel Siyasette Normlar ve Kimlik) eseridir. Bu eserde, ulusal güvenlik politikasının nedensel argümanları “norm”, “kimlik” ve kültür unsurları üzerinden açıklanmış, ayrıca güvenlik çalışmalarındaki ulusal güvenlik

politikasına dair ihmal edilmiş iki unsuru; “politikanın kültürel muhtevası” ve “devletlerin kimlikleri, siyasi aktörler ve hükümetler” üzerine yoğunlaşmıştır.

Rus ulusal kimliğinin anlaşılması adına, tümdengelim(ci) bir analiz yapılarak tarihsel gelişim süreci dönemsel olarak incelenmiş, daha sonra, düşünsel-ideolojik ve jeopolitik unsurlar çalışmanın gidişatına göre eklenmiştir. Rus Tarihi ile ilgili yapılan çalışmalar şu şekildedir;

Kurat’ın (2014) “Rusya Tarihi: Başlangıçtan 1917’ye Kadar”, adlı eseri, 1948’den beri basılmaya devam eden, farklı dillere de çevrilen ve Rus Tarih ile alakalı yazılmış nadir Türkçe kaynaklardan biri olması hasebiyle, çok önemli bir eserdir. Bu eserde, Rusya’nın kökenlerine derinlemesine nüfuz edilmiş ve 1917’ye kadarki dönem geniş bir şekilde ele alınmıştır.

Riasanovsky ve Steinberg (2011) “Rusya Tarihi Başlangıçtan Günümüze” eseri, siyasi tarih yönü ağır basan, kültürel ve ekonomik durumlarla alakalı özgün referanslar sağlayan, farklı dönemlere ait görsellerle desteklenmiş konu adına kült eserlerden biridir. Ayrıca Sovyet Dönemi genel muhtevasıyla, dış politika diliyle anlatılmıştır.

Hosking’in (2015) “Rusya ve Ruslar Erken Dönemden 21. Yüzyıla” eseri, Rus Tarihi’nin dönemsel geçiş süreçlerine odaklanmış, jeopolitik, ekoloji ve ulusal karakter gibi unsurların üzerinde durulmuştur. Eser kaynakçası itibari ile oldukça zengindir.

Bushkovitch’in (2015) “Rusya’nın Kısa Tarihi” eseri, yalnızca siyasi tarih alanında değil aynı zamanda, Ortodoks inancının etkileri, sanat, bilim, edebiyat gibi bir çok unsurun birarada harmanlanmış, konu bazında ek okuma önerileri belirtilmiş bir eserdir.

Rus kimliğinin ana muhtevası bakımından eserler şu şekildedir:

Rusya’nın ulusal kimliği ile ilgili, Türkçe literatürde akla gelen ilk eser Dağı’nın (2002) “Kimlik, Milliyetçilik ve Dış Politika: Rusya’nın Dönüşümü” eseridir. Eser, teorik bakımdan güçlü olmasının yanı sıra Rus kimliğiyle alakalı önemli refanslar sunmaktadır.

Prizel (2004) “National Identity and Foreign Policy: Nationalism and Leadership Poland, Russia and Ukraine” (Ulusal Kimlik ve Dış Politika: Polonya, Rusya ve Ukrayna’da Milliyetçilik ve Liderlik) eserinde, ulusal kimlik ve dış politikanın diyalektik ilişkisine vurgu yapmış, Rus ulusal kimliğinin, Sovyetler Birliği döneminde ideolojik saplantıya dönüştüğünü belirtmiş ve genel bir değerlendirmeye Rus ulusal kimliğindeki temel sorunun “güçlü devlet-zayıf toplum” olduğunu belirtmiştir.

Molchanov (2001) “Political Culture and National Identity in Russian-Ukrainian Relations” (Rus-Ukrayna İlişkilerinde Siyasi Kültür ve Ulusal Kimlik) eserinde, Sovyetler’in dağılmasının ardından , tarihsel süreç içinde oluşmuş Rus ulusal kimliğinin bir bocalama yaşadığını, siyasal kültür bakımından otoriter olmaya devam ettiğini fakat ulusal kimliğinin bir parçası olan “büyük güç” statüsünün son bulduğunu belirtmiştir.

Tsygankov (2016) “Russia’s Foreign Policy: Change and Continuity in National Identity” (Rusya’nın Dış Politikası: Ulusal Kimlikte Değişim ve Devamlılık) eserinde, Rus Dış Politikası üzerinde, Batıcı, Devletçi, Medeniyetçi unsurların etkilerinden bahsetmiş, yaygın kanının aksine Realizm’in tek başına Rus Dış Politikası’nı açıklayamayacağına, İnşacı Kuramın ve pragmatik iş birliği boyutlarında ekletik bir biçimde ele alması gerektiğini belirtmiş ve Rus Kimliği’nin tehdit algılamaları üzerinden bir çalışma ortaya koymuştur.

3. RUSYA FEDERASYONU HAKKINDA GENEL TANITICI BİLGİLER

Rusya Federasyonu sahip olduğu; jeopolitiği, doğal kaynakları, gelişmiş savunma sanayisi, görelî olarak gelişmiş endüstrisi, nükleer gücü ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi daimî üyesi olması gibi özellikleriyle uluslararası sistemin önemli ülkelerinden biridir (Ağır, 2014: 4).

Rusya Federasyonu gibi önemli bir ülkenin, bu denli sınırlı bir çalışma da tamamen açıklanması ve anlatılması mümkün olmasa da Rusya Federasyonu'nun kısa tarihi, coğrafyası, nüfusu ve demografik yapısı, ekonomisi, ana hatlarıyla ele alınmaya çalışılmıştır.

3.1. Tarih

Rusya tarihte uzun bir dönem boyunca ayakta kalmayı başarabilmiş, 17.yüzyıldan günümüze kadar, dünya coğrafyasının en geniş sınırlarına sahip olmuş bir ülkedir (Hosking, 2006: 9). Rus adı (Slavcası: Rusi), menşei ve ifade ettiği anlam bakımından en doğru şekilde “Norman” çalışmaları tarafından ortaya konmuştur. Rus adının eski şekli olan “Rusi”, Finedeki “Routsı”den gelmiştir. Finler, Tockholm çevresinde yaşayan İsveçlilere “Routsı” demişlerdir (Routsı ise İsveççe Roeder yani kayıkçılar, kürekçiler anlamına gelmektedir). Buradan hareketle Slavlar, İsveç'ten gelenlere Rus adını vermişlerdir (Kurat, 2014: 17-18).

Rus Tarihi, birçok çevre tarafından kabul edilen, modern Rusya'nın atası sayılan Kievan Rus Devleti ile başlamıştır. “Rus” bu devlette yaşayanların ortak ismi ve Kiev bu devletin başkenti olarak kabul edilmiştir. Bu devletin, coğrafi anlamda sınırları bugüne göre; Ukrayna'nın kuzey yarısını, Belarus'un tamamını, Rusya'nın batı topraklarının bir kısmını kapsamıştır (Bushkovitch, 2016: 23).

Kievan Devleti'nin ortaya çıkışı adına ilk kapsamlı bilimsel çalışmalar, 18.yüzyılda Gottlieb Bayer, A. Ludving Von Schlözer tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamlı çalışmalar genel olarak, Kievan Devleti'nin “Normanlar” a dayandığını iddia etmiştir (Riasanovsky ve Steinberg, 2016: 19).

Kievan Rus'un Rus Tarihi açısından bir diğer önemi ise, Hristiyanlığın kabulüdür. 980 yılında Kievan Rus'un başına geçen Vladimir, 988 yılında (kesin tarih bilinmemektedir) Bizans kaynaklı Ortodoks Hristiyanlığını kabul etmiştir (Riasanovsky ve Steinberg, 2016: 29). Kievan Rus'un en parlak dönemi “Bilge Yaroslav” olarak bilinen Prens Yaroslav'ın (1019-1054) saltanat dönemidir. Prens Yaroslav, yönetimde istikrarı sağlamış ve ilk Rus Kanunnamesi olarak bilinen “Rus Yasası'nı hazırlamış ve yürürlüğe koymuştur (Kagarlitsky, 2007: 48).

Kievan Rus 1240'da Moğollar tarafından işgal edilmiş ve vergiye bağlanmıştır. Yaklaşık iki asır boyunca ülkede Moğol hâkimiyeti devam etmiştir. Moğol hâkimiyetinden başlayarak, IV. İvan'ın tahta çıkmasına kadarki dönem (1240-1533) “Apanaj Dönemi” olarak adlandırılmıştır (Apanaj; kendi içinde bölünmüş şehir devletleri anlamına gelmektedir). Bu dönemde siyasal istikrar zayıflamış, taht kavgaları uzun dönem devam etmiştir (Riasanovsky ve Steinberg, 2016: 62).

III. İvan 'nın Moskova Kneziliği'nin başına geçmesi ile birlikte (1462) iç karışıklıklar yavaş yavaş azalmış, ülke tek siyasi otorite altında toplanmaya başlamıştır (Bushkovitch, 2016: 57). III.İvan, 1472 yılında Bizans Prensesi “Sofia” (bazı kaynaklarda Poe) ile evlenmesiyle birlikte ilk “Çar” unvanını alan kişi olmuş, ayrıca “Çift Başlı Kartal” sembolünü kendi mührüne ekleyerek, Rus Devletini III. Roma olarak ilan etmiştir (Pelenski, 1977: 40).

IV.İvan'ın 1533'de başa gelmesiyle birlikte, Moskova Kneziliği diğer tüm apanajlar üzerinde otorite sağlamıştır. Çar unvanının kesin olarak büyük prensin ilan edildiği törende kullanılması, onun tahta geçmesi ile birlikte başlamıştır (Cherniavsky, 1975: 21). IV.İvan'ın otoritesi uzun sürmemiş ve iç karışıklıklar, taht kavgaları, isyanlar tekrar baş göstermiştir. 1613'de Romanov Hanedanı'nın başa gelmesi ile bu iç karışıklıklar ortadan kalkmıştır.

1689'da, tahta I. Petro çıkmış ve kendini "imparator" olarak ilan etmiştir. Ayrıca, Rusya'nın Avrupalılaşması gerekliliğine dikkat çekmiştir. Bu açıdan devletin geri kalmışlığı (Avrupa'ya göre) göz önüne alınarak başta askeri alan olmak üzere, eğitim, bürokrasi, toplumsal yaşantı gibi birçok alanda reformlar gerçekleştirilmiştir. (Sapmaz, 2008: 87). I.Petro'nun reform çabaları, halefi II.Katerina ile devam etmiştir(Purttaş, 2005: 17). I.Aleksandr döneminde (1801-1825),Trans-Kafkasya bölgesinde fetihler gerçekleştirilmiştir. Yine aynı dönemde, Napolyon'un Rusya'yı işgaline karşı ülke savunulmuş ve "Büyük Anavatan Savaşı" olarak adlandırılan mücadele kazanılmıştır (İşyar, 2004: 159).

Son Rus Çarı olan II.Nikolay, 1894 yılında tahta geçmiştir. 1905 yılında gerçekleşen Rus- Japon Savaşı'nın kaybedilmesi ve içerde gerçekleşen devrimle birlikte baskılara dayanamayan II.Nikolay, meşruti monarşiyi ilan etmek zorunda kalmıştır (Riasanovsky ve Steinberg, 2016: 411-412). Fakat bu çabalar, İmparatorluğu kurtarmaya yetmemiştir. I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesi, özellikle de işçi sınıfının, Marksist ideolojiyi temel alarak siyasallaşması ve yönetimde gösterilen zafiyetlerden dolayı 1917' de Bolşevik Devrimi gerçekleşmiştir. Böylece İmparatorluk yıkılmış, üç yüz senelik Romanov saltanatı sona ermiştir (Wade, 1992:54).

Devrimden bir gün sonra, 8 Kasım 1917'de Lenin St. Petersburg'a gelmiş ve Rusya'da Bolşevik rejim resmen başlamıştır. 3 Mart 1918'de imzalanan Brest-Litovsk Anlaşması ile Sovyet Rusya, savaştan çekildiğini tebliğ etmiştir (Armaoğlu, 2009: 173).

Lenin'in 1924'de ölümünün ardından yerine Stalin geçmiştir. Stalin, sanayileşme adına büyük reformlar gerçekleştirmiş, Japon ve Alman tehdidine karşı Avrupa ile yakın ilişkilerde bulunmuştur. Bu politika gereği 1939 yılında, Almanya ile Saldırmazlık Anlaşması imzalanmış fakat bu anlaşma, Sovyet Rusya'yı korumak için yeterli olmamıştır. II. Dünya Savaşı'nın başlaması ile 1941'de, Sovyet Rusya, Almanlar tarafından işgal edilmiştir. Sovyet Rusya Almanların bu saldırısını 1943 yılında geri püskürtmüş ve Avrupa'nın Alman işgalinden kurtulması adına önemli bir rol oynamıştır. Almanların geri püskürtülmesiyle birlikte Sovyet Rusya, Berlin'e kadar ilerlemiş, Doğu Avrupa ve Baltık coğrafyasını işgal etmiştir. II. Dünya Savaşı'nın ardından, Sovyet Rusya'nın etki alanının coğrafi olarak büyümesi ve Avrupa önlerine kadar gelmesi ve Marksist ideolojisi, Batı ve ABD tarafından tehdit olarak algılanmış, böylece Soğuk Savaş başlamıştır (Kagarlitsky, 2007: 442-450).

1953'dei Stalin'in ölümünün ardından yerine Kruşçev geçmiştir. Kruşçev, Stalin'in tersine daha liberal ve yumuşak bir dış politika izlemiştir. Stalinsizleştirme çabaları bu dönemde başlamıştır. "Barış içinde bir arada yaşama Doktrini" ile dış politikada çeşitli söylemler gerçekleştirmiştir. Tüm bu pozitif gelişmelere rağmen, 1962 yılında gerçekleşen Küba Füze Krizi olayı sonucunda ABD ile Sovyet Rusya, nükleer bir savaşın eşiğine gelmiştir. Küba Füze Krizi, Kruşçev 'in sonu olmuş 1964 yılında Komünist Parti tarafından görevden alınmıştır (Saharov, 1969: 66-69).

Kruşçev 'in ardından 1964 yılında, Brejnev dönemi başlamıştır. Bu dönem, ağır ve hantallaşmış bürokrasi, gerileyen ekonomi ve parti içinde ve dışında ayrılıkçı seslerin ortaya çıktığı, dış siyasette imaj düşüklüğüyle birlikte "durgunluk dönemi" olarak

adlandırılmıştır (Tellal, 2005: 158). Brejnev' in ardından, başa gelen Andropov (1982-1984) ve Çernenko (1984-1985), yönetimde etkili olamamışlardır.

11 Mart 1985'de, Gorbaçov dönemi başlamıştır. Sovyet Rusya'nın içinde bulunduğu ekonomik durumun düzeltilmesi ve ülke imajının tekrardan yükselmesi adına Perestroyka (yeniden yapılandırma), Glasnost (açıklık) reformlarını uygulamaya koymuştur. Gorbaçov, dış politikada liberal ve açık olmayı önermiş ayrıca nükleer silahların caydırıcılık ve nispi güç bağlamında eskiye nazaran önemini yitirdiğini ifade etmiştir. İç politikada, Komünist Parti'nin sert tutumları ve haksız kazanç elde etmesinin önüne geçmek istemiş ve demokratikleşme çağrısında bulunmuştur. Ekonomi alanında aşırı merkezileşmiş ekonomiden daha liberal ekonomiye geçişi önermiş ve devletin elinde olan birçok kurumun özelleşmesini sağlamıştır. Tüm reform çabalarına rağmen, ekonomik çöküş ve yönetimdeki iç çatışmalar sonucu 31 Aralık 1991'de, Sovyetler Birliği dağılmıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından on beş devlet bağımsızlığını kazanmış, bu on beş devletten biri de Sovyetler Birliği'nin kurucu çekirdeği olan Rusya Federasyonu olmuştur (Kotz ve Weir, 2012: 234-242).

Rusya Federasyonu'nun ilk başkanı Yeltsin olmuştur. Yeltsin'in iktidarda olduğu yıllar (1991-1999) farklı dönemlerde incelenebilir: 1991 Ağustos ayından 1993 Ekim ayına kadarki dönem, tepeden radikal reformların gerçekleştirildiği "Birinci Rus Cumhuriyeti" olarak adlandırılmıştır. 1993 Ekim ayından 1998 Ağustos ayına kadarki dönem, reformlar sonucu krizler derinleşmiş ve büyük kutuplaşmalar ortaya çıkmıştır. 1998 Ağustos ayından 1999 yılına kadarki dönemde, reformlardan vazgeçilmiş ve siyasal, sosyal istikrar üzerine yoğunlaşmıştır (Riasanovsky ve Steinberg, 2016: 674).

2000 yılının başlarında Yeltsin iktidarı Putin'e bırakmıştır (Hosking, 2015: 846). Putin, 2000 yılı seçimlerinde %53 oy oranıyla başkan seçilmiştir. Bu dönemde oligarklar üzerine baskılar uygulanmış, özellikle ayrılıkçı Çeçen sorunu üzerine yoğunlaşmıştır. Ülkenin; ekonomik durumu, uluslararası sistemdeki yeri ve vatandaşların hayat standartlarında iyileşmeler gözlemlenmiştir (Riasanovsky ve Steinberg, 2016: 689-694). Putin bugün, 2018 seçiminde %77'lik oy oranı ile dördüncü kez seçildiği başkanlık koltuğunda iktidarı elinde tutmaktadır.

3.2. Coğrafya

Rusya Federasyonu; Avrupa'nın doğusunda, Asya'nın kuzeyinde yer alan, 17,098.2 bin km²'lik yüzölçümü ile dünyanın coğrafi anlamda en büyük devletidir. Yüzölçümünün; yüzde 13'ü tarımsal açıdan elverişlidir, yüzde 51'i ormanlarla kaplıdır, yüzde 13'ünü ise nehirler ve akarsular oluşturmaktadır. En uzun nehirleri; Lena 4.337 km, Yenisey 3.844 km, Volga 3.694 km, Obi 3.676 km ve 2.824 km ile Amur'dur. Ülkenin en büyük yükseltisi, 5.642 m ile Elbruz Dağı'dır ve bu dağ şu an faaliyette olmayan stravalokandır. Kuzeybatıdaki Ladogo 17.7 km² ve Onega 9.7 km² gölleri ve güneydoğudaki Baykal Gölü 31.5 km² dahil olmak üzere Rusya Federasyonu dünyanın en büyük tatlı su kaynaklarına sahiptir (FSSS, 29.12.2017, www.gks.ru).

Rusya Federasyonu: Kuzeybatıda; Baltık, Doğuda; Japon ve Okhots, Güneyde; Karadeniz, Azak ve Hazar, Kuzeyde; Beyaz Burent, Sibiry, Kara, Chukchi, Laptav denizleri ile çevrilidir (Aliyarov ve Mahmudov, 1989: 321).

Şekil 3.1. Rusya Federasyonu'nun Fiziki Haritası (29.12.2017, www.worldatlas.com)

Rusya Federasyonu, 14 farklı ülke ile Kuzeybatısında; Norveç ve Finlandiya, Batısında; Polonya, Estonya, Letonya ve Belarus, Güneybatısında; Ukrayna, Güneyinde Azerbaycan, Gürcistan ve Kazakistan, Güneydoğusunda; Çin, Moğolistan ve Kuzey Kore 20,017 km uzunluğunda, sınırlarını paylaşmaktadır. En uzun sınırları paylaştığı komşusu 6846 km ile Kazakistan'dır. Aynı zamanda, yaklaşık 37,653 km kıyı şeridine sahiptir (Petter, 2014: 12).

Rusya Federasyonu Kuzey yarım kürede, Avrupa'dan Asya'nın Kuzeyine kadar, Doğusu ve Batısı arasında 11 zaman dilimini kapsamaktadır. Geneli itibari ile kurak bozkırlar, çöller, geniş ormanlar ve coğrafyasının bir kısmında ise tundra iklimi görülmektedir (29.12.2017, www.britannica.com).

Rusya Federasyonu zorlu bir coğrafyada yer almaktadır. Özellikle hemen her mevsim sıcaklık ortalamaları çok düşüktür. Ocak ayında Kuzey Kafkasya'da sıcaklık 0 °, -5 ° C iken, Sakha'nın doğusunda (Yakutya) -40 °, -50 ° C arasında ve en düşük sıcaklık -65 °, -70 ° C arasındadır. 1 Temmuz itibari ile Kuzey Sibirya kıyılarında ve Hazar Ovalarında sıcaklık -24-25 ° C arasındadır (FSSS, 21.12.2017, www.gks.ru).

Ülke nüfusunun büyük bir bölümü; bilimsel ve teknolojik çalışmaların yüzde 90'ından fazlasını ve sanayi ile tarımsal üretimin yüzde 85'ini, Rusya Federasyonu'nun Batı sınırlarına doğru, Avrupa Kıtası'ndaki bölgede gerçekleştirmektedir (Atasoy, 2011: 5).

3.3. Nüfus ve Demografik Yapı

Rusya Federasyonu'nun nüfusu 2018 verilerine göre, 146.8 milyondur ve dünya ülke nüfusları sıralamasında dokuzuncu sıradadır. Nüfusun %53'ü bayan, %47'si erkektir (21.12.2017, www.gks.ru). Rusya Federasyonu'nda nüfusun demografik yapısı iyi görünmemektedir. Çok düşük doğum oranları, yüksek ölüm oranları, hızlı yaşlanan nüfus, evlilik ve aile hayatındaki bozulmalar durumun geçmişe oranla daha vahim olduğunu göstermektedir (Perevedentsev, 2009: 61).

Tablo 3.1. Nüfusun Kır ve Kente Göre Dağılımı (FSSS, 29.12. 2017, www.gks.ru)

Yıl	Toplam Nüfus (Mil)	Nüfusun Kır Ve Kente Göre Dağılımı (Mil)		Toplam Nüfusun Kır Ve Kente Göre Oransal Dağılımı (%)	
		KENT	KIR	KENT	KIR
1993	148.6	108.7	39.9	73	27
1996	148.3	108.3	40.0	73	27
2001	146.3	107.1	39.2	73	27
2002	145.6	106.7	38.9	73	27
2005	143.8	105.2	38.6	73	27
2010	142.8	105.3	37.6	74	26
2012	143.0	105.7	37.3	74	26
2013	143.3	106.1	37.2	74	26
2015	143.7	108.3	37.1	74	26
2016	146.5	108.6	37.9	74	26
2017	146.8	109.0	37.8	74	26

1993-2017 yıllarını kapsayan istatistiklerin incelenmesinde, 2012 yılına kadar nüfusun sürekli azaldığı görülmektedir. Nüfusun azalmasının çeşitli nedenleri olsa da, bu azalışın en önemli nedenlerinden biri Rus aile yapısındaki çözülmedir. Evlenme oranları azalmakta, aynı zamanda boşanma oranları artmaktadır. Gençlerin çoğu, ekonomik koşullar nedeniyle çocuk sahibi olmak istememektedir. Rus toplumunda erkeklerin önemli bir bölümünün alkol bağımlısı olması Rus aile yapısındaki çözülmenin diğer bir nedenidir (Ağır, 2014: 93-94). 2012 yılından itibaren nüfus istikrarlı bir şekilde artış göstermiştir. Bu dönemde kırdan kente göçün ve kentleşmenin genel bağlamda arttığını görebiliriz.

Tablo 3.2. Rusya Federasyonu'na Göç eden Uluslararası Göçmenlerin Bölgelere Göre Dağılımı(FSSS, 29.12.2017, www.gks.ru)

	1997	2000	2005	2010	2013	2014	2015	2016
BDT	547386	326561	163101	171940	422738	529448	536157	511773
AB	15578	6259	5386	6394	12423	11264	11496	10809
Toplam Göçmen Sayısı	597651	359330	177230	191656	482241	590824	598617	575158

1997-2016 yıllarını kapsayan istatistiklerin incelenmesinde, Rusya Federasyonu'na göç eden uluslararası göçmen sayısı genel olarak inişli çıkışlı seyretmiştir. Tüm dönemlerde Rusya Federasyonu'na BDT bölgesinden gelen göçmen sayısı, AB bölgesine göre daha fazla olmuştur. 2016 verilerine göre: BDT bölgesinden; en fazla göç veren ülke Kazakistan (69.356 kişi), en az göç veren ülke ise Türkmenistan (7.242 kişi) olmuştur, AB bölgesinden ise; en fazla göç veren ülke Almanya (4694 kişi), en az göç veren ülke ise İsveç (135 kişi) olmuştur. (FSSS, 21.12.2017, www.gks.ru). BDT bölgesinden göçün daha fazla olmasının nedenleri; coğrafi olarak yakınlık, sosyal/kültürel faktörler ve Rusya Federasyonu'nun, bölge ülkelerine göre daha gelişmiş iş olanaklarına, kaliteli eğitime vb. sahip olması nedeniyle açıklanabilir.

Rusya Federasyonu'nun demografik yapısı, çok etnikli yapıya sahiptir. Yaklaşık 180 farklı etnik grup bugün Rusya Federasyonu'nun bir parçasıdır. Bu grupların yedisi

bir milyondan fazla, geriye kalan gruplar ise 400 binden az küçük gruplardır (FSSS, 21.12.2017, www.gks.ru).

Tablo 3.3. Nüfusun En Kalabalık Etnik Grupları (FSSS, 21.12.2017, www.gks.ru).

2010 NÜFUS SAYIMI		
Etnik Grup	Nüfusu	Toplam Nüfusa Oranı %
Rus	111.016.896	80,9
Tatar	5.310.649	3,87
Ukraynalı	1.927.988	1,4
Başkır	1.584.554	1,15
Çuvaş	1.435.872	1,05
Çeçen	1.431.360	1,04
Ermeni	1.182.388	0,86

Tablo 3.3. incelendiğinde Rus nüfusu %80 oranla diğer etnik gruplara göre oldukça yüksektir. Rus nüfustan sonra en fazla nüfusa sahip olan Tatarlar ise toplam nüfusun %3.87'sini oluşturmaktadır.

Rusya Federasyonu'nda yaşayan farklı etnik kökenli grupların önemli bir kısmı, ortak bir yaşam tarzına sahiptirler. Sovyet Rusya döneminde toplum mühendise edilerek ortak bir kültür oluşturulmaya çalışılmış ve göreceli olarak başarılı olunmuştur. Yaygın kanının aksine farklı etnik kökenli gruplar, geçmişte atalarına yapılan asimilasyonlara karşı Rus halkına kin duymamaktadır. Buna binaen Tatarlar ve Çeçenler dışında, Rusya Federasyonu'na karşı bağımsızlık talebinde bulunan ciddi bir etnik grup yoktur (Ağır, 2014: 99-100).

3.4. Ekonomi

Rusya Federasyonu, sahip olduğu doğal kaynaklar ve çalışan popülasyonu sayesinde, dünyanın belli başlı büyük ekonomilerinden biridir. Ekonomik göstergeler incelendiğinde GSYH'si 1,283.1 milyar Dolar, kişi başına düşen GSYİH ise 8.748 milyar Dolar'dır, aynı zaman da dünyanın en büyük on ikinci ekonomisidir (WB, 22.12.2017, www.worldbank.org).

Rusya Federasyonu'nun sahip olduğu doğal kaynaklar ülke adına hem dezavantajlı hem de avantajlı bir husustur. Özellikle son on yıllık dönem incelendiğinde, doğal kaynak ihracatının ülke ekonomisine büyük etkisi göze çarpmaktadır. Fakat, uzun vadeli büyüme ve doğal kaynaklara olan bağımlılık kendi içinde negatif bir diyalektik barındırmaktadır (T.C. Ekonomi Bakanlığı, 22.12.2017, www.ekonomi.gov.tr). Bu durum ekonomide “ Hollanda Sendromu (Dutch Disease)” olarak tanımlanır.

Bu husus ilk kez, 1959'da Hollanda'da yüksek derecede doğalgaz rezervi bulunduktan sonra bahsi geçen ülkenin yaşadığı ekonomik sorunlar nedeniyle, literatürde aynı ülkenin adıyla anılmaktadır (Wijnbergen, 1984: 43). Hollanda Sendromu şunu ifade etmektedir; bir ülkede doğalgaz, petrol gibi ithalat ve ihracat değeri yüksek doğal bir kaynağın bulunmasıyla, bu malın ihracatından elde edilen kapital ile ülkeye büyük oranda döviz girişi gerçekleşmekte bunun akabinde ise ülke parası

aşırı değerlenmekte böylece ülkenin döviz kuru yükselmektedir. Bunun sonucunda ihraç ürünleri pahalalanmakta, ithalat ucuz hale gelmekte ve dış ticaret dengesi bozulmaktadır. İthal mallar ucuz olunca, ülke vatandaşları ithal mallara yönelmekte ve yerli sanayi sektörü çökmektedir, bu nedenle, yerli sanayi sektöründe çalışanlar işsiz kalmakta, ülkenin işsizlik oranları artmak da ve son olarak ülke ithalata bağımlı hale gelmektedir (Sarno ve Taylor, 2003: 106-110).

Ülkenin yakın tarihinde yaşadığı çeşitli kırılma noktaları, dünya çapında yaşanan ekonomik krizler gibi değişik parametreler ülkenin ekonomisinde inişli-çıkışlı dalgalanmalara yol açmıştır. SSCB'nin 1991'de dağılmasının ardından, merkezi bir ekonomiden piyasa ekonomisine geçen Rusya Federasyonu'nun ekonomisi, SSCB'ye göre oldukça küçülmüştür. SSCB'den devralınan eğitilmiş işgücü, teknoloji ve gelişmiş endüstriye rağmen, merkezi ekonomiden piyasa ekonomisine geçişte yaşanan makro ve mikro ölçekteki dengesizlikler ülke ekonomisinin tekrardan yapılandırılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (DEİK, 2012: 8). Bu nedenle, 1991'de Rusya Federasyonu Başkanı Boris Yeltsin ekonominin tekrar yapılandırılması adına reform programını başlatmış ve aynı zamanda bu dönemde kapsamlı bir özelleştirme programı da yürürlüğe koymuş bunun akabinde enerji, ulaştırma, bankacılık ve savunma ile ilgili sektörlerde kayda değer oranlarda çoğu sektörü özelleştirmiştir. Fakat bu reformlar, ekonomide istenilen refah ve kalkınmayı sağlayamamış, yolsuzlukların artması ve vergilerin ağırlaştırılmasıyla ekonomi daha kötü bir duruma gelmiştir (CIA, 23.12.2017, www.cia.gov).

1998 yılında patlak veren ekonomik kriz ile ihraç mallarının fiyatlarındaki gerileme, yatırımcıların Rusya Federasyonu'na karşı çekimser kalması Rus ekonomisi üzerinde çok büyük bir etki yaratmıştır. Sonuç olarak; dış ticaret dengesi bozulmuş, Rusya Federasyonu'nun resmi para birimi Ruble devalüasyona uğramıştır. Söz konusu krizden önce ve sonrasına göre Ruble, Dolar karşısında yüzde 31,5 değer kaybetmiştir (T.C. Ekonomi Bakanlığı, 22.12.2017, www.ekonomi.gov.tr).

2001 yılında ekonomik gidişatın düzeltilmesi adına çeşitli reformlar gerçekleştirilmiştir. Bu reformlar; kişisel gelir vergisi, sosyal vergiler, kurumsal vergiler, KDV oranlarının düşürülmesi ve petrol sektörü, küçük işletmelere kolaylıklar sağlanması gibi konuları kapsamaktadır (FSSS, 22.12.2017, www.gks.ru).

Bu reformların akabinde, petrol fiyatlarının da yükselmesiyle; 2005 yılında, aynı yıl gelişmekte olan ülkelerin büyüme oranı yüzde 5,9, tüm dünya ülke ekonomilerinin büyüme oranlarının ortalaması yüzde 3,2 iken, Rus ekonomisi yüzde 6,4 oranında büyümüştür. 2008 – 2010 yılları arasında sanayi üretim artışı, yüzde 2,1'den yüzde 8'e yükselmiştir. 2009 yılında dünyada, doğalgaz ihracatında birinci, petrol ihracatında ise ikinci konuma gelmiştir. 2010 yılında ise, küresel çapta yaşanan ekonomik kriz nedeniyle, ekonomik büyüme oranının da düşüş yaşanmış, büyüme oranı yüzde 4,8' de kalmıştır (EUI, 23.12.2017, <http://www.eiu.com>). 2010-2017 yılları arasında ekonomik büyüme istikrarlı bir şekilde, (bazı düşüşler yaşansa da 2011-2013) artmıştır (OECD, 23.12.2017, data.oecd.org).

Sanayi üretimi, Yekaterinburg, Moskova, Nizhny Novgorod ve St. Petersburg şehirlerinde yoğunlaşmıştır (FSSS, 22.12.2017, www.gks.ru).

Tablo 3.4. Rusya Federasyonu'nda En Zengin ve En Fakir Dokuz Bölge(DEİK, 2011: 14)

En Zengin 9 Bölge	En Fakir 9 Bölge
1. Tümen	1. İnguşetya
2. Moskova	2. Dağıstan
3. Çukotka	3. Adige
4. Yakutistan	4. Tuva
5. Magadan	5. Karaçay-Çerkesya
6. Sakhalin	6. Mari-El
7. Komi	7. Kuzey Osetya
8. Murmansk	8. İvanov
9. Samara	9. Penza

Rus Ekonomisi genel olarak incelendiğinde bölümün başında da belirttiğimiz gibi doğal kaynak ihracatına dayalı olduğu için risk altındadır. Petrol ve doğalgaz fiyatlarının uluslararası piyasalarda belirlenmesi ve petrol-dolar dengesinin yarattığı iç baskı Rusya Federasyonu'nun istikrarlı büyüme temposuna karşı tartışmalı bir durum ortaya çıkarmaktadır. Doğal kaynak ihracatına dayalı ekonomi, sanayinin tekrar yapılandırılması adına engel teşkil etmektedir. Bu açıdan, aşırı merkezileşmiş olmasa bile günümüz liberal ekonomilerine göre daha merkezi olan Rus ekonomisi, özel sektörün geliştirilmesi ve serbest piyasa ekonomisinin desteklenmesi ile daha iyi bir görünüme kavuşabilir(CIA, 22.12.2017, www.cia.gov).

Rusya Federasyonu Merkez Bankası, petrol fiyatlarındaki dalgalanmalar nedeniyle faizleri yükseltmekte bunun sonucunda birçok işletme iflas etmekte ve işsizlik oranları artmaktadır. Gelirin eşit dağılımıyla ilgili ciddi sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu nedenle daha ılımlı ekonomik politikalarla sivil halkın refahına yönelik çalışmalar yapılmalıdır (OECD, 23.12.2017, data.oecd.org).

4. KAVRAMSAL OLARAK GÜVENLİK

Çalışmanın ana merkezinde “güvenlik” olduğu için bu bölümde; önce, güvenliğin kelime anlamı olarak neyi ifade ettiğinin anlaşılması adına kelimenin kökeni incelenmiş ve böylece güvenliğin tanımlanması amaçlanmıştır. Buradan hareketle, ulusal güvenlik kavramı ve ulusal güvenlik politikası açıklanmaya çalışılmıştır. Daha sonra güvenlik çalışmaları dönemsel olarak; Erken Dönem(1918-1955), Altın Çağ (1955- 1965), Rönesans Dönemi (1970-1991), Soğuk Savaş Sonrası Dönem olarak tarihsel süreç içerisinde incelenmeye çalışılmıştır.

4.1. Güvenlik Kavramı

Çalışmanın bu bölümünde, güvenlik kavramının etimolojik kökenleri, tanımı ve neyi ifade ettiği anlatılmaya çalışılmıştır.

4.1.1. Güvenlik Kavramının Etimolojik Kökenleri

Güvenlik kavramı incelenirken, kelimenin farklı dillerdeki anlamlarına ve etimolojik boyutlarına değinmek kavramın gereğiyle anlaşılabilmesi adına önem teşkil etmektedir. Eski Türkçe’ de güven kelimesi, (*küven*) “*kü*” veya “*küv*” gurur, övünme sözcüğüne “*an*” eki eklenerek türetilmiştir (03.01.2018, www.nisanyansozluk.com). Güvenlik kelimesinin modern Türkçe ’de ki sözlük anlamı ise; “*Toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumudur.*” Eş anlamlısı ise Arapçadan türetilmiş “emniyet” kelimesidir (TDK, 02.01.2018, <http://www.tdk.gov.tr>).

Güvenlik ile ilgili çalışmaların geneli Batı tarafından gerçekleştirildiği için kavramın İngilizce karşılığı olan “*security*” kelimesinin incelenmesi önemlidir (Birdişi, 2016: 15). *Security* kelimesi, Latince “*securitas*” kelimesinden türetilmiş “*se*” (olmaksızın) ve “*cure*” (kaygı, dikkatli olmak, endişe) elemanlarından oluşur. “*Securitas*” kelimesi dikkatli bir şekil tercüme edildiğinde endişeden uzak olma, kaygısızlık anlamına gelmektedir (Frederik ve Arends, 2008: 263-264).

4.1.2. Güvenlik Kavramının Tanımsızlık Tanımı

Öncelikle belirtmek gerekiyorki konu ile ilgili yapılan birçok çalışmada güvenlik kavramının net bir tanımı yapılamamıştır. Çünkü, güvenliğin tam olarak neyi ifade ettiğini ve kavramın kapsamının ne olduğu sorusunun cevabı oldukça muğlaktır. Bu nedenle kavramı muğlak hale getiren etkenlerin anlaşılması konumuz açısından önemlidir.

“Güvenliği tanımlamak” adına yapılan çalışmaların çoğu güvenlik kavramını yeniden tanımlamaktan ziyade, devletlerin politikalarını tanımlamakla ilgilidir. Çoğu zaman bu tanımlamalar, dış askeri tehditlere karşı geleneksel endişelere ek olarak; insan hakları, ekonomi, çevre, uyuşturucu trafiği, göç, salgın hastalıklar vb. gibi formlarda gerçekleşmektedir (Baldwin, 1997: 5).

Kavramın tanımsızlık tanımı, eklektik bir karmaşayı ortaya çıkarmaktadır. Bu karmaşıklığın nedeni, tanımlanmaya çalışılan kavramın sistem içerisinde var olan farklı değişkenlerin zamanla artması ve çok fazla değişkenin değerlendirilmesi gerekliliğinin zorluğundandır. Aynı zamanda kavramın tanımlanmasının bir diğer zorluğu ise, güvenlik çalışmalarına normatif yaklaşımların katkılarının kavramın genişlemesine ve derinleşmesine yol açmasıdır. Örneğin geleneksel güvenlik yaklaşımları yalnızca askeri

tehditler çevresinde değerlendirilirken, Soğuk Savaş sonrası dönemde kavrama yukarıda sayılan farklı değişkenler de eklenmiştir (Mesjasz, 2004: 7-10). Yine güvenlik kavramının muğlaklığını, az gelmişliğini ve ihmali ele alan Barry Buzan bahsi geçen sorunsalları beş nedene bağlamıştır; bunlardan birincisi, güvenlik kavramının analizciler tarafından çok karmaşık bulunması ve bundan doğan çekincelerdir. Çünkü, güvenlik kavramı, diğer kavramlar kadar olmasa da (güç, adalet, barış) zor bir kavramdır. İkincisi, güvenlik ve güç kavramlarının literatürde yaşadığı anlam çakışmasıdır. Üçüncüsü, realist çalışmalara karşı ilginin azalması ve idealist kuramların realizme başkaldırısıdır. Dördüncüsü, güvenlik çalışmalarının askeri politikalar üzerine yoğunlaşmaları ve bu sabitlemenin kavramın gelişimini engellemesidir ve beşinci ve kalıcı neden ise karar alıcıların kavramın muğlaklığından faydalanmasıdır (Buzan, 2015: 29-32).

Yukarıda anlatılan nedenlerden dolayı bölümün geriye kalan kısmında, güvenlik kavramını tanımlamaktan ziyade kavramın temel olarak neyi ifade ettiği anlatılmaya çalışılmıştır.

Güvenlik insanoğlunun, en eski ve en temel gereksinimlerinden biridir. İlkel dönemde güvenlik, dışardan gelebilecek tehlikelere karşı mağaraya sığınma refleksleri ile sağlanırken, Soğuk Savaş döneminde bir devletin nükleer bir silahtan korunma ihtiyacı gütmesine kadar evrilmiştir (Torun, 2012: 14). Ailenin güvenliği, çocuğun güvenliği, binanın güvenliği, devletin güvenliği gibi daha da çoğaltılabilecek örnekler bağlamında, toplumsal ve bireysel yaşamın hemen her alanında ciddi bir şekilde güvenlik arayışı ve ihtiyacı mevcuttur (Dedeoğlu, 2014: 27). Abraham H. Maslow “*Motivasyon ve Kişilik*” adlı çalışmasında, bireylerin ihtiyaçlarını hiyerarşik (piramit) olarak sınıflandırmış (ihtiyaçlar teorisi) ve alttan ikinci basamakta güvenlik ihtiyacından bahsetmiştir (Maslow, 1954: 72).

Güvenlik kavramı açıklanırken, iki farklı tamamlayıcı kavram kullanılabilir; bunlardan biri “çıkarlar”dır. En genel tanımıyla edinilmiş olan değerleri korunmak ve katkı sağlamak olan her şey çıkar olarak tanımlanabilir. “Çıkar” kavramı birçok özneye nesne olarak atfedilebilir (Birdişli, 2016: 22). Bu açıdan “Çıkar” kavramının tehlikeye düşmesi veya düşebilmesi ihtimali güvenlik algılarımızı oluşturur.

Güvenlik kavramını açıklamaya yardımcı bir diğer kavram, “tehditler” dir. Tehditleri tanımlamadan, güvenlik kavramının tanımlanması düşünülemez. Çünkü güvenliğin temelinde algılanmış ve tanımlanmış bir tehdide karşı onun ortadan kaldırılması sonucu kavuşulacak bir dinginlik ortamı vardır. Bu açıdan, güvensizliğin ana kaynağı tehditlerdir (Birdişli, 2016: 22). Çünkü edinilmiş değerlere karşı olan tehditler, güvensizlik ortamı oluşturur. Bu bağlamda güvenlik, daha önce edinilen değerlerin, belli dereceye kadar tehditlerden korunması anlamını taşır (Lippmann, 1943: 52).

Tehditler, bir bakımdan gerçek olgu ve olaylara, bir bakımdan da algılama ve tahminlere dayanır. Bir tehdidin gerçekte bir tehlike oluşturup oluşturmadığı, gerçekleştiği an anlaşılabilir ve bu da tehdidi berteraf etmek için önlem alınmasının geciktiğinin ifadesidir. Diğer açıdan, gerçek olmayan ya da gerçekleşmesi zayıf olan olgular da tehdit olarak algılanabilir (Dedeoğlu, 2014: 32). Bu durumda güvenlik, objektif anlamda, edinilen değerlere yönelik tehditlerin yokluğunu, sübjektif anlamıyla ise bu değerlerin bir saldırıya maruz kalmayacağı korkusuzluğuyla ölçülür (Wolfers, 1952: 485).

Güvenliği onu tehdit eden tehditler tarafından tanımladığımıza göre, ortaya çıkan bir olayda edinilmiş değerleri kaybettiğimizde ya da kaybedeceğimizi kesin bir şekilde hissettiğimiz ana kadar, güvenliğin ne kadar önemli olduğunu

anlayamayabiliriz, bu da bizi güvenliğin yalnızca bir amaç değil aynı zamanda sonuç olduğu varsayımına ulaştırır (Ullman, 1983: 133).

Sonuç olarak ne biçimde ne boyutta ve hangi kavramlarla birlikte kullanırsa kullanılsın güvenlik kavramından söz edilebilmesi için; edinilmiş değerlerin korunması ve sürdürülmesi bakımından, içsel ya da dışsal, doğrudan algılanabilen veya tahmin edilen tehditlerin olması gereklidir (Dedeoğlu, 2014: 34).

4.1.3. Ulusal Güvenlik Kavramı

Önceki bölümde güvenlik kavramının belirsizliğinden bahsetmiştik. Güvenlik kavramına farklı nesneler eklendiğinde (kişisel, kamu) kavramın bu belirsizliği daha anlaşılır hale gelir. Bu bakımdan “ulusal güvenlik” kavramı her ne kadar nesnel hale getirilmiş olsa da, “ulus” kavramının tanımlanması gerekmektedir. Çünkü ulus ve güvenlik kavramlarını ilişkilendirebilmek için ulusun ne anlama geldiğini açıklamak gerekir (Birdişli, 2016: 27).

Öncelikle belirtmek gerekir ki “ulus” evrensel bir zorunluluk değil, bir olumsallıktır. Ulus kavramını anlamamızı sağlayacak, biri kültürel, diğeri iradeci iki tanım mevcuttur. Kültürel tanım; iki insanın aynı ulustan sayılabilmesi için mutlaka aynı kültüre sahip olmaları gerekliliğini ifade etmektedir. Burada kültür; davranış ve iletişim biçimlerini, düşünceleri, semboller ve çağrışımları, bütünüyle sistemsel bir şekilde ele alma biçimidir. İradeci tanım ise, iki insanın aynı ulustan sayılabilmesi için, birbirlerini aynı ulusun üyesi olarak görmeleri gerekliliğini ifade etmektedir. Örneğin, belli bir dili konuşan insanlar ya da bir ülkenin sakinleri, ancak aynı gruba mensup olduklarını kabul ettikleri takdirde birbirlerine karşı bazı ortak hak ve görevleri olduğuna inanırlar ve ulus olurlar (Gellner, 2008; 77-78).

Bu bağlamda ulusları oluşturan bireylerin bir devletin vatandaşı oldukları savı üzerinden, ulusal güvenliğin devletin konusu olduğunu düşünebiliriz. Bu açıdan, ulusal Güvenlik herhangi bir devletin en temel sorumluluklarından biridir. İnsanlar güvenlik olmadan devletlerine güvenemezler, geleceğe yönelik endişe duyarlar, bu da devleti yöneten hükümet için oldukça ciddi bir durumdur çünkü güvensizlik iktidarı kaybettirebilmektedir (Watson, 2008: 1-3).

Güvenliğin daha anlaşılır hale gelebilmesi için kullandığımız, “tehditler” ve “çıkarlar” gibi tamamlayıcı kavramları ulusal güvenliği açıklamak içinde kullanmamız gerekir. Bu bağlamda kullanacağımız ilk tamamlayıcı kavram “ulusal çıkarlar” dır. Ulusal çıkarların belirlenmesinde, toplumun hangi kesimlerinin hangi oranlarda belirleyici olduğu siyaset biliminin ve uluslararası ilişkiler disiplininin başlıca tartışmalı konuları arasındadır. Bu açıdan ulusal güvenliği sağlama işlevini gerçekleştiren temel özeninin devlet olduğundan yola çıkarak, devletin temel görevinin halkın refah ve mutluluğunu sağlamak olduğu sonucuna varabiliriz (Varlık, 2015: 50). Bu nedenle ulusal çıkar hem devletin tüm bürokratik basamaklarının hem de liderlerin davranışlarının ve politakalarının ne kadar akılcı olduğuyla ölçülür (Sonderman, 1977: 127). Bu bağlamda ulusal çıkar; ulusun refahı ve devletin bekası için edinilmiş değerlerin sürdürülmesi ve bu değerlerin arttırılabilmesi için gerekli olduğu düşünülen koşullardır (Varlık, 2015: 49). Bir başka deyişle ulusal çıkar, bir ulusun kendi değerlerini tehdit etmeyen bir düzlemde, savaştan kaçınma amacı güderek, kendi değerlerini tehdit eden bir düzlemde (savaş ve/veya her türlü çatışma) bu değerleri koruyarak, bu savaştan galip çıkması gerekliliği ile ilgilidir (Lippmann, 1943: 51).

Terry L. Deibel ulusal çıkarları dört kategoride incelemiştir bunlar; fiziksel güvenlik, yurt içinde edinilmiş değerleri koruma, ekonomik refah, yurtdışına değerlerini

yansıtmadır. Bu sayılan kategorilerin başarı düzeyi doğal olarak, koşullara göre değişkenlik göstermektedir. Fiziksel güvenlik; askeri tehditlerle, ekonomik refah; gelişmiş ticaret politikaları ve yetkin ekonomik stratejilerle, yurt içinde edinilmiş değerleri koruma ile ülkenin iç yönetim yapısı, değerleri, toplumsal kültürü değişimlere ya da dış dayatmalara karşı korunması ve nihayet yurtdışına değerlerini yansıtmaya ile de dünya toplumunda devletin vizyonunu korumak ve devletin kendi imajını dünyaya kabul ettirmesi şeklinde açıklanmıştır (Deibel, 2007: 125-127).

Ulusal güvenliği açıklamada yardımcı olacak bir diğer kavram ise “tehditler”dir. Bu bağlamda bir devletin sahip olduğu ve planlamaları çerçevesinde oluşturduğu ulusal çıkarlara karşı ona zarar verecek ya da etkileyebilecek olan (ve/veya) olması muhtemel olan herşey tehdit olarak adlandırılabilir. Ulusal güvenliğe karşı tehditler denilince akla ilk olarak askeri tehditler gelir, fakat bu yanıltıcı ve yanlış bir düşüncedir. Özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde ulusal güvenliğe yönelik tehdit algılamaları çok değişkenli hale gelmiştir (Ullman, 1983: 133, Watson, 2008: 6-7).

Tablo 4.1. Ulusal Güvenliğe Yönelik Tehdit Algılamaları (Yılmaz, 2017: 70)

Kapsam	Nitelik	Tür
Askeri	Devlet Kaynaklı	- Savaş (Konvansiyonel, Nükleer) - Devlet Terörü, Yıkıcı Faaliyetler - Silahlanma/Silahların Kontrolü
	Devlet Dışı Aktörler	- Terör - Gerilla Faaliyetleri - İç Savaş
	Ekonomik	- Ekonomik Yaptırımlar - Enerji Güvenliği - Dış Borç - Ekonomik Krizler - İşsizlik, Yoksulluk, Kıtlik
Askeri Olmayan	Sosyal	- Misyonerlik faaliyetleri - Kadın ve İnsan Hakları İhlalleri - Etnik ve Dini Çatışmalar - Nüfus Artış Hızı/Nüfusun Azalması..
	Çevre	- Çevre Kirliliği - Küresel Isınma/ CO2 salınımı - Çölleşme - Zararlı Kimyasallar
	Sağlık	Salgın Hastalıklar (AIDS..)
	Tabiat	Doğal Afetler
	Suçlar	- Narkotik - Adli Suçlar - Bilişim Suçları
	Göç	- Yerinden Edilmiş Kişiler/Mülteciler - Yasa Dışı Göç

Tablo 4.1’ de ulusal güvenliğe yönelik tehdit algılamaları, askeri olan ve askeri olmayan olarak ayrılmıştır. Görüldüğü üzere tehdit algılamalarına etki eden değişkenler oldukça fazladır. Ayrıca tabloda belirtilmemiş birçok farklı değişkeninde mevcut olması muhtemeldir.

Farklı ülkelerin farklı tehditlere ve farklı ulusal çıkarlara sahip olabileceği gerçeğini de unutmamak gerekir. Örneğin bir ülke için terör örgütleri ulusal güvenliğine karşı temel tehdit olarak görülürken, farklı bir ülke için nüfusun yaşlanması temel tehdit olarak algılanabilir. Yine bir ülke için kendi sınırlarını korumak ve bekasını sürdürebilmek temel ulusal çıkarı iken bir başka devlet için uluslararası sistemdeki göreceli üstünlüğünü (statükosunu) korumak temel ulusal çıkarı olabilir. Bu farklı algılamaların nedeni, devletin kapasitesi, kültürü, jeopolitik konumu ve coğrafyası vb. birçok değişkenden kaynaklanabilir. Bu bağlamda ulusal güvenlik, devletin ulusal çıkarlarına karşı olan veya olması muhtemel tehditlerden korunması durumu anlaşılabilir.

4.1.4. Ulusal Güvenlik Politikası

İnsanların devleti ortaya çıkarmalarındaki nihai amaçlarından biri ve en temeli güvenlidir. Bu açıdan, devleti oluşturan bireyler tehlikelerden korunacaklarını yaşamsal gereksinimlerini bütünüyle sürdürebileceklerini düşünmüşlerdir (Hough, 2008: 2-3). Bu bağlamda devlet ile ilişkilendirilmiş ulusal güvenlik politikası kavramı bir devletin kendine ve ona mensup olan topluma karşı oluşmuş veya oluşabilecek tehditleri, devletin özünde taşıdığı değer ve prensipler çerçevesinde nasıl ortadan kaldıracakları ile ilgilidir (DCAF, 2015: 2). Bir başka deyişle ulusal güvenlik kavramı devletin bekasını, refahını, huzurunu sağlayan, ulusal çıkarları çerçevesinde oluşturmuş olduğu hedeflere yönelik hareket tarzıyla alakalıdır (Varlık, 2015: 53).

Ulusal güvenlik politikasının belirlenmesinde, ulusal, bölgesel ve uluslararası konjunktürdeki gelişmeler, ulusal çıkarlara göre önceden belirlenmiş hedefler dikkate alınır (Yılmaz: 2017: 492). Bu bağlamda ulusal güvenlik politikası üç temel unsurdan oluşur bunlar; ulusal güvenliğin sağlanması, ulusal hedeflere ulaşılması ve önceki iki unsur için iç ve dış politika esaslarının oluşturulmasıdır. Ulusal güvenlik politikasının oluşturulması rasyoneldir. Rasyonel olarak, nicel ve nitel değerlendirmeler ışığında ulusal güvenlik politikalarının oluşturulma süreci şöyledir (Stolberg, 2010: 30):

- Politkanın konusunun tanımlanması,
- Stratejik bağlamda iç ve dış analiz,
- Ulusal çıkarları ve iç siyasi konuları belirle ve önceliklendir,
- Gerçekler / varsayımlar / faktörler çerçevesinde politikayı geliştir,
- Seçilen politkanın son durumu/ hedefi belirle,
- Politikayı destekleyen amaçları ve etkinliğinin ölçütünü belirle,
- Politika seçeneklerini belirle,
- Her politika seçiminin geçerliliğini ve durumunu analiz et,
- Her politika seçimi için riskleri analiz et,
- Politika seçimlerini kıyasla ve tavsiyelerde bulun,
- Karar alıcılara danış ve düşüncelerine başvuru,
- Politika hakkında bilgi ver
- Politkanın uygulanmasını izle
- Politkanın uygulamadaki durumuyla alakalı geri besleme al ve yeni ayarlamalar için analiz yap

Ulusal güvenlik politikası karakter bağlamında normatiftir (Wolfers, 1952: 483). Çünkü ulusal güvenlik politikasının uygulanmasında kullanılacak yöntem ve vasıtalar, devletlerin güvenlik kimlikleriyle de ilişkilidir (Varlık, 2015: 53). Ulusal güvenlik

politikaları askeri referanslarla birlikte, ekonomi, dış politika, uluslararası medya, uluslararası tehditler, enerji, tarım, çevresel etmenler vb. gibi birçok alan ile çift taraflı bir etkiye sahiptir.

4.2. Güvenlik Çalışmalarının Tarihsel Gelişimi

Güvenlik çalışmaları dönemsel olarak; Erken Dönem(1918-1955), Altın Çağ (1955- 1965), Rönesans Dönemi (1970-1991), Soğuk Savaş Sonrası Dönem, başlıkları altında, tarihsel gelişim süreçleri içerisinde incelenmeye çalışılmıştır (Walt, 1991: 212-239).

4.2.1 Erken Dönem (1918-1955)

İki dünya savaşı arası dönemde güvenlik çalışmaları yapısal bazda(dünya düzleminde) nedenler ve sonuçların incelenmesi olarak tanımlanırsa, bu dönem, genelgerçeğin aksine akademik çalışmalar bakımından yoksun olarak görülmektedir. Aslında bu dönemde uluslararası ilişkiler uzmanları, uluslararası barış ve güvenliği teşvik etmek için; demokrasi, kendi kaderini tayin etme (*self-determination*), silasızlanma, kollektif güvenlik, ile ilgili konularda çalışmalar yapmışlardır. Bu açıdan, güvenliğin sağlanması adına askeri güçten ziyade, uluslararası hukuk, uluslararası örgütlere vurgu yapmışlardır (Baldwin, 1995: 119).

II. Dünya Savaşı sonrası dönemde, Bernard Brodie, Arnold Wolfers ve Jacob Viner gibi akademisyenler nükleer silahların etkilerini her ne kadar geniş ve derinlemesine ele almamış olsalarda hızlıca farketmişler ve gelecekteki çalışmaların temellerini atmışlardır (Jervis: 1979: 291). Bu dönemde güvenlik çalışmaları dört temel anlayış etrafında şekillenmiştir ; bunlardan birincisi, güvenlik devletlerin her zaman varmaya çalıştıkları temel hedef olmaktan ziyade diğer hedefleri arasında görece olarak alt basamakta yer bulmuştur, ikincisi ulusal güvenlik anlayışı hem askeri hemde askeri olmayan teknikler kullanılarak ulaşılabilir bir hedef olarak görülmüştür, üçüncüsü devletler güvenlik ikileminin farkına varmış bunun sonucunda askeri politikalarında daha ihtiyatlı ve sağduyulu davranmışlardır ve nihayet dördüncüsü ulusal güvenlik ve iç politika konularının (ekonomi, sivil özgürlükler ve demokratik siyasal süreçler..) ilişkilerine çok dikkat edilmiştir (Baldwin, 1995: 122).

4.2.2. Altın Çağ (1955- 1965)

II. Dünya Savaşı sonrası yirmi yıllık dönem güvenlik çalışmalarının “altın çağı” olarak adlandırılmıştır. Tahmin edilebileceği üzere nükleer silahların önem kazanması güvenlik çalışmaları üzerinde büyük bir etki yapmıştır. Yeni silah teknolojileri bağlamında gündeme getirilen konu akademisyenleri bu dönem boyunca meşgul etmiştir (Walt, 1991: 214). Önceki yıllardan farklı olarak, nükleer savaş, silasızlanma, silahlanmanın kontrolü sınırlı savaş gibi yeni terimler ortaya çıkmaya başlamıştır. Dönemin ana muhtevasını oluşturan soru şudur: “Devletler, nükleer silahları (kitle imha silahlarını) bir politika enstürmanı olarak, nükleer çatışma (mübadele) riski göz önüne alındığında, nasıl kullanabilirler?” Bu soruya dikkat edilmelidir, çünkü önceki yıllara göre güvenlik anlayışında bir kayma yaşanmıştır. Önceki yıllarda, uluslararası ilişkiler disiplininde, güvenliğin kapsam ve yeri tartışılıyorken, bu yıllarda ise, bir silahın nasıl kullanılacağı ve etkisi tartışılmıştır (Baldwin, 1995: 123). Bu dönemde yapılan güvenlik

çalışmaları realist karakter taşımaktadır aynı zamanda bu dönemdeki çalışmalar “Stratejik Güvenlik Çalışmaları” olarak da adlandırılır (Birdişli, 2016: 46).

1960’ lı yılların ortasına doğru güvenlik çalışmalarının ilk dalgası sayılan “altın çağ” düşüşe geçmiş ve sona ermiştir. Bu düşüşün birkaç farklı nedeni vardır, ilk olarak güvenlik çalışmaları bir çıkmaza ulaşıp tıkanmıştır. İkinci olarak, akademisyenlerin, özel ve iyi yetiştirilmiş doktora düzeyinde bir grubu yetiştirmede ki başarısızlığıdır. Üçüncü olarak, Vietnam Savaşı’nın bir fiyaskoya dönüşmesi, güvenlik çalışmalarına olan güvenin azalması ve aynı zamanda birçok üniversitenin modası geçmiş teorileri (sistem analizi teknikleri ve pazarlık teorisinin uluslararası çatışmaya uygulanması gibi) kullanmaya devam etmesidir (Walt, 1991 : 216).

4.2.3. Rönesans Dönemi (1970-1991)

Güvenlik çalışmalarının “rönesansı” 1970’lerin ortalarında Vietnam Savaşı’nın sona ermesiyle birlikte, Ford Kurumu’nun çeşitli düzeylerde güvenlik çalışmalarına sponsor olması ile başlamıştır (Walt, 1991: 216-217). Bu dönemde güvenlik çalışmaları birkaç önemli açıdan “altın çağ” döneminden farklılık göstermiştir. Yumuşama döneminin çöküşü ve Soğuk Savaş’ın ilk dönemindeki gerginliklerin yeniden ortaya çıkmasıyla birlikte eski ulusal güvenlik anlayışının yerini uluslararası güvenlik çalışmaları almıştır (Baldwin, 1995: 125).

Bu dönemde çalışmalar tehdit tanımlaması, askeri gücün kontrol edilmesi ve kullanması üzerine yoğunlaşmıştır. Tarih, psikoloji, örgütlenme ve caydırıcılık teorileri klasik bağlamda ele alınmış, nükleer silah politikası, konvansiyonel bağlamda askeri denge, sürpriz saldırı tehlikesi, alternatif kuvvet pozisyonları gibi yeni kavramlar ortaya atılmıştır (Baldwin, 1995: 125, Walt, 1991: 217-219).

4.2.4. Soğuk Savaş Sonrası Dönem ve Yeni güvenlik

Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle birlikte, güvenlik çalışmaları ciddi değişim göstermiş, nükleer caydırıcılık gibi temel değişkenlerin önemsizleşmesi ile yeni değişkenler ortaya çıkmıştır.

Sovyetler Birliği’nin dağılmasının ardından iki kutuplu dünya düzeni son bulmuş ve bu kapsamda BM dahilinde güvenlik anlayışı, güvenlik yerine güvensizliğin nedenlerine doğru kaymıştır (Birdişli, 2016: 47).

Geleneksel güvenlik yaklaşımlarının güvensizliği tanımlamaktaki ve çözüm bulmaktaki yetersizliği düşüncesinden yola çıkılarak; Ken Booth’un çalışmalarından ortaya çıkan Eleştirel Güvenlik Çalışmaları ve bu çerçevede Aberystwyth Ekolü, Alexander Went’in eserleri etrafında şekillenen, kimlik, kültür ve güvenlik ilişkisi bakımından “ İnşacı Kuram”, Minnesota Üniversitesi ekolünün ortaya çıkardığı “Eleştirel İnşacı Kuram”, “Feminist Kuram”, “Post Yapısalcı kuram” gibi bir çok çalışma güvenlik literatürüne girmeye başlamıştır (Bilgin, 2010: 71-72).

Yeni dönem güvenlik çalışmalarını; ilk olarak geleneksel güvenlik çalışmalarının dar askeri güvensizlik üzerine kurulu stratejik anlayışının önemsizleşmesi, ikinci olarak Soğuk Savaş döneminin basitliği ve dönem sonrası karmaşık bir düzene geçiş, ve nihayet üçüncü olarak günümüzde de geçerliliğini koruyan, 11 Eylül 2001’ de ABD’ye karşı gerçekleştirilen terörist saldırılar ile başa çıkma evresi olarak üç adımda inceleyebiliriz (Croft, 2008: 501).

Güvenlik çalışmalarının tarihsel bağlamda ele alınması durumunda, bu tarihsellik ile eşzamanlı yapılan akademik çalışmalar incelendiğinde küreselleşmenin etkisiyle, referans objelere yönelik tehdit değişkenlerinin artması ve değişmesi, güvenlik konusunun pek çok disiplin ile ilişkilendirilmesine neden olmuş ve güvenlik kavramının boyutunu genişletmiştir (Birdişli, 2016: 47).

5. ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE FARKLI GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI

Uluslararası ilişkilerde, akademik anlamda güvenlik çalışmaları, göreceli olarak yeni bir alandır diyebiliriz. Güvenlik çalışmalarının tarihsel gelişim süreci; Erken Dönem(1918-1955), Altın Çağ (1955- 1965), Rönesans Dönemi (1970-1991), Rönesans Dönemi (1970-1991), Soğuk Savaş Sonrası Dönem ve Yeni Güvenlik şeklindedir (Walt, 1991: 213-217). Bu dönemlerde güvenlik çalışmaları , uluslararası ilişkiler teorileri çerçevesinde gerçekleşmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde uluslararası ilişkiler teorilerinden; Realizm, Eleştirilel Teori ve İnşacı Kuram'ın güvenlik konusuna dair yaklaşımları incelenmeye çalışılmıştır.

5.1. Realist Yaklaşım

Realizm, uluslararası ilişkiler disiplininde özellikle 1940-1991 yılları arasında hâkim teori olarak görülmüştür. Soğuk Savaş'ın son dönemlerinden itibaren tartışmaya açılmış bir teori olsa da günümüzde de ağırlığını korumaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde, uluslararası ilişkilerin anlaşılması adına farklı cevapları içinde taşıyan ve kendini radikal bir şekilde olmasa da yenileyen realist teorinin, tarihsel dayanakları ele alınarak, bahsi geçen farklı yaklaşımlar dahilinde; klasik realizm, neo-realizm ve neo-klasik realizm, başlıkları altında açıklanmaya çalışılmıştır.

5.1.1. Klasik Realizm

Klasik realist teorinin gelişimi, kökeni itibari ile çok uzun bir zaman dilimine kadar uzanır. Thucydides (M.Ö. 5.yüzyıl) “*Peloponnesos Savaşları*”, Machiavelli (16.yüzyıl) “*Prens*”, Hobbes (17.yüzyıl) “*Leviathan*”, Clausewitz (19.yüzyıl) “*Savaş Üzerine*” eseri ile klasik realizmin entelektüel ataları olarak bilinirler (Açıkmeşe, 2008: 76-77).

Hobbes'a göre, eşit doğmuş insanlar; “rekabet, şan-şöhret” istek ve güdülerıyla “kazanç, itibar ve güvenlik” sağlamak amacıyla karşısındaki insanı ya yok etmek ister ya da o kişi üzerinde tamamen egemen olmaya çalışırlar. Bunun sonucunda insanlar, insanların tümünü korku ile egemenlik altına almış bir gücün olmadığı durumlarda, savaş durumu içerisindeyler ve bu savaş hemen herkesle olan savaştır. Kısacası insanın doğa hali savaş halidir (Hobbes, 2005: 93-94). Bu bakımdan Hobbes, güvenliği bireyler arası ilişkiler bağlamında incelemiştir.

Machiavelli'ye göre, prenslikler arası ilişkiler, insanın doğası kavramıyla özdeşleşir. Bu bağlamda prenslikler birbirlerine karşı doğal bir nefret taşırlar, bu nefret hırs ve rekabet güdülerini destekler ve bunun sonucunda prenslikler arası savaşlar ve fetihler ortaya çıkar. Fethetme hevesiyle hareket edenler eğer bunu başarırlarsa övgü kazanırlar, fakat bunu başaramazlar ise kınanmaya mahkûmdurlar (Machiavelli, 2008: 50-51).

Clausewitz ise Machiavelli gibi, savaşı insan doğası kavramıyla açıklar. Devletlerarasındaki güç kullanma eylemleri, devletlerin iradeleriyle alakalıdır (Clausewitz, 2015: 30-31). Ayrıca herhangi bir üst güce ve hukuka bağlı olmaksızın devletlerin ortamı anarşik hale getireceğini ve bu anarşik halin mutlak savaş ile sonuçlanacağını belirtmiştir. Bu bağlamda anarşi savaşın hem nedeni hem de sonucu olarak görülebilir. Clausewitz fiziksel kuvveti, düşmanı alt etme amacının aracı olarak tanımlar (Clausewitz, 2015: 52).

Thucydides “Pelenopez Savaşları” eserinde yukardaki yazarlardan farklı bir şekilde, Atinalıların gücünü arttırmasının, Spartalılar üzerinde oluşturduğu korkudan dolayı çatışmaların yaşandığını öne sürmüştür. Bu bağlamda anarşi ve gücün dağılımı yapısal bağlamda savaşların nedeni olarak görülmüştür. Bu açıdan Thucydides’ in gücün dağılımı ve anarşik yapı kavramlarına yaptığı vurgu, onu klasik realist teoriden ayırarak neo-realist tabana doğru çekmiştir (Forde, 1995: 147). Thucydides güvenlik tehditlerinin ortaya çıkmasıyla ilgili, insanın doğası kavramına atıfta bulunup aynı zamanda yapısal nedenlerinde varlığını ortaya koyarak güvenlik çalışmalarına önemli derecede katkılar sunmuştur (Açıkmeşe, 2008: 82).

Yukarda bahsi geçen yazarlar, tehdidin ortaya çıkması ve güç kullanma konularıyla ilgili ortak noktada buluştukları üç görüşe sahiptirler; bunlardan birincisi, güvenlik tehditlerinin kaynağını, insan doğası kavramıyla özdeşleştirmeleri ikincisi, anarşik sistemin savaşları kolaylaştırdığını düşünmeleri, (bir başka deyişle birbirleri üzerinde egemen olma arzusu taşıyan sistemde devletlerarasındaki ilişkileri otoriter bir şekilde düzenleyen bir yapının bulunmaması savaşları kolaylaştırır düşüncesi), son olarak üçüncü ortak görüş ise, sistemdeki devletlerarası ilişkileri güç mücadelesi olarak görmeleridir (Gilbert, 1961: 94-95). Klasik realizmin entelektüelleri (Edward Hallett Carr, Hans J.Morgenthau...) klasik realizmin atalarının, tüm bu ortak görüşlerinden esinlenilerek eserlerini ortaya koymuşlardır.

Spirtas savaş ve çatışmaların ortaya çıkmasında devlet adamlarının ve siyasi gruplarının etkilerinden bahsetmiştir. Spirtas’a göre, insan kusurlu doğasından dolayı daha fazla güç elde etmek istediği için devletler düzeyinde de güç elde etme arzusu çeşitli çatışmalara yol açmaktadır. Bu açıdan (örneğin) savaşlar, özellikle saldırgan devlet adamlarının davranışlarıyla ya da açgözlü, dar görüşlü gruplara iç siyasi sistemde fırsat verilmesiyle ortaya çıkmaktadır (Spirtas, 1996: 388-391).

Klasik realizm, ulus devlet merkezli bir teori olduğu için uluslararası ilişkileri devletlerarası ilişkiler olarak görür, bu bağlamda, ulusal güvenliğin sorumluluğunu devlete bırakılmış, devlet güvende olursa bireyinde güvende olacağı varsayılmıştır (Çelikpala, 2007: 70-71).

Klasik realistler devletleri gündeme aldıkları politikalar bakımından revizyonist ve statükocu olarak iki grupta incelerler. Devletler sadece güç arzusu peşinde koşan yayılmacı varlıklar değildir, aynı zamanda, statükolarını da korumayı amaç edinebilirler. Fakat sistemde her ne kadar statükocu devletlerden söz edilse de, güvenlik tehditlerinin kaynağı; başka devletler üzerinde egemenlik kurmak, toprak kazanmak, manda/himaye gibi durumlardan kurtulmak, kaybedilen toprakları yeniden kazanmak, başka devletlere kendi ideolojilerini kabul ettirmek gibi amaçlarla yayılmacı devletlerdir (Wolfers, 1951: 49-55). Revizyonist devletler yayılmacı politikalarıyla birinci planda, statükocu devletler ise, var olduğu durumdan memnun, bu mevcut durumu koruma amacı güden, tepki veren politikalarıyla ikinci plandadırlar.

Klasik realizmde, revizyonist devletlerin politikaları, tek başına, salt güç elde etmek ve bunun da insan doğası kavramına bağlanmasıyla açıklanamaz. Aynı zamanda iç politik durumda bu politikaları etkileyebilir. Bu bakımdan, ulusal karakter, ulusal moral, gibi durumlarda göz önüne alınmalıdır (Morgenthau, 1948: 34-43).

5.1.2. Neorealizm / Yapısal Realizm

Güvenlik tehdidi neo-realistlere göre, revizyonist devletlerin güç elde etme arzusundan değil, sistemin anarşik yapısından doğan “self-help” kavramından/sisteminden kaynaklanır. Klasik realizmde, uluslararası sistemde etkin bir otoritenin olmamasından kaynaklanan anarşik yapı: savaş ve çatışmaları kolaylaştırırken, neo-realizmde savaş ve çatışmaların yani güvenlik tehdidinin baş nedenidir (Schweller, 1996: 90).

Self-help kavramına göre, her devlet başına buyruktur. Bir devlet, başka bir devlete karşı güç kullandığında kendisini yargılayacak, engelleyecek bir otorite bulunmadığından, bir devlet diğer bir devlete karşı her zaman güç kullanabilir, bunun sonucunda kendine güç kullanılan devlet beka sorunu yaşayabilir (Waltz, 1979: 105). Beka sorunu yaşayan devletler bu sorunu aşmak adına, sistem içinde görece olarak güçlerini, askeri kapasitelerini arttırmak gibi yollara giderek, anarşik sistemden kaynaklanan güvenlik tehditlerinden kendi kendilerine kurtulmayı hedeflerler (Aydın, 2004: 38). İşte tam olarak bu noktada güvenlik ikilemi ortaya çıkar. Waltz’a göre güvenlik ikilemi, bir devletin diğer devletin niyetinden emin olmamasından dolayı askeri kapasitesini arttırmasından kaynaklanan kısır bir döngüdür. Yani bir devletin güvenliği adına askeri kapasitesini arttırması başka bir devlet için güvensizliğin kaynağı olur ve bu karşılıklı olarak sürekli devam eder (Waltz, 1979: 186-187).

Genel olarak devletlerin, güvenlik ikilemi yaşamasının nedeni, devlet davranışlarından kaynaklanan belirsizliklerdir. Butterfield güvenlik ikilemindeki belirsizliği şu şekilde özetler; bir devlet diğer devlete karşı zarar vermeyeceğini (en azından), istemeyeceğini bilir (fakat diğer devlet) sizin niyetlerinizi tam olarak öngöremeyeceğinden, o devletin size karşı niyetlerinden hiçbir zaman emin olamazsınız (Butterfield, 1951: 21). Collins’in yaptığı örneklendirme bu durumu destekler niteliktedir; A devleti askeri kapasitesini arttırdığında, B devleti bu durumdan tehdit algılar çünkü A’nın hangi niyetle askeri kapasitesini arttırdığını bilemez. A devleti B devletine herhangi bir tehdit oluşturma maksadı gütmemiş olsa bile B devleti buna güvenemez ve en kötü durumu, yani A’nın kendisine saldıracağını düşünerek hareket eder. Bu durumda anarşik yapıdan dolayı B devleti A devletini durdurabilmek için kendi başının çaresine bakmakla yükümlüdür (Collins, 1997: 19-21).

Tüm bu anlatılanlar değerlendirildiğinde neo-realizm revizyonist devletlerin yayılmacı amaçlarını ve güç edinme politikalarını hemen hemen yok saymıştır diyebiliriz. Bununla birlikte Waltz’ın teorisi, revizyonist devletlerin hangi amaçla, ne oranda ve hangi durumlarda güç kullanacağı durumunu göz ardı etmiştir. Waltz’ın yapısal değişkenlere bağlı teorisinde revizyonist devletlerle ilgili olan açığı, özellikle 1980’lerden sonra diğer yapısal realistler savunmacı ve saldırgan realizm kuramlarıyla desteklemeye çalışmışlardır (Açıkmeşe, 2008: 96).

5.1.2.1. Savunmacı Realizm

Savunmacı realistler, özellikle revizyonist devletlerin güvenlik tehdidi oluşturabileceği düşüncesiyle neo-realizmin eksikliğini kapatmaya çalışmışlardır. Bu durumda neo-realistlerin, anarşik yapı kaynaklı, güvenlik ikilemi kavramının getirdiği belirsizliklere ek olarak, “saldırı-savunma dengesi” kavramı benimsenmiştir. Saldırı savunma dengesi kavramı, uluslararası sistemi tanımlarken, devletlerin izledikleri askeri ve diplomatik politikaları neden ortaya koydukları ve bunların neticesinde güvenlik ikileminin nasıl ve ne şekilde ortaya çıktığını, ilişkilerin çatışmaya mı yoksa iş birliğine

mi dönüşeceği gibi sorulara cevap vermeye çalışır. Bu açıdan, savunmacı realizmde, güvenlik ikileminin yaşanmaması gibi bir ihtimal yoktur fakat iş birliğine dönüşme ihtimali vardır (Açıkmeşe, 2008: 98-99).

Saldırı- savunma dengesinde, eğer saldırı daha avantajlı ise o devlet diğer devlete karşı üstünlük sağlamak amacıyla saldırgan politikalar güdebilir ve hatta o devleti işgal edebilir. Bir başka deyişle bir devlet için diğer devleti işgal etmek, ordularını ortadan kaldırmak, kendini savunmaktan daha kolay ise o devlet saldırmayı tercih edecektir. Bu bağlamda herhangi bir statükocu devlet bile revizyonist bir devlete dönüşebilir. Saldırı – savunma dengesinde eğer savunma daha avantajlı ise devletler, askeri kapasitelerini arttırmaya çalışarak, boşuna maliyeti göze alamayıp, statükosunu koruyarak, saldırı ihtimalini azaltabilir. Böylece anarşik yapının belirsizliği ortadan kalkar ve savaşlar ortaya çıkmaz. En azından savunmada olan devlet, kendisine gelebilecek saldırılara karşı hazırlıklı olmaya çalışır, bu durumda karşı devletin güvenliğine karşı bir tehdit oluşturmaz ve iş birliği şansı artar (Jervis, 1978: 187-189).

Jervis'e göre saldırı savunma dengesinin temel belirleyicisi teknolojidir. Coğrafya, ittifaklar, doktrinler genel bağlamda pek önemsenemez ve analiz dışında kalır. Bu bağlamda özellikle askeri teknolojinin gelişmesi devletler için güvenliği sağlama adına çok elzemdir (Jervis, 1978: 183). Diğer akla gelebilecek değişkenler göz ardı edilerek sadece teknoloji üzerine yoğunlaşmak üç açıdan daha mantıklıdır; ilk olarak, saldırı-savunma dengesi ile ilgili bütün çalışmalarda askeri teknolojiye atıf vardır ve temel belirleyicidir, ikinci olarak herhangi başka bir değişkenin kavramla özdeşleşmesi, durumu daha karmaşık hale getirerek saldırı-savunma dengesinin hesaplanmasını zora sokma durumudur ve nihayet üçüncüsü ise teknolojik gelişmelerin uluslararası sistem düzeyinde bir değişkenliğe sahip olduğu gerçeğidir. Çeşitli inançlar, milliyet duygusu, iç politika dengeleri vb. gibi unsurlar devletten devlete değişkenlik gösterirken, teknoloji tüm sistemi etkilemektedir (Lieber, 2000: 76-77). Kısaca saldırı-savunma dengesinde ibre saldırı tarafında ise güvenlik ikilemi artacak, tersi durumda ise güvenlik ikilemi azalacak ve iş birliği ihtimali ortaya çıkacaktır.

Jervis teknolojiyi temel değişken olarak, saldırı-savunma dengesini, 1973 Arap-İsrail Savaşı üzerinden şu şekilde analiz etmiştir (Jervis, 1978: 198);

Bahsi geçen savaştan önce, tank ve taktik hava gücünün saldırı avantajı olduğu düşünülürken, savaş esnasında tanksavar ve uçaksavarlar; maliyet, kullanım kolaylığı ve tahrip etme gücü bakımından daha avantajlı bir duruma gelmiş, yani savunma avantajı elde edilmiştir. Yaklaşık olarak 20.000 dolara birçok füze edinmek, yaklaşık yarım milyon dolara tank, milyonlarca dolara savaş uçağı almaktan çok daha ucuzdur.

Savunmacı realizmde, saldırı-savunma dengesinde ibre saldırıyı gösterdiğinde savaş ve işgal ortaya çıkmış olsa da savunma birçok durumda daha avantajlıdır. Çünkü bir devlet eğer saldırgan, revizyonist davranırsa kendine karşı bir güç dengesinin kurulmasından çekinebilir. Tarihsel örneklerden yola çıkılarak, hegemonya sağlamaya çalışan bir devletin sürekli olarak dengelenmeye çalışıldığı, saldırı durumlarında ise sert direnişin ortaya çıktığı söylenebilir. Bu durumda en iyi yol ılımlı bir şekilde minimal güvenliği izlemek olacaktır (Walt, 2002: 204).

5.1.2.2. Saldırgan/Atak Realizm

Atak realizm, savunmacı realizmde bahsi geçmiş fakat göz ardı edilmiş olan revizyonist devletlerin teoriye eklenmesi gereği ve sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Atak realizmin öncüsü olan Mearsheimer kendi teorisini beş varsayımla özetlemiştir (Mearsheimer, 2001: 30-31);

- Uluslararası sistem anarşiktir fakat bu sistemin kaotik ya da düzensiz olduğu anlamına gelmez. Anarşinin kaynağı hükmedenler üzerinde hükmeden bir otoritenin bulunmamasından kaynaklanır
- Büyük güçler doğal olarak, saldırgan askeri yeteneklere sahip olurlar ve buda onları barbar bir şekilde birbirlerini yok etme imkânı sağlıyor. Bu da her devleti diğer bir devlete karşı potansiyel olarak tehlikeli hale getiriyor
- Bir devlet diğer bir devletin kendisine binaen niyeti konusunda asla emin olamaz. Bir başka deyişle bir devlet diğer devletin kendine ilk saldırıyı gerçekleştirmeyeceği konusunda emin olamaz, fakat bu devletlerin mutlak bir şekilde düşmanca niyetleri olduğu anlamına gelmez
- Devletler için hayatta kalmak temel amaçtır. Özellikle, toprak bütünlüğü ve iç politikada özerkliğin korunması ve sağlanması önemlidir. Devletlerin başka amaçları da olabilir fakat temel amaçları güvende olmaktır
- Devletler rasyonel aktörlerdir. Uluslararası çevrenin farkındadırlar ve buna uygun olarak stratejiler üretirler. Özellikle diğer devletlerin ne düşündüğünü düşünerek, kendilerinin düşüncelerinin karşı taraftan nasıl algılanacağına dair hayati önemde stratejiler oluştururlar.

Atak realizmde devletlerin güç elde etme arzuları, ancak hegemon olduklarında son bulur. Burada küresel ve bölgesel çaptaki hegemon olma yarışında ancak bir devlet ya bir devletin bölgesel/küresel hegemon olmasını engelleyerek ya da kendisi hegemon olana kadar güç elde etme arzusuna devam eder. Sistemde sadece bölgesel hegemon olmayı başarmış devletler statükocu davranabilirler, başka bir koşulda statükocu devlete rastlanmaz (Mearsheimer, 2001: 40-42).

Tablo. 5.1. Realist Teoride Güç Mücadelesine ilişkin Farklılıklar (Mearsheimer, 2001: 20).

TEMEL REALİST TEORİLER			
	İnsan Doğası Realizmi Klasik Realizm	Savunmacı Realizm	Atak Realizm
Devletlerin güç yarışına neden olan nedir?	Devletlerde var olan güç elde etme arzusu	Sistemin Yapısı (Anarşik Yapı)	Sistemin Yapısı (Anarşik Yapı)
Devletlerin ihtiyaç duyduğu güç ne kadardır?	Olabildiğince fazla Temel hedefleri hegemon olana kadar güç arttırmaktır	Sahip olduklarından daha fazlası değil. Temel hedefleri güç dengesini korumaya çalışmaktır.	Olabildiğince fazla Temel hedefleri hegemon olana kadar güç arttırmaktır

Atak realizmde, Waltz'ın teorisinin bir eleştirisi olarak kabul edildiğinde (savunmacı realizmin eleştirisi de dahil olmakla birlikte), aslında klasik realizme tek bir fark dışında geri dönüş mevcuttur. Klasik realizmde devletlerin revizyonist

davranmalarının özünde insan doğası varken, atak realizmde sistemin anarşik yapısı vardır. Bu durumda klasik realistler iradeci, atak realistler yapısalcıdır (Walt, 2002: 208-209).

5.1.3. Neoklasik Realizm ve Güvenlik

Neo-klasik realizm, uluslararası ilişkilerin temel aktörü olan devletlerin davranışlarını, anarşik uluslararası sistemin etkisi ve saldırı-savunma dengesi gibi kavramlarla açıklanamayacağını öne sürer. Bir başka deyişle, neo-klasik realistler; savunmacı realizmin, statükocu olarak tanımladığı devletlerin neden revizyonist davrandığına, aynı şekilde atak/saldırgan realistlerin, devletleri revizyonist olarak tanımlarken, neden bazı devletlerin statükocu davrandığına yönelik sorulara cevap veremedikleri için yapısal realizmin uluslararası ilişkileri tam olarak açıklayamadığını öne sürerler (Sterling-Folker, 1997: 1-3)

Neoklasik realistler problem odaklı çalışmalar yürüterek temel realist teorilerin (klasik ve yapısal realizm) geliştirilmesi ve ilerlemesini sağlamaya çalışmışlar, örnek çalışma yöntemleriyle genel teoriler test edilerek, olgular açıklanmış ve hipotezler oluşturulmuştur. Ayrıca teoriye farklı değişkenlerinde eklenmesiyle, dış politika ve ulusal davranışlar hakkında önemli noktalara değinilmiş ve kümülatif bilgi birikimi oluşturulmuştur. Neoklasik realizmde, sistemin anarşik yapısı ve gücün göreceli dağılımı gibi realizmin ana değişkenleri yanında, devletlerin iç politikaları, devletlerin iç kapasiteleri ve bunun süreçleri, devlet adamlarının algılamaları gibi yeni değişkenler göz önünde bulundurulmuştur. Bu açıdan, Neo-klasik realizme göre güvenlik problemleri hem devletlerin iç değişkenlerinden hem de sistemin kendi yapısından kaynaklanmaktadır (Schweller, 2003: 317-320).

Neoklasik realizm uluslararası sistemdeki göreceli güç dağılımını, bu güç dağılımındaki değişimi tehdit olarak görünür ve bu açıdan yapısal realizmle benzerlik gösterir. Fakat gücün göreceli dağılımına yönelik değişimler yapısal realizmde objektif olarak değerlendirilirken, neo-klasik realizmde gücün göreceli dağılımdaki değişim devlet adamlarının (karar alıcıların) bu durumu nasıl algıladıklarıyla ilgilidir. Bu bahsi geçen güç hesaplaması güvenlik/dış politikaya yöneliktir (Rose, 1998: 150-151).

Devlet adamlarının bu güç dağılımdaki göreceli değişimi algılama biçimi, güç hesaplamasının (materyal güç hesaplaması) yanlış veya doğru yorumlanmasıyla alakalıdır. Bir başka deyişle, devlet adamları güç hesaplaması yaparken, kendi devletinin ve diğer devletlerin gücünü ne kadar arttırdığını karşılaştırarak kendi aleyhinde bir değişimin olup olmadığına kanat getirirler, bu şekilde ki bir değişimde gücün doğru hesaplanması şart değildir. Fakat devlet adamı güç hesabı yaparken, hata yapıp kendi statükolarına karşı bir tehdit olduğu kanaatine varabilir, bu da gücün tek boyutlu olarak ele alınıp, gücün birçok değişkeninin ve güç hesaplamasının çok değişkenli/boyutlu yapısının göz ardı edilmesine neden olabilir. Örneğin sistem içerisinde ki bir devletin salt bir şekilde deniz gücünü arttırmasını devlet adamı kendine bir tehdit olarak görebilir, fakat aslında değişimi anlamak için salt bir unsur değil çok boyutlu karmaşık değişkenleri hesaba katmak gerekir (Friedberg, 1988: 280-281).

Devlet adamları güç hesaplamasını yaparken tek başına sistemden etkilenmezler. Devlet adamları, diğer bir devletin herhangi bir unsurundaki güç artışına rastlanmasa dahi, bunu kendi zihinlerinde bir tehdit olarak algılayıp, halkı buna inandırabilirler. Bu tür algılamaların nedeni devletlerin iç siyasal tutum ve süreçleriyle alakalıdır. Bu açıdan neo-klasik realizmde devlet adamları, iç siyasetle ilgili olan, siyasi partiler, baskı ve

çıkar grupları, düşünsel tabanlarda milliyetçilik ve diğer ideolojilerden etkilenebilirler (Rose, 1998: 167-168).

5.2. Eleştirel Güvenlik Yaklaşımı

Soğuk Savaş'tan günümüze, akademik alanda ortaya konulan güvenlik çalışmaları analiz edildiğinde güvenliğin kapsamının genişlediğini görürüz. Soğuk Savaş'ın erken dönemlerinde tehditler ve çıkarlar bağlamında ele alınan güvenlik yaklaşımları (geleneksel/klasik/stratejik güvenlik çalışmaları), Soğuk Savaş'ın son dönemlerinde ise sadece sonuçlar değil, nedenlerde dikkate alınarak güvenliğin kapsamı genişlemiş ve "Eleştirel Güvenlik Çalışmaları" (Critical Security Studies-CSS) ortaya çıkmıştır (Birdişi, 2014: 234). Özellikle barış çalışmalarının gündeme gelmesi eleştirel güvenlik çalışmalarının önünün açılmasını sağlamıştır (Peoples ve Vaguan, 2010: 18). 1980'lerin başlarında uluslararası ilişkiler teorisini Robert W. Cox, İtalyan siyasetçi ve düşünür Antony Gramsci'den yola çıkarak, uluslararası politikayı anlamak için onu iki kategoriye ayırmıştır, bunlar "Problem-Çözüm Teorisi" ve "Eleştirel Teori"dir (Bilgin, 2008: 92).

Problem çözüm teorisi, dünyada var olan, hâkim toplumsal ve iktidar(güç) ilişkilerini, organize olmuş kurumları olduğu gibi kabul eder. Bahsi geçen toplumsal ve iktidar(güç) ilişkileri arasında çıkabilecek her türlü sorunla, ona neden olan kaynaklarla etkili bir şekilde mücadele edilerek, sorunları pürüzsüz bir şekilde çözmeyi amaç edinir. Eleştirel teori, problem çözüm teorisinin tersine toplumsal ve iktidar(güç) ilişkilerini ve örgütlenmiş kurumları dikkate almaz fakat bunların kökenleriyle ve nasıl değişip değişmeyeceğini sorgular. Eleştirel teori bahsi geçen ilişkileri bir bütün olmaktan ziyade onları ayırarak ele alır. Problem çözüm teorisinde konu limitlenirken, eleştirel teoride daha büyük bir resme bakılmaktadır. Eleştirel teoride sadece geçmişle değil devam eden gelecekle ilgilenilirken, problem çözüm teorisinde devam eden şimdiyle (anlık) ilgilenilir (Cox, 1981: 128-130).

Cox'a göre uluslararası ilişkilerin tarihsel yapısı Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle birlikte değişikliğe uğramıştır. Toplumda ve ekolojik bağlamda düzensizlikler ortaya çıkmıştır. Tüm bu olumsuzluklar insan ırkının yaşamını tehlikeye atmıştır ve "insanlığın" korunması artık temel amaçtır. Bu amaca yönelik farklı değişkenler şu şekilde özetlenebilir (Cox, 2008: 87-88);

- İnsanlığın hayatta kalması.
- Nükleer savaştan kaçınmak
- Fakir-zengin arasındaki gelir uçurumunun yönetilmesi/düzeltilmesi
- (en) Savunmasız insanlar için koruma sağlamak,
- Uyuşmazlıkların çözümünü müzakere etmek amacıyla etkili düzenlemeler yapmak

Uluslararası ilişkilerde eleştirel teori yedi farklı ekseninde gelişmiştir (Booth, 2007: 56-57);

- Toplum/ topluluk: buradaki konunun merkezinde sınırlandırılmış ve kozmopolit vatandaşlık ile birlikte toplumun bireyi içermesi ve dışlaması söz konusudur. Kısacası, özellikle toplumsal ilişkiler ve genel bağlamda güvenliğin merkezinde birey konmuştur
- Etik: materyalist teorilerin ötesine geçerek toplumdaki herhangi bir dışlamayı (soyluluk, ırk, cinsiyet vb.) reddederek eleştirel teorisinin merkezine eşitlik kavramı oturtulmuştur.

- Demokrasi: demokrasinin her yerde gelişip gelişmeyeceği şüphesi bir kenarı bırakılarak, (devletler, bölgesel örgütler, küresel fonksiyonel örgütler, Birleşmiş Milletler vb.) her düzeyde amaçlanmıştır
- Küreselleşme: uluslararası ilişkilerde mekân kavramı aşınmıştır ve değerler farklı toplumlara yayılmıştır. Bu da farklı güvenlik bakış açılarını ortaya çıkarmıştır
- Kuvvet kullanımı: 1990’larda insani müdahale tartışmalarıyla eleştirel teorisinin ortaya çıkması birbiriyle denk gelmiştir. Bazıları insani müdahaleyi devletlerarası yardımlaşma olarak, bazıları ise liberal emperyalizm olarak görmüşlerdir. Ana tartışma konusu ise bir taraftan ağır insan hakları ihlallerine karşı askeri müdahalenin tek çözüm yolu olduğu düşünülmesi, bir tarafın ise devletlerin siyasal şiddet uygulamasının modasının geçmesi çerçevesinde oluşmuştur
- Ekonomiler: liberalizmin etkisi altında olan ekonomilerdeki problemler, salt rasyonel düzlemde değerlendirilmediğinde güvenlik sorunları ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan, siyaset ve iktisat ayrımı yapılmalıdır. Ekonomik sorunların, insan güvenliğinin temel sorunları olduğu göz ardı edilmemelidir
- Çevre: muhtemelen eleştirel teorisinin en az gelişmiş unsurudur. Küreselleşmenin verdiği zararları tüm insanlığa merhamet gibi zayıf fikirlerden ziyade adalet normlarına dayanarak yorumlamak, telafi etmek gerekmektedir.

Eleştirel teori kapsamında güvenliğin ne demek olduğuna ilişkin farklı yaklaşımlar ortaya konmuştur. Özellikle realist yaklaşımın devlet merkezli güvenlik algısı eleştirilmiştir. Booth’a göre, realist yaklaşımın güvenlik anlayışı, araçlar ve amaçlar birbirine karıştırıldığı için hatalıdır, çünkü bir devlet için güvenliği sağlamak bir amaç değil araçtır. Devletlerin güvenliği egemenlikleriyle, toplumsal kimliklerle alakalıdır (Booth, 2007: 166). Waever’ a göre, aklımıza gelebilecek herhangi bir sorunsal güvenlik kaygısı/sorunsal olarak algıladığımızda, bu sorunsala özel bir durumsallık yüklemiş oluruz ve güvenliği sağlama muhatabı olan devlete bu sorunsalı çözmek adına uygulamaya koyduğu/koyacağı, olağan dışı tüm politikalara meşruluk kazandırmış oluruz. Bu durum devlete temel aktör olarak tartışmasız bir konum kazandırır, bu yüzden bazı konuların güvensizleştirilmesi, devletin mutlak güvenlik tabusunun insanları daha az rahatsız edebilecek bir duruma gelmesini sağlayabilir (Waever, 1995: 49).

Eleştirel yaklaşımda güvenlik, geleneksel yaklaşımlara göre daha karmaşık bir şekilde ele alınmıştır. Eleştirel yaklaşım güvenlik konusunu ele alırken, temelini dört unsura dayandırmıştır bunlar; “genişleme” (tehdit bakımından), “derinleşme”, “genişleme” (güvenliğe konu olan nesneler) ve “özgürleşme” dir (Jones, 1999: 166). Bu bahsi geçen kavramlar eleştirel güvenlik çalışmalarının temel unsurlarını oluşturmaktadır.

5.2.1. Derinleşme

Güvenliğin teori ve pratiğinin özünde, güvenliğin “türetilmiş bir kavram” olarak ele alınmasıyla kavramın derinleşmesi vardır. Yani güvenlik için farklı tutum ve davranışlar farklı politik teoriler tarafından gözlemlenebilir (Booth: 2007: 150). Başka bir deyişle, güvenlik anlayışının derinleştirilmesi, siyasetin ne olduğu, ne olabileceği ve özellikle de küresel ölçekte siyasetin farklı anlayışlarından türeyen bir kavram olarak görülmesinden kaynaklanan sorunların ve sonuçların görülebilmesi bakımından

önemlidir (Booth, 1997: 111). Bu bağlamda derinleşme kavramı, güvenlik anlayışımızı, daha genel olarak siyasal hayatın doğası hakkındaki köklü varsayımlara bağlayan teorik bir yaklaşımı ifade eder. Teorik bir yaklaşımla derinleşme kavramının ana iddiası ise, devletlerin tek başlarına güvenliğin referans objesi olmadığı varsayımdır (Peoples ve Vaguan, 2010: 4-17).

Güvenlik kavramının derinleşmesi genel olarak, sadece geleneksel güvenlik çalışmalarına dair bir eleştiri gibi görülse de aynı zamanda güvenliğe dair alternatif bir bakış açısı kazandırmıştır. Yani devletlerin siyasal yaşamının karakterini oluşturan unsurların ne olduğuna ilişkin sorulara daha ikna edici cevaplar bulunmaya çalışılmıştır. Bu bakımdan dünya siyasetinin alternatif biçimleri ortaya konularak güvenliğin politik teoriyle olan ilişkisi yeniden tanımlanmalıdır (Jones, 1999: 81).

Güvenliğin derinleşmesi fikri sıklıkla yanlış anlaşılmaktadır, yaygın bir biçimde derinleşme analiz seviyesinde, (devlet düzeyinde ya da bireysel düzeyde vb..) bir hareketmiş gibi düşünülmektedir. Bu tür bir hata oldukça yaygındır ki, güvenliğin siyasal bir teori olarak maskelenmiş olduğu ve bunun yerine daha teknik bir mesele olduğu durumunun neredeyse bir komplo olarak düşünülmesine yol açmıştır (Booth, 2007: 157).

Güvenlik, politik teorinin tutum ve davranışlarının daha iyi bir şekilde, mecazi olarak bir sondaj kullanılıp derinleştirilmez ise, realizmin askeri ve stratejik problem çözme boyutunun etkisinde kalmaya devam ediyor/edecektir (Booth, 2007: 158).

5.2.2. Genişleme

Eleştirel güvenlik çalışmaları, askeri konuların önemli olmasına rağmen tek başlarına potansiyel olarak güvenlik tehdidi olarak görülemeyeceğini aynı zamanda diğer tehditlerinde askeri konularla eşit düzeyde tehdit olarak algılanması gerektiğini ve askeri tehditlerin Soğuk Savaş'ın marjinal tehditleri olduğunu, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte diğer tehditlerin kendilerine alan bulduklarını ifade eder (Peoples ve Vaguan, 2010: 22).

Genişleme kavramı ile ilgili Barry Buzan'ın "*People, States and Fear*" çalışması konuya dair en yüksek çita olarak kabul edilebilir. Buzan bu çalışmasında güvenlik kavramının zengin, düşündürücü ve karmaşık bir tartışmasını gerçekleştirmiştir (Jones, 1999: 82). Buzan güvenlik tehditlerini beş farklı sektörde incelemiştir (Buzan, 2015: 107-119);

- **Askeri:** Askeri tehditler, ulusal güvenliğe dair geleneksel tehditlerdir. Askeri eylemler, devletin tüm yapısını tehdit ederler. Askeri tehditler makro boyutuyla ülkenin işgalinden, mikro boyutuyla balıkçı teknesinin taciz edilmesine kadar çeşitlenebilir.
- **Siyasi:** Siyasi tehditler devletin örgütsel istikrarına yönelik tehditlerdir. Ayrılıkçı hareketler ile siyasi baskılar dahilinde hükümetin ve hatta devletin yıkılması temel hedef olarak görülür. İdeolojilerin rekabeti de bu çerçevede değerlendirilebilir. Siyasi tehditler yapısalda olabilirler.
- **Toplumsal:** Toplumsal tehditleri siyasi tehditlerden ayırt etmek zordur. Bu tehdit algılamaları genel olarak toplumların siyasi hafızalarıyla alakalıdır. Makro ölçekte farklı medeniyetlerin (Doğu-Batı), mikro ölçekte ise ulus devlet yapılanmalarındaki alt etnik grupların oluşturduğu tehditler olarak görülebilir.

- *Ekonomik*: Piyasa ekonomisindeki aktörlerin saldırgan rekabetleri ekonomik tehditlere yol açar. Devlet pek çok ekonomik aktörden yalnızca bir tanesidir ve ekonomik- askeri kapasite birbirine bağlıdır.
- *Ekolojik*: Ulusal güvenliğe yönelik ekolojik tehditler, devletin yapısına önemli zararlar verir. Depremler, fırtınalar, tsunami gibi makro ölçekli doğa olayları devletlere neredeyse askeri bir tehdit kadar zarar verebilir

Toparlayacak olursak, Buzan'ın bu çalışmasının; evet çağdaş dünyada savaş hala en önemli tehlikedir, fakat insanlar, savaşların haricinde çok sayıda farklı tehdit (yoksulluk, çevresel bozulma vb.) altındadır şeklinde özetlenebilir (Peoples ve Vaguan, 2010: 23). Bu çalışma her ne kadar güvenlik gündemine üst düzey bir yenilik getirmiş olsa da, çalışmanın geneli, güvenliğin devlet merkezli varsayımlar dâhilinde kalmıştır. Güvenlik gündeminin genişletilmesi, derinleştirilmesine bağlıdır. Bu açıdan güvenlik çalışmalarında, güvenliğin gündeminin genişletilmesi, altta yatan politik teoriye bağlı olup olmadığı ve radikal bir hareket olarak algılanmaması gerekliliği açığa kavuşturulmalıdır. Çünkü güvenlik gündemi ancak, geleneksel algılamalar dâhilinde onun genişletilmesi ile bir anlam ifade edecektir ve ancak onu yönlendiren politik teori kadar geniş veya dar olacaktır (Booth, 2007: 160-163).

5.2.3. Özgürleşme

1990'ların başlarında, Ken Booth'un "Güvenlik ve Özgürleşme" arasındaki ilişkiyi tanımlanması hem uluslararası ilişkilerde hem de güvenlik çalışmalarında, özgürleşme kavramının tartışılması adına bir mihenk taşı olmuştur (Peoples, 2011: 1116-1117). Ken Booth'a göre güvenlik, tehditlerin yokluğu manasına gelir, özgürleşme ise bireylerin, özgürce yapmayı tercih ettikleri şeylere karşı, tercihlerini gerçekleştirmelerini engelleyecek her türlü kısıtlamalardan kurtulmayı ifade eder. Savaşlar, kalitesiz eğitim, politik baskı vb. gibi kısıtlamalar bu engellere örnektir. Güvenlik ve özgürleşme bir madalyonun iki yüzüdür. Özgürleşme gerçek güvenlik üretir, özgürleşme teorik olarak güvenlidir (Booth, 1991: 319).

Booth özgürleşme kavramını felsefi, teorik genişleme ve karşı koymanın/direnmenin bir pratiği olarak ele almıştır. Felsefe özgürleşme kavramına dair bir dayanak olarak, neyin doğru neyin yanlış olduğuna, objektif bir bakış açısı olmaksızın, geçmişteki tecrübelerin gelecekte neler olabileceğine dair varsayımları netleştirir. Teorik genişleme ise özgürleşme, dünya siyasetinin gerçeklerini yansıtır, genişleme kabul edilmiş ve anlaşılmıştır, dinamik, geri dönüşebilen bir yapıdadır. Bu nedenle politikanın kaçınılmaz bir sonucu değil, toplumsal örgütlenmenin zamansız varoluşudur. Son olarak özgürleşmenin "direnmenin bir pratiği" olarak yorumlanması, yakın ve uzun vadede özünde var olan eleştirilere dayanan, stratejik ve taktiksel politik eylemler yoluyla özgürleştirici hedeflerin gerçekleşmesi adına çalışmaya yönelik bir çerçeveyi ifade eder (Booth, 2007: 111-112).

Booth'un bu formülasyonu cevapladığı kadar birçok soruyu da ortaya çıkarmaktadır. Özellikle bireylerin "özgürce yapmayı tercih ettikleri/edecekleri" şeyler konusu tartışmalıdır. Çünkü özgürlük başka birinin özgürlüğüyle çatışmadığı sürece özgürlüktür. Bu bakımdan özgürlüğün ne boyutta nelere dayandığı, hangi noktalarda özgürlük olmaktan çıktığı sorunsalları ortaya çıkmaktadır. Aynı sorunsallar teori ve pratikte özgürleşmenin nasıl ne şekilde birbiriyle etkileşim halinde olacağı konusunda da mevcuttur (Jones, 1999: 93).

Özgürleşme, açık uçlu ve etik siyaset anlayışı, toplumsal yaşamda gereksiz tüm uygulamaların(baskıların) reddedilmesi, adil yargılanma, özgür seçim, haklara karşılıklı

saygı, ortak insani hakların kabul edilmesi, ekonomik adalet, şiddetsizlik, insancıl yönetim, insan hakları ve sürdürülebilir ekolojik dengesinin desteklenmesini ifade eder (Booth ve Vale, 1997: 337).

Özgürleşme, temel olarak, şovenist ve otoriter kimlik biçimlerinin var olduğu toplumlarda teşvik edilerek uygulanmadır. Çünkü temel olarak bu toplumlarda bireyin özgürlüğü, özgürlüğün toplumsal ilişkilerin ana öznesi olmasına rağmen, kısıtlanmıştır (Peoples ve Vaguan, 2010: 26). Temelde insan, bedensel ve materyal olarak güvenlik çalışmalarının merkez odağıdır ve güvenlik insanın güvenliğiyle ilgilenmelidir. Sonuç olarak eleştirel güvenlik çalışmaları için güvenlik, dünyanın pek çok yerinde var olan insan refahı üzerindeki geniş çaplı kısıtlamaları aydınlatmaya ve bu kısıtlamaları devam ettiren her türlü güvenlik uygulamalarına meydan okumalıdır (Peoples ve Vaguan, 2010: 23).

5.3. İnşacı Güvenlik Yaklaşımı

1980’li yılların başlarında kümülatif bir davranış bilimine yönelik ampirik-pozitivist düşünce çöküş yaşamıştır. Bu nedenle neredeyse, sosyal bilim alanında ki tüm akademisyenleri bilimsel çalışmaların epistemolojik, ontolojik temellerini yeniden incelemeye zorlamıştır. Bahsi geçen tartışma uluslararası ilişkiler alanında “*Third Debate*” olarak adlandırılır ve bu dönem post- pozitivist bir çağı ifade eder (Lapid: 1989: 235).

Pozitivist ontolojinin ve post-pozitivist epistemolojinin bir tarafa bırakılması gerekliliğinden yola çıkılarak, pozitivist epistemolojinin ve post-pozitivist ontolojinin bütünleşmesiyle inşacılık ortaya çıkmıştır (15.07.2018, internationalstudies.oxfordre.com).

İnşacılık uluslararası ilişkiler literatürüne, Nicholas Greenwood Onuf’un “*World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*” adlı çalışmasıyla girmiştir. Onuf’a göre inşacılık, yapılan işler, yapılan eylemler, konuşulan kelimelerin tümüdür ve sosyal-materyal tüm ilişkileri birbiri arasında kesin hatlar çizerek yorumlar (Onuf, 1989: 36-37).

İnşacılık, özellikle 1980’lerden sonra uluslararası ilişkiler disiplininde giderek daha fazla tanınan teorik bir yaklaşımdır. Sosyolojik ve eleştirel teorinin genel bir karışımı ve bileşiminden yola çıkan inşacılar, uluslararası politikanın, özneler-arası etkileşim yolu ile toplumsal olarak oluştuğunu iddia ederler ve normları, kimlikleri ve düşünceleri, fikirsel faktörler bağlamında değerlendirerek, uluslararası politikanın merkezine yerleştirirler. Bu haliyle İnşacı güvenlik sorunlarını ve uluslararası ilişkileri yorumlarken teorik olarak zayıf kalsa da, güvenliğe dair yaklaşımda geniş sosyolojik bir taban sunmaktadır (McDonald, 2008: 59-60).

Uluslararası sistem inşacılık için hem sosyal/toplumsal hem de inşa bağlamında zor bir konudur. Sosyal/toplumsal alanda normlar ve hukuk iç politikayı yönetirken, kişisel çıkar ve baskılar uluslararası politikanın kuralları olarak görünürler. İnşa bağlamında bireylerin toplumların içinde yaşadıkları durumu onların kimliklerinin toplum tarafından inşa edildiği gerçeğini tartışmasız kılarken, uluslararası politikadaki başlıca aktörler olan devletlerin içinde bulundukları sosyal sistemden özerktirler (Wendt, 1999: 1-2).

Wendt’e göre toplumsal/sosyal yapılar üç unsurdan oluşur bunlar; paylaşılan tecrübeler, maddi kaynaklar ve pratikler/uygulamalar. Paylaşılan tecrübeler/anlayışlar ister çatışma ister uzlaşma üzerine olsun, aktörleri ve aktörlerin ilişkilerinin doğasını oluşturur. Maddi unsurlar (altın, tank vb.) yalnızca paylaşılan anlayış doğrultusunda,

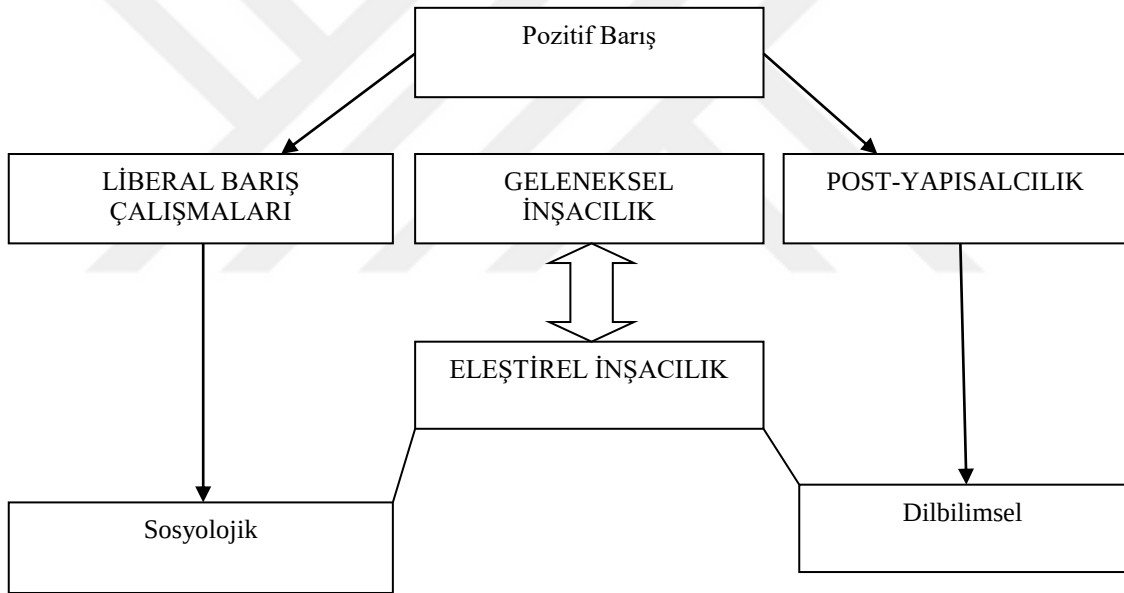
insan faaliyetleri adına kullanıldıklarında anlam kazanırlar. Son olarak sosyal yapılar ne aktörlerin kafalarında ne de maddi kapasitelerinde şekil alırlar, sosyal yapılar ancak uygulamalarda/pratiklerde var olurlar. Sosyal yapı yalnızca süreç içinde var olur (Wendt, 1995: 73-74).

Wendt' göre uluslararası sistemin yapısal bir teorisi olan inşacılığın, devlet üzerine temel varsayımları şunlardır (Wendt, 1994: 385):

- Uluslararası politik teorinin temel analiz birimi devletlerdir
- Devletler sistemde materyal olmaktan ziyade özneler-arası anahtar yapılardır.
- Devletlerin kimlikleri ve çıkarları, insan doğası, iç politika ve dışsal etkilerden ziyade sosyal yapılar tarafından inşa edilirler

Buzan ve Hansen inşacılığı, pozitif barış unsurunun diğer bileşenleri arasında karşılıklı etkileşimleri göz önünde bulundurarak, geleneksel inşacılık ve eleştirel inşacılık olmak üzere iki gruba ayırmıştır.

Ted Hopf¹ ve R. Price, C. Reus - Smit² çalışmalarında benzer ayrımı gerçekleştirmişlerdir.

Şekil 5.1. İnşacılığın Bileşimi (Buzan ve Hansen, 2009: 193)

Geleneksel inşacılık, devlet merkezli ve askeri tehditlerin ana tehdit olduğu geleneksel güvenlik çalışmalarına göre en az genişlemiş ve dar kalıptan kurtulamamış bir yaklaşımı ifade ederken teorinin merkezinde kimlik, norm ve kültür unsurları oturtulmuştur (Buzan ve Hansen, 2009: 194).

Eleştirel inşacılık devletin ontolojik olmadığını varsayar. Devlet kimliğinin sürekli, yeniden üretimi bu varsayımın sonucudur. Bu bakımından devlet kimliğinin yeniden ve sürekli inşası yapılırken “farklılıklar” esastır. Kimlik en iyi şekilde “farklar” ile tanımlanabilir fakat bu bile kimliğin tam olarak ne olduğunu söyleyemez. Ancak farklılıklar bağlamında kimlikler inşa edilebilir. Bu nedenle kimliklerin ana ve sabit

¹ Bkz. HOPF, T.(1998). The Promise of Constructivism In International Relations Theory. *International Security*, 23(1), 171-200.

² Bkz. PRICE, R. ve REUS-SMITH, C. (1998). Dangerous Liaisons? Critical International Theory and Constructivism. *European Journal of International Relations*. 4,(3), 259-294.

olmaktan ziyade ilişkisel ve olumsal olduğunu söyleyebiliriz, bu da bizi; kimlik farklılığına bağlıdır, farklılıklar kimliğe bağlıdır sonucuna götürür (Hopf, 1998: 189-190).

İnşacı güvenlik yaklaşımı adına literatürdeki en önemli eserlerden biri Peter J. Katzenstein'in "*Ulusal Güvenlik Kültürü*" eseridir. Katzenstein'e göre güvenlik kavramının tanımsal boyutu tekrar ele alınarak, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte geleneksel güvenlik çalışmalarının yetersizliği ortaya konulmalı ve ulusal güvenlik kültürü ile alakalı geniş sosyolojik bir bakış açısı geliştirilmelidir. Ayrıca güvenlik çalışmalarındaki ulusal güvenlik politikasına dair ihmal edilmiş iki unsuru; "politikanın kültürel muhtevası" ve "devletlerin kimlikleri, siyasi aktörler ve hükümetler" üzerine yoğunlaşılmalıdır (Katzenstein, 1996: 13-17).

İnşacı güvenlik yaklaşımında, ulusal güvenlik politikasının nedensel argümanları "norm", "kimlik" ve kültür unsurlarıyla açıklanır. Normlar, realistlerin asosyal görüşünün tersine, uluslararası sistemde toplumu oluşturan bir ögedir (Bull, 2002: 51). Normlar belirli bir kimlik adına, uygun davranışlara dair ortak beklentileri ifade eder. Normlar kimlikleri temel belirler ve kimlikleri inşa ederler. Bununla birlikte normlar, daha önceden inşa edilmiş mevcut kimlikler hakkındaki davranışlar adına bize düşünsel ipuçları verirler (Jepperson vd, 1996: 71-73). Normlar ilişkileri düzenledikleri bağlamda nedensellerdir. Yani kimlikler, inşa için hareket, enerji ve motivasyon sağladıkları müddetçe nedensel argüman olarak yorumlanırlar (Wendt, 1999: 82).

Devletlerin ulusal çıkarlarını ve ulusal güvenlik politikalarını, çevrelerinin sahip oldukları normlar şekillendirir (Jepperson vd, 1996: 70). Örneğin Arap Baharı' nın bölgede domino etkisi yaparak birçok çatışmayı ortaya çıkarmasıyla birlikte, özellikle Suriye'de vuku bulan çatışmalar neticesinde uluslararası çapta göçmen krizi ortaya çıkmıştır. Uluslararası normlar neticesinde göçmen ve sığınmacılara yönelik yapılan çalışmalar ve uygulamalar artış göstermiş bu da birçok devletin ulusal güvenlik ve strateji belgelerinde kanunsuz göç, göç kontrolü gibi kavramlara dikkat çekmesine yol açmıştır.

Devletlerin, küresel ve yerel çevreleri, o devletin kimliğini şekillendirir (Jepperson vd, 1996: 76). Osmanlı İmparatorluğu Batı'nın görece üstünlüğünü kabul ederek çeşitli fermanlar yolu ile batı tipi ordu ve siyaset düzenlemeleri ile batılılaşma politikası izlemiştir ve yine aynı şekilde Türkiye'nin AB'ye üye olmak üzere yaptığı müzakereler, çeşitli uyum reformları ve müktesebatlar yolu ile Batı'nın normlarıyla kendi devlet kimliği çerçevesinde bir etkileşim oluşmuştur. Yine Türkiye'nin uluslararası hukuk düzleminde, kabul ettiği ve üye olduğu çok taraflı anlaşmalar devlet kimliğine dair küresel normların etkisine dair bize ipuçları verir.

İnşacı güvenlik yaklaşımının, ulusal güvenliğe dair bir diğer nedensel argümanı "kimlik"tir. Kimlik sosyal psikolojide, "benlik" olarak iki farklı halde kavramsallaştırılır. İlk halde "benlik" enformasyon ağını ve kendisini semantik ve biyografik unsurları birbiriyle bütünleştiren bir yapıyla kavramsallaşır. İkinci halde "benlik" ise kendisiyle alakalı olan enformasyonların tümünü belli dengeler dâhilinde örgütleyen bir şematik sisten olarak kavramsallaşır (Bilgin, 2007: 11-12). Kimlik bir aktörün, çevresel yapılar ve çıkarlar arasındaki önemli bir bağ olarak işlev görür. Geleneksel olarak kimlikler, aktörler arası derin etkileşimlerin sonucu karşılıklı olarak inşa edilen, değişkenlik göstererek evrimleşen, imgelenmiş bir unsuru ifade eder (Jepperson vd, 1996: 77).

Aktörler genel olarak "çok kimlikli" kimliklere sahiplerdir. Kimlikler, aktörlerin "ben" ve "ötekini" kim olduğunu belirlemesini sağlayan bilişsel şemalar oluşturur. Bu bağlamda aktörler karşılıklı ilişkilerini kurarken diğer aktörün durumuna göre kendi durumunu belirleyerek, kendi çıkarlarını oluşturur (Wendt, 1994: 385). Çıkarların

temeli ise kimliklerdir. Devletler ben ve öteki tanımları yaparak, ulusal çıkarlarını oluşturur ve yine paylaşılan anlayış çerçevesinde tehdit algılamaları ve nihayet dost ve düşman algılamalarını oluştururlar (Wendt: 1992: 398-399).

Devlet kimliğindeki değişimler, devletin ulusal çıkarlarını ve ulusal güvenlik politikalarını etkiler (Jepperson vd, 1996: 70). Buradaki değişim devletlerin ben ve öteki tanımlamalarındaki değişimi ifade etmektedir. Bu değişimle beraber devlet kendi ulusal çıkarlarını tekrar tanımlayarak, ulusal güvenlik politikalarını oluşturur. Örneğin Soğuk Savaş Dönemi'nde ABD'nin "öteki" tanımlaması ve ulusal çıkarlarına yönelik ana tehdit SSCB iken, 1991 yılında SSCB'nin dağılmasından sonra öteki algılamasında bir bocalama yaşamış ardından 11 Eylül olayları neticesinde "öteki" tanımlaması ve ulusal çıkarlarına yönelik ana tehdit kaynağı küresel terör olmuştur. Buradan anlaşılabacağı üzere değişim, süreçler ve uluslararası konjonktür ile ilintilidir.

Devlet kimliğindeki çeşitli düzenlemeler, devletlerarası rejimler/sistemler, güvenlik toplulukları gibi, normatif yapıları etkiler. Örneğin, özellikle Soğuk Savaş Dönemi'nde NATO, ABD'nin çok etkili olduğu bir güvenlik kurumudur ve ABD'nin kendi ben ve öteki algısına göre şekillenmiştir (Jepperson vd, 1996: 81).

Devletler kendi tarihsel referansları, sahip oldukları güç, uluslararası konjonktür ve bazen de ütopya derecesindeki idealist reflekslerle, kendilerine bir rol biçerler. Bu seçilen rol ya da roller kimliğin bir parçasıdır. Örneğin bir devlet, "bağımsız devlet", "emperyalist güç", "özgür dünyanın lideri" gibi roller ile bir veya birden fazla kimliğe sahip olabilir (Wendt: 1992: 398).

İnşacı güvenlik yaklaşımının, ulusal güvenliğe dair bir diğer nedensel argümanı "kültür" dür. Kültür normlar ve değerler gibi bir dizi değerlendirici standartları olan, sistem içinde ne tür aktörlerin nasıl var olduğunu, aralarındaki ilişkinin nasıl işlediğini tanımlayan bilişsel imgeleri ifade eder.

Realistlerin uluslararası sisteme anarşinin hâkim olduğu düşüncesine karşı, inşacılık anarşinin devletlerin paylaşılan anlayış ve tecrübelerine göre anlam kazandığını iddia eder. Yani anarşi devletler ne anlıyorlarsa odur. Örneğin ABD için coğrafi açıdan Kanada ve Küba'nın benzer yapısal pozisyonlarda olmalarına rağmen, onların sahip olduğu askeri güç ve ABD'nin onlara karşı askeri gücü kullanma durumu birbirinden farklıdır tıpkı ABD için, İngiliz füzelerinin maiyetinin Sovyet füzelerinden farklı olması gibi. Verilen örneklerde de görülebileceği gibi anarşi durumu aktörün ben ve öteki tanımlamaları ve paylaşılan anlayış çerçevesinde gerçekleşir, gücün dağılımı da yine bu faktörlere bağlıdır (Wendt, 1992: 396-397).

6. RUS ULUSAL KİMLİĞİNDE GÜVENLİK ANLAYIŞI

Çalışmanın bu bölümünde, bir önceki bölümde sınırlarını çizdiğimiz inşacılık yaklaşımı çerçevesinde Rus kimliğinin, Rus güvenlik anlayışına dair referansları üzerinden analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Bu bölümünde Rusya'nın tarihsel süreç içerisinde geçirdiği evreler ve bu evrelerdeki güvenlik politikaları, tehdit algılamaları farklı düşünsel ve ideolojik yaklaşımlar dâhilinde, Rus kimliğini oluşturan girdi ve çıktılar, fiili örnekler çerçevesinde incelenmeye çalışılacaktır. Bu bölüm Rusya Federasyonu'nun özellikle yakın dönemdeki güvenlik politikalarına dair, geçmişiyle ne kadar ilişkide olduğu ve güvenlik politikalarının amaçları ile nedenlerini anlamak açısından büyük önem taşımaktadır.

6.1. Rus Ulusal Kimliği

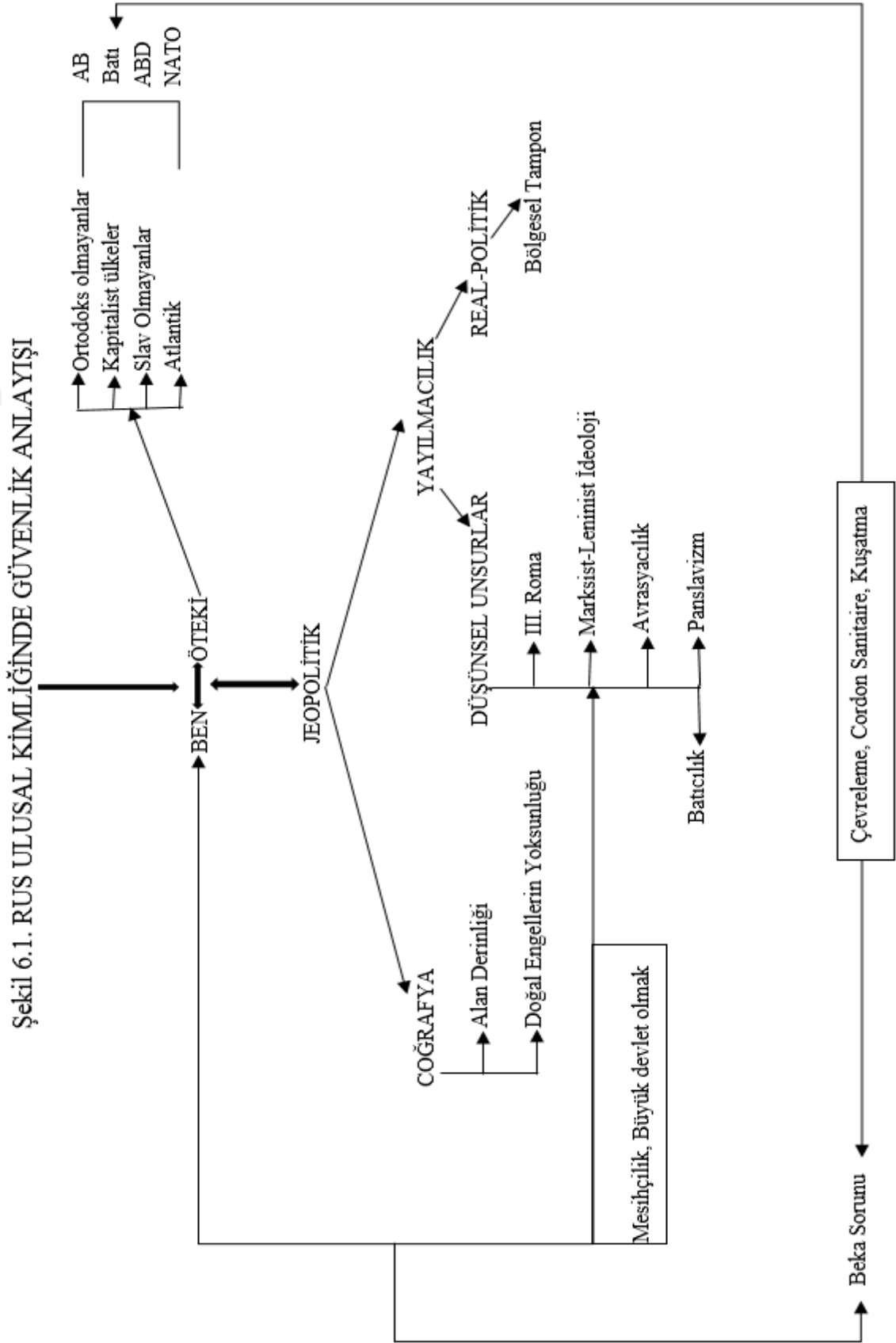
1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Rusya Federasyonu, geçmişindeki; Ortodoksların hamisi, Slavların yegâne lideri ve uluslararası sistemin iki kutbundan biri olma özelliğini yitirmiş, zayıf bir devlet olarak uluslararası sisteme dâhil olmuştur. Aynı zamanda Sovyetler Birliği'nin dağılması, 17. yüzyıldan itibaren süregelen “imparator-devlet” anlayışından yaklaşık 300 sene sonra “ulus devlet” anlayışına dönüşmesi Rus Tarihi için büyük bir kırılma noktası olmuştur. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının oluşturduğu travma, Rus kimliğini etkilemiş, Rusya'nın ne olduğu, Rus'un kim olduğu soruları tartışma alanı haline gelmiştir.

1992-2010 yılları arasında, Moskova Belediye Başkanlığı yapan Yuriy M. Lujkov konu ile ilgili şunları söylemiştir (Lujkov, 2003: 104-107):

Bizim için (RF) en önemli problem, Rusya'nın ne olduğu sorunsalıdır. Soru şu anda sahip olduklarımızı yeniden hesaplayarak bulabileceğimiz kolaylıkta bir soru değildir... Rusya'yı tam anlamıyla nasıl algıladığımızı anlamamız gerekiyor... Rus Milletinin sureti bizde bulunsan bile biricik Rus Toplumunun gerçek temelini bulabilir miyiz? Acaba yaşadığımız ülkeyi hissetmiyor muyuz? Bugünkü Rus devletinin ve toplum yapısının çimentosu; tarihsel ve kültürel varisliğin kaybı, yaşadığımız temel sorununun asıl nedenidir.

Yukarda belirtildiği gibi, Rusya'nın anlaşılabilmesi için onun kültürel ve tarihsel gelişim süreçlerinin incelenmesi gerekmektedir. Bu açıdan, Şekil 6.1. Rus Ulusal Kimliğinde Güvenlik Anlayışı'nda Rus güvenlik ve tehdit algılamalarının nedenleri, Rus kimliğinin içinde aranmaktadır. Öncelikle kimliğin temel unsuru olan ben ve öteki kavramına dikkat çekmek gerekmektedir. Bu bağlamda, ben kavramı ile öteki kavramı karşılıklı olarak etkileşim halindedir, fakat öteki kavramı iyi analiz edilebilirse ben kavramı daha iyi anlaşılabilir.

Rus kimliğinde öteki algısı, Batı üzerine kurulmuştur. Rus tarihi incelendiğinde ciddi anlamda savaştığı devletlerin/ulusların birçoğu (Türkler, Moğollar, Japonlar hariç) batı(lı) devletler/uluslardır. Tarihte, Ruslar Batı'ya karşı düşmanlık, medeniyetsel gelişim modeli, kıskançlık gibi farklı bakış açıları arasında sürekli olarak git-gel yaşamıştır. Fakat bu coğrafi nitelemeden dolayı, Ruslar kendilerini doğulu bir toplum olarak görmemişlerdir.

Rusların Batı'ya karşı "öteki" algısı, tarihsel süreç içerisinde farklı tanımlamalar; Ortodoks olmayan Hristiyanlar, Slav olmayanlar, kapitalist devletler. Atlantik kuşağı gibi kavramlar ile şekillenmiştir. Bu kavramsallaştırmalar modern dönemde batılı kolektif kurumlar, yani NATO, AB şeklini almıştır. Bu tarz kurumların ABD ile birlikte tarihsel süreç içerisinde, cordon sanitaire, çevreleme, kuşatma gibi politikaları Rusların "beka sorunu" yaşamasına neden olmuştur.

Rus kimliğinde "ben" algısı, "öteki" algısına binaen zıtlık barındıran; III. Roma, Panslavizm, Avrasyacılık, Marksist-Leninist ideoloji gibi düşünsel temellerin etkisiyle ortaya çıkmıştır. Batı ise, bazı dönemlerde hayranlık, kıskançlık, bazı dönemlerde ise devletin kurtarılması ve gelişmesine yönelik yegâne model olarak görülmüştür. Bahsi geçen düşünsel unsurların hemen hepsi (Batıcılık düşüncesinin belli kısımları haricinde), Rusların kendilerine bir görev verildiğine yönelik inançları varsayımından ortaya çıkan "mesihçi/kurtarıcı" anlayışa neden olmuştur. "Moskova III. Roma'dır", "Bütün Slavları bir araya getirmek", "Ortodoksların hamisi", "Kapitalist-Emperyalist sistemin sömürsüne karşı ezilen halkları korumak", "Atlantik ve Batı medeniyetine karşı yegâne medeniyet tasavvuru: Avrasya" gibi mottolar, mesihçi/kurtarıcı anlayışın çekirdeğini oluşturmaktadır. Rus kimliğinde bahsi geçen tüm "öteki" düşman algısı ve "ben" mesihçi/kurtarıcı algısı büyük devlet/güçlü devlet olmak, gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Bu haliyle Rus kimliğindeki "ben" ve öteki algılaması güvenlik boyutuyla değerlendirildiğinde, tehdit algılamaları ve buna binaen gösterilen düşünsel reaksiyonlar soyut haliyle ortaya çıkmaktadır.

Rusların ben ve öteki algısı, sahip olduğu jeopolitikle yakından ilişkilidir. Rus jeopolitiği coğrafi olarak doğal engellerden yoksun olduğu için sürekli olarak işgallere maruz kalmış ya da daha doğru bir değerlendirmeye Rusya'ya yönelik işgalleri kolaylaştırmıştır. Coğrafi olarak doğal engellerin eksikliği, tek başına güvenlik tehdidinin yegâne kaynağı olarak görülmesine de önemli bir yere sahiptir. Rus toprakları coğrafi olarak çok geniş olduğundan güvenlik Ruslar tarafından "alan derinliği" olarak algılanmış ve devletin çekirdek-merkez alanını korumak için sınırlarını olabildiğince çekirdek-merkez bölgeden uzaklaştırmak adına yayılmacılık politikası izlenmiştir.

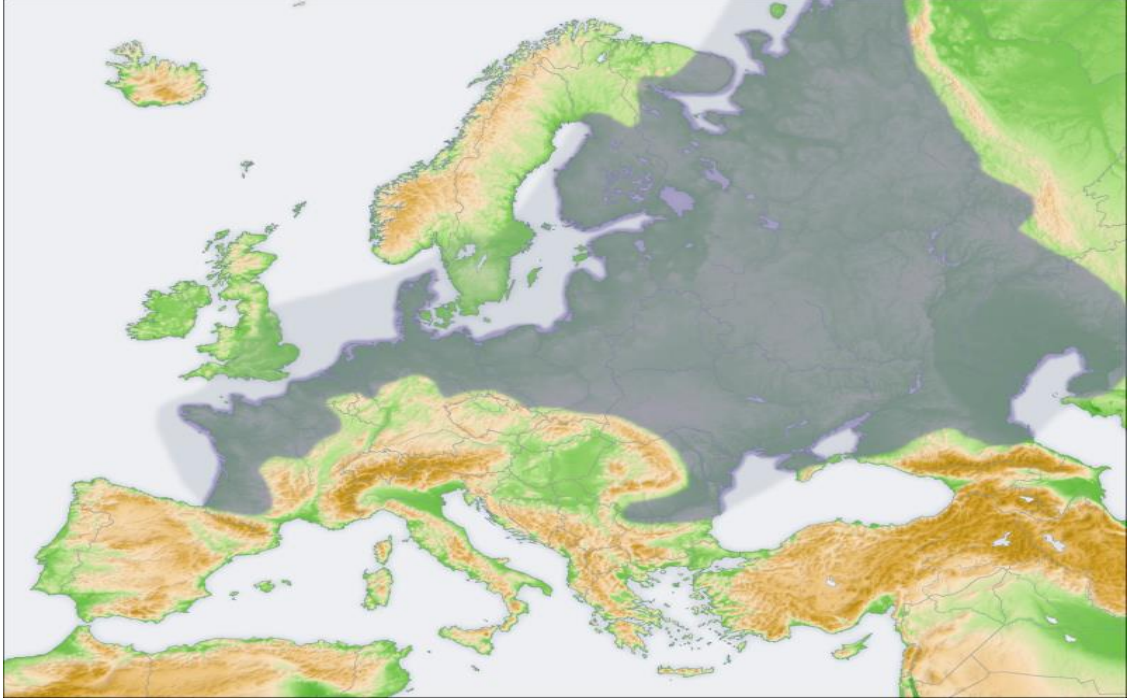
Rusya'nın tarih boyunca sınırlarını genişletmesinin (yayılmacılık politikası izlemesinin) temel nedeninin güvenlik kaygısı olarak açıklanması doğru değildir fakat, yayılmacılığın güvenlik edinme ve güvensizlik durumu da göz ardı edilmemelidir.

Rus kimliğinde yayılmacılık anlayışı iki farklı boyutta incelenebilir; düşünsel soyut unsurlar ve reel-politik. İlk olarak, Ruslar yayılmacılık politikalarını soyut anlamda meşrulaştırmak için yukarda bahsettiğimiz düşünsel ve ideolojik unsurları kullanmışlardır. Böylece yayılmacılık, düşünsel ve ideolojik unsurların hitap ettiği toplumlara/coğrafyaya göre farklılık gösterse de Rus etkisi her şekilde bu bölgelere nüfuz etmiştir. İkinci olarak, reel-politikte, Ruslar Batı kaynaklı çevreleme, cordon sanitaire, kuşatma politikalarına karşı sınırlarını korumak için, bu politikaların sınırlarını çizdiği bölgelere fiili müdahalelerde bulunmuşlardır. Bu müdahale edilen bölgeler, düşman sınırları ile Rus sınırları arasında "tampon bölgeler" olarak görülmüştür.

Yukarda sınırlarını çizdiğimiz Rus kimliği ile güvenlik anlayışı ilişkisi devam eden kısımda ayrıntılı bir şekilde incelenecektir.

6.1.1. Jeopolitik

Jeopolitik bakımdan Rusya'nın sahip olduğu alan genişliği ve coğrafi özellikleri onun tarih boyunca güvenlik algısını ve diğer devletlerle olan ilişkilerini derinden etkilemiştir. Öncelikle bulunduğu coğrafya; Kuzey Avrupa Ovası (Orta Avrupa Ovası), Rusya için jeopolitik olarak önemli olmasının yanı sıra onun kaderi haline gelmiştir çünkü, batıda Karpatlardan doğuda Kingan Dağları'na kadar uzanarak, Doğu Avrupa Ovası ile birleşerek Avrupa Ovası'nı oluşturan bu bölge doğal engellerden yoksun monoton ve oldukça düzdür (Hosking, 2015: 13).

Şekil 6.2. Doğu Avrupa Düzlüğü Haritası (07.09.2018, www.theatlantic.com)

Rus coğrafyasında sınırlarını dış tehditlere karşı koruyacak; yükselti, deniz, okyanus, nehir, göl vb. doğal engellerin olmayışı onun sürekli olarak işgallere karşı savunmasız kalmasına neden olmuştur. Bu bakımdan Rusya, özellikle batıdan gelen saldırılarla tarih boyunca yüzleşmiştir. 1605'de Polonya, 1707'de İsveç, 1812'de Fransa, 1914 ve 1941'de Almanya Rusya'yı işgal etmeye ya da saldırıp zayıflatmaya çalışmışlardır (Trenin, 2001: 42). Sınırlar işgallere karşı açık olduğundan güvenlik "alan derinliği" olarak algılanmıştır. Alan derinliği, iki farklı güvenlik politikasını ortaya çıkarmıştır; bunlardan birincisi, fiili işgalleri/tehditleri bölgesel olarak merkezde karşılamak, ikincisi ise (ilerleyen bölümlerde ayrıntılı şekilde inceleyeceğiz) sınırları olabildiğince genişleterek doğal engellere ulaşmak ve düşman olarak algılanan devletler ile arasına "tampon bölgeler" oluşturmaktır.

Rus tarihinde IV. İvan, jeopolitik unsurlara göre politika oluşturulmasını öngören ilk lider olarak kabul edilir. Bu dönemde güvenlik kaygıları (işgal edilme ve ekonomik güvenlik) jeopolitik unsurlara göre giderilmeye çalışılmıştır. İlk olarak düşman olarak algılanan sınır komşularından (Kazan, Astrahan ve Sibirya) kaynaklanan güvenlik tehditleri ortadan kaldırılmaya çalışılmış, ikinci olarak, devletin fakir durumundan kaynaklanan zayıflığının giderilmesi amacıyla okyanuslara açılma hedefine önem verilmiştir (İsakova, 2005: 10).

Rusya için nehirler ve göller büyük öneme sahiptir. Bu açıdan, Diyenper Kieven Rus, Volga ise Moskova Devleti için aynı stratejik öneme sahiptir (Riasanovsky ve Steinberg, 2016: 167). Bu stratejik önem iki unsurdan kaynaklanır: Bunlardan birincisi, güvenlidir; ilk Rus devletlerinden günümüze, karayla çevrili olan Rus coğrafyasında doğal güvenlik sınırları oluşturmak adına nehirlerle, göllere hatta mümkünse denizlere ulaşma amacı güdülmüştür. İkincisi ise ekonomiktir; ticaret yapmak ve ekonomiyi güçlendirmek adına özellikle denizlere ulaşım Rusya için hayati önem taşımıştır.

19. yüzyılın ikinci yarısında, Rus jeopolitik anlayışının gelişmesi adına önemli çalışmalar ortaya koymuş olan İvan L. Solonevic, Rusya için denizler ve okyanusların güvenlik açısından jeopolitik önemini şu şekilde özetlemiştir (Solonevic, 1938: 4);

Amerikan özgürlüğünün yanı sıra Amerikan zenginliği Amerika coğrafyası tarafından belirlenmiştir. Bizim özgürlüğümüz(bağımsızlığımız) ve zenginliğimizde Rus coğrafyası tarafından belirlenmiştir. Nitekim biz asla Amerika ve İngiltere'ninkine benzer bir özgürlüğe(bağımsızlığa) sahip olamayacağız çünkü onların özgürlükleri(bağımsızlıkları) denizler ve okyanuslar tarafından garanti altına alınmıştır(korunmaktadır), bizde ise sadece zorunlu askerlik görevi böyle bir garantiyi sağlayabilir.

16.yüzyılda Rus Çarlığı ve Danimarka, Litvanya, İsveç, Lehistan koalisyonu arasındaki Livonya Savaşı ile (İsakova, 2005: 1) 19.yüzyılda Osmanlı Devleti ve Rus Çarlığı arasındaki Kırım Savaşı, Rus jeopolitiği için güvenlik ve ekonomik açıdan büyük öneme sahip; Karadeniz, Baltık Denizi ve boğazlar (özellikle İstanbul Boğazı) gibi bölgelerde üstünlük kurmak amacıyla yapılmıştır (Riasanovsky ve Steinberg, 2016: 7).

Rusya, jeopolitik sınırları bakımından güçlü uygarlıklar ile batıda Roma-Germen, doğuda İslam, Hint, Çin uygarlıkları tarafından kuşatılmış haldedir. Rusya hem batı hem de doğudan gelebilecek kültürel taarruzlara karşı tehdit altındadır. Çünkü, Çin; (kuzeye) Kazakistan ve Doğu Sibirya'ya, Merkez Avrupa; Doğu Avrupa'ya, İslam Bloku ise; Orta Asya ve Kafkaslara müdahalelerde bulunabilecek kültürel etkilere sahiptir (Dugin, 2015: 11). Öte yandan Rusya sınırlarındaki zayıf devletler ele alındığında bu durum Rusya için; zayıf devlet kolayca etki altına alınabilir hatta işgal edilebilir olduğu için avantajlı, fakat zayıf devlet kendisine sınırı olan bir başka güçlü (Rusya için düşman) devlet tarafından işgal edilebilir olduğu için dezavantajlıdır (LeDonne, 1997: 1-6).

1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, Rusya büyük bir travma yaşamış ve zayıflamıştır. Post-Sovyet bölgelerinde eski jeopolitik gücünü kaybetmiş ve çeşitli tehditlerle karşılaşmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta ise, bu dönemdeki tehditler Çarlık Rusyası ve Sovyetler 'den farklı olarak dışardan değil, içerden gelmiştir. Yeni Rusya'nın ilk dönemlerinde, jeopolitik güvenlik anlayışı; ülke sınırlarını aşan anlayıştan, iç jeopolitik istikrarı sağlamaya doğru dönüşmüştür, bir başka deyişle devletin bekasının sağlanmasının yolu işgallere karşı- Doğu Avrupa sınırlarını güçlendirmek ve yayılmacılık- anlayışından, parçalanma/bölünmeye karşı iç istikrarı sağlamak olmuştur.

Bu dönemde Post-Sovyet bölgelerinde üç farklı kategoride çatışma alanları ortaya çıkmıştır. Birincisi, özellikle Kafkasya, Moldova, Tacikistan ve Çeçenistan'da ulusal ve uluslararası düzeyde askeri boyutta etnik temelli çatışmalardır. İkincisi, özellikle Kırgızistan, Tacikistan, Azerbaycan, Gürcistan gibi yeni bağımsız olan devletlerin artık "eski Sovyet" ülkesi olmadıklarından yola çıkarak, Hazar Denizi üzerinde ve enerji kaynakları konusunda, ekonomik kaynaklı çatışmalardır. Üçüncüsü,

Azerbaycan, Kazakistan, Özbekistan gibi yeni bağımsız olan ülkeler yeni yönetimlerinde Sovyetler ‘den miras kalan baskı ve zorlama araçlarını diktatörlük seviyesinde kullanmış, bunun sonucunda tüm muhalif kesimler (milliyetçi, liberal) daha fazla sivrilerek Orta Asya’da istikrarsızlık ve terörizm tehdidi oluşturmuşlardır (Tsygankov, 2003a: 104).

Tüm bu olumsuzluklara karşı yeni Rusya, ülkenin içinde bulunduğu dönemin ihtiyaçlarına cevap verebilecek, yeni dış politika ve güvenlik yaklaşımları geliştirmeye çalışmıştır (Dağı, 2002: 188). 8 Aralık 1991 tarihinde Rusya ve Sovyetler Birliği’nden ayrılan Baltık devletleri, Azerbaycan, Belarus, Ermenistan, Moldova, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Gürcistan(2009 yılında ayrıldı), Türkmenistan(2005’te ayrılarak gözlemci üye oldu), Özbekistan ve Ukrayna(BDT tüzüğünü imzalamadığı için topluluğun hukuki olarak üyesi değil katılımcısıdır) devletleri arasında Bağımsız Devletler Topluluğu(BDT)kurulmuştur (Libman, 2011: 3-4).

Yeltsin döneminde, “Yakın Çevre” olarak adlandırılan dış politika ve güvenlik anlayışının temelinde BDT’nin önemi vurgulanmıştır. “Yakın Çevre” politikası çerçevesinde, en azından jeopolitik bakımdan bazı kazanımlar elde ederek güvenlik ve ekonomik olarak eski Sovyet bölgelerinde etkinliğin devam ettirilmesi amaçlanmıştır (Mankoff, 2009: 241-242).

Toparlayacak olursak, Rusya tarihsel olarak sahip olduğu jeopolitiğin coğrafi unsurlarından dolayı mustarip olsa bile tek başına coğrafyanın kolaylığı bir devletin işgal edilmesine ve sürekli olarak tehditlere açık olmasının tek nedeni olamaz. Çünkü doğal engellerin yoksunluğu durumunda güvenlik tehditlerinin ortaya çıkma durumunu tersten düşünecek olursak; 17.yüzyılda Kafkasya bölgesi sahip olduğu doğal engeller vasıtasıyla, Rus işgaline karşı koyabilmeliydi. Ayrıca günümüz silah teknolojisindeki gelişmelerle birlikte, doğal engellerin bir ülke için güvenlik kaygısı veya güvenlik edinme avantajı olma durumu ortadan kalkmıştır. Buradan yola çıkarak jeopolitik değerlendirmelerde coğrafi faktörler en önemli unsurlardan birisi olsa da “coğrafi determinizm” boyutunda değildir diyebiliriz.

6.1.2. Yayılmacılık

Bir önceki bölümde Rus jeopolitiğinin sahip olduğu coğrafya itibari ile saldırılara açık olduğundan bu nedenle yüzyıllar boyunca güvenlik endişesi yaşadığından ve buradan yola çıkarak güvenliğin “alan derinliği” olarak algılandığından bahsetmiştik. “Alan derinliği” algılaması öncelikle güvenliği tehdit eden unsurları merkezde karşılamayı hedefler, buradan yola çıkarak; sınırları olabildiğince merkezden uzağa taşıyarak merkezin işgallerden korunması amaçlanır. Bu da devletin sınırlarını olabildiğince (tehditlere karşı doğal engeller edininceye kadar) genişletmesine, yani yayılmacılık (işgal düzeyinde) politikası izlemesine neden olur. Burada anlatılmak istenen yayılmacılık politikasının sadece/tek başına güvenliği sağlamak adına uygulanmış olabileceği değil, yayılmacılık politikasının güvenlik kaynaklı nedenlerinin de var olabileceğidir.

Şekil 6.3. Tarihsel Rus Yayılması(13.09.2018,www.britannica.com)

Rusya özellikle 16.yüzyıl sonrasında büyük bir genişleme göstermiş, devasa bir jeopolitiğe sahip olmuştur. Fakat Rusya'nın sahip olduğu bu devasa coğrafya ona gümüş tepside sunulmamıştır. 13. yüzyıldan 15.yüzyıla kadar 160 yıl boyunca “sadece” bir devlet olabilmek için dış tehditlerle savaşmıştır. Daha sonra mevcut devletin güvenliği adına Kulikovskaya'dan I. Dünya Savaşı'na kadar 534 yıl savaşmış ve bu zaman zarfında yaklaşık 400 kat büyümüştür (İsakova, 2005: 10).

Rusya'nın jeopolitik anlayışı tarihsel süreç içerisinde, çeşitli düşünsel ve ideolojik³ unsurlar tarafından, Çarlık dönemi; “Üçüncü Roma Teorisi” ve “Panslavizm”, Sovyetler Birliği dönemi; “Marksizm-Leninizm” ve hem Sovyet öncesi hem de Sovyet sonrası dönemde “Avrasyacılık⁴” belirli oranlarda şekillenmiştir. Bu düşünsel ve ideolojik unsurlar farklı söylemlere sahiptirler bunlar; Üçüncü Roma Teorisi'nde; “Moskova Üçüncü Roma'dır ve bütün Ortodoksların hamisidir”, Marksist-Leninist ideolojide, “Bütün ulusların işçileri birleşin”, Panslavizm'de; “ Bütün Slavları birleştirmek”tir. Söylemler birbirinden farklı olsa bile, amaçladıkları politika ve tarihsel misyon bakımından birbirleriyle aynıdırlar.⁵

Ruslar tarihsel süreç içerisinde kendilerini özel, seçilmiş ve kurtarıcı olarak görmüşler, tüm bu düşünceler Rusları “mesihçi” anlayış çerçevesinde yine tarihsel olarak bir misyon bilincine doğru itmiştir. Mesihçilik söylemlerin kimlikel olarak soyut bir paradoksunu içermektedir. Özellikle 17.yüzyıldan sonra Rusya jeopolitik bakımdan güvenlik endişelerinden dolayı bu söylemleri, yayılcılık politikasını meşrulaştırma

³Düşünsel ve ideolojik unsurların etkileri yoğunluğu derecesiyle dönemsel olarak incelenmiştir fakat farklı dönemlerde aynı düşünsel ve ideolojik yaklaşımlarda etkili olmuştur.

⁴ Avrasyacılık düşüncesi tek başına yayılcı unsurlar tarafından şekillenmemiştir. Farklı Avrasyacılık yaklaşımları için bkz. Tablo 6.3. Rus Jeopolitik Düşüncelerinin Dünya Görüşü ve Stratejileri

⁵ Rus yayılcılığının ideolojik ve düşünsel unsurlardan çok jeopolitikle ilgili olduğuna dair ayrıntılı bir araştırma için bk: Steil B. (2018). Russia's Clash With the West Is About Geography, Not Ideology, *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2018/02/12/russias-clash-with-the-west-is-about-geography-not-ideology/>

aracı olarak kullanmıştır. Rusya'nın yayılcılık anlayışı tek düze sadece devlet sınırlarını genişletme amacıyla açıklanamaz, Rusya'nın yayılcılık anlayışı, jeopolitik güvenlik algılamalarının bir yansımasıdır. Jeopolitik güvenlik kaygısıyla yayılcılığın temel hedefi, 17. yüzyıla kadar toprak edip merkezi çevreden uzaklaştırma amacı taşıırken, 19.yüzyıl sonrasında özellikle batı sınırlarına yönelik “bölgesel tampon” oluşturma amacına dönüşmüştür. Bölgesel tamponlar, soyut söylemlerin somut (reel-politik) kısmıdır.

6.1.2.1.Yayılcılık Politikasının Düşünsel ve Teorik Unsurları

Rusya'nın jeopolitik anlayışı tarihsel süreç içerisinde, çeşitli düşünsel ve ideolojik unsurların, Çarlık dönemi; “Üçüncü Roma Teorisi” ve “Panslavizm”, Sovyetler Birliği dönemi; “Marksizm-Leninizm” ve hem Sovyet öncesi hem de Sovyet sonrası dönemde “Avrasyacılık” belirli oranlarda şekillenmiştir. Bu düşünsel ve ideolojik unsurlar farklı söylemlere sahiptirler bunlar; Üçüncü Roma Teorisinde” Moskova Üçüncü Roma’dır ve bütün Ortodoksların hamisidir”, Marksist-Leninist ideolojide “Bütün ulusların işçileri birleşin”, Panslavizm’de “Bütün Slavları birleştirmek”tir. Söylemler birbirinden farklı olsa bile amaçladıkları politika ve tarihsel misyon bakımından birbirleriyle aynıdır.

Çalışmanın bu bölümünde Üçüncü Roma, Panslavizm, Marksist-Leninist ideoloji, Avrasyacılık ve Batıcılık unsurlarının teorik olarak neyi ifade ettiği, tarihsel bir bakış açısıyla açıklanacaktır.

6.1.2.1.(1). Üçüncü Roma Teorisi

Ruslar Kievan Rus döneminde 988 yılı civarında Hristiyanlığı kabul etmişlerdir. Bu kabulün I. Vladimir’in Bizans prensesi (İmparator II. Vasili’nin kızı) Anna Porfirogenita ile evlenmesi ile ilişkili olduğu düşünülmüştür (Riasanovski ve Steinberg, 2016: 30). Ruslar Hristiyanlığı Bizans’tan öğrendikleri için genel olarak Bizans’ın mesihçi politikalarına göre hareket etmişlerdir. Ruslar, Bizans’ı her yönüyle örnek almışlardır. Ruslar Hristiyanlığı özellikle Güney Slavları üzerinde kendi ulusal çıkarlarına uygun şekilde tıpkı Bizans’ın farklı milletlere yaptığı gibi kullanma eğilimi göstermişlerdir. 1453 yılında İstanbul’un Türkler tarafından fethedilmesiyle birlikte Bizans İmparatorluğu dağılmış, bu durum Moskova Kilisesi’ni derinden sarsmıştır. Moskova kilisesi doğrudan, Bizans’a bağlı olduğu için, İstanbul’un fethedilmesiyle birlikte aidiyetlerini yitirmişlerdir (Strémooukhoff, 1953: 86-88). Bu nedenle, 1470’de III. İvan Rus Kilisesi’nin İstanbul Patriği’nden bağımsızlığını ilan etmiş, ardından 1472’de son Bizans İmparatoru’nun kızı Sophia Paleologina ile evlenmiştir. Bizans’ın “çift başlı kartal” sembolünü kendi arması olarak kullanmış ve kendini Çar (Sezar’ın Rusça ’ya türetilmiş hali) ilan olarak etmiştir (Duncan, 2000: 12). Fakat Çar unvanı resmi olarak ilk kez IV. İvan tarafından kullanılmıştır.

Üçüncü Roma Teorisi Ruslar için ilk mesihçi, ilk jeopolitik düşüncedir diyebiliriz (İsokova, 2005: 1). Bu teori 15.yüzyılın ikinci yarısında ve 16.yüzyılın başlarında Moskova’nın Roma ve Bizans’ın halefi olarak eşsiz bir dini ve siyasi misyona sahip olduğu varsayımı etrafında şekillenmiştir. Bu teori muhtemelen 1511’de, Pskov da Eleazarov Manastırı’ndaki yaşlı bir keşiş tarafından, Çar III. Vasili ’ye yazılmış bir mektupla formüle edilmiştir (Duncan, 2000: 11):

Eski Roma Kilisesi, Apollinarianistler⁶'in sapkınlıklarının bir parçası haline geldiği için düştü; İkinci Roma Kilisesi Konstantinopolis (İstanbul) (H)Agarenesler⁷'in saldırısıyla düştü; fakat Üçüncü Roma yeni Roma'dır, Kutsal Katolik Aspostolik⁸ Kilisesi... Güneşten ve tüm evrenden daha ihtişamlıdır. Ey dindar Çar! Ortodoks Hristiyan inancının tüm imparatorluklarının tek imparatorluğa kavuştuğunu bilin. Tüm evrende bütün Hristiyanların tek imparatoru (olduğunuzu bilin). İki Roma düşmüştür fakat Üçüncü Roma yaşayacaktır ve asla dördüncüsü olmayacaktır çünkü Hristiyan İmparatorluğu asla başkalarına devredilemez" (Toumanoff, 1955: 438).

Rusya'da Üçüncü Roma kavramı 1590'lara kadar herhangi bir resmi ya da kaynak gösterilecek nitelik de bir belgede kullanılmamıştır. Üçüncü Roma kavramsal olarak ilk kez resmi bir şekilde, Moskova Patrikhanesinde 1589'da bazı belgelerde kullanılmıştır (Rowland, 1996: 594).

Papalık Rusya'nın Bizans mirasından dolayı İstanbul'u fetih etmesi gerektiğini en azından Hristiyan güçlere yardım etmesini istiyordu. Fakat Rusya için bunun hiçbir önemi yoktu, Türklere karşı tarafsızlık politikası izliyorlar ve Hristiyan devletler ile; Livonya, Litvanya ve Polonya ile savaşıyorlardı. Rusya 1676'ya kadar Osmanlı İmparatorluğu'na karşı ne Papalığın söylemleri ne de Bizans mirası iddiasıyla doğrudan bir düşmanlık içine girmemiştir (Poe, 2001: 418).

Üçüncü Roma Teorisi, Rus tarihinin dönüm noktalarından biri olmuştur. Üçüncü Roma'dan önce Rusya "Rus topraklarını toplayarak" güvenlik edinme yolunda giderken, Üçüncü Roma sonrası dönemde (1650 ve sonrası için) Rusya mesihçi bir anlayış ile imparatorluk olma yolunda çeşitli fetihler gerçekleştirmiş ve sürekli olarak yayılmacı politika izlemiştir (Poe, 2001: 413).

6.1.2.1.(2). Marksist- Leninist İdeoloji

Sovyetler Birliği'nin uluslararası sisteme yaklaşımı, geleneksel Rus algısının Marksist- Leninist ideoloji ve çağdaş reel-politik unsurlar tarafından şekillenmiştir. Bu unsurların tümü, aşırı merkezileşmiş ekonomi planlamasına, otoriter rejim uygulamalarına ve güvenliğin sağlanmasının jeopolitik genişlemeyle sağlanabileceği düşüncesini güçlendirmiştir. Bu açıdan 1970'lerin sonuna kadar Marksist –Leninist ideoloji Sovyetler Birliği'nin temel güç kaynağı olmuştur (Warner, 1989: 6).

Marksist-Leninist ideolojinin temel argümanları şu şekilde sıralanabilir (By X, 1947: 567):

- Komünizm insan faktörünü merkeze yerleştirmiştir çünkü insan kamusal yaşamın ve toplumun temel öznesidir
- İnsan emeğinin üretmiş olduğu iyi materyallerin adaletsiz dağıtımı, toplumun tümüne ait olan ekonomik kaynakların yetersiz gelişimi ve üretim araçlarına sahip olan sınıfın emek üreten işçi sınıfını sömürmesi bakımından kapitalist sistemin kötü kurulmuş bir sistemdir

⁶ Hz. İsa'nın insani olarak bir bedene ve bir ruha sahip olduğunu fakar rasyonel bir aklının olmadığını idda eden görüş. Ayrıntılı bilgi için bkz <https://www.catholic.com/encyclopedia/apollinarianism>.

⁷ (H)Agarenesler: Doğu Filistin'de yaşayan, Hz.İsmail'in çocukları olarak sayılan, İsraili fetheden kavim. Arap fetihçileri. <https://www.biblestudytools.com/dictionary/hagarenes-hagarites/>.

⁸ Hz. İsa'nın 12 Havarisi tarafından birebir kurulmuş kilise anlamı taşır. Bu kiliseye mensup Hristiyanlar Hz.İsa'nın yalnızca insani değil tanrısal özellikler taşıdığına inanırlar. <https://apostolic-church.org/>

- Kapitalizm bir süreç olarak ele alındığında önce insanın doğuştan sahip olduğu değerler sistemini yıkar daha sonra sınıfsal ayrımı derinleştirir ve sömürüyü ortaya çıkarır ve sonunda emperyalizme dönüşür. Emperyalizm ise savaşlara yol açar ardından devrim gerçekleşir

Lenin döneminde (1917-1924), dış politika ve güvenlik anlayışı iki unsur tarafından şekillenmiştir; bunlardan birincisi, sınırların garanti alınması, ikincisi ise uluslararası sisteme uyum sağlamak ve böylece diğer devletler tarafından tanınmaktır. Sınırları garanti altına alınmak amacıyla, 3 Mart 1918’de Brest-Litovsk, 16 Nisan 1922’de Rapollo ve 17 Aralık 1925’de Türkiye ile Dostluk ve Tarafsızlık anlaşmaları (barış anlaşmaları) imzalanmıştır. Sovyet Rusya bu barış dönemini “nefes alanı” olarak kullanmayı hedeflemiştir. Uluslararası sisteme uyum sağlamak ve böylece diğer devletler tarafından tanınmak amacıyla, her ne kadar Marksist–Leninist ideolojiye ters düşse de kapitalist Avrupa devletleriyle ekonomik anlamda ilişkiler *de facto* düzeyde kurulmaya çalışılmıştır. Bu politikalar başarılı olmuş, 1924 yılından başlayarak Avrupalı devletler (İngiltere, Fransa ve İtalya) Rusya’yı *de jure* olarak tanımıştır (Gorodetsky, 2013: 30-32).

Bu dönemde Sovyetler Birliği’nin en temel güvenlik objesi ve endişesi, komünist rejimin korunmasıdır. Sovyetlerin bu güvenlik endişesi yersiz değildir çünkü Kasım 1917’de Bolşevikler’in iktidarı ele geçirmelerinden yalnızca iki hafta sonra İmparatorluk Almayasının saldırısı ve Britanya’nın askeri müdahaleleri, ABD, Fransa ve Japonya’nın Rus İç Savaşı’nda (1918-1920) Bolşeviklere karşı Beyaz Ordu’yu fiilen desteklemesi gibi kötü tecrübeler edinilmiştir (Smith, 1976: 303-304). Bu açıdan Lenin döneminde “sürekli devrim” stratejisi politikalara yansımıştır. “Bütün ulusların işçileri birleşin!” söylemi ile kapitalist dünyadaki işçiler direnişe davet edilmiş, işçilerin bulundukları ülkelerdeki hükümetleri ele geçirmeleri desteklenmiştir. Bu strateji ile kapitalist tehdidin gücünü kaybetmesi ve böylece komünist rejimin güvende kalması amaçlanmıştır.

Lenin’in ölümünün ardından (21 Ocak 1924) Stalin dönemi başlamıştır. Stalin Lenin dönemi “sürekli devrim” stratejisinden vazgeçerek “tek ülkede sosyalizm” stratejisini geliştirmiştir. Stalin 1917-1924 yılları arasında özellikle Avrupa’da ki komünist rejimlerin gücünü yitirdiğini göz önünde bulundurarak uluslararası sistemdeki devletlerarasında sosyalizmin güçleneceği inancını kaybetmiştir. Bu nedenle Stalin Sovyetler Birliği’ni içerden güçlendirerek kapitalist dünyadan ekonomik olarak yalıtılmasını desteklemiştir (Rice, 1991: 179).

Stalin, “Tek ülkede sosyalizm” stratejisi ile Sovyetler Birliği’ni kendi içinde güçlendirerek sınırlarını güvenli hale getirmeyi ve dışardan gelebilecek askeri ve ideoloji kaynaklı tehditlerden korumayı amaçlamıştır. Ayrıca bu strateji ile, Lenin dönemi sosyalizmin enternasyonal için yararlı olduğu ve sosyalizmin enternasyonal için kullanılabileceği düşüncesi, sosyalizmin sadece Sovyetler için yararlı ve kullanışlı olduğu düşüncesine dönüşmüştür.

Sovyetler Birliği II. Dünya Savaşı’ndan savaş öncesi döneme göre daha güçlü bir şekilde çıkmıştır. Savaş sonrası dönemde Avrupa ve Asya’nın en büyük ve güçlü ordusuna sahip bir devlet olarak uluslararası sistemde etkinlik kazanmıştır. Bu dönemde daha önce belirtilen tarihsel süreçlerinde etkisiyle Sovyetler’in kapitalist düşman algısına karşı güvensizlik seviyesi “kapitalist devletlerce kuşatılmış olma sendromuna” kadar ulaşmıştır. Bu takıntı derecesindeki “kuşatılmışlık sendromu” Sovyetler döneminde tıpkı Çarlık döneminde olduğu gibi saldırgan ve yayılmacı politikalar izlenmesine neden olmuştur (Sonnenfeld ve Hyland, 1979: 9-10). İlk olarak Baltık devletleri; Estonya, Litvanya, Letonya, Batıda, Polonya’nın bir bölümü, Çekoslovakya

ve Romanya; Doğu Asya'nın güney kısmında Kuril ve Sakhalin Adası ilhak edilmiş ve aynı zamanda Ortadoğu, Afrika ve Kuzeydoğu Asya'da, uydu yönetimler vasıtasıyla etkinlik kurulmuştur (Warner, 1989: 1).

Birleşmiş Milletler (BM) Sözleşmesi'nin imzalanmasının ardından Güvenlik Konseyi üyeliğine yükselen Sovyetler Birliği, BM'nin uluslararası alanda ortaya çıkabilecek tehditleri ortadan kaldıracabileceğine ve ülkenin güvenliğini sağlayabileceğine inanmamıştır. Bu nedenle savaş sonrası dönemde ABD'nin hâkim olduğu uluslararası sisteme alternatif bir güç oluşturmaya çalışmıştır. Bu açıdan ordu modernizasyonu için ağır sanayi üretimi ve askeri materyaller birleştirilmiştir (Rice, 1991: 178).

1953 yılında Stalin'in ölümünün ardından Kruşçev dönemi başlamıştır. Kruşçev genel olarak, Rus merkezli şovenist uygulamalardan kaçınarak, Sovyetlerin ilk dönemindeki ideolojik romantizmi tekrar etkin hale getirmeye çalışmıştır. Bu dönemde Stalin'in kapitalist dünyaya karşı izolasyon düşüncesinden vazgeçilerek Batı ile tıpkı 1920'lerdeki gibi çeşitli ekonomik ilişkiler kurulmaya çalışılmıştır (Zubok, 2007: 102-104).

Kruşçev iç politikada, Stalin'in zorbaca uygulamalarından bahsederek "Stalinsizleştirme" (Destalinisation), dış politikada ise "Barış içinde bir arada yaşama" stratejilerini geliştirmiştir (Rice, 1991: 179). Kruşçev Sovyetler Birliği Komünist Partisi (SBKP)'nin 20. Kongresindeki konuşmasında Stalin'le ilgili düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir (05.11.2018, www.marxists.org);

Şuanda, Parti'nin şimdisi ve geleceği için muazzam derecede önemli bir sorunla karşı karşıyayız; "Stalin Kültü". Bu kültürün nasıl yavaş yavaş büyüdüğünü ve sonunda tüm devrimci ve demokratik yasalardan nasıl aşırı derecede saptığını hepimiz biliyoruz... Stalin'in çalışma arkadaşları olarak onun tüm acımasızca şiddetli, kaprisli, despot ve herhangi bir muhalif hareketi anında baskılayan ve yok eden karakterinden rahatsızlık duyduk... Bunun gibi hoşnut olunmayan olayların tekrarlanmaması için Stalin Kültü'nü yıkmalıyız.

Sovyetler Birliği'nin dış politika anlayışı üzerine geliştirdiği "Barış içinde bir arada yaşama" stratejisini ise yine aynı konuşmada şu şekilde dile getirmiştir (05.11.2018, www.marxists.org);

"Marksizm-Leninizm sosyalist devrimlerin kaçınılmaz ve zorunlu bir savaş gerektirmediğini bize öğretir... İşçi sınıfının görevi(amacı), ne dünya savaşı ne de iç savaş olmadan barışçıl yollarla devrimi gerçekleştirmektir."

"Barış içinde bir arada yaşama" stratejisi ile her ne kadar barışçıl mesajlar verilse de Sovyetler Birliği'nin kapitalist dünyayı tehdit olarak algılamasında bir değişiklik olmamıştır. Bu noktada Sovyetler Birliği'nin temel güvenlik ve dış politika eğilimi Batı ile fiili bir çatışmadan kaçınarak, gelişen ve gelişmemiş devletlere karşı politikalar geliştirmek olmuştur (Rice, 1991: 179). Ortadoğu'da özellikle Arap Milliyetçiliğini ve bazı stratejik öneme sahip bölgelerin liderlerini, Batılı güçlere karşı desteklenmiştir. Buradan yola çıkarak dönemin Sovyetler Birliği Merkez Komite Sekreteri Dimitri Shepilov, Ortadoğu'da ki keşif görevinde Mısır'ın sahip olduğu stratejik önemden dolayı (Süveyş Kanalı) Mısır lideri Nasır ile görüşmüş ve onu Moskova'ya davet etmiştir. Süveyş Kanalı'nın Büyük Britanya tarafından kontrolünden rahatsızlık duyan Mısır lideri Nasır çeşitli uğraşlar sonucu Sovyetler tarafına çekilmiştir. Böylece Süveyş Kanalı'nın millileştirilme meselesinde ana aktörlerden birisi Sovyetler Birliği olmuştur. Buradaki amaç Batıyı reddeden Ortadoğu devletleri ile dostane

ilişkiler kurarak Batı'nın bölgedeki nüfuz alanını daraltmak olmuştur. Shepilov Moskova'ya döndüğünde açıkladığı rapor ile bölgenin Batı güçlerine alternatif olunabilecek politikalara uygun olduğunu belirtmiştir (Zubok, 2007: 109). Bahsi geçen bölgelerde her ne kadar etkinlik kurulmaya çalışılmış olsa da bu bölgelerde Sovyet askeri gücü bölgeyi kontrol altında tutmak için yeterli düzeyde olmamıştır.

Kruşçev döneminde Sovyetler Birliği'nin en temel güvenlik endişesi kendi jeopolitiği dışındaki bölgelerde askeri gücünün zayıflığı değil, ABD'nin atom bombasına karşı neredeyse-tamamen savunmasız olması idi (Rice, 1991: 180). Bu açıdan nükleer silahların elde edilmesi, II. Dünya Savaşı sonrası dönemde Sovyetler Birliği'nin gündeminde olmuştur ve ilk çalışmalar Stalin'in son dönemlerinde başarıya ulaşmıştır.

Tablo. 6.1 Sovyetler Birliği'nin İlk Nükleer Çalışmalarına Dair Önemli Günler(Halloway, 1984: 26).

25 Aralık 1946	Deneysel düzeyde ilk reaksiyon zinciri
10 Haziran 1948	Kritik Plütonyum üretim reaktörü deneyi
29 Ağustos 1949	Plütonyum füzyon bombasının ilk testi
Ekim 1951	U-235 füzyon bombasının ilk testi
12 Ağustos 1953	İlk termo-nükleer bomba testi(verim: 200-400 kiloton "Joe-4")
22 Kasım 1955	İlk Süper Bomba testi(verim:1,600 kiloton)

Nükleer silahların elde edilmesi ile birlikte Sovyetler Birliği'nin güvenlik kaygıları ve kapitalist dünya ile kaçınılmaz olarak gördükleri savaş biçimi değişiklik göstermiştir. Bu dönemde nükleer silahlara dair iki farklı iddia ortaya atılmıştır; bunlardan birincisi, nükleer silahların ve geliştirilen "kıtalararası balistik füze" sistemlerinin yalnızca daha uzun menzilli, daha etkili bir top olduğunu iddia edenler tarafından, ikincisi ise savaşın herhangi bir şekilde ne toplumsal ne kara, ne hava, ne de deniz kuvvetlerine meydan ve gereksinim vermeyecek şekilde savaşın başlangıcından itibaren büyük bir çatışma olacağını ve böylece savaşın kısa sürede biteceğini iddia edenler tarafından ortaya atılmıştır (Rice, 1991: 181-182). Kruşçev 1960 yılındaki bir konuşmasında konuya dair şunları belirtmiştir (Halloway, 1984: 39-40):

Günümüzde, bir ülkenin savunma kabiliyeti, kaç tane askerin ölü ya da diri ele geçirildiğine, kaç tane askerin paltolarını giydiğine (toplam asker sayısı) göre değil, siyasi ve ekonomik tüm kabiliyetlerle birlikte bir ülkenin sahip olduğu ateş gücünün hangi ülkede de var olduğuna ya da olmadığına ve ne tür bir ateş gücüne sahip olduğuna bağlıdır.

Kruşçev döneminde, gelecekte çıkabilecek bir savaş, nükleer füzelerin düşmandan önce kullanılarak ilk vuruş kapasitelerinin geliştirilmesiyle birlikte düşmanın ekonomik ve askeri kaynaklarının topyekûn yok edilmesiyle kazanılabilecek kısa süreli bir savaş olarak algılanmıştır (Sokolovsky, 1963: 304). Buradan yola çıkılarak, kara kuvvetlerinin personel sayısı üçte bir (2.423.000'e) oranında azaltılmıştır. Ayrıca nükleer silahların geliştirilmesi ile birlikte askeri havacılık ve denizcilik teknolojisinin bir öneminin olmadığı belirtilmiştir. Böylelikle savaş kazanma stratejisi konvansiyonel yöntemlerden nükleer silah teknolojisine doğru evrilmiştir (Halloway, 1984: 40).

Kruşçev, başarılı çalışmalar sonucunda elde edilen nükleer silahların güvenlik ve dış politika alanında kullanmaya niyetlendiyse de elde edilen silahlar ABD'nin sahip olduğu nükleer silah teknolojisine hala denk değildi(Rice, 1991: 180). Bu nedenle Sovyetler Birliği ABD'ye simetrik bir karşılık verebilmek amacıyla 1959 "Kıtalararası

Balistik Füze” sistemleri ve “Orta Menzilli Füze” sistemleri ve yine 1960’ların ilk yıllarından itibaren “Anti Balistik Füze” sistemleri geliştirmiştir. Bu sistemlerin maliyeti geniş ölçüde hava ve deniz kuvvetlerinin (altı ve üstü) teknolojik gelişimine ayrılan kaynakların kesintiye uğraması yoluyla sağlanmıştır (Berman ve Barker, 1982: 67).

Kruşçev döneminde sosyalist devrimin gerçekleşmesi adına dünyanın farklı bölgelerinde özellikle Latin Amerika ve Balkanlarda çeşitli gerilla yapılanmalarına sahip silahlı devrimci hareketler desteklenmiştir. Bu dönemdeki temel varsayım şöyledir; devrimci hareketler sömürgeci güçler ve emperyalizm var olduğu sürece devam edecektir. Bu tür devrimci savaşlar sadece kabul edilebilir değildir aynı zamanda kaçınılmazdır çünkü sömürgeci emperyalistler gönüllü olarak kimseye özgürlüklerini vermeyeceklerdir. Bu nedenle halklar yalnızca silahlı mücadele ile bağımsızlıklarını kazanabilirler (Garthoff, 1962: 571).

1962 yılında Sovyetler Birliği ve ABD arasında dünyayı nükleer bir faciyanın eşiğine getiren “Küba Füze Krizi” olayı yaşandı. 1962 yılında Kruşçev Sovyetler Birliği Savunma Bakanı Malinovsky tarafından ABD’nin Türkiye’ye nükleer başlıklı füzeler yerleştirdiği haberini aldı ve bunun karşılığında Küba sınırlarına yakın noktalara nükleer başlıklı füze yerleştirme kararı aldı ve iki ülke arasındaki nükleer ölçekte kriz başlamış oldu (Zubok, 2007: 143).

Sovyetler Birliği, bu olayla beş farklı nedenden dolayı kazanım elde etmeye çalışmıştır; bunlardan birincisi, Sovyetler ‘in Batı Berlin politikasının ABD’nin bölgede sahip olduğu nükleer güçten dolayı başarısızlıkla sonuçlanmasının ülkenin imajını zedelediğinden yola çıkarak, bir şekilde gücünü göstermek istemiş ve bu başarısızlığın üstesinden gelmeyi amaçlamıştır. İkincisi, ülkenin sahip olduğu kısa, orta ve anti-balistik füze sistemlerinin zayıf olması durumu, ABD’nin sınırlarına yakın bir noktaya füze yerleştirilmesiyle giderilmeye çalışılmıştır. Üçüncüsü ise ABD’nin Türkiye’ye kurduğu nükleer başlıklı füzelerin ülkeyi tehlikeli bir konuma soktuğu için, bir şekilde kendini savunabilecek bir pozisyon sağlamak amaçlanmıştır. Dördüncü ve son olarak, Küba’nın; komünist yapısı ve Küba Lideri Fidel Castro’nun silahlı devrim hareketleri ve Sovyetler Birliği ile olan yakın ekonomik, siyasi ilişkileri nedeniyle ABD tarafından ambargoya uğraması ve işgal tehdidi altında olmasından dolayı Sovyetler Birliği’ nin duruma müdahale etmek zorunda kalmasıdır (Garthoff, 1992: 41-42).

“Küba Füze Krizi” iki tarafın anlaşması sonucu ortadan kalkmıştır fakat hem iki devlet üzerinde hem de uluslararası sistem üzerinde büyük etkiler yaratmıştır. Sovyetler Birliği krizden sonra yerel çatışma alanlarını desteklemenin hem maddi olarak hem de ortaya çıkarabileceği büyük felaketler açısından zararlı bir durum oluşturduğunun farkına varmıştır (Glantz, 1994: 455). Her ne kadar “Küba Füze Krizi” ile Sovyetler Birliği uluslararası kamuoyunda nükleer savaş durumunu ortaya çıkaran yegâne sorumlu olarak algılanmış olsa da 1946-1973 yılları arasında Sovyetler Birliği ve ABD arasında yaşanan 20 farklı bölgesel- sınırsal gerilimde ABD bu gerilimlerin 19’una nükleer silahları dâhil etmişken Sovyetler Birliği sadece bir defa (Küba Füze Krizi) nükleer silahları bu tarz gerilimlere dâhil etmiştir (Halloway, 1984: 51).

“Küba Füze Krizi” ile dış politikada caydırıcılık politikası ve nükleer silah diplomasisi ve yumuşama döneminin ilk adımları olarak değerlendirilse de iç politikada Sovyetler Birliği’ni bu olayla savaşın eşiğine getirdiği düşüncesinden dolayı hem Kruşçev’in hem de onun tüm yeni politikalarının sonu olmuştur.

Kruşçev’in ardından Sovyetler Birliği’nin yeni lideri Brejnev olmuştur. Brejnev belki de Sovyet liderleri arasında Clausewitz’in düşüncelerine en yakın olanıdır. Brejnev dönemi güvenlik politikaları genel olarak, savaştan kaçınmak ve etkili bir

savunma için savaşa her daim hazır olma görüşü çerçevesinde şekillenmiştir. Brejnev döneminde uluslararası sisteme bakış açısı ve dış politika ise, herhangi bir savaşın öngörülmediği bölgelerde (Afrika gibi) nüfuz alanı oluşturmak ve Sovyetler Birliği'nin çıkarları doğrultusunda gerekli görülen yerlerde büyük güçler ile iş birliği kurmak düşüncesiyle şekillenmiştir (Rice, 1991: 183).

Brejnev dönemi, Soğuk Savaş'ın yumuşama (detant) dönemi olarak görülmüştür. Bu yumuşama (Detant) durumunu, Sovyetler Birliği tarafından, Batı politikalarının bir başarısı ve dayatması olarak değil, Sovyetlerin uluslararası sistemin nasıl ilerleyeceğine dair kolektif düşüncelerin bir tercihi olarak görülmüştür (Rice, 1991: 184). İç politikada ise komünist rejimin korunması adına “elit grupların” çıkarlarının korunması, yönetimde istikrar ve ağırlaştırılmış bürokrasi düşünceleri etkin olmuştur (Riasanovsky ve Steinberg, 2016: 592).

Sovyetler Birliği bu dönemde, savaşa hazırlanmanın etkili bir savunma ve barış stratejisi olduğundan yola çıkarak hem konvansiyonel hem de nükleer çapta askeri kaynaklarını geliştirme yoluna gitmiştir. Fakat Sovyetler Birliği'nin askeri gücünü geliştirmesi sadece savaşa hazırlanmak ve etkili bir savunma yapmak amacıyla değil aynı zamanda uluslararası sistemde süper güç olarak kabul görmek ve ABD ile eşit statü elde etmek gibi stratejilerin etkisiyle oluşturulmuştur.

Brejnev Sovyetler Birliği Komünist Partisi 24. Kongresi'nde Sovyetler Birliği'nin uluslararası sisteme bakış açısını, dış politika ve güvenlik konularıyla ilgili şunları dile getirmiştir (SBKP, 1971-1976: 8):

Dış politika alanında temel amacımız bir barış programı geliştirmektir. Bu programın esas amacı uluslararası ilişkilerde dünya sosyalizminin gücüne, birliğine ve dinamizmine (olan inancıyla)... barışsever ve ilerici güçlerle ittifak kurarak, Soğuk Savaş'ı terk edip farklı toplumsal sistemlere sahip olan devletlerin barış içinde bir arada yaşamasını, gerilimli bir ortamdan yumuşamaya doğru geçişi gerçekleştirmektir...(Fakat) kimse bize ultimatoma ve nükleer caydırıcılık gibi konularla baskı kurmaya çalışmasın... Sovyetler Birliği sınırlarında her hangi bir tehdit algılanması durumunda bunun karşılığını verebilecek güçtedir.

Bu politikanın çıktıları ise iki farklı boyutta açıklanabilir, bunlardan birincisi savaşa hazırlanılarak sınır güvenliğinin ve anavatanın korunması, ikincisi ise uluslararası sistemde süper güç kabulünün elde edilmesi adına çok yönlü dış politika izlenmesidir (Rice, 1991: 184).

1968 yılında, Çekoslovakya lideri Aleksander Dubçek'in, basın özgürlüğü, pazar ekonomisi gerekliliği, bir geçiş döneminden sonra özgür seçimlerin yapılması, farklı siyasi partilerin kurulabilmesinin önünün açılması gibi konuları kapsayan reform istekleri Sovyetler tarafından kabul edilemez ve düzen bozucu olarak görülmüş ve Ağustos ayında Varşova Paktı üyeleri tarafından yarım milyon asker ile Çekoslovakya işgal edilmiştir (Riasanovsky ve Steinberg, 2016: 611). Çekoslovakya olaylarının ardından farklı sosyalist devletlerde, özellikle Romanya'da bu türden eylemlerin ortaya çıkması Sovyetler Birliği tarafından, Batı'nın bu ülkelere nüfuz ederek Sovyetler Birliğine karşı isyan ettirildiği düşüncesi çerçevesinde algılanmıştır.

Brejnev Çekoslovakya olayı ile ilgili (daha sonra “Brejnev Doktrini” olarak anılacak) şunları söylemiştir (Pravda, 1968: 4/ 05.11.2018, <http://soviethistory.msu.edu>):

Çekoslovakya'daki olaylarla bağlantılı olarak, sosyalist ülkelerin ulusal çıkarlarının karşılıklı ilişki ve karşılıklı bağımlılığı sorunu ve uluslararası görevleri belirli bir topikal ve akut öneme sahiptir. Sovyetler Birliği'nin, diğer sosyalist ülkelerle birlikte, Çekoslovak halkının sosyalist kazanımlarını savunurken aldığı önlemler, uluslararası işçi sınıfının ana başarısı olan sosyalist topluluğun güçlendirilmesinde büyük öneme sahiptir. Bazı yerlerde düzenlenen iddialı olayları görmezden gelemeyiz. Egemenlik meselesine sınıf dışı yaklaşım ve ulusların kendi kimliğini belirleme hakları gibi kavramlar akıl yürütmenin akılsızlığı ve soyut kavramlardır. Sosyalist ülkelerin ve Komünist partilerin halkları, kendi ülkelerinin ilerleyiş biçimlerini belirleme konusunda kesinlikle özgür olmalıdırlar. Ancak, kararlarının hiçbirisi ülkelerindeki sosyalizme ya da diğer sosyalist ülkelerin temel çıkarlarına ve sosyalizm için çalışan işçi sınıfı hareketlerine zarar vermemelidir. Bu, Komünist partinin sadece kendi halkına değil, aynı zamanda, sosyalist ülkelere de Komünist hareketin tümünden sorumlu olduğu anlamına gelir.

Brejnev Doktrini olağandışı bir açıklıkla temel olarak şunları ifade etmiştir (Helmut, 1969: 307):

- Sosyalist sistemin ya da Avrupa'daki güçler dengesinin ister içten ister dıştan olsun, barışçıl ya da çatışmacı olsun herhangi bir eyleme izin verilemez
- Sosyalist bir ülke, bağımsızlığını ve egemenliğini ancak Sovyetler Birliğine olan bağlılığı derecesinde koruyabilir
- Hiçbir ülke kendi egemenliğinin savunulmasına yönelik bir itiraz/isyan ile diğer sosyalist ülkelere karşı çıkamaz

Bu söylemler Batı tarafından sosyalist devletlerin bağımsızlıklarının limitlenmesi olarak görülmüş ve Sovyetler Birliği uluslararası sistemde imaj kaybına uğramıştır. Bu nedenle Batı'nın Sovyetler Birliğine olan bakış açısı Stalin dönemi ile benzerlik göstermiştir.

29 Mayıs 1972'de Brejnev ve ABD Başkanı Nixon, aralarında Stratejik Silahların Sınırlandırılması Anlaşması (SALT-1), Anti Balistik Füze Anlaşması (ABM) ve Sovyetler Birliği ile ABD ilişkilerinin temel ilkelerinin belirlendiği bir dizi ikili belgeyi imzalamak için Moskova'da bir araya geldiler (anlaşmaya dair görüşmeler 17 Kasım 1969'da başladı). Bu anlaşmalar dönemi hem Brejnev'in kişisel kariyerinin zirvesi hem de Sovyetler Birliği'nin "altın çağı" dır. Bu dönemde Sovyetler Birliği Çekoslovakya olayından sonra kaybettiği imajı geri kazanmıştır (Zubok, 2007: 192).

Sovyetler Birliği bu dönemde kendini uluslararası sisteme süper güç olarak kabul ettirmeyi başarmış, aynı zamanda Camp David gibi önemli olaylarda uluslararası sistemde söz sahibi olma gücünü elde etmiştir. Afrika Burnu'ndan Güney Asya'ya oradan Güney Amerika'ya kadar birçok uydu devlet bulup/oluşturup desteklemiştir. Fakat Sovyetler Birliği'nin bu "altın çağı" çok uzun sürmemiş, 1979'da Afganistan'ın işgal edilmesiyle birlikte son bulmuştur (Rice, 1991: 184).

1982 yılında Brejnev'in ardından Sovyetler Birliği İstihbarat Örgütü KGB'nin eski başkanı Andrapov dönemi başlamıştır. Andrapov genel olarak iç politikaya yönelerek Sovyet ekonomisinin iktisadi durumuna yönelik çalışmalar yapmaya çalışmıştır. Fakat göreve geldiğinde ağır böbrek hastası olan Andrapov çok fazla bir değişiklik yapmadan, göreve gelişinden 15 ay sonra ölmüştür. 1984 yılında

Anrdapov'un yerine Çernenko Sovyetler Birliği'nin yeni lideri olmuştur. Fakat Çernenko'nun iktidar süresi Andrapov'dan da az olmuştur ve 1985 yılında ölmüştür (Kotz ve Weir, 2012: 93-94).

1985 yılında Sovyetler Birliği'nin yeni Lideri Gorbaçov olmuştur. Gorbaçov'dan önceki son on yıl değerlendirildiğinde Gorbaçov; Brejnev yönetiminin ağır bürokratik uygulamaları ve Komünist Parti'nin tekelleşmesi, ekonomik kaynakların savunma harcamalarındaki payının gittikçe artması, uydu devletlere olan yardımların artık karşılanamaz hale gelmesi, Afganistan'ın işgalinin getirdiği ağır ekonomik ve siyasal fatura, ekonomik durumu eleştiren grupların siyasal istikrarı bozması gibi sorunları da devralmıştır. Bu sorunlar Gorbaçov'un tüm iç ve dış politika kararlarını etkilemiştir.

1986' yılında, Sovyetler Birliği Komünist Partisi 27. Kongresi'nde, Gorbaçov, ülkenin ve Komünist Parti'nin ihtiyaç duyduğu şeyin 'radikal reformun' dışında bir şey olmadığını açıklamıştır (Galeotti, 1997: 65). Gorbaçov'un meslektaşları ve yıllardır süren ideolojik kampanyalar sırasında alaycı hale gelen parti seçkinleri, bunun sadece retorik olduğunu ve en iyi ihtimalle çekici bir propaganda sloganı olduğunu varsaymışlardır. Fakat onlar yanılmıştır (Zubok, 2007: 280). Bu “radikal reform” çağrısı hem Gorbaçov hem de Sovyetler Birliği için yeni bir kilometre taşı olmuştur. Sovyetler Birliği'nin liberalleşmesi gerekliliği çeşitli hazırlık programlarından sonra ciddi bir şekilde ortaya çıkmıştır. Önceleri basit bir ekonomik ve siyasal modernleşme olarak algılanan reform istekleri daha sonra “Perestroyka” (yeniden yapılanma/yeni düşünüş) ve “Glasnost” (açıklık) kavramlarıyla anılmış ve Sovyetler Birliği'nin hem iç hem de dış politika anlayışına köklü değişimler getirmiştir (Galeotti, 1997: 65).

İç politikada “Glasnost” ile çeşitli muhalif gruplara özgürce fikirlerini söyleme imkânı tanınarak ekonomide belli oranlarda özel mülkiyete izin verilmesinin önü açılmıştır. Gorbaçov “Perestroyka” ile dış politikayı yalnızca iç politik reformların sağlanması amacıyla bir nefes alanı olarak değil değişim için yegâne araç olarak görmüştür. Sovyetler Birliği'ni dış dünyaya açmak ve Stalin'den kalan yozlaşmış yabancı düşmanlığı ve izolasyon unsurlarını ortadan kaldırmak istemiştir. Aynı zamanda Marksist –Leninist ideolojinin hem iç hem de dış politikaya dair görüşlerinin kesin bir şekilde sorgulanması ve hatta gerekirse bu unsurların sökülüp atılmasının gerekliliği üzerinde durmuştur (Zubok, 2007: 281).

Gorbaçov uluslararası sistem ve dış politikaya dair görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir (Gorbaçov, 1988: 205):

Biz, bir propaganda savaşı kazanmak istemiyoruz... Hiçbir değer ifade etmeyen anlaşmazlıklara taraf bile olmak istemiyoruz. Hedefimiz gerçek silahsızlanma yolunda, gerçek adımlar atmaktır. Ve samimiyetle ABD yönetimini de buna davet ediyoruz. Görüşmeleri hepimizin güvenliği ve gerçek yumuşama(detant) için nükleer tehditten uzaklaşma yolunda geliştirmek istiyoruz.

Öncelikle silahsızlanma ve gerçek bir yumuşama (detant) isteği Çernenko döneminden bu yana tartışılan bir konudur. 1981 ile 1983 yılları arasında uluslararası düzeydeki gerginliklere rağmen Sovyetler Batı ile kontrolsüz bir çatışmayı istememiştir. Bu nedenle Sovyetler 'in Orta Avrupa'da ki ss-20 orta menzilli füzeleri ve Afganistan'ın işgali gibi konular bu dönemde yoğun bir şekilde tartışılmıştır. Buradan yola çıkarak Sovyetler Birliği, ABD ve NATO ile silahsızlanma konusunda tekrar müzakerelere başlamayı ve bunun neticesinde yumuşamayı(detant) umut etmiştir (Zubok, 2007: 280).

Bu dönemde ulusal güvenlik anlayışı ve nükleer silahlara bakış açısı Sovyetler Birliği'nin tarihiyle tam olarak bir tezatlık göstermektedir. Gorbaçov'un ulusal güvenliğin sağlanmasına yönelik görüşleri şu şekildedir (Gorbaçov, 1988: 223):

“Modern Silahların özelliği, artık hiçbir devlete yalnızca askeri, teknik araçlarla kendini koruma imkânı bırakmamıştır. Ne kadar güçlü olursa olsun güvenliğin savunma sistemlerine dayanması artık söz konusu değildir. Güvenliğin sağlanması ancak siyasi süreçler ve diplomasi ile gerçekleştirilebilir.”

Gorbaçov, Sovyet Birliği'nin, ulusal güvenlik politikasının doğasını ve ulusal güvenlik adına karar verme sürecini değiştiren dört strateji geliştirmiştir; bunlardan birincisi, ulusal güvenlik politikası için yeni kavramsal argümanların oluşturulması, ikincisi, ulusal güvenlikte karar verme sürecinin değiştirilmesi, üçüncüsü, ulusal güvenlik politikasına dair önemli pozisyonlardaki kişilerin görevden alınması ve son olarak dördüncüsü ise ulusal güvenlik konularının kamuoyuna açılarak tartışılmasının sağlanmasıdır (Arnett, 1990: 32). Gorbaçov bu değişiklikler ile karar alıcı kesimin sivilleşmesini, halkın yönetime katılmasını ve güvenlik edinme anlayışının kökten değiştirilmesini amaçlamıştır.

Gorbaçov'un nükleer silahlara dair yaklaşımı ve ulusal güvenlik politikası için yeni kavramsal argümanların oluşturulması unsurlarına dair söylediği “makul yeterlilik” Sovyet askeri teorisyenlerinin çalışma alanı olmuştur. Bu yeni dönemde Sovyet askeri düşüncesi savunma odaklı teoriler çerçevesinde geliştirilmiştir. Bu teorilerin ana konuları ise şunlardır (Glantz, 1994: 457-458):

- Kitle imha silahlarına karşı nasıl savunulabileceği üzerine araştırmalar
- Sahip olunan kitle imha silahlarının taktik ve operasyonel çerçeve savunma odaklı çalıştırılması
- Her ne olursa olsun bir savaş sırasında önce savunma yapılması

Fakat tüm bu düzenlemeler ve reformlar Sovyetler Birliği'nin ekonomik durumunu istenildiği derecede düzeltemediği için teoride kalmıştır. Sovyetler Birliği ekonomik çöküşe doğru gittiğinden, bu reformlarla birlikte daha fazla zayıflayan bir devlet halini almıştır. Diplomatik ilişkilerin arttırılması ve liberalleşme girişimleri ile Sovyetler Birliği'nin modernleşmesi beklenirken bu reformlar Sovyetler Birliği'nin sonunu getirmiştir (Rice, 1991: 190).

6.1.2.1.(3). Avrasyacılık

Avrasyacılık, öncelikle ismini aldığı coğrafi bölge ile imgenlenmiştir. Daha sonra özellikle Batı tarzı düşüncelerin etkisiyle bu, Rus Filozoflar, edebiyatçılar, sanatkarlar ve siyasetçiler tarafından, bir düşünce akımı şeklinde hem jeopolitik hem düşünsel hem de uygarlık düzeyinde farklı önermelerle günümüze kadar evrilmiştir.

Avrasyacılık 1800'lü yılların ilk yarısından başlayarak 1930'lu yıllara kadar farklı düşünürler tarafından geliştirilmiş, özellikle SSCB'nin dağılmasıyla birlikte yeni bir form alarak günümüzde, Anti-Atlantik duruşunu (düşünsel) etkin bir şekilde sürdürmektedir. Bu Bakımdan Avrasyacılığı Soğuk Savaş öncesi dönemi kapsayacak şekilde “Klasik Avrasyacılık”, Soğuk Savaş sonrası dönem için ise “Neo/Yeni-Avrasyacılık” olarak tarihsel ve düşünsel olarak analiz etmek konunun daha iyi anlaşılması adına önemlidir.

6.1.2.1.(3). (a). Klasik Avrasyacılık

Avrasya terimi ilk kez Prusyalı doğa bilimci Aleksander V. Humboldt tarafından kullanılmıştır. Humboldt “Avrasya” kavramı ile Asya ve Avrupa’nın tüm coğrafyasını tanımlamıştır. Eduard Suess ise bundan milyonlarca yıl önce dünya ortaya çıktığında iki kara parçasının var olduğunu bunların; “*L’Avrasya*” ve “*Gondvana*” olduğunu iddia etmiştir (İşyar, 2013: 1). Rusya’da, bu terimi ilk kez coğrafyacı V.İ. Lamanskiy (1833-1914) tarafından kullanılmıştır.

Klasik haliyle Avrasyacılık, ilk Rus göçmen dalgasının (1917 Ekim Devrimi’nden sonraki) siyasi, toplumsal ve ideolojik hareketidir. Klasik Avrasyacılık sadece felsefik, soyut bir bakış açısıyla değil, birçok farklı alandan insanın katılımı ile geliştirilmiştir. Örneğin Avrasyacılığın kurucuları arasında sayılan Nikolay S. Trubetskoy dilbilimci, V.V. İlyin edebiyat uzmanı ve kültür tarihçisi, Petr Savitskiy ekonomist ve coğrafyacı, G.V. Florovskiy patoloji uzmanı, kültür tarihçisi ve dilbilimci, P.P. Suvuçinskiy edebiyat ve müzik eleştirmeni, G.V. Vernadskiy jeopolitikçi ve tarihçi, N.N. Alekseyev siyasetçi ve hukukçu, idi (4pt, 19.07.2018, <http://www.4pt.su>).

Klasik Avrasyacılar, öncelikle, Rus kültürünün maiyetini açıklığa kavuşturmaya çalışmışlardır. Bu bakımdan Rus kültürünün ne olduğundan çok ne olmadığından yola çıkarak Avrupalı kültürü reddetmişleridir. Bu açıdan Ruslar, ne Avrupalı bir kültüre ne de Asyalı bir kültüre ait olmadıklarını, Doğu ve Batı kültürünün özel bir karışımı halinde, şahsına münhasır bir kültüre sahip olduklarını iddia ederler (Dugin, 2017: 19).

Klasik Avrasyacılığın en önemli eserlerinden biri, N. Trubetskoy’un 1920’li yıllarda kaleme aldığı “*Avrupa ve Beşeriyet*” adlı kitaptır. Bu eser anlaşılmadan ne Rusya’nın tarihsel rotaları ne Klasik Avrasyacılık fikri ne de günümüz Avrasyacılığı anlaşılamaz (İmanov, 2008: 67).

Trubetskoy’a göre Avrupa’nın şovenizm ve kozmopolitizm anlayışı birbiriyle benzerlik gösterir. Şovenizm, sadece kendi mensubu olduğu halkın gelişmiş ve en iyi halk olduğunun ön kabulüne dayanır. Diğer bütün halklara hüküm etme hakkı sadece kendi halkında vardır. Kozmopolitizm ise halklar arasındaki farklılıkları reddeder, eğer halklar arasında farklılıklar mevcut ise bunlar ortadan kaldırılmalıdır. Bütün halklar medenileşmelidir ve medeni beşeriyet yekpare olmalıdır. Halklar medeni halkları örnek alarak onlara benzemelidir. Bu açıdan baktığımızda şovenizm ve kozmopolitizm birbirine zıttır fakat Avrupalılar medeniyetin tamamen kendilerine has olduğunu, bu medeniyetin Roma-Germen halklarının ortak bir çabası olduğunu, geriye kalan bütün halkların medeniyetten uzak ve cahil olduklarını iddia ederler (Trubetskoy, 2012: 15-16). Bu durum, Ruslar tarafından kabul edilebilir bir görüş değildir. Roma-Germen halklarının bu düşüncesi, bütün halklar için tehdittir (İmanov, 2008: 68-70).

Aleksandr Dugin Klasik Avrasyacılığın temel görüşlerini, “uygarlık yaklaşımı”, “coğrafi etken”, “devlet ve ulus” ve son olarak “siyasi platform” başlıkları altında analiz etmiştir. Uygarlık yaklaşımında, Batı’nın insanlığa karşı olduğunu iddia ederek Roma-Germen halklarının bir eleştirisini gerçekleştirmiştir. Coğrafi etkende, ulusların geliştiği yeşerdiği ortamı hesaba katmadan onları anlayamayacağımızdan yola çıkarak coğrafi determinizm kavramını açıklamıştır. Devlet ve ulus kavramlarını Panslavizm ve Turan ekseninde değerlendirerek ulusal tarihe dair diyalektik bir bakış açısı geliştirmiştir ve son olarak siyasi platformda ideokrasi ve siyaset alanında Avrasyacı bir seçimi ortaya koyarak demokrasiye dair çeşitli eleştiriler getirmiştir (Dugin, 2017: 21-26).

Klasik Avrasyacılar, bu fikirler çerçevesinde her ne kadar bir medeniyet tasavvuru çizmiş olsa da Avrasyacılık fikrinin temellerini Rus Etnosu’na dayandırarak, kendi uluslarının o dönemki koşullara göre sisteme nasıl tepkiler vermesi gerektiği

üzerine yoğunlaşmışlardır. Bu açıdan Klasik Avrasyacıların Rusya ve Ruslara dair önermeleri şu şekilde özetlenebilir; Rusya ve Ruslar özeldir. Rusların görevi Avrupalılara (Roma-Germen) karşı yalnızca kendi haklarını değil, aynı zamanda diğer halklarında hakkını savunmaktır. Rusya'nın tarihsel misyonu budur.

6.1.2.1.(3). (b). Neo/Yeni-Avrasyacılık

SSCB döneminde birçok Avrasyacı ülkenin ücra köşelerine sürülmüş, Marksizm dışındaki herhangi bir düşünsel unsura yaşam alanı sunulmamıştır. 1991'de SSCB'nin dağılmasının ardından, Avrasyacılık SSCB'nin katı disiplininin kurtularak, tekrar gündeme gelmiştir. Bu dönemde “Yeni Avrasyacılık” bazı boyutlarıyla klasik çizgisinden ayrılmıştır diyebiliriz. Yeni Avrasyacılık, tek bir düşünsel ve hareketsel unsur tarafından değil farklı bakış açıları çerçevesinde ortaya konmuştur.

Bu açıdan bakıldığında yeni dönemin en önemli Avrasyacıları; Aleksandr S. Panarin, Boris S. Erasov, Eduard Bagramov, Mikail L. Titarenko, Rustan Vakhitov ve Aleksandr G. Dugin'dir (İmanov, 2008: 213).

Tablo 6.2. Yeni Avrasyacı Düşünürlerin Karşılaştırmalı Analizi⁹

Yeni Avrasyacılar	Analiz Düzeyi	Temel Misyon	Temel Eleştiriler	Rusya'nın Misyonu	Temel Tehditler
Panarin	Medeniyetsel süreçlerin tarihsel yorumu	Paylaşılan gelenekler ve kader birliği	Batı ABD Modernite	Doğu'ya dönmelidir ve Batı tipi projelerden uzak durmalıdır	Batı Doğu Asya-Pasifik
Erasov	Medeniyet Yaklaşımı ve Medeniyet Teorisi	Büyük Ülkü yerli bölgesel medeniyet	Doğu Despotizmi kavramı ve küreselleşme	Kendi medeniyetsel temellerini oluşturmaktadır	
Bagramov	Rusya ve BDT demokratik bütünleşme	Çok kimliklilik çeşitlilik içinde bütünlük		Müльти-kültürel yapısını kaybetmemeli	Rus Milliyetçiliği Federasyondan ulus devlete parçalanma
Titarenko	Çin ve Asya-Pasifik	İktisadi gelişme		En uygun ideoloji bütünleştirici Avrasyacılıktır	İç ve dış siyasette farklı fikirlerin çekişmesi
Vakhitov	Marksizm Türk-Slav kardeşliği	Sosyalist düzenin yeniden inşası	Liberalizm ve demokrasi	Komünist Partisi şiddetle desteklenmeli	Atlantikçiler Batıcı kapitalistler
Dugin	Bölgesellik Bilimsel patriotluk Trasdisyonalizm	BDT çok kutupluluk	Tek kutuplu ABD merkezli sistem	Avrasyacılık bir tercih değil ölüm kalım meselesidir.	ABD/Atlantikçilik

⁹İMANOV, V. (2008). *Avrasyacılık: Rusya'nın Kimlik Arayışı*. İstanbul: Küre (198-240) adlı eserden faydalanılarak araştırmanın yazarı tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 6.2 'de yeni dönemde Avrasyacıların farklı analiz yaklaşım birimleriyle, Yeni Avrasyacılığa dair görüşleri, temel eleştirileri ve tehdit algılamaları karşılaştırılmıştır. Yeni Avrasyacıların, Rus kimliğine dair düşünceleri ve Avrasyacılığın misyonu hakkındaki düşünceleri farklılık göstermektedir. Bu bakımdan Yeni-Avrasyacılığın neyi ifade ettiği, nasıl, hangi unsurlar çerçevesinde geliştirileceği, konusunda da tam bir uzlaşısı söz konusu değildir. Başka bir deyişle, Rus Kimliğinin Avrasyacı yorumsalı muğlaktır.

Yeni Avrasyacılığın, Rusya'nın güvenliğine dair yaklaşımı konumuz itibari ile önem taşımaktadır. Çünkü Yeni Avrasyacılık, Rusya için yalnızca kimlik bunalımının çözümü adına bir referans kaynağı olarak düşünüldüğünde, sadece teorik bir düşünsel akım olarak kalabileceği kanısındayız.

Tablo 6.3. Rus Jeopolitik Düşüncelerinin Dünya Görüşü ve Stratejileri (Tsgankov, 2003a: 111).

	Yayılmacılar	Medeniyetçiler	Statükocular	Jeoeconomiciler	Batıcılar
Avrasya imajı (eski Sovyet Alanı)	Kıtasal imparatorluk	Medeniyet	Ekonomik ve kesişimi	kültürel etkilerin	Mekansal olarak artık yok
Rusya'nın Avrasya'daki güvenlik hedefleri	Güç edinmek	Hayatta kalmak	İstikrar	Kalkınmak ve gelişmek	Demokrasi ve uyum
Rusya'nın Avrasya'daki güvenlik stratejileri	Sınırsız politik-askeri genişleme ve ittifaklar kurmak.	İlimli politik-askeri genişleme ve jeo-ekonomik otarşı.	Politik-askeri dengeleme ve devlet yönetimli jeo ekonomik projeler	Devlet ve özel girişimler yoluyla bölgesel kalkınma	Batı egemenliğine uyum
Dış tehditler	Batı ve Doğuya jeo-ekonomik ve jeopolitik baskılar uygulayan Atlantik.				Batı düşmanı devletler
Ana partnerler	Almanya, Japonya, İran	Çin, Hindistan ve diğer Avrasyalı devletler	Ana partner yoktur, çok yönlü dış politika anlayışı vardır		Batı

Tablo 6.3 'de farklı jeopolitik bakış açılarının, Avrasya'yı algılayış biçimleri Rusya özelinde; güvenlik ve tehditler bağlamında uygulanabilecek stratejiler temelinde oluşturulmuştur. Jeopolitik düşüncelerin hepsinde, Avrasya ve Rusya'nın algılanma şekli ve oluşturulan stratejilerin ana odakları farklı olsa da tehdit algılamaları ortaktır (batıcılar hariç).

6.1.2.1.(4). Panslavizm

Panslavizm düşüncesi, Rus Kimliğinin en önemli yapı taşlarından biridir. Tarihsel süreç içerisinde farklı dönemlerde farklı etkilerde devlet politikalarına dâhil edilmesiyle birlikte Rus Kimliğinin ayrılmaz bir parçası olarak günümüze kadar varlığını sürdürmüştür.

Çalışmanın bu bölümünde Panslavizm düşüncesi, Rus Tarihi'nin farklı dönemlerindeki etkilerine göre açıklanmaya çalışılmıştır.

6.1.2.1.(4). (a). Çarlık Rusya Dönemi

Panslavizm özellikle Fransız İhtilali ve Napolyon Savaşları neticesinde ortaya çıkan siyasi problemlerin Avrupa'da aydınların zihninde "milliyetçilik" düşüncesinin oluşmasına neden olmasıyla birlikte emperyalist bir hal almış harekettir (Kohn, 1960: 15).

1800'lerin ortalarından I. Dünya Savaşı'na kadar ki dönemde özellikle Balkanlarda ortaya çıkan uluslararası düzeydeki krizlerin en önemli nedenlerinden biri Panslavizm'dir. Bu yüzyılda Pan-slavist düşüncenin etkinliği genel olarak inişli çıkışlı seyir göstermiştir. Karadeniz'den Akdeniz'e, Adriyatik'ten Pasifik'e kadar yaygınlık göstermiştir (Levine, 1914: 664).

Rusya bilinçli bir şekilde ırk dayanışması ve Slav birliği düşüncesiyle, jeopolitik bağlamda bölgede etki kurarak, bu büyük kitleyi çift başlı kartalın kanatları altında toplamaya çalışmıştır.

Rusya'da Panslavizm, bilinçli bir politik ve düşünsel söylev olarak Çar I. Aleksey (1645-1676) döneminde, Yuri Krizhanich tarafından ortaya konmuştur. Krizhanich Slav diline ve edebiyatına çok hâkim bir kişi olarak, bütün Slavların ana amacının bir araya gelerek ortak bir dil konuşmaları ve Almanlara karşı etkin bir muhalifliğin ortaya konmasını, bununla birlikte Katolik fetvalar vererek Ortodoksluk mezhebinin dışlanmasını ve Slavların Katolik olmaları gerektiğini ileri sürmüştür. Bu fikirler Çar I. Aleksey tarafından aşırı bulunmuş bu nedenle Krizhanich Sibirya'ya sürülmüştür (Levine, 1914: 666).

I. Petro (1689-1725), Avrupa siyasi ortamına Pan-slavist amaçlarla "Balkan Sorunu 'nu" getiren ilk kişidir. I. Petro Balkanlardaki Slavların baskı altında yaşadığını ve bundan çok mustarip olduklarını ileri sürerek, Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlardaki nüfuzunu zayıflatmak ve Kuzeyde Prut birleşimi ile Baltıklarda kaybedilen toprakları geri kazanmayı amaçlamıştır (Levine, 1914: 667).

II. Katerina (1762-1796) döneminde Pan-slavist düşünce kalıcı politikalar haline dönüşmüştür. Rusya çıkarlarını Slavlar üzerine şekillendirmiştir. II. Katerina tahta çıkar çıkmaz aktif politikalar izleyerek Karadeniz'den Akdeniz'e kadar yayılma amacı gütmüştür. Bu politikaların nihai hedefi ise Osmanlı İmparatorluğu'nu parçalamak olmuştur. 1774 Osmanlı-Rus Savaşı'nın ardından imzalanan "Küçük Kaynarca Anlaşması" şüphesiz bu politikanın nihayete erdiğinin en önemli göstergesidir. Bu anlaşma ile Rusya Ortodoksların koruyucusu olmuş ve Karadeniz'de (Kırım) yeni topraklar elde etmiştir. Bu anlaşma Rusya'nın Pan-slavist akımı manipüle ederek yayılmacılık politikasına dair en önemli anlaşma sayılmaktadır (Levine, 1914: 667). Rusların Panslavizm anlayışı şu şekilde özetlenebilir (Levine, 1914: 670).

- Ruslar Slavlar arasında en üstün olanıdır.
- Slavlar Ortodoks olmak zorundandır.
- Ortak (edebi/resmi) dil anlayışı
- Rusya'nın tartışmasız siyasal hegemonyasının kabulü

1789 Fransız İhtilali ve Napolyon savaşları (1812-1815)'nin etkilerinden kaynaklanan milliyetçilik dalgasından nasibini alan diğer Avrupa uluslarına göre Slav dünyasının uyanışı daha sert bir tablo ortaya koymuştur (Kohn, 1960: 15-16). Bu dönemde, özellikle Rusya için Panslavizm sadece dış politika konusu olmamıştır aynı zamanda iç politikaya da yön vermiştir (Kohn, 1960: 35).

Öncelikle belirtmek gerekiyor ki, bu dönemin Panslavistleri oldukça muhafazakârlardır. Panslavistler, Batı'nın Rusya üzerinde olumsuz etkiler yaptığını, değerlerinden uzaklaştırdığını ve kimliklerini bozduğunu düşünüyorlardı. Bu dönemde, Panslavistlerin temel amaçları ülkenin Batı etkisinden kurtarılması ve aynı zamanda Panslavizm'in kimlik inşası boyutuna binaen mesihçi/kurtarıcı imgelerle, Batı'ya alternatif bir medeniyet olma düşünceleri şeklinde ortaya konmuştur.

I. Aleksandr (1801-1825) dönemi sonrası Pan-slavist düşünce Alman Felsefesi'nin etkisiyle birlikte farklı bir boyut kazanmıştır. Bu dönemde tarihsel referanslardan yararlanmak mantıksız bulunmuş Pan-slavist düşünce geleceğe yönelmiştir. Başka bir deyişle Rus Devleti'nin geçmişte kazandığı zaferlerle övünme tembelliği bir kenara bırakılmış, gelecekte Avrupa'nın bile tüm gelişme çabalarıyla ulaşamayacağı bir dereceye ulaşma ülküsü Pan-slavist düşünceyi şekillendirmiştir (Koyre, 1994: 135-138). Bu dönemde Pan-slavist düşünce, Mikhail Bakunin, Nikolay Çernişevski, Afanasy Shchapov ve özellikle Aleksandr Herzen gibi düşünürler tarafından daha aktif bir hale getirilerek geliştirilmiştir (Duncan, 2000: 18).

Mikhail Bakunin (1814-1876) Rusya için devrimci ve mesihçi argümanlar içeren özel bir form geliştirmiştir. 1848 yılında Uluslararası Slav Kongresi'ni Prag'da gerçekleştirmiştir (Venturi, 1960: 7). Kongrede Avusturyalı Slavlara Habsburg'u yıkmalarını önermiştir. Ayrıca Slavlar için artık bekleme zamanının bittiğini, Tanrı tarafından görevlendirilen bu ulusun ayağa kalkması gerektiğini belirtmiştir. Bu düşünceler çerçevesinde Slavlar için oluşturulacak politikaların temel prensiplerini ortaya koymuştur, bu prensipler tartışmasız, ayrılmaz ve kardeşlik temelli bir "Slav Federasyonu" tasavvur etmiştir (Orton, 1974: 113).

Bakunin 1848 yılında yayımlanan "Slavlara Müracaat" adlı makalesinde, Slavları demokratik dünya devriminin çekirdeği olmaya çağırmıştır. Bakunin'e göre Rus Ulusu tüm Slavların koruyucusudur fakat önce Rusya'da çarın devrilmesi gerekmektedir çünkü ancak bu şekilde Ruslar diğer Slav kardeşlerinin Avrupalılar tarafından gasp edilen haklarını savunabilir ve onları özgürleştirebilirdi (Cham ve Fisera, 1980: 15).

Aleksandr Herzen (1812-1870) yaptığı çalışmalarda iki önemli noktaya dikkat çekmiştir; ilk olarak, Panslavistlerin Batı'yı küçümseyen ve hatta nefret eden bir eğilime sahip olduklarını iddia etmiş, Batı karşıtlığının Panslavistler için ortak payda olduğunu fakat özellikle iç politikaya dair fikir ayrılıkları (Devrimci-Marksist Panslavistler- Devletçi-Muhafazakâr Panslavistler arasında)¹⁰ yaşadıklarını belirtmiştir. İkinci olarak, Panslavistler ve Batıcılar arasındaki derin çatışmacı ayrışmanın gereksiz olduğunu ve devleti zayıflattığını iddia etmiştir. Batıcılar ve Panslavistler, Rusya için en iyisini farklı yollarla gerçekleştirme çabası içinde oldukları için, rakip ya da düşman olmadıklarını, bu nedenle Batıcılar ve Panslavistlerin bir araya getirilmesi gerektiğini savunmuştur (Duncan, 2000: 48).

1870'lere gelindiğinde Panslavistler Moskova'da iyi eğitimli ve zengin gruplar arasında iyiden iyiye güçlü bir konuma gelmişlerdir. Bu dönemde Rusya'nın ulusal kimliğinin yenilenmesi gerektiğini ve Slav-Ortodoks milletlerinin ulus-devlet inşasına yardım edilmesi gerektiğini öne sürmüşlerdir (Hoskin, 2015: 429).

1871'de Alman İmparatorluğu'nun kurulması ile birlikte Panslavizm düşünsel bir durumdan çıkarak reel-politik çerçeveye dönüşmüştür (Kohn, 1960: 183). Rusya için bahsi geçen reel-politik durum jeopolitik argümanların bir sonucu olarak ortaya

¹⁰Devrimci-Marksist Panslavistler, çarın devrilmesi taraftarı, Devletçi- Muhafazakâr Panslavistler ise Rus Çarlığı'nın korunması taraftarıydı. DUNCAN, P., 2000. Russian Messianism: Third Rome, Revolution, Communism and After, Routledge, London, ss. 48.

çıkıştır. Jeopolitik argümanlardan biri güvenlik eksenlidir; Alman İmparatorluğu'nun kurulmasıyla birlikte, Almanların Doğu Avrupa'da artan etkisi Rusya için önemli derecede bir tehdit unsuru haline gelmiştir. Doğu Avrupa'da Alman etkisinin kırılmasına karşı kullanılabilecek politika ise jeopolitik manada Panslavizm olmuştur. İkinci jeopolitik argüman ise imaj kaynaklıdır; Kırım Savaşı'nda kaybedilen itibarı onarmak, Osmanlı ve Avusturya devletleri üzerinde etki kurmak ve onları parçalamak adına, yine jeopolitik temellerle Panslavizm politikası uygulanmıştır.

II. Nikolay (1894-1917) döneminde Panslavizm, diğer Slav unsurlarını kapsayıcı, ırklar arası dayanışma çizgisinden ayrılarak, Rus olmayanları dışlamış ve Panslavizm, Rus Milliyetçiliği olarak algılanmıştır. Bu dönemde Panslavizm iç politikada çara olan bağlılık ve hürmet bağlamında, iç istikrar unsuru olarak kullanılmıştır, dış politikada ise güvenlik eksenli etki politikalarına ve Ruslaştırma politikasına kaynaklık etmiştir.

Rusya Baltıklarda ki etki ve güvenlik alanını kurmak adına, Finlandiya üzerinde büyük baskılar kurmuştur. Bu dönemde Finlandiya, eğitim dili, ordu düzeni vb. alanlarda Ruslaştırılmaya çalışılmıştır. Bu baskılara daha fazla dayanamayan Finlandiya zayıf bir direniş göstermiş olsa bile 1899 Rusya'ya karşı tüm askeri yükümlülüklerinden vazgeçerek Rusya ile olan bağlarını koparmaya çalışmıştır (Riasanovski ve Steinberg, 2016: 412).

Panslavizm'in Rus Milliyetçiliği haline gelmesi, Rus olmayanları dışlaması ve Ruslaştırma politikaları, çok uluslu Rus İmparatorluğu için yarardan çok zarar getirmiştir. Kuzey Kafkasya'da çeşitli isyanlar ortaya çıkmış, Baltıklardaki Rus etkisi kırılmaya başlamış, Balkanlarda Slavlar her ne kadar Rusya'nın desteği ile Osmanlı devletine karşı ayaklanmış olsalar da Pan-Rusçuluğu kabul etmemişler bunun neticesinde ilişkiler gerilmiş ve iç istikrar bozulmuştur.

1877 yılında Üçlü İttifak'ın (Rusya, Almanya, Avusturya) sona ermesini fırsat bilen Rusya gizlice Almaya ile "Sigorta Anlaşması" imzalamıştır. Bu anlaşmaya göre karşılıklı çıkarlar ve iki devlet arasında saldırmazlık durumu gözetilmiştir. Rusya bu anlaşma ile özellikle Almanya'yı Avusturya'dan ayırarak kendi safına çekmek ve Balkanlarda gerilen ilişkileri Bulgaristan üzerinden çözme amacı gütmüştür. Fakat 1890'da Almanya'da Bismarck'ın zorla görevden alınması ile bu anlaşma Almanya tarafından feshedilmiş, Rusya Asya'da İngiltere'ye, Balkanlar'da Avusturya'ya, Avrupa'da Fransa'ya karşı yalnız kalmıştır (Riasanovski ve Steinberg, 2016: 413-414).

I. Dünya Savaşı'nın başlaması (1914) Rusya tarafından büyük bir heyecan ile karşılanmıştır. Rusya'nın savaşa girme kararı "Merkez Duma" büyük bir çoğunlukla (beş Bolşevik mebus hariç) onaylamıştır (Kurat, 2014: 436). Rusya'nın I. Dünya Savaşı'na girmesini etkileyen en önemli unsurlar; 19. yüzyıldan itibaren sistematik bir biçimde reel-politiğe dönüşmüş Panslavist düşüncelerin, nihayet sonuca varabileceği düşüncesi çerçevesinde oluşturulmuştur.

I. Dünya Savaşı'nın başlarında Rusya'da özellikle toplum düzeyinde milliyetçilik duygusu yükselmiş, halk gönüllü olarak savaşa katılmak için başvurularda bulunmuştur. Alman karşıtlığı, milliyetçilik duygusuyla birlikte yükselişe geçmiştir. Almanca kökenli Petersburg şehrinin ismi Rusça'ya çevrilerek Petrograd ismini almıştır. Ayrıca Rus Ordusu'nun içinde bulunan yüksek rütbeli Alman askerleri ordudan uzaklaştırılmıştır (Bushkovitch, 2016: 291-292).

Rusya yukardaki düşünceden hareketle; Avusturya İmparatorluğu içinde yaşayan Slav milletlerini korumak ve özellikle; Bosna ve Hersek'in Sırlara verilmesiyle "Yugoslavya" devletini (Güney Slav Devleti) kurmak istemiştir. Avusturya İmparatorluğu'nun yıkılmasını istenmemiş, Çekler 'in Macarlar ile aynı statüye

çıkarılarak Avusturya-Macaristan-Çekistan İmparatorluğu olarak yeni bir kurulması amaçlanmıştır (Kurat, 2014; 435).

I. Dünya Savaşı'nın başlarında Rusya'da özellikle toplum düzeyinde milliyetçilik duygusu yükselmiştir, halk gönüllü olarak savaşa katılmak için başvurularda bulunmuştur. Alman karşıtlığı, milliyetçilik duygusuyla birlikte yükselişe geçmiştir. Almanca kökenli Petersburg şehrinin ismi Rusça'ya çevrilerek Petrograd ismini almıştır. Ayrıca Rus Ordusu'nun içinde bulunan yüksek rütbeli Alman askerleri ordudan uzaklaştırılmıştır (Bushkovitch, 2016: 291-292).

Rusya açısından savaş yalnızca devlet düzeyinde değil aynı zamanda toplum düzeyinde de sarsıcı bir biçimde ağır askeri yenilgilerle sonuçlanmıştır. Yaklaşık bir milyonu aşkın insan kaybı toplumu çar yönetiminden uzaklaştırmış çeşitli isyanlara yol açmıştır. Çeşitli işçi grevleriyle birlikte 1917'de Bolşevikler çarlık yönetimini devirmiştir ve Devrim sonrasında Rusya, I. Dünya Savaşı'ndan çekilmiştir (Kagarlitsky, 2007: 395-396).

6.1.2.1.(4).(b). Sovyetler Birliği Dönemi

Sovyetler Birliği'nin ilk dönemlerinde Panslavizm bir politika aracı olarak kullanılmamıştır. Marksist ideoloji gereği herhangi bir milliyetçiliği ve ırk üstünlüğünü kabul etmemiştir. Çarlık dönemi Pan-slavist hareket ile Lenin dönemi Marksist hareket, “yayılmacılık” ve “Rusya'nın liderliği” bakımından benzerlik gösterse de politik manada amaçladığı kitle bakımından farklılık göstermiştir.

II. Dünya Savaşı'nın (1939-1941) ilk yıllarında Sovyetler Birliği, anti-faşist kampın ve Slav dünyasının lideri olduğu iddialarına rağmen ne faşizm karşıtı ne de Panslavist bir politika izlemiştir. Çünkü Sovyetler Birliği Çarlık Rusyası'ndan miras olarak herhangi bir “mesihçi” unsuru kabul etmemiştir. Ancak her ne kadar Marksist ideoloji ile ters düşse de milliyetçiliğe kapılar tamamen kapatılmamış, savunmacı bir milliyetçilik anlayışı ortaya konmuştur (Kohn, 1952: 699).

II. Dünya Savaşı sonrası (1945-1950), Sovyetler Birliği'nin Slav milletlerine karşı politikaları değişiklik göstermiştir. Geçmişle olan bağlar tekrar kurulmaya başlanmış, eski savaş kahramanları ve komutanlar yüceltilmiş, milliyetçilik savunmacı durumdan saldırgan bir duruma doğru evrilmiştir. Savaş sonrası dönemde Slav ülkelerinin tümü Sovyetler Birliği tarafından işgal edilmiştir. Bu işgaller geçmişe atıfla Pan-slavist unsurlarla “Slav milletlerini koruma amacı” ile meşrulaştırılmış olsa bile Sovyetler Birliği'nin asıl amacı, Slav milletlerini Avrupa'dan kopararak kendi güvenlik alanını oluşturmak olmuştur (Guins, 1950: 439).

Sovyetler Birliği 1950-1953 yılları arasında özellikle Stalin'in “Milletler Politikası” üzerinden Rus olmayanların milli gelenek ve değerlerine saygı göstermeksizin “Ruslaştırma” politikası ile bu milletler restore edilmiştir (Kohn, 1952: 699). 1953-1960 yılları arasında Sovyetler Birliği Slav milletleri ve Rus olmayan milletleri tamamen, Sovyet Rusya'nın vasalı haline getirmeyi başarmıştır.

Gorbaçov (1985-1990) döneminde, radikal reformlar gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bu dönemde demokratikleşme hareketleri artış gösterdiğinden milliyetçilik ve özellikle Pan-Rusçuluk halini almış Panslavizm politikaları Sovyetler Birliği'nin gündeminden çıkarılmıştır.

6.1.2.1.(4).(c). Rusya Federasyonu Dönemi

Yüzyıllarca imparatorluk olarak uluslararası sistemde yer almış olan Rusya; 1991 yılında Sovyet Birliği'nin dağılmasının ardından, yüz seksenden fazla etnik gurubun yaşadığı bir ulus devlet olarak uluslararası sistemde yer almaya başlamıştır. Rusya Federasyonu (bundan sonra Rusya) bu çok etnikli yapısını hem avantaj hem de dezavantaj olarak görmektedir. Dezavantaj olarak görmesinin nedeni ise herhangi bir milliyetçi/ayrılıkçı hareketin iç istikrarsızlığa yol açabilme ihtimalidir. Bahsi geçen sorun Rusya'nın resmi devlet organları tarafından özellikle (ilerleyen bölümlerde ayrıntılı bir şekilde inceleyeceğiz) 1993-2000 yılları arasında yayımlanan tüm Ulusal Güvenlik Bölgeleri'nde; “çok etnikli yapının korunması ve milliyetçi/ayrılıkçı hareketlerin bir iç güvenlik tehdidi oluşturma ihtimali” belirtilmiştir. Bu nedenle Rusya milliyetçi temelli politikalara temkinli yaklaşmakta; kümülatif toplum düşüncesi, ortak hedefler ve tarihte birlikte yaşanan acı olaylar üzerinden “vatanseverlik” ruhu oluşturmaya çalışmaktadır.

Yukarda anlatılanlar dâhilinde Rusya'da kabaca kurulmuş, sivil toplum düzeyinde birçok Pan-slavist organizasyon mevcuttur. Bunlardan en önemlileri; Uluslararası Slav Akademisi, Rus-Slav Komitesi, Slav Askeri ve Vatanseverler Birliği, Bütün Slavlar Meclisi'dir. Bu tarz kurumlar ilk bakışta marjinal görünse de ortak ırk ve geçmiş bağlamında toplum üzerinde bağlayıcı etkiler oluşturabilme potansiyeline sahiptir. Bir başka deyişle eğer Rusya bu toplum enerjisini kendi politikalarına eklemlenmeyi isterse bunu kolayca sağlayacak yapılara sahiptir (Suslov, 2013:156). Yukarda saydığımız çeşitli organizasyonlar Prag (1998), Moskova (2001), Minsk (2005) ve Kiev (2010) 'da yüksek katılımlı kongreler düzenlemişlerdir. Bu geniş kitleyi bir araya getiren üç unsur vardır; bunlardan ilki Avrupa şüpheliği, ikincisi Batı karşıtlığı, üçüncü ve son olarak özellikle Rusya'nın ulusal kimliğindeki belirsizliktir (Suslov, 2012: 575-576).

6.1.2.1.(5). Batıcılar/Atlantikçiler

Rusya'da Batıcılar, düşünsel yaklaşımlarının tümünde; tarihsel gelişim, dini inançlar (Hristiyanlık), normatif değerler, kişilik kalıpları, kültürel oryantasyon ve diğer temel faktörler çerçevesinde Rus Kimliğinin “Avrupalı” olduğunu iddia ederler. Bu Avrupalılık ön kabulü kendi içinde üç farklı yaklaşımı barındırmaktadır. İlk yaklaşıma göre Rusya kusurlu bir Avrupalıdır yani birçok alanda Avrupa'ya göre geri kalmış ve başarısızdır. İkinci yaklaşımda ise Rusya çok iyi düzeyde Avrupalıdır çünkü tarihsel süreç içinde yetiştirdiği aydınları ve edebiyatçıları Rusya'yı diğer kıtalardan ayırarak Avrupa'ya yakın kılar. Son olarak Rusya başka bir Avrupalıdır özellikle dış etkiler çerçevesinde (Bizans İmparatorluğu), doğulu özelliklerde barındırır (Baranovsky, 2000: 444-445).

Rusya 17.yüzyılın sonlarında, Altın Ordu devletinin ardılı olarak görülebilecek bir Avrasya İmparatorluğu haline gelmiştir. Kendisine dair tehdit algılamaları Batı tarafından geldiği için ve bu rakipler çok güçlü olduğu için, Rusya'nın, bir Avrupalı güç olması gerekliliğinden yola çıkarak, Çar I. Aleksey (1629-1676) ilk Avrupalılaşıma (Batılılaşma), adımlarını atmıştır (Hosking, 2015: 247-249).

Çar I. Petro döneminde ise Avrupalılaşıma fikri hat safhaya ulaşmıştır. Rusya'nın geri kalmışlığını çeşitli ekonomik, yönetsel, askeri, eğitim vb. birçok konuda reformlar gerçekleştirerek, geleneksel Rus Çarlığı 'nı bir Avrupa monarşisine dönüştürmüştür (Bushkovitch, 2011: 95). I. Petro'nun reformları üzerinde etkili olan, ilk

Batıcı Rus olarak düşünebileceğimiz kişi Pyotr Chaadaev'dir. Chaadaev'e göre Avrupalıların aydınlanmış ve ileri bir medeniyet olmalarının nedeni yüzyıllar boyunca biriktirdikleri ve miras yoluyla ardıllarına aktardıkları kültürleridir. Rusya kültürel olarak Avrupa ile aynı değildir fakat gelişim gösterebilmesi için Avrupa örnek alınmalıdır (Dobieszewski, 2002: 25-28).

Soğuk Savaş döneminde, Gorbaçov'un uygulamaya koyduğu “*Glasnost*” ve “*Perestroyka*” yeniden yapılanma politikaları, özellikle Batıcı kesimin gelişmesini ve kendini göstermesini sağlamıştır. Bu dönemden itibaren Batıcılık fikri bazı değişimler göstermiştir. Batıcılar geçmişten gelen Batı algılamalarına ek olarak Atlantik hattını dolayısıyla ABD'yi Batıcılık bağlamına eklemiştir. Bu yılların ardından Batıcılar aynı zamanda Atlantikçiler olarak anılmıştır.

SSCB'nin dağılmasının ardından, Rusya Federasyonu'nun ilk dönemlerinde Batıcı/Atlantikçi liberal kesimler, devletin dış politika ve ulusal güvenlik konularında etkili olmuşlardır. Bu dönemde, Yegor Gaidar ve Andrei Kozyrev gibi liberal isimler oldukça etkili olmuştur ve bu dönem ilk demokratikleşme hareketleri bu dönemde görülmüştür (Tsgankov, 2003b: 56).

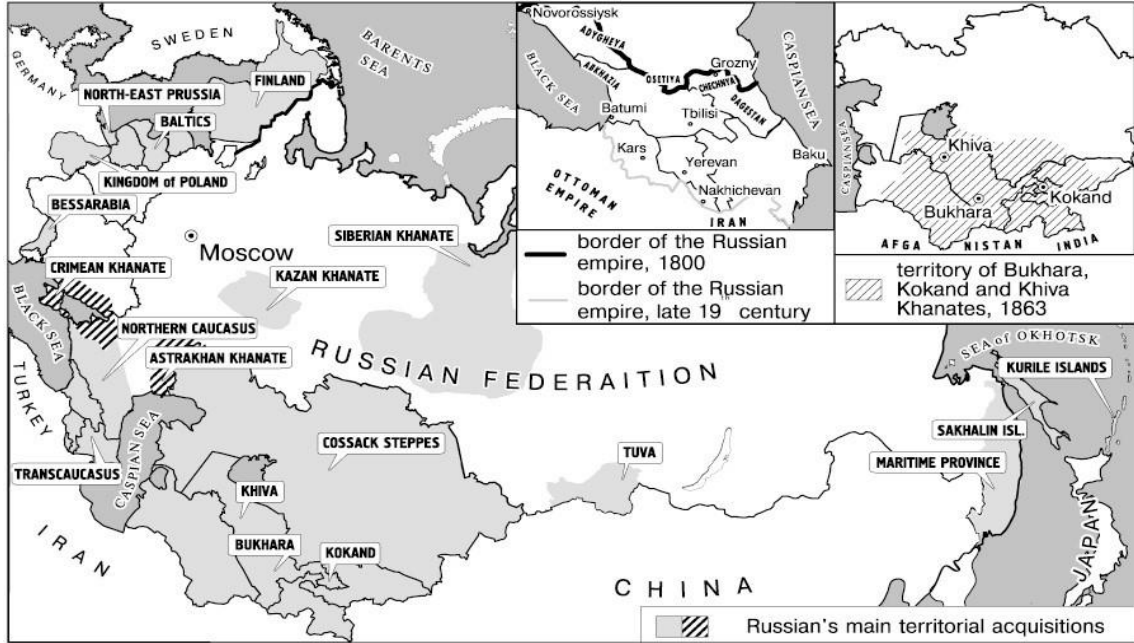
Batıcı/Atlantikçilere göre, Batı dünyanın tek kalıcı medeniyetidir ve Rusya ancak Batı'nın ayrılmaz bir parçası olarak yaşamını sürdürebilirdi. Rusya yalnızca Batı tipi kurumlar geliştirerek uygar bir ulus haline gelebilir ve kendine karşı olan tehditlere cevap verebilirdi (Tsgankov, 2003b: 57). Bu açıdan Rusya'nın politikaları, ABD ve Batı'ya uyum sağlamalı, Batı ile iyi ilişkiler kurulmalı ve Batılı ekonomik, siyasi ve askeri kurumlara (AB, NATO, IMF, OECD, GATT, G7 vb.) katılım sağlanmalı, uluslararası sistemden izole olmak yerine tam bütünleşme sağlanmalıdır. Bunlara ek olarak Rusya, Sovyet döneminden kalma hareketliliğini azaltarak, devletin dış politika ve güvenlik (özellikle tehdit algılamaları) konularında radikal değişiklikler yapmalıdır (Sergunin, 2016: 84-85). Bu bakımdan, Batıcı/Atlantikçiler, Rusya'ya karşı ana tehditleri, ekonomik geri kalmışlık ve demokratik olmayan devletlerle (Irak, Küba, Libya vb.) olan ilişkiler olarak görmüşlerdir (Tsgankov, 2003b: 58).

6.1.2.2.Yayılmacılığın Reel politığı: Bölgesel Tampon

Rusya tarihinin her döneminde, savaştığı tüm cephelerde, stratejik nedenlerden dolayı işgallere başvurmuştur. Bu stratejik işgallerin temel amacı düşman görülen devlet sınırlarını kendi çekirdek bölgesinden uzak tutmak ve nihayetinde bu devletler ile arasında “tampon bölge” (buffer zone) oluşturmaktır.

Bir ülke kendini düşmanlarından ayıran bir bölge elde ettiğinde (eğer bu bölgeyi kontrol edebiliyorsa) kendini düşmanlarına karşı koruyabilir. Fakat “tampon bölge” nin dezavantajlı durumları da vardır. Bir ülkenin elde ettiği tampon bölgedeki popülasyon tampon olmayı istemeyebilir ve hatta düşman tarafına geçebilir. Bu nedenle “tampon bölgelerin” korunması sadece askeri kaynaklarla değil aynı zamanda merkezi yönetimi güçlendirebilecek yapılar ve geniş istihbarat ağları çerçevesinde gerçekleştirilebilir (STRATFOR, 10.11.2018, www.worldview.stratfor.com).

Rusya tarih boyunca elde ettiği “tampon bölgeler” ile güvenliğinin sağlamaya çalışmış ve bölgeleri kontrol altında tutmak için büyük ekonomik ve askeri kaynaklar kullanmıştır. Fakat Rusya ne zaman zayıf düşse bu bölgelerin kontrolsüzlüğünden doğan istikrarsız durumlardan dolayı sıkıntı çekmiştir.

Şekil 6.4. Rusya'nın Stratejik Sınırları (Trenin, 2001: 65).

Tarihsel olarak Rus yayılmasının stratejik boyutu 1480 yılında Moğol (Tatar) boyunduruğundan kurtulmasıyla başlamıştır. Rusya (Çarlık Rusya'sı) ekonomik ve siyasi gelişimine tehdit oluşturan, Altın Orda, Kazan (1552) (Trenin, 2001: 56) ve bu genişlemenin bir parçası olarak, Kafkasya'nın eteklerinde askeri bir karakola dönüşen Grozny ve uzun süredir kendisine düşman olan Tatarların ülkesi olan Astrahan'ı ve sonunda Kırım Hanlığını (1783) içeren stratejik olarak kritik bazı yerleri ele geçirmiştir (STRATFOR, 10.11.2018, www.worldview.stratfor.com).

Rusya, 16. ve 17. Yüzyıl'da batı sınırları bakımından neredeyse karaya oturmuş bir devlet olduğu için; İsveç, Polonya ve Osmanlı İmparatorluğu'nun fiilen engellenmesi ve Avrupa ile doğrudan temas geçilebilmesi için denizlere erişim sağlamaya çalışmıştır. Bu düşünceden hareketle, 18. yüzyılda Baltık Denizi'nin doğu kıyılarını ve Karadeniz'in kuzey ve doğu kıyılarını kontrol ederek bu iki deniz üzerinde büyük güç elde etmiştir (Trenin, 2001: 56).

Rusya elde ettiği "tampon bölgeler" in bir kısmını devlet sınırlarının içine almış bir kısma ise sınırlı düzeyde bağımsızlık (nominal bağımsızlık) izni vermiştir. 1809'da Finlandiya işgal edilmesi yoluyla ve İsveç'e karşı "tampon bölge" oluşturulmuş böylece St. Petersburg korunmuştur. 1801 ve 1829'da Trans-Kafkasya İran'ın belli bölümlerinin işgal edilmesiyle Osmanlı İmparatorluğu'na karşı "tampon bölge" oluşturulmuş ve yine 1812'de Besarabya Osmanlı İmparatorluğuna karşı Balkanlarda aynı işlevi görmesi adına işgal edilmiştir. Yine 19. yüzyılın ikinci yarısında, "Büyük Oyun" sırasında Orta Asya, Fergana, Kokand, Buhara ve Hiva İngiltere ile "tampon bölge" oluşturmak için işgal edilmiştir (Trenin, 2001: 57-58).

Bolşevik Devriminden sonra Sovyetler Birliği, ABD ve Batı tarafından sürekli olarak çevrelenmiş, bu çevreleme politikasının ilk örneği *cordon sanitaire*¹¹ olmuştur.

¹¹ Fransızca kökenli, Türkçe karşılığı: Güvenlik Kuşağı'dır (TDK, 10.11.2018, www.tdk.gov.tr)

Economist.com/graphicdetail

Şekil 6.5. SSCB Sınırları-1938 (The Economist, 10.11.2018, www.economist.com)

Sovyetler Birliği'nin kuruluşundan II. Dünya Savaşı'na kadar ki dönemde ABD ve Batı komünizm tehlikesine karşı I. Dünya Savaşı'ndakine benzeyen *cordon sanitaire* oluşturmuştur. Bu yapı Sovyetler Birliği tarafından düşmanca algılanmıştır. Stalin 1934-1939 yılları arasında Hitler'in yükselişine karşı, Anti-Sovyet *cordon sanitaire*'in ülkeyi güvende tutamayacağını düşünmüştür (Trenin, 2001: 59). 1938 yılında Münih Konferansı'nda kolektif güvenlik anlaşmasını imzalamayan Sovyetler'in kendini güvence altına almak için çok az seçeneği kalmıştır, bu nedenle 1939'da Almanya ile saldırmazlık anlaşması (Molotov-Ribbentrop Paktı) imzalanmıştır. Bu anlaşma ile Polonya Sovyetler Birliği ile Almanya arasında bir "tampon bölge" olarak işgal edilmiştir (Gorodetsky, 1990: 28).

Economist.com/graphicdetail

Şekil 6.6. 1949-1989 Sovyet Bloku (The Economist, 10.11.2018, www.economist.com)

Sovyetler Birliği 1939-1945 yılları arasında, Baltık devletlerini; Estonya, Letonya, Litvanya ve Polonya, Finlandiya, Çekoslovakya ve Romanya'nın doğu kısımlarını işgal ederek kendisine tehdit oluşturabilecek Anti-Sovyet “*cordon sanitaire*” kırmayı amaçlamıştır (Warner, 1989: 11).

Sovyetler, Finlandiya'nın Artık'e çıkışını kapatarak Porkkala Udd Deniz Üssü'nü kiralamıştır. Romanya'nın işgal edilmesiyle birlikte Karadeniz'de stratejik öneme sahip olan Yılan Adası'nı ele geçirmiştir. Güney Asya' da Japonya Sakhalin ve Kuril Adaları'nı Sovyetler Birliği'ne bırakmak zorunda kalmış ve Sarı Denizdeki “Port Arthur” bir kez daha (1898-1905'te olduğu gibi) Rus deniz üssüne dönüşmüştür. II. Dünya Savaşı'nın sonunda Sovyet sınırları Almanya'nın doğu kısmının işgal edilmesiyle birlikte Sovyetler Birliği “*cordon sanitaire*” yi kırmayı başarmış ve sınırlarının güvende olduğuna dair tatmin olmuştur (Trenin, 2001: 60).

Sovyetler Birliği 14 Mayıs 1955 tarihinde Doğu Avrupa sınırlarını (tampon bölgelerini) güvence altına almak, bölgede komünist rejimi korumak adına; Arnavutluk, Bulgaristan, Macaristan, Doğu Almanya, Polonya, Romanya ve Çekoslovakya ile Dostluk, İş birliği ve Karşılıklı Yardım Anlaşması ile Varşova Paktı'nı (Varşova Anlaşması Örgütü) kurmuştur (Wilson Center, 10.11.2018, digitalarchive.wilsoncenter.org). Sovyetler Birliği, Varşova Paktı'nı, NATO ile eşit bir örgüt olarak görmüştür. Varşova Paktı'nın kurulmasıyla birlikte Sovyetler Birliği ilk olarak, Batı Almanya'nın NATO'ya entegre edilmesine karşı bir savunma refleksi göstermiş, ikinci olarak uluslararası sistemdeki diplomasi kapasitesini arttırmış üçüncü ve son olarak Doğu Avrupa'daki askeri varlığını bir noktada meşrulaştırmıştır (Greene, 1981: 36-37).

Şekil 6.7. NATO ve AB'nin Yayılışı (The Washington Post, 10.11.2018, www.washingtonpost.com)

1991’ yılında Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Putin’in ifadesi¹² ile “20. yüzyılın en büyük jeopolitik felaketi” olarak değerlendirilen, Sovyetler Birliği’nin dağılması gerçekleşmiştir. Rusya, Batı’ya karşı oluşturduğu (özellikle Doğu Avrupa ve Baltık bölgesi) “tampon bölgeleri” kaybetmiş ve çekirdek alanına doğru geri çekilmiştir. Rusya Federasyonu’nun zayıf durumu karşısında Batı, (NATO, AB ve ABD) 1930’larda Sovyetler Birliği’ne karşı oluşturdukları “*cordon sanitaire*” politikasını tekrar uygulamaya ve nihayete erdirmeye çalışmıştır.

NATO 1999 yılında 4.genişleme politikası dâhilinde, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya’yı saflarına dâhil etmiştir. 2004 yılında 5. genişleme döneminde ise Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya, Slovakya, Slovenya NATO üyesi olmuştur (NATO, 11.11.2018, www.nato.int). Rusya Federasyonu 2004 yılı itibari ile Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra eski “tampon bölgelerini” kaybetmekle kalmamış, bu bölgedeki devletler Rusya aleyhtarı bir askeri pakta üye olmuşlardır. NATO’nun genişlemesi Rusya Federasyonu tarafından ana tehdit kaynağı olarak görülmüştür. Tüm bu gelişmelerle birlikte NATO ve AB’nin Gürcistan ve Ukrayna üzerindeki yayılma hedefleri doğrultusunda Rusya Federasyonu, olaylara fiilen müdahale etmiştir.

2004 yılında *Gül Devrimi*’nin ardından, Saakasvili’nin Gürcistan’da iktidara gelmesiyle birlikte, 1990 yıllarda Rusya Federasyonu ve Gürcistan arasındaki “Güney Osetya ve Abhazya’daki ayrılıkçı hareketler” sorunu farklı bir boyut kazanmıştır. Saakasvili iktidara geldiğinde özellikle iki konu üzerinde politikalarını şekillendirmiştir bunlardan birincisi, Gürcistan’ın NATO üyesi olması, ikincisi ise “Güney Osetya ve Abhazya” konularının çözüme kavuşturulmasıdır (Karabulut, 2011: 191).

Tablo 6.4.Rusya’nın Gürcistan Politikası: Kızıışmanın Evreleri (Tsygankov ve Tarver-Wahlquist, 2009: 314)

1.2003- Ekim 2004 İş birliği	Seçim krizi ile ilgili yardım, ekonomik bağlar, Bölgesel sorunların çözümünde güç kullanmaya karşı uyarılar
2. 2004- 2005 Pasif muhafaza/savunma	Abhazya ve S. Osetya için maddi yardım
3. 2006- 2008’ilk evreleri Aktif muhafaza Savunma	NATO’ya katılmaya karşı uyarılar Yüksek enerji fiyatları Seyahat ve ekonomik yaptırımlar
4. Mart-Ağustos 2008 Müdahale	Abhazya ve S. Osetya ile doğrudan bağlar Barışı koruma birliklerinin güçlendirilmesi Savaş hazırlıkları Gürcistan suçlamaları Gürcistan’ın Osetya’ya saldırısına askeri müdahale

Rusya NATO ve AB’nin, Gürcistan üzerinden jeopolitik kazanımlar elde etmeye çalışmasını, kendisi için güvenlik tehdidi olarak algılamış ve Gürcistan’a müdahale etmiştir. Bu açıdan, Rusya’nın Gürcistan’a müdahalesi, güç kazanma eğilimi olarak

¹² Konuşmanın tamamına <http://news.bbc.co.uk/2/hi/4480745.stm> linkinden ulaşabilirsiniz.

değil kendini savunma ve Batı'ya karşı “tampon bölgelerini” korumak olarak değerlendirilmelidir (Tsygankov ve Tarver-Wahlquist, 2009: 316).

2004 yılında Ukrayna'da yaşanan “*Turuncu Devrim*” den sonra, Batı yanlısı gruplar ile Rusya tarafından desteklenen gruplar arasında sürekli sürtüşmeler ve iktidar değişimleri yaşanmış, tıpkı Gürcistan müdahalesinde olduğu gibi Rusya Ukrayna'nın doğu kısımlarını ve “Kırım” kentini 2014 yılında işgal etmiştir.

Ukrayna Rusya için jeopolitik önem taşımaktadır. Rusya, Ukrayna ile 2200 km'den fazla sınırı paylaşmaktadır. Dahası, Ukrayna Rusya'nın sanayi bölgesinin kalbi olan Volga bölgesine ve Moskova'ya 300 km'den daha yakındır (Götz, 2014: 3-4).

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra iki ülke arasındaki siyasi gerilimler birçok konuda devam etmiştir. Kırım'ın statüsü, iki devlet arasında Sovyet Karadeniz Donanması'nın bölünmesi, Rus Karadeniz Filosunun Sivastopol'deki temel hakları ve Rusya'nın Kırım'daki askeri tesislerinin kullanımı gibi sorunlar günümüze kadar varlığını sürdürmüştür (Bebler, 2015: 39).

2004 yılından itibaren AB ile sıkı ilişkiler kuran Ukrayna, 2013 yılında Ukrayna Cumhurbaşkanı Yanukoviç'in “AB ile Doğu Ortaklığı Programı-Ortaklık Anlaşması”nı Rusya'nın baskıları nedeniyle son anda imzalamaktan vazgeçmesinin ardından Kiev'in merkezinde muhalif gruplar tarafından büyük çaplı protestolar başlamıştır. Sonunda bu protesto hareketleri, Yanukoviç'in devrilmesiyle sonuçlanmış ve Batı yanlısı siyasi güçler koalisyonu iktidarı ele geçirmiştir. Sonuç olarak Rusya Batı ile arasındaki en önemli komşusunu (tampon bölgesi) kaybetmiş ve büyük bir jeopolitik yenilgi yaşamıştır (RAND, 2017: 1).

Rusya Ukrayna'daki durum kontrolden çıkınca Ağustos 2014'de Ukrayna'yı işgal etmiştir. Bu işgalin en önemli nedenlerinden biri ekonomiktir. Ukrayna AB ile bir ortaklık anlaşması imzalar ise Rusya Ukrayna pazarını kaybedecek ve Ukrayna'da herhangi bir Rus malı ürünün satılması zorlaşacaktı (birçok Rus malı AB standartlarına uymuyor). Ayrıca Rusya'nın Ukrayna'daki askeri sanayi kuruluşları sıkıntıya girecekti. İşgalin diğer bir nedeni ise jeopolitiktir. AB'nin ortaklık anlaşmaları güvenlik ve savunma konularında içerdiği (Rus algılaması) için Ukrayna'nın Batı tarafına, siyasal olarak entegre olması Rusya için sınırlarında bir güvenlik kaygısı oluşturmaktadır (Götz, 2014: 4). Aslında tüm Doğu Avrupa'da ki AB genişlemesi Rusya için tehdit olarak algılanmıştır fakat hiçbiri hem tarihsel hem de stratejik olarak Ukrayna kadar önem arz etmemiştir, çünkü Rusya, Ukrayna'nın AB ve NATO tarafından siyasal, askeri ve ekonomik olarak devşirilmesini kendi ülkesine binaen “Truva Atı” olarak görmüştür.

Rusya Federasyonu, Batı'nın *cordon sanitaire*, *çevreleme*, *kuşatma*, gibi farklı şekilde adlandırılan politikaları ile geçmişinde olduğu gibi yakın dönemde de karşı karşıya kalmıştır. Yine bu politikalara karşı geçmişinde olduğu gibi yakın dönemde de kendine düşman olarak algıladığı bölgesel güvenlik kuşaklarını yıpratarak/işgal ederek kendi “tampon bölgelerini” oluşturmayı hedeflemiştir.

7.RUSYA FEDERASYONU'NUN GÜVENLİK BELGELERİNİN NEO-REALİST VE İNŞACI YAKLAŞIM ÇERÇEVESİNDE ANALİZİ

Rusya Federasyonu'nun ulusal güvenlik politikası ile ilgili tasavvuru; devletin hedeflerine ulaşabilmesi için askeri, diplomatik, hukuksal (hem ulusal hem de uluslararası), enformasyon, ekonomi ve diğer araçlar üzerine kuruludur. Bu araçların bir araya getirilip koordineli bir şekilde güvenlik politikalarının uygulanması adına etkili olan güvenlik organları ise, Başkanlık (Devlet Başkanı), Rusya Federasyonu Güvenlik Konseyi, Savunma Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı'dır (Haas, 2004: 2-4).

Rusya Federasyonu'nda güvenlik politikaları bakımından en yetkili ve en önemli kurum "Rusya Federasyonu Güvenlik Konseyi" (RFGK)'dir (Haas, 2010: 16). Güvenlik konseyi üyeleri şunlardır; Devlet Başkanı, Federasyon Konseyi Başkanı, Yabancı İstihbarat Servisi Direktörü, Devlet Duma Sözcüsü, Başkanlık İcra Dairesi Başkanı, Çevre Koruma, Ekoloji ve Ulaştırma için Özel Başkanlık Temsilcisi, Rusya Federasyonu Güvenlik Konseyi Sekreteri, Savunma Bakanı, Dışişleri Bakanı (President of Russia, 23.11.2018, <http://en.kremlin.ru>).

Rusya Federasyonu'nun güvenliğinin sağlanması adına iki temel güvenlik belgesi oluşturulmuştur bunlar, "Ulusal Güvenlik Konsepti" ve "Askeri Doktrin" dir. "Ulusal Güvenlik Konsepti" Rusya Federasyonu Güvenlik Konseyi, "Askeri Doktrin" Savunma Bakanlığı tarafından hazırlanmaktadır (Haas, 2004: 33). Rusya Federasyonu günümüze kadar dört Ulusal Güvenlik Konsepti, dört Askeri Doktrin olmak üzere toplam sekiz *güvenlik belgesi* yayınlamıştır.

Ulusal Güvenlik Konsepti, uluslararası sisteme bakış, ulusal çıkarlar, ulusal öncelikler ve bunlara karşı iç ve dış tehditler ve güvenliğin sağlanması adına politikalar çerçevesinde oluşturulmuştur. Askeri Doktrin ise, uluslararası sisteme bakış, iç ve dış tehditler, askeri politika, çatışma düzeyleri, nükleer silahlar ve askeri-teknik konular çerçevesinde oluşturulmuştur.

Çalışmanın bu bölümünde "Ulusal Güvenlik Konsepti" ve "Askeri Doktrinler" daha önce teorik olarak incelediğimiz Neo-realizm hem teorik hem de Rus kimliğinin güvenlik anlayışının incelemesinin referans kaynağı olan İnşacı Kuram çerçevesinde analiz edilecektir.

Güvenlik belgeleri neo-realizmin; "uluslararası sistemin anarşik yapısı", "yapısal tehditler", "askeri caydırıcılık ile dengeleme", "ittifaklar yolu ile dengeleme", inşacılığın; "ben ve öteki" ve "tarihsel gelişim sürecinde "kümülatif düşünsel düzeyler" gibi temel unsurları çerçevesinde analiz edilmiştir.

7.1. Ulusal Güvenlik Konseptleri

Rusya Federasyonu, ulusal çıkarları ve ulusal çıkarlarına karşı tehdit algılamaları çerçevesinde sırasıyla; 1997, 2000, 2009, 2015 yıllarında ulusal güvenlik konseptleri yayınlamıştır.

Çalışmanın bu bölümünde "Ulusal Güvenlik Konseptleri" incelenirken, konseptin genel içeriği, uluslararası sisteme bakış açısı, ulusal çıkarlar ve ulusal öncelikler, ulusal güvenliğin sağlanması gibi konulara değinilerek konsept hakkında genel bir kanı oluşturulması hedeflenmiştir. Daha sonra konsept, uluslararası ilişkiler teorilerinden *neo-realizm* ve *inşacılığın* temel argümanları çerçevesinde teorik analize tabi tutulmuştur.

7.1.1. 1997 Yılı Ulusal Güvenlik Konsepti

“Rusya Federasyonu Ulusal Güvenlik Taslağı”¹³ 17 Aralık 1997’ de başkanlık kararı ile onaylanmıştır.

Konsept, “Rusya Federasyonu’nun Dünyadaki Yeri”, “Ulusal Çıkarlar”, “Tehditler” ve “Ulusal Güvenliğin Korunması” olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır.

Konsept’ te Rusya Federasyonu’nun uluslararası sisteme bakış açısı şu şekilde ifade edilmiştir (RFUGK, 1997: I);

- Şu anda uluslararası sistemdeki durum, öncelikle çok kutuplu bir dünyanın oluşmasına yönelik eğilimlerin güçlenmesi ile tanımlanabilir. Bu durum, önemli sayıda devletin ekonomik ve politik konumlarının ve entegrasyon odaklı kurumların güçlendirilmesinde ve uluslararası politik, ekonomik, finansal ve bilgi süreçlerinin çok taraflı denetimi için mekanizmaların geliştirilmesinde kendini göstermektedir.
- Askeri güç faktörleri uluslararası ilişkilerde önemini korurken, ekonomik, politik, teknik, ekolojik ve bilgi faktörleri giderek artan bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda doğal, teknolojik ve bilgi kaynaklarını ve piyasaları güvence altına almak için uluslararası rekabet yoğunlaşmaktadır.

Çok kutuplu uluslararası sistemin oluşumu uzun bir süreçte gerçekleşecektir. Çünkü şu an uluslararası sorunların tek taraflı olarak çözülmesi eğilimi hala güçlüdür. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki uçurumun büyümesi uluslararası sistemin yapısal olarak gelişme hızını etkileyecektir. Uluslararası ilişkilerin gelişmekte olduğu bu dönem Rusya Federasyonu için bazı fırsatlar sunsa da bazı yönleriyle de tehditler oluşturmaktadır (RFUGK, 1997: I).

Konsept’ te Rusya Federasyonu’nun ulusal çıkarları şu şekilde belirtilmiştir (RFUGK, 1997: II);

- Anayasal sistemin, egemenliğin ve toprak bütünlüğünün korunması, siyasi, ekonomik ve sosyal istikrarın tesis edilmesi, yasaların koşulsuz uygulanması ve ortaklık temelinde uluslararası iş birliğinin geliştirilmesi,
- Rusya’nın ulusal çıkarlarında ekonomik faktörler çok önemlidir, ulusal çıkarların uygulanmasına yönelik geniş kapsamlı bir çözüm ancak, çok sektörlü hammadde ve kaliteli ekipman, yüksek teknoloji ve dış ticaretin geliştirilmesiyle sağlanabilir,
- Rusya Federasyonu’nun uluslararası alandaki ulusal çıkarlarının temelinde; çok kutuplu dünyanın etkin merkezlerinden biri olan Rusya’nın bir büyük güç olma durumunu sağlamlaştırmak için çok yönlü dış politikanın geliştirilmesi, vardır,
- BDT üye devletlerinin entegrasyon odaklı bir birlikteliğinin gönüllülük temelinde oluşturulması,
- Diğer büyük güçler ile eşit ortaklıkların geliştirilmesi (ekonomik ve askeri konularda),
- Uluslararası suç ve terörizmle mücadelede uluslararası iş birliğinin geliştirilmesi,
- Rusya’nın önemli bir rol oynadığı dünya politik ve ekonomik süreçlerinin kolektif yönetim mekanizmalarının güçlendirilmesi (öncelikle BMGK’nın güçlendirilmesi),

¹³ ‘Rusya Federasyonu Ulusal Güvenlik Taslağı’na atıf yapılırken yıl ve bölüm numaraları kullanılmıştır.

- Mevcut askeri organizasyon devlete yük olmaktadır. Dünyada değişen güç dengesi dikkate alınarak, Rusya Federasyonu'na yönelik askeri bir tehdit karşında uygun nitelikte bir tepki verebilmek için ülkenin ekonomik kaynaklarının verimli kullanımıyla askeri reformlar yapılması

Konsept' te Rusya Federasyonu'nun ulusal güvenliğine yönelik tehditler şu şekilde belirtilmiştir (RFUGK, 1997: III);

- Ülkenin ulusal güvenliğine yönelik bir tehdidin ortaya çıkmasının temel nedeni ekonominin kritik durumudur. [Açıklayacak olursak] üretimdeki düşüş, tarım sektörünün durgunluğu, bilimsel ve teknik potansiyelin yıkımı, devlet borçlarının büyümesi, hammadde ihracatına ve tüketim mallarının ithalatına dayalı ticaret anlayışı ve büyük Rus şirketlerinin yabancılar tarafından ele geçirilmesi, ulusal tehditlerdir,
- Bir dizi etnik toplumsal oluşumun faaliyetlerinde sergilenen etnik egotizm, etno-santrizm ve şovenizm, ulusal ayrılıkçılığı artırmaya ve bu alandaki çatışmaların ortaya çıkması için elverişli koşullar yaratmasına neden olmaktadır. Bu durumlar artan siyasi istikrarsızlık ile birlikte Rus ekonomisine zarar vermektedir,
- Rusya Federasyonu'nun, çok kutuplu dünyanın etkili bir merkezi olma durumunun sağlamlaştırılmasına yönelik diğer devletlerin engelleyici politikaları sonucunda etnik-dini ve diğer iç sorunların desteklenmesi,
- Rusya Federasyonu'nun uluslararası alandaki önemli sorunların çözümüne katılımının ve uluslararası örgütlerdeki faaliyetlerinin azaltılması,
- BDT ile entegrasyon sürecini geciktirecek ya da yok edebilecek etnik ve ekonomik krizlerin BDT' de yaşanması,
- Savunma alanında Rusya'ya karşı en büyük tehdit, mevcut ve potansiyel yerel savaşlar ve devlet sınırına yakın silahlı çatışmalar tarafından ortaya konmaktadır,
- NATO'nun Doğu'ya doğru genişlemesi,

Konsept' te Rusya Federasyonu'nun ulusal güvenliğin korunmasına yönelik yaklaşımı şu şekildedir (RFUGK, 1997: IV);

- Ülke ekonomisinin güçlendirilmesi ve bağımsız ve sosyal yönden yönlendirilmiş bir ekonomik rotanın takibi,
- Federalizm ve yerel öz-yönetim çerçevesinde, Rusya Federasyonu Anayasası'nın iyileştirilmesi, hukukun düzenlenmesi ve toplumun sosyo-politik istikrarının sağlanması,
- Etnik gruplar arası ilişkilerin oluşumu,
- Rusya'nın uluslararası güvenliğini dünyanın önde gelen devletleriyle eşit ortaklık kurulması yoluyla güvence altına almak; devletin güvenlik ve savunma alanlarında güvenliğinin sağlamlaştırılması,
- Nüfusun yaşamsal faaliyetlerinin teknolojik olarak güvenli ve çevre dostu bir dünyada korunması,
- BDT ile ilişkilerin derinleşmesi ve gelişmesi; etnik gruplar arası çatışmaların çözümü, Rusya sınırları boyunca sosyo-politik istikrarın oluşması ve yine Rusya Federasyonu içinde merkezi yönetimden ayrılmak isteyen grupların önlenmesi,

7.1.1.1. Realist Yaklaşım

Konsepte uluslararası sistemin yapısı anarşik-istikrarsız olarak değerlendirilmiştir. Konseptte uluslararası sistemin yapısına ilişkin değerlendirmeler şu şekildedir (RFUGK, 1997: I);

- Askeri güç faktörü uluslararası ilişkilerde önemini korumaktadır ve doğal, teknolojik ve bilgi kaynaklarını ve piyasaları güvence altına almak için uluslararası rekabet yoğunlaşmaktadır,
- Uluslararası sorunların tek taraflı çözümü için eğilimler hala güçlüdür ve az gelişmiş ve gelişmiş devletlerarasındaki uçurum giderek artmaktadır,

Konsepte, Rusya Federasyonu’na yönelik temel tehditler, ekonomin kötü gidişatı ve mevcut yerel savaşlar olarak belirtilmiştir. Bu açıdan, uluslararası sistemin yapısından kaynaklanan tehditler ikinci plandadır. Fakat, uluslararası sisteminde tek taraflı hegemonya eğiliminin, Rusya Federasyonu’nun zayıf durumdan faydalanarak, sorun yaşadığı alanlardaki dolaylı ve potansiyel tehditleri göz ardı edilmemiştir (RFUGK, 1997: III);

- Ülkenin ekonomik zayıflığından faydalanılarak önemli Rus şirketlerinin yabancıların eline geçmesi,
- Rusya Federasyonu’nun çok kutuplu dünyada yerini sağlamlaştırmasının engellenmesi,
- Rusya’nın toprak bütünlüğünü yok etmeyi amaçlayan iç savaşların dolaylı yollar ile desteklenmesi,
- Nükleer ve diğer kitle imha silahlarının ve bunların üretim ve dağıtım araçlarının, başta Rusya Federasyonu’nun sınırlarına yakın bölgelerde yayılması,
- Rusya Federasyonu’nun sınırlarına yakın bölgelerde güçlü silahlı kuvvetlerin konuşlandırılması,

Konsepte ulusal güvenliğin sağlanması adına nükleer silahların caydırıcı özellikleri stratejik dengeleme unsuru olarak görülmüştür. Doktrinde nükleer silahların maiyetine ilişkin değerlendirmeler şu şekildedir;

- Rusya Federasyonu ulusal güvenliğini sağlamak adına nükleer caydırıcılık potansiyelini korumaktadır (RFUGK, 1997: III),
- Rusya Federasyonu herhangi bir saldırgan girişimi yeterli derecede zarara uğratmak için nükleer güce sahip olmaya devam edecektir (RFUGK, 1997: IV),

Konsepte BDT’ye özellikle sınırların güvenliği, mevcut çatışmaların durdurulması ve potansiyel çatışmaların önlenmesi adına büyük önem verilmektedir.

7.1.1.2. İnşacı Yaklaşım

Konsepte, Rus ulusal kimliğindeki “ben algısı”nın bir parçası olan “büyük devlet olma” unsuru; “çok kutuplu dünyanın etkin merkezlerinden biri olan Rusya” şeklinde geniş yer bulmuştur (RFUGK, 1997: I-II-III). Konseptte “ben algısı”nın bir diğer parçası olan jeopolitik; “Avrasya kıtasında eşsiz bir stratejik konuma ve önemli miktarda hammaddeye sahip olan Rusya” (RFUGK, 1997: I) ve “etkili bir Avrasya gücü olan Rusya” (RFUGK, 1997: IV) şeklinde yer almıştır. Ayrıca konseptte, ulusal kimliğin temel yapıtaşları olan tarih, kültür ve gelenekler “eski bir tarihe köklü bir gelenek ve kültüre sahip olan Rusya” şeklinde yer verilmiştir.

Konsepte, Rusya’nın jeopolitik tasavvurunun “Avrasya” üzerine kurgulanması, uluslararası sistemin çok kutuplu yapısının vurgulanması ve özellikle BDT ile olan ilişkilere önem verilmesi, Rus ulusal kimliğinin “ben algısı”nın düşünsel bir parçası olan Yeni Avrasyacılığın etkileri konusunda önemli referanslar sağlamaktadır.

Konsepte, Rus ulusal kimliğindeki “öteki algısı” olan Batı ve onun Rusya’nın ulusal güvenliğe oluşturduğu geleneksel tehditler; çevreleme, cordon sanitaire, kuşatma politikaları “NATO’nun Doğu’ya doğru genişlemesi” şeklinde yer almıştır (RFUGK, 1997: III).

7.1.2. 2000 Yılı Ulusal Güvenlik Konsepti

Rusya Federasyonu Ulusal Güvenlik Konsepti¹⁴ 10 Ocak 2000 tarihinde başkanlık kararı ile onaylanmıştır.

Konsept, “Rusya Federasyonu’nun Dünyadaki Yeri”, “Ulusal Çıkarlar”, “Tehditler” ve “Ulusal Güvenliğin Korunması” olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır.

Konsepte, Rusya Federasyonu’nun uluslararası sisteme bakış açısı şu şekilde ifade edilmiştir (RFUGK, 2000: I);

- Uluslararası sistem dinamik bir dönüşümden geçen süreç ile tanımlanabilir. İki kutuplu çatışma döneminin ortadan kalkmasıyla birlikte yeni uluslararası sistemde iki farklı eğilimi ortaya çıkmıştır, bunlardan birincisi; önemli sayıda devletin ekonomik ve siyasal olarak güçlenmesi ve çok taraflı yönetim amacıyla bütünleştirici mekanizmaların ortaya çıkmasıdır. İkincisi ise, uluslararası hukuk kurallarının göz ardı edilmesiyle, uluslararası siyasetteki kilit konuların tek taraflı çözümü amacı ile (esas olarak askeri müdahale) ABD liderliğinde geliştirilmiş ve Batı ülkelerinin egemenliğine dayanan uluslararası sistemdir,

Konsept’ te Rusya Federasyonu’nun ulusal çıkarları şu şekilde belirtilmiştir (RFUGK, 2000: II);

- Anayasal sistemin, egemenliğin ve toprak bütünlüğünün korunması, siyasi, ekonomik ve sosyal istikrarın tesis edilmesi, yasaların koşulsuz uygulanması ve ortaklık temelinde uluslararası iş birliğinin geliştirilmesi,
- Rusya’nın ulusal çıkarları ancak sürdürülebilir ekonomik kalkınmaya dayalı olarak gerçekleştirilebilir. Bu nedenle Rusya’nın bu alandaki ulusal çıkarları kilit öneme sahiptir,
- Rusya’nın ulusal çıkarlarının temelinde egemenliğini koruyarak, çok kutuplu dünyanın etkin merkezlerinden biri ve büyük bir güç olma konumunu; tüm ülkeler ve bütünleştirici kurumlar ile avantajlı ilişkilerin geliştirilmesi ile güçlendirmek, BDT ve Rusya’nın geleneksel ortaklarıyla ilişkilerin geliştirilmesi,
- Rusya’nın sınır bölgesindeki ulusal çıkarları, devlet sınırında hukuksal ve siyasal açıdan güvenilir bir şekilde korunmasında yatmaktadır,

Konsept’ te Rusya Federasyonu’nun ulusal güvenliğine yönelik tehditler şu şekilde belirtilmiştir (RFUGK, 2000: III);

- Ekonomi ülkenin ulusal güvenliğine tehdit oluşturan kapsamlı bir yere sahiptir. [Açıklayacak olursak] üretimdeki düşüş, tarım sektörünün durgunluğu, bilimsel ve teknik potansiyelin yıkımı, devlet borçlarının

¹⁴ Rusya Federasyonu Ulusal Güvenlik Konsepti’ne atıf yapılırken yıl ve bölüm numaraları kullanılmıştır.

büyümesi, hammadde ihracatına ve tüketim mallarının ithalatına dayalı ticaret anlayışı,

- Ekonomik parçalanma, toplumsal farklılaşma ve manevi değerlerin değer kaybı, bölgeler ve merkezler arasındaki ilişkilerde gerilimi,
- Ülkenin bilimsel, teknik ve teknolojik olarak zayıflaması; stratejik öneme sahip alanlardaki araştırmaların kısıtlanmasına ve ülkedeki uzmanların yurtdışına çıkması, Rusya'nın bu alanlarda önde gelen konumunu kaybetmesi ve yüksek teknoloji endüstrilerin dışa bağımlı hale gelmesi,
- Bir dizi etnik toplumsal oluşumun faaliyetlerinde sergilenen etnik egotizm, etno-santrizm ve şovenizm, ulusal ayrılıkçılığı artırmaya ve bu alandaki çatışmaların ortaya çıkması için elverişli koşullar yaratmasına neden olmaktadır. Bu durumlar artan siyasi istikrarsızlık ile birlikte Rus ekonomisine zarar vermektedir,
- Rusya'nın dünyadaki ekonomik, siyasi ve askeri etkisinin azalması(zayıflaması),
- Her şeyden önce NATO'nun doğuya doğru genişlemesi ve askeri-politik blokların güçlenmesi,
- BDT'de entegrasyon süreçlerinin zayıflaması,
- Rusya'ya karşı toprak iddiaları,
- Sınır ötesinde yabancı terör örgütlerinin yanı sıra organize suç örgütlerinin artan faaliyetleri,
- Komşu devletlerin ekonomik, demografik ve kültürel-dini bakımdan Rus topraklarında yayılması,

Konsept' te Rusya Federasyonu'nun ulusal güvenliğin korunmasına yönelik yaklaşımı şu şekildedir (RFUGK, 2000: IV);

- Rusya Federasyonu'nun egemenliğini ve toprak bütünlüğünü korumak ve sınır bölgesinin güvenliğinin sağlanması,
- Rus topraklarına diğer devletlerin ekonomik, demografik ve kültürel-dinsel genişlemesine engel olmak,
- Kitle imha silahları ve konvansiyonel silahların azaltılması ve ortadan kaldırılması alanında karşılıklı yükümlülüklerin yerine getirilmesi,
- Rus ekonomisinin uluslararası entegrasyonu için elverişli koşullar oluşturmak,
- Uluslararası hukuk ilkelerine ve Rusya'nın çıkarları dahilinde BDT ile entegrasyon sürecine göre BDT ülkeleriyle ilişkilerin geliştirilmesi,
- BDT üyesi devletlerin sınırlarının güvenliğinin sağlanması için kolektif önlemlerin alınması,
- Bağımsız Devletler Topluluğu üyeleriyle tek bir ekonomik alan yaratmak,
- Rusya'nın, başta dünyanın önde gelen ülkeleri olmak üzere, karşılıklı olarak avantajlı bir iş birliğinin sağlanması,
- Rusya Federasyonu'na yönelen yabancı devletlerin casusluk ve yıkıcı faaliyetlerini tespit etmek, önlemek ve bastırmak için etkili önlemler almak
- Güçlü bir dış politika rotası oluşturmak,
- BM ve diğer uluslararası örgütlerin himayesinde barışı koruma faaliyetleri de dâhil olmak üzere çatışma çözümünü kolaylaştırmak,
- Rusya Federasyonu, herhangi bir şart ve koşulda herhangi bir saldırgan devlete veya devlet koalisyonuna karşı istenen zararı sağlamak için nükleer güçlere sahip olması,

7.1.2.1. Realist Yaklaşım

Konsepte uluslararası sistemin yapısı anarşik-istikrarsız olarak değerlendirilmiştir. Konseptte uluslararası sistemin yapısına ilişkin değerlendirmeler şu şekildedir (RFUGK, 2000: I);

- ABD liderliğindeki gelişmiş batılı ulusların egemenliğine dayalı; uluslararası hukukun temel normlarına uyulmayarak askeri güç kullanımı yoluyla, uluslararası toplum üzerinde etki oluşturmaya dayalı teşebbüsler,
- Uluslararası sorunların çözümü üzerinde tek taraflı tahakküm kurma eğilimleri,
- Bazı devletlerin özellikle kitle imha silahları geliştirmek yoluyla dünya siyaseti üzerinde etki kurma girişimleri ve bu girişimlerin sonucunda küresel düzeyde rekabetin ortaya çıkması,
- Askeri gücün uluslararası sistemdeki yerini koruması,
- Terörizm meselesinin ulus ötesi bir hal alması ve küresel istikrar için bir tehdit oluşturması,
- Bazı devletler ve devletlerarası kurumlar tarafından, (başta BM ve AGİT) olmak üzere mevcut güvenlik mekanizmalarının zayıflatılması (RFUGK: 2000: IV),

Konsepte Rusya Federasyonu’na yönelik tehditler öncelikli olarak; ekonomin kötü gidişatı, ayrılıkçı yerel savaşlar ve dünya için gelecekte tehdit oluşturabileceği düşünülen terörizm çerçevesinde belirlenmiştir. Uluslararası sistemin yapısından kaynaklanan tehditler 1997 yılı RFUGK’ de ki gibi ikinci planda değil daha önemli görülmüştür. Fakat ekonominin kritik durumu ve yerel savaşlar sorunu ülkeye yönelik temel tehditler olarak görülmeye devam etmiştir. Konseptte uluslararası sistemden kaynaklanan tehditler şu şekilde belirtilmiştir;

- Rusya’nın dünyadaki ekonomik, siyasal ve askeri etkisinin azalması(zayıflaması),
- NATO’nun doğuya doğru genişlemesi ve askeri-politik blokların güçlenmesi,
- Rusya’nın sınırlarına doğrudan yabancı askeri üslerin ve askeri birliklerin yerleşmesi,
- Terörizm faaliyetlerindeki artış,
- Kitle imha silahlarının ve dağıtım araçlarının çoğalması,

Konsepte ulusal güvenliğin sağlanması adına nükleer silahların caydırıcı özellikleri stratejik dengeleme unsuru olarak görülmüştür. Doktrinde nükleer silahların maiyetine ilişkin değerlendirmeler şu şekildedir (RFUGD, 2000: IV);

- Rusya Federasyonu ve onun müttefiklerine karşı herhangi bir düzeydeki saldırıya karşı nükleer silahların kullanımı da dâhil olmak üzere kendini koruyacaktır,
- Rusya Federasyonu’nun sahip olduğu nükleer silah kapasitesi saldırgan herhangi bir devlete veya devlet koalisyonuna yeterince zarar verecek düzeyde olmalıdır,

Doktrinde ulusal güvenliğin sağlanması adına “ittifaklar ile dengeleme” politikası geniş yer bulmuştur;

- Rusya Federasyonu’nun askeri güvenliğini sağlamakla ilgili en önemli stratejik görevlerden biri, BDT üyesi ülkelerle verimli iş birliği ve ortaklık sağlamaktır (RFUGK, 2000: IV),

- Sınır bölgelerinin güvenliğinin sağlanması adına BDT ile birlikte önlemler almak (RFUGK, 2000: IV),
- BDT üyesi ülkelerle ortak bir ekonomik alan oluşturmak ve tam entegre olmak (RFUGK, 2000: IV),

7.1.2.2. İnşacı Yaklaşım

Konsepte, Rus ulusal kimliğindeki “ben algısı” ’nın bir parçası olan “büyük devlet olma” unsuru; “çok kutuplu dünyanın etkin merkezlerinden biri olan Rusya”, “çok kutuplu dünyanın büyük güçlerinden biri olan Rusya”, “Rusya küresel çapta önemli bir rol oynamaya devam etmektedir” (RFUGK, 2000: I) şeklinde yer almıştır. Konseptte “ben algısı” ’nın bir diğer parçası olan jeopolitik; “Avrasya kıtasında eşsiz bir stratejik konuma sahip olan Rusya” (RFUGK, 2000: I) şeklinde yer almıştır. Ayrıca konseptte, ulusal kimliğin temel yapıtaşları olan tarih, kültür ve gelenekler “eski bir tarihe köklü bir gelenek ve kültüre sahip olan, dünyanın en büyük uluslarından biri olan Rusya” şeklinde yer verilmiştir (RFUGK, 2000: I).

Konsepte Avrasya üzerine yapılan vurgu, NATO’nun ve ABD’nin (üstü kapalı bir şekilde) tehdit olarak algılanması, BDT’nin geniş yer bulması, Rus ulusal kimliğinin “ben algısı” ’nın düşünsel bir parçası olan Yeni Avrasyacılığın etkileri konusunda önemli referanslar sağlamaktadır.

Konsepte, Rus ulusal kimliğindeki “öteki algısı” olan Batı ve onun Rusya’nın ulusal güvenliğine karşı oluşturduğu; çevreleme, cordon sanitaire, kuşatma politikaları “NATO’nun doğuya doğru genişlemesi ve askeri-politik blokların güçlenmesi”, “ABD’nin liderliğindeki gelişmiş batılı ulusların tek yanlı politikaları”, şeklinde yer almıştır (RFUGK, 2000: I-III).

7.1.3. 2009 Yılı Ulusal Güvenlik Belgesi

“Rusya Federasyonu'nun Ulusal Güvenlik Stratejisi: 2020’ye Doğru”¹⁵ 12 Mayıs 2009 tarihinde başkanlık tarafından onaylanmıştır.

Belge, “Genel Hükümler”, “Modern Dünyada Rusya”, “Ulusal Çıkarlar ve Stratejik Ulusal Öncelikler”, “Ulusal Güvenliğin Sağlanması”, “Düzenleyici-Yasal ve Bilgi Kurumları”, “Devletin Ulusal Güvenliğinin Temel Göstergeleri” olmak üzere altı bölümden oluşmaktadır. 1993 ve 2000 yılı RFUGK’ den farklı olarak “Rusya Federasyonu’na yönelik tehditler” ayrı bir başlık altında değerlendirilmemiş, ulusal çıkarlar bölümünde ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Rusya, 20. yüzyılın sonunda sistematik bir şekilde politik ve ekonomik krizin sonuçlarını (Rus vatandaşlarının yaşam kalitesindeki düşüşü) durdurarak aşmıştır. Milliyetçilik, ayrılıkçılık ve uluslararası terörizmin baskılarına dayanarak anayasal yönetim biçiminin dağılmasını önleyerek ülkenin egemenliğini ve toprak bütünlüğünü korumuştur. Bu bağlamda, ülkenin, çok kutuplu uluslararası sistemde rekabet edebilirliği artmış, ulusal çıkarlarını önemli bir oyuncu olarak savunabilme potansiyeli geri kazanılmıştır (RFUGK, 2009: 1).

Genel olarak ulusal güvenlik için tehdit oluşturabilecek iç ve dış unsurların güvenilir bir şekilde durdurulması için ön koşullar oluşturulmuştur. Rusya’nın teknolojik ilerleme seviyesi, vatandaşların yaşam kalitesi ve küresel olaylardaki etkileri

¹⁵ Rusya Federasyonu'nun Ulusal Güvenlik Stratejisi: 2020’ye Doğru belgesine atıf yapılırken; yıl ve paragraf numaraları kullanılmıştır.

değerlendirildiğinde “bir dünya lideri” haline gelmesi için dinamik süreç sağlanmıştır (RFUGK, 2009: 1).

Uluslararası sistemin iki kutuplu karşıt bloklardan çok kutuplu sisteme geçişi Rusya Federasyonu'nun dünya sahnesindeki etkisinin aktif ve pragmatik bir dış politika ile artmasına olanak sağlamıştır (RFUGK, 2009: 9).

Belgede Rusya Federasyonu'nun uluslararası sisteme bakış açısı şu şekilde belirtilmiştir (RFUGK, 2009: 8-11):

- Uluslararası sistem, uluslararası her alanda kendini ciddi bir şekilde hissettiren ve karşılıklı bağımlılıkların arttığı küreselleşme ile karakterize edilmiştir. Küreselleşme zengin ve fakir ülkeler arasındaki uçurumun derinleşmesine neden olmuş ve buna bağlı çatışmalar ortaya çıkmıştır,
- Yeni ekonomik gelişmeler ve yeni siyasal etki merkezlerinin yükselişlerinin bir sonucu olarak yeni bir jeopolitik durum ortaya çıkmıştır. Mevcut sorunlara çözüm bulma durumları bölgesel olmayan güçler olmaksızın, bölgesel bazda düzenlenmesi eğilimi artmıştır,
- Mevcut küresel ve bölgesel yapının (özellikle Avrupa-Atlantik bölgesinde), NATO'nun, yasal belgelerin ve mekanizmaların kusurlu doğalarından kaynaklanan yetersizlik, uluslararası güvenlik için tehdit oluşturmaktadır,
- Orta vadede, Irak ve Afganistan'daki durumun yanı sıra, bir dizi Güney Asya ve Afrika ülkesinde ve Kore yarımadasında Yakın ve Orta Doğu'daki çatışmalar uluslararası duruma olumsuz etkide bulunmaya devam edecektir,
- Uzun vadede, uluslararası siyasetin dikkati, Yakın Doğu, Barents Denizi ve Arktik 'in diğer bölgeleri, Hazar havzası ve Orta Asya da dahil olmak üzere, enerji kaynaklarının hakimiyetine odaklanacaktır,

Belgede Rusya Federasyonu'nun uzun dönem ulusal çıkarları şu şekilde sıralanmıştır (RFUGK, 2009: 21);

- Demokrasi, sivil toplumun geliştirilmesi ve ulusal ekonominin rekabet gücünün artırılması,
- Rusya Federasyonu'nun anayasal sisteminin, toprak bütünlüğünün ve egemenliğinin sağlanmasını sağlamak,
- Rusya Federasyonu'nun faaliyetlerini; çok kutuplu dünyadaki stratejik istikrarın sağlanması ve karşılıklı olarak faydalı ortak ilişkilerin desteklemesi yoluyla, bir dünya gücüne dönüştürmek,

Belgede Rusya Federasyonu'nun ulusal öncelikleri; ulusal savunma, devlet ve kamu güvenliği, ekonomik büyüme, bilim, teknoloji, eğitim, sağlık, kültür, yaşam sistemlerinin ekolojisi ve doğal kaynakların rasyonel kullanımı, stratejik istikrar ve eşit stratejik ortaklık olarak sıralanmıştır (RFUGK, 2009: 22),

Belgede Rusya Federasyonu'nun güvenliğinin sağlanması stratejik ulusal önceliklerine göre oluşturulmuştur. Bu bakımdan bazı alanlara göre ulusal güvenliğin sağlanması şu şekildedir;

- Ulusal savunmayı geliştirmekle ilgili stratejik hedefler, küresel ve bölgesel savaşların ve çatışmaların önlenmesini ve aynı zamanda ülkenin askeri güvenliğini sağlamak amacıyla stratejik caydırıcılığı gerçekleştirmekten ibarettir (RFUGK, 2009: 26),
- Ulusal savunma ve askeri güçlerin oluşturulması ve Birlik Devleti' de dâhil olmak üzere askeri altyapının geliştirilmesi (RFUGK, 2009: 29)
- Sınırlarda güvenlik problemlerinin çözümü adına, özellikle Kazakistan, Ukrayna, Gürcistan ve Azerbaycan Cumhuriyeti sınırları dâhilinde, özellikle de Arktik bölgesinde devlet sınır savunmasının etkinliğini artırarak, yüksek

teknolojili ve çok fonksiyonlu sınır kompleksleri oluşturulması (RFUGK, 2009: 42),

- Ekonomi alanında stratejik ulusal güvenlik hedefleri, orta vadede Rusya'nın GSYİH büyüklüğüne göre ilk beş ülkenin saflarına girmesini ve benzer şekilde ekonomik ve teknolojik alanlarda gerekli ulusal güvenlik derecesinin elde edilmesini içermektedir (RFUGK, 2009: 53),
- Rusya'nın uzun vadede istikrarlı kalkınması için elverişli koşulların yaratılması, nükleer silahlardan arınmış bir dünyaya doğru istikrarlı bir hareketle ve herkes için eşit güvenlik koşulları yaratarak stratejik istikrarın sağlanması (RFUGK, 2009: 90),
- Rusya stratejik istikrarın ve uluslararası sahnede hakkaniyetli çok taraflı etkileşimin çıkarları doğrultusunda, bu stratejinin geliştirilme sürecinde, ABD'nin küresel füze savunma sistemi, nükleer ve nükleer olmayan bombaları stratejik bombardıman uçakları kullanarak küresel bir 'yıldırım çarpması' kavramını ortaya atması göz önüne alarak, bu istikrarın devam etmesi için her türlü çabayı ve asgari harcamayı göze almıştır (RFUGK, 2009: 96),

7.1.3.1. Realist Yaklaşım

Konsepte uluslararası sistemin yapısı anarşik-istikrarsız olarak değerlendirilmiştir. Konseptte uluslararası sistemin yapısına ilişkin değerlendirmeler (bazı noktalarda geleceğe atıfta bulunarak) şu şekildedir;

- Küreselleşmenin etkisiyle zengin ve fakir ülkelerin arasındaki uçurumun artması ve çatışma durumu (RFUGK, 2009: 8),
- Uluslararası toplumun, ortaya çıkan yeni tehlikelere karşı savunmasının azalması (RFUGK, 2009: 10),
- Dünya siyasetinin etkin merkezleri arasındaki anlaşmazlıklar (RFUGK, 2009: 10),
- Kitle imha silahlarının çoğalması ve bu silahların teröristler tarafından kullanılma ihtimali (RFUGK, 2009: 10),
- Küresel enformasyon mücadelesinin artmasının sanayileşmiş ve gelişmekte olan ülkelerin istikrarına yaptığı negatif etkiler (RFUGK, 2009: 10),
- Dini radikalizm, milliyetçi düşünceler, yabancı düşmanlığı, ayrılıkçılık ve şiddet yanlısı eğilimlerin artma potansiyeli (RFUGK, 2009: 10),
- Doğal kaynaklar için rekabet koşullarında askeri güç kullanma ihtimalinin kendini göstermesi (RFUGK, 2009: 12),
- ABD'nin küresel füze savunma sistemini Avrupa'ya yerleştirmesi durumunda küresel ve bölgesel istikrarın bozulma ihtimali (RFUGK, 2009: 12),

Konsepte, 1997 ve 2000 yılı RFUGK' den farklı bir şekilde ulusal güvenliğine yönelik tehditler adına ayrı bir bölüm oluşturulmamıştır. Konseptin "Genel Hükümler" bölümü incelendiğinde Rusya Federasyonu'na karşı tehditlerin ortadan kalkmasına dair koşulların olduğu ve Rusya'nın uluslararası sistemde etkin bir oyuncu olduğu var sayılmış ve buna karşın uluslararası sistemin istikrarsız-anarşik yapısından kaynaklanan tehditlerin Rusya'yı da ilgilendirdiği "Rusya ve modern dünya: mevcut koşullar ve gelişme eğilimleri" bölümünde belirtilmiştir. Bu nedenle yukarıda saydığımız uluslararası sistemi anarşik-istikrarsız hale getiren unsurlar Rusya Federasyonu içinde

tehdit sayılmaktadır. Bunlara ek olarak askeri anlamda yapısal tehditler genel olarak şu şekilde belirtilmiştir (RFUGK, 2009: 30);

- Bir dizi önde gelen yabancı ülkenin; öncelikle nükleer güç açısından askeri alanda hegemonya kurmak istemesinin sonucunda bir silahlanma yarışı alanı oluşturarak nükleer silahlar, stratejik nükleer olmayan silahlar, yüksek hassasiyetli yüksek teknoloji araçları geliştirmesi (RFUGK, 2009: 30),
- Bazı ülkelerin silahların sınırlandırılması anlaşmalarından ayrılması (RFUGK, 2009: 30),

Konsepte ulusal güvenliğin sağlanması adına nükleer silahların caydırıcı özellikleri stratejik dengeleme olarak kalmamış, daha üst bir seviyeye ulaşarak ve ABD'ye karşı doğrudan bir dengeleme boyutu kazanmıştır (RFUGK, 2009: 96);

- ABD'nin "yıldırım çarpması" konsepti gereği, küresel füze savunma sistemi, nükleer ve nükleer olmayan stratejik bombardıman uçakları geliştirmesi göz önünde bulundurulduğunda, Rusya Federasyonu stratejik istikrarın sağlanması adına ABD ile eşitliği sağlamak için gerekli tüm harcamaları ve çabayı üstlenecektir,

Konsepte "ittifaklar yolu ile dengeleme" politikası; ekonomik alanda G8, G20, RIC, BRIC ile ikili ve çok taraflı etkileşimin artırılması, dış politikanın öncelikli rotası olan BDT ve KGAÖ ile güvenlik alanında, AET (Avrasya Ekonomi Topluluğu (Birliği) ekonomik alanda iş birliğini ve entegrasyonu sürdürmek, siyasi alanda ve özellikle Orta Asya bölgesinde karşılıklı güven ortamının oluşturulması adına ŞİÖ, Rusya Federasyonu için hayati önem taşımaktadır (RFUGK, 2009: 13-14-15),

7.1.3.2. İnşacı Yaklaşım

Konsepte, Rus ulusal kimliğindeki "ben algısı"nın bir parçası olan "büyük devlet olma" unsuruna; "çok kutuplu sistemde ulusal çıkarlarını önemli bir oyuncu olarak(anahtar) savunabilen Rusya", "Rusya'nın bir dünya liderine dinamik gelişimi ve dönüşümü" (RFUGK, 2009: 1) şeklinde yer verilmiştir.

Konsepte "uluslararası sistemin çok kutuplu yapısına" yapılan vurgu (RFUGK, 2009: 1-21-24) ve BDT'nin Rusya Federasyonu'nun ana partneri olarak görülmesi (RFUGK, 2009: 13) ve ABD ve NATO'nun, doğrudan tehdit olarak algılanması (RFUGK, 2009: 11-12-30-96) gibi argümanlar, Rus ulusal kimliğinin "ben algısı"nın düşünsel bir parçası olan Yeni Avrasyacılığın etkileri konusunda önemli referanslar sağlamaktadır.

Konsepte Rus ulusal kimliğindeki "öteki algısı" olan Batı unsuru, ABD ve NATO'nun çeşitli uygulamaları üzerinden belirtilmiştir. Fakat ABD, 1997 ve 2000 yıllarının RFUGK' den farklı bir şekilde doğrudan karşıt olarak belirtilmiştir.

7.1.4. 2015 Yılı Ulusal Güvenlik Belgesi

"Rusya Federasyonu'nun Ulusal Güvenlik Stratejisi"¹⁶ 31 Aralık 2015 tarihinde başkanlık tarafından onaylanmıştır.

Belge, "Genel Hükümler", "Modern Dünyada Rusya", "Ulusal Çıkarlar ve Stratejik Ulusal Öncelikler", "Ulusal Güvenliğin Sağlanması", "Düzenleyici-Yasal ve Bilgi Kurumları, Devletin Ulusal Güvenliğinin Temel Göstergeleri" olmak üzere altı bölümden oluşmaktadır.

¹⁶ Rusya Federasyonu'nun Ulusal Güvenlik Stratejisi'ne atıf yapılırken yıl ve paragraf numarası kullanılmıştır.

Rusya Federasyonu egemenlik, bağımsızlık, devlet ve toprak bütünlüğünü koruma ve yurttaşların yurttaşlık haklarını koruma becerisini göstermiş ve en önemli uluslararası sorunları çözme, askeri çatışmaları çözme, stratejik istikrarı sağlama ve devletlerarası ilişkilerde uluslararası hukukun üstünlüğünü sağlamadaki rolü artmıştır (RFUGK, 2015: 8). Geleneksel Rus manevi- ahlaki değerleri, vatanseverlik yeniden canlanmakta ve yeni kuşak Rusya'nın tarihine doğru şekillenmektedir. Bu durum Rusya'nın bağımsızlığı adına önem teşkil etmektedir (RFUGK, 2015: 11).

Küresel düzeydeki ekonomik istikrarsızlığa karşı devletler bölgesel düzeyde daha fazla sorumluluk yüklenerek bölgesel ve alt bölgesel düzeyde ekonomik ve ticari anlaşmalar yoluyla politikalarını oluşturma eğilimindedir. Ayrıca ticarete bölgesel para birimleri giderek önem kazanmaktadır (RFUGK, 2015: 24-25).

Tüm bu koşullar altında Rusya Federasyonu maliyetli bir çatışmayı göze alarak (silahlanma yarışı dâhil) açık, rasyonel ve pragmatik bir dış politika izlemektedir (RFUGK, 2015: 27).

Belgede Rusya Federasyonu'nun uzun dönem ulusal çıkarları şu şekilde sıralanmıştır (RFUGK, 2015: 30);

- Ülkenin savunmasını güçlendirmek, Rusya Federasyonu'nun anayasal düzeninin, egemenliğinin, bağımsızlığının ve toprak bütünlüğünün dokunulmazlığını sağlamak,
- Ulusal uzlaşmayı, politik ve sosyal istikrarı güçlendirmek, demokratik kurumları geliştirmek ve devlet ile sivil toplum arasındaki iş birliği mekanizmalarını geliştirmek,
- Yaşam standartlarını yükseltmek, nüfusun sağlığını geliştirmek ve ülkenin istikrarlı demografik gelişimini sağlamak,
- Geleneksel Rus kültürünü ve ahlaki değerlerini korumak, geliştirmek,
- Ulusal ekonominin rekabet gücünü arttırmak,
- Rusya Federasyonu'nun, çok merkezli(kutuplu) bir dünyada stratejik istikrarın ve karşılıklı olarak faydalı ortaklıkların sürdürülmesini hedefleyen, lider bir dünya gücü statüsünü sağlamlaştırmak,

Belgede Rusya Federasyonu'nun ulusal öncelikleri; ulusal savunma, devlet ve kamu güvenliği, ekonomik büyüme, bilim, teknoloji ve eğitim, sağlık, kültür, yaşam sistemlerinin ekolojisi ve doğal kaynakların rasyonel kullanımı, stratejik istikrar ve eşit stratejik ortaklık olarak sıralanmıştır (RFUGK, 2015: 31).

Belgede Rusya Federasyonu'nun güvenliğinin sağlanması stratejik ulusal önceliklerine göre oluşturulmuştur. Bu bakımdan bazı alanlara göre ulusal güvenliğin sağlanması şu şekildedir;

- Stratejik ulusal savunma hedeflerine ulaşmak için; stratejik caydırıcılık ve silahlı çatışmaların önlenmesi yoluyla askeri politikanın uygulanması çerçevesinde, devletin askeri örgütlenmesini ve Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetlerini görevlendirme biçimlerini ve yöntemlerini geliştirmek (RFUGK, 2015: 34),
- Devletin ve kamu güvenliğinin stratejik hedefleri; anayasal düzeni, ulusal ve bölgesel bütünlüğü, temel insani ve sivil hak ve özgürlükleri savunmak, toplumun politik ve sosyal istikrarını korumaktır (RFUGK, 2015: 42),
- Ülke ekonomisinin gelişimi, ekonominin yeni bir teknolojik gelişme seviyesine gelmesi ve GSYH hacmi bakımından önde gelen ülke saflarına girmek (RFUGK, 2015: 55),

- Rus toplumunun temeli olan geleneksel Rus manevi ve ahlaki değerlerinin korunması ve arttırılması, çocukların ve gençlerin bir yurttaşlık ruhu içinde eğitimi (RFUGK, 2015: 76),
- Rusya Federasyonu halklarının ve ülkenin birleşik kültürel alanı olan, ortak Rus kimliğinin korunması ve geliştirilmesi (RFUGK, 2015: 76),
- Rus toplumunu dışardan gelecek ideolojilere ve değerlere karşı korunması, ırkçı, dini, etnik hoşgörüsüzlüklerin engellenmesi (RFUGK, 2015: 82),
- Stratejik istikrarın korunması ve karşılıklı iş birliği çerçevesinde; BRICS, ŞİÖ, Asya-Pasifik Ekonomik İş birliği forumu, G-20 ve diğer uluslararası kurumlar ile ortakları ve iş birliğini arttırmak (RFUGK, 2015: 88),
- BDT, KGAÖ, Avrasya Ekonomi Birliği (AEB) ve Birlik Devleti ile bölgesel düzeyde istikrar sağlamak (RFUGK, 2015: 89),

7.1.4.1. Realist Yaklaşım

Konsepte uluslararası sistemin yapısı anarşik-istikrarsız olarak değerlendirilmiştir. Konseptte uluslararası sistemin yapısına ilişkin değerlendirmeler (bazı noktalarda geleceğe atıfta bulunarak) şu şekildedir;

- Uluslararası sistemin çok merkezli (kutuplu) modelinin şekillenme sürecine, küresel ve bölgesel düzeydeki istikrarsızlık eşlik etmiştir. Buradan yola çıkarak uluslararası sistem; devletlerin refah düzeyleri ve gelişmişlik seviyeleri arasındaki farkların gittikçe derinleşmesi, doğal kaynaklar üzerindeki mücadele, ulaşım yolları üzerindeki kontrol gibi konularla özetlenebilir (RFUGK, 2015: 13),
- Uluslararası ilişkilerde kuvvet kullanmanın bir faktör olarak var olma olasılığı azalmamıştır. Yeni silahların gelişimi ve dağıtımı hem uluslararası güvenliği hem de silah kontrol anlaşmalarına olan güveni azaltmaktadır. Avrasya, Avrupa-Atlantik ve Asya-Pasifik bölgelerinde eşit ve bölünmez güvenlik ilkelerine uyulmamaktadır (RFUGK, 2015: 15),
- Meşru siyasi rejimlerin devrilmesi, bazı devletlerin karşı mücadeleye binaen çifte standart politikaları ve kendine “İslam Devleti” diyen silahlı grupların neden olduğu uluslararası terörizmin artması, Ortadoğu, Afrika ve Kore’de yeni sıcak noktaların ve hiçbir devlet tarafından kontrol edilmeyen alanların oluşması, küresel ve bölgesel istikrarsızlıkların ana konusudur (RFUGK, 2015: 18),
- Uluslararası sorunların çözümüne yönelik ısrarcı blok yaklaşımı, günümüzün sorunlarına ve tehditlerine karşı bir çözüm üretemez hale gelmiştir. Afrika ve Yakın Doğu ülkelerinden Avrupa-Atlantik Bölgesi’ne olan göçteki artış, bölgenin güvenliğine dair NATO ve AB güvenlik sistemlerinin artık ömrünün bittiğinin açık kanıtıdır (RFUGK, 2015: 16),
- Nükleer silahlara sahip olma durumu açısından sürekli bir artış riski vardır. Bununla birlikte kimyasal silahların çoğalması ve kullanılması yabancı devletlerin bu tarz biyolojik silahlara sahip olmaları durumunda bir belirsizlik mevcuttur (RFUGK, 2015: 19),
- Bazı devletlerin jeopolitik kazanımları ve politik çıkarları nedeniyle, ekonomiyi bir baskı olarak kullanması küresel istikrarı zayıflatmaktadır (RFUGK, 2015: 24),

Konsepte Rusya Federasyonu’na yönelik tehditler için ayrı bir bölüm oluşturulmamıştır. Konseptin “Genel Hükümler” bölümü incelendiğinde Rusya

Federasyonu’nun en önemli uluslararası sorunları çözme, askeri çatışmaları çözme, stratejik istikrarı sağlama ve devletlerarası ilişkilerde uluslararası hukukun üstünlüğünü sağlamadaki rolünün arttığı varsayılmış (RFUGK, 2015: 8), ve buna karşın uluslararası sistemin anarşik-istikrarsız yapısından kaynaklanan tehditlerin Rusya’yı da ilgilendirdiği “Modern Dünyada Rusya” adlı bölümde belirtilmiştir. Bu nedenle yukarda saydığımız uluslararası sistemi anarşik-istikrarsız hale getiren unsurlar Rusya Federasyonu içinde tehdit sayılmaktadır. Konseptte tehdit unsurları şu şekilde belirtilmiştir;

- Rusya’nın güçlenmesi, çok yönlü ve birbirine bağlı olan ulusal güvenliğine karşı yeni tehditler ortaya çıkarmaktadır. Rusya Federasyonu’nun bağımsız bir şekilde iç ve dış politika uygulamaları, ABD ve müttefikleri tarafından tehdit olarak algılanarak, etkin bir muhalefetle karşılanmıştır. Bununla birlikte ABD ve müttefikleri Rusya’yı çevreleme(kuşatma) politikaları yoluyla ekonomik, askeri ve bilgi alanında baskı kurmaktadır (RFUGK, 2015: 12),
- Batı’nın Avrasya’nın entegrasyon sürecine karşı gerilimleri tırmandıran tavrı, Rus ulusal çıkarlarının gerçekleştirilmesi adına olumsuz bir etki yaratmaktadır. ABD ve AB’nin Ukrayna’daki anayasaya aykırı darbeyi desteklemesi, Ukrayna toplumunda derin bir bölünmenin yaşanmasına, aşırı milliyetçi ideolojinin güçlenmesine ve silahlı çatışmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Rusya’nın Ukrayna tarafından düşman olarak algılanması, Rusya’nın sınırlarında kronik bir istikrarsızlığa yol açmıştır (RFUGK, 2015: 17),
- Rusya’ya bitişik(komşu) bölgelerde militarizasyon ve silahlanma araçlarının gelişmesi (RFUGK, 2015: 14),
- Rusya’nın sınırındaki devletlerde ABD’nin askeri-biyolojik laboratuvar ağının genişlemesi (RFUGK, 2015: 19),

Konseptte ulusal güvenliğin sağlanması adına nükleer silahların caydırıcı özellikleri stratejik dengeleme unsuru daha üst bir seviyeye ulaşmış ve (üstü kapalı bir şekilde) ABD’ ye karşı doğrudan bir dengeleme boyutu kazanmıştır (RFUGK, 2015: 27);

- Tüm bu koşullar altında (uluslararası sistemin anarşik-istikrarsız yapısı) Rusya Federasyonu maliyetli bir çatışmayı göze alarak (silahlanma yarışı dâhil) açık, rasyonel ve pragmatik bir dış politika izleyecektir,

Bunun dışında nükleer ve nükleer olmayan silahlarla ve diğer unsurlarla (konseptte stratejik caydırıcılık olarak belirtilmiş) caydırıcılık şu şekilde belirtilmiştir;

- Rusya Federasyonu, uluslararası alanda stratejik istikrar ve eşit derecede çok taraflı iş birliğini sağlamak için stratejik saldırı silahları alanında en düşük maliyetli düzeyde caydırma potansiyelini korumak için gerekli her türlü çabayı göstermektedir (RFUGK, 2015: 105),
- Stratejik caydırıcılık ve silahlı çatışmaların önlenmesini sağlamak için, askeri, siyasi, ekonomi alanında gerekli tedbirler alınmaktadır (RFUGK, 2015: 106),
- Stratejik caydırıcılık ve silahlı çatışmaların önlenmesini sağlamak için, nükleer caydırıcılık kapasitesi yeterli seviyede tutulmaktadır (RFUGK, 2015: 106),

Konseptte “ittifaklar yolu ile dengeleme” politikası çerçevesinde ilişkide olunan organizasyonlar; stratejik istikrarın korunması ve karşılıklı iş birliği çerçevesinde; BRICS, ŞİÖ, Asya-Pasifik Ekonomik İş birliği Forumu, G-20 ve diğer uluslararası

kurumlar ile ortakları ve iş birliğini arttırmak (RFUGK, 2015: 88) BDT, KGAÖ, Avrasya Ekonomi Birliği (AEB) ve Birlik Devleti ile bölgesel düzeyde istikrar sağlama (RFUGK, 2015: 89) şeklinde belirtilmiştir.

Konsepte “ittifaklar yolu ile dengeleme” politikası çerçevesinde ilişkide olunan devletler; küresel ve bölgesel istikrarın sürdürülmesinde kilit bir faktör olarak, Çin Halk Cumhuriyeti ile ilişkilerini geliştirmek (RFUGK, 2015: 93), Abhazya Cumhuriyeti ve Güney Osetya Cumhuriyeti ile bölgesel ve sınır güvenliği açısından iş birliği gerçekleştirmek (RFUGK, 2015: 89), Hindistan Cumhuriyeti ile stratejik ortaklık düzeyini arttırmak (RFUGK, 2015: 94) şeklinde belirtilmiştir.

7.1.4.2. İnşacı Yaklaşım

Konsepte, Rus ulusal kimliğindeki “ben algısı”nın bir parçası olan “büyük devlet olma” unsuruna; “çok merkezli(kutuplu) bir dünyada lider bir dünya gücü olan Rusya” (RFUGK, 2015: 30), “çok kutuplu dünyanın şekillenmesinde etkili olan Rusya” (RFUGK, 2015: 7) şeklinde yer verilmiştir.

Konsepte “uluslararası sistemin çok kutuplu yapısına” yapılan vurgu (RFUGK, 2015: 7-13-30), BDT, KGAÖ ve AEB (T) dahilinde Avrasya’ya yönelik bölgesel stratejik bakış açısı (RFUGK, 2015: 70-81-82-88-89-90-91), Avrasya’ya yönelik güvenlik ve ekonomik bağlamda entegrasyon faaliyetleri (RFUGK, 14-17-81-91), NATO ve ABD’nin politikalarına karşı muhalif duruş (RFUGK, 2015: 12-15-16-17-89-106-107) gibi argümanlar, Rus ulusal kimliğinin “ben algısı”nın düşünsel bir parçası olan Yeni Avrasyacılığın etkileri konusunda önemli referanslar sağlamaktadır.

Konsepte Rus ulusal kimliğindeki “öteki algısı” olan Batı unsuru ve onun Rusya Federasyonu’na yönelik uyguladığı çevreleme, cordon sanitaire, kuşatma gibi politikaları, NATO ve ABD düzeyinde belirtilmiştir.

7.2. Askeri Doktrinler

1991’de Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra Rusya Federasyonu, ulusal güvenliğin sağlanması adına temel askeri referanslar içeren sırasıyla; 1993, 2000, 2010, 2014 yıllarında dört askeri doktrin yayınlamıştır.

Çalışmanın bu bölümünde “Askeri Doktrinler” incelenirken öncelikle, doktrinin genel içeriği, uluslararası sisteme bakış açısı, temel tehdit ve tehlikeler, askeri politikalar neticesinde güvenliğin sağlanması gibi konulara değinilerek doktrin hakkında gel bir kanı oluşturulması hedeflenmiştir. Daha sonra doktrin, uluslararası ilişkiler teorilerinden *neo-realizm* ve *inşacılığın* temel argümanları çerçevesinde teorik analize tabi tutulmuştur.

7.2.1. 1993 Yılı Askeri Doktrin

Rusya Federasyonu Askeri Doktrininin Temel Hükümleri¹⁷ 3 ve 6 Ekim 1993 tarihlerinde düzenlenen Rusya Federasyonu Güvenlik Konseyi oturumlarında incelenmiştir. Rusya Federasyonu Güvenlik Konseyi, 2 Kasım 1993 tarihli oturumunda nihai belgeyi onaylanmıştır.

Askeri Doktrin, genel hükümlerin belirtildiği bir giriş bölümünden sonra, “siyasi”, “askeri-teknik” ve “ekonomik” temeller üzerinde üç farklı bölümden oluşmaktadır.

¹⁷ 1993 Yılı Rusya Federasyonu Askeri Doktrini (RFAD) incelenirken, yıl, bölüm numarası ve paragraf numarasına göre atıf yapılmıştır.

Askeri Doktrin Rusya Federasyonu’nun kurulduğu, demokratik reformların uygulandığı, yeni bir uluslararası ilişkiler sisteminin geliştirildiği bir geçiş dönemi belgesidir (RFAD, 1993: 1).

Askeri Doktrin’ de uluslararası sisteme bakış açısı şu şekildedir (RFAD, 1993: 2);

- Uluslararası ortam gelişmiş, ideolojik radikal gerginlikler ortadan kalkmış, her alanda ortaklık ve iş birliği yaygınlaşmış, askeri alanda güven ortamı sağlanmış ve nükleer-konvansiyonel silahlar azaltılmıştır.

Askeri Doktrin’ de Rusya Federasyonu’na yönelik mevcut ve potansiyel askeri dış tehlikeler şu şekilde belirtilmiştir (RFAD, 1993, 2.1);

- Rusya Federasyonu ve müttefikleri üzerinde diğer devletlerin toprak talepleri,
- Özellikle Rus sınırlarının hemen yakınında bulunan mevcut ve potansiyel yerel savaşlar ve silahlı çatışmalar,
- Bir dizi devletin nükleer ve diğer kitle imha silahlarını kullanma (onaylanmamış kullanım dâhil) olasılığı,
- Bazı ülkelerin, örgütlerin ve terörist grupların askeri ve politik isteklerini gerçekleştirmeleri için girişimleri ile bağlantılı olarak, nükleer ve diğer kitle imha silahlarının, dağıtım sistemlerinin ve en son askeri üretim tekniklerinin çoğalması,
- Silahsızlanma, silahların kısıtlanması gibi uluslararası anlaşmaların ihlali sonucu, anlaşmaların stratejik olarak zayıflatılması,
- Rusya Federasyonu’ndaki iç politikayı engellemeye ve iç siyasetteki istikrarı bozmaya teşebbüs edilmesi
- Yabancı devletlerde Rusya Federasyonu vatandaşlarının haklarının, özgürlüklerinin ve meşru çıkarlarının bastırılması,
- Yabancı devletlerin topraklarında bulunan Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetleri askeri tesislerine saldırılar,
- Askeri blokların ve ittifakların Rusya Federasyonu'nun askeri güvenliğinin çıkarlarına zarar vermesi için genişlemesi,
- Uluslararası terörizm,

Askeri Doktrin’ de, yukarda belirtilen askeri tehlikelerin, askeri tehdit haline gelebilmesi durumu şu şekilde belirtilmiştir (RFAD, 1993: 2.1);

- Rusya Federasyonu sınırlarında yabancı askerleri birlikleri (kuvvetlerin), daha önce mevcut olan güç dengesini bozacak şekilde toplanması,
- Rusya Federasyonu ve müttefiklerinin topraklarına devredilmesi planlanan diğer devletlerin topraklarında silahlı oluşumların ve grupların eğitimi,
- Rusya Federasyonu'nun komşu ülkelerinin topraklarında yabancı birliklerin girmesi (eğer BMGK' nın veya bölgesel güvenlik organı sözleşmesi uyarınca barış anlaşması veya barışa ilişkin önlemler ile bağlantılı değilse),

Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetleri ve diğer birliklerin karşı karşıya gelebilecekleri başlıca askeri iç tehdit kaynakları belgede şöyle değerlendiriliyor (RFAD,1993: 2.1);

- Rusya Federasyonu'ndaki durumu istikrarsızlaştırmayı veya toprak bütünlüğünü ihlal etmeyi amaçlayan ve silahlı şiddet kullanılarak gerçekleştirilen milliyetçi, ayrılıkçı veya diğer örgütlerin yasadışı faaliyetleri,
- Anayasal sistemi zorla devirmeye veya devlet iktidarı ve yönetim organlarının işleyişini bozmaya yönelik girişimler,

- Organize suç veya kaçakçılık faaliyetlerinin yurttaş ve toplumun güvenliğini tehdit eden bir ölçekte büyümesi,

Askeri Doktrin Rusya Federasyonu'nun askeri güvenliğini korumak için aşağıdaki temel kuralları belirlemektedir (RFAD, 1993: 2.1);

- Silahlı Kuvvetlerin ve diğer birliklerin niteliksel durumunun ve onların savaş hazırlığının ve savaş kabiliyetinin, Rusya'nın hayati önem taşıyan çıkarlarının güvenilir bir şekilde korunmasını garanti eden bir düzeyde sürdürülmesi,
- Devletler üzerinde güç oluşturma siyasetinden vazgeçilmesi ve devletlerarasında askeri güç kullanımını engelleyen ikili ve çok taraflı anlaşmaların geliştirilmesi,
- Rusya Federasyonu'nun kolektif güvenlik yapılarına dâhil edilmesi veya bu tür yapılarla iş birliği ilişkileri kurulması,
- Nükleer silahlara sahip olan ülkelerin kendilerini güvende tutacak düzeyin üstünde silah geliştirmemelerini ve nükleer silahlara sahip olma potansiyeli olan devletlerin engellenmesi amacıyla etkin uluslararası çapta mekanizmaların kurulması,
- Devletlerarası anlaşmalara dayanarak Rus birliklerinin ve diğer devletlerin topraklarındaki askeri üs ve tesislerin statüsünün çözümü,
- Askeri alanda yabancı devletlerle, her şeyden önce, Bağımsız Devletler Topluluğu'na (BDT) ve Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine ait devletlerle karşılıklı olarak avantajlı iş birliğinin geliştirilmesi,

7.2.1.1. Değerlendirme

Doktrinde, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, Rusya Federasyonu'nun geçiş döneminde (demokratik ve ekonomik reformlar) yayınlandığından, dış politikadan ziyade iç politik istikrarsızlık ülkenin temel uğraş alanı olarak belirtilmiştir. Uluslararası sistem, çatışmalardan ve askeri tehditlerden arındırılmış istikrarlı bir ortam olarak görülmüştür. Aynı zamanda herhangi bir devlet üzerinde nüfuz oluşturma siyasetinin geride kaldığı belirtilmiştir. Ulusal güvenliğin sağlanması, önce, BM, çok taraflı ilişkilerin geliştirilmesi, farklı güvenlik yapılarına dâhil olma ve BDT gibi unsurlar çerçevesinde kolektif güvenlik anlayışı çerçevesinde şekillenmiştir.

Tüm bu açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda doktrin teorik olarak liberal ve Batıcı unsurlar tarafından şekillendirildiği söylenebilir.

7.2.2. 2000 Yılı Askeri Doktrin

Rusya Federasyonu Askeri Doktrini¹⁸¹⁹ 21 Nisan 2000 tarihinde 706. sayılı kararname ile Rusya Federasyonu Devlet Başkanı tarafından onaylanmıştır (RFAD, 2000, G).

Askeri Doktrin, genel hükümlerin belirtildiği bir giriş bölümünden sonra, "Askeri-Siyasi", "Askeri- Stratejik", "Askeri- İktisadi" temeller üzerinde üç farklı bölümden oluşmuştur.

¹⁸ 2000 Yılı Rusya Federasyonu Askeri Doktrini (RFAD) incelenirken, yıl ve paragraf numarasına göre atıf yapılmıştır.

¹⁹ Doktrinin İngilizce çevirisi için bkz: MELVILLE, A. ve SHAKLEİNA, A. (Ed.), 2005. Russian ForeignPolicy In Transition: Concepts and Realities, Central European University Press, Budapest, ss.105-129

Askeri Doktrin, demokratik devletlerin ve karma ekonomilerin oluştuğu, devletin askeri örgütlenmesinin ve uluslararası ilişkilerin dinamik dönüşümünün yaşandığı bir geçiş dönemi belgesidir. Askeri Doktrin savunma amacı taşımaktadır (RFAD, 2000: G).

Askeri Doktrin' de Rusya Federasyonu'na yönelik dış tehditler şu şekilde belirtilmiştir (RFAD, 2000: 5);

- Rusya Federasyonu'na yönelik toprak talepleri ve Rusya Federasyonu'nun iç işlerine karışılması,
- Rusya Federasyonu'nun ulusal çıkarlarının uluslararası güvenlik problemlerinin çözümünde göz ardı edilmesi ve dışlanması ve yine Rusya Federasyonu'nun çok kutuplu bir uluslararası sistemde etkili merkezlerden birisi olarak güçlenmesinin engellenmesi,

Askeri Doktrin' de Rusya Federasyonu'na yönelik iç tehditler şu şekilde belirtilmiştir (RFAD, 2000: 6);

- Anayasal düzenin şiddetle devrilmesine neden olabilecek durumlar,
- Milliyetçi, dini, ayrılıkçı ve terörist grup ve yapılarının Rusya Federasyonu'nun birlik ve toprak bütünlüğüne, iç siyasi istikrarına tehdit oluşturması,

Askeri Doktrin' de Rusya Federasyonu'nun askeri güvenliğinin sağlanması şu şekilde değerlendirilmiştir (RFAD, 2000: 7);

- Uluslararası hukuk ilke ve normlarının birbirleriyle bağlı ve tamamlayıcı temellerinin önemini yitilmemesi,
- Rusya Federasyonu'na ve onun müttefiklerine yönelik saldırıları önlemek-durdurmak adına nükleer statüsünü koruması,
- Nükleer silahların ve nakil araçlarının yayılmasını önleme çalışmalarına uluslararası (evrensel) bir boyut kazandırılması ve bu oluşacak rejimin etkinliğinin (yaptırım gücü) artırılması ve nükleer denemelerin kapsamlı bir şekilde yasaklanması,

7.2.2.1. Realist Yaklaşım

Doktrinde uluslararası sistemin yapısı anarşik-istikrarsız olarak değerlendirilmiştir. Uluslararası sistemin üzerinde istikrarsızlaştırıcı etkenler şu şekilde değerlendirilmiştir (RFAD, 2000: 2-3);

- Etnik dini ve milli radikal düşüncelerin yükselmesi-güçlenmesi
- Ayrılıkçılığın yükselmesi
- Yerel savaşların ve silahlı çatışmaların yayılması,
- Nükleer silahların elde edinilmesinin ve nükleer silahları taşıma araçlarının yayılması,
- Uluslararası güvenliğin sağlanması amacıyla kurulmuş mekanizmaların (özellikle BM ve AGİT) işlevsizleştirme(etkisizleştirme) ve güçsüzleştirme çabaları,
- Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) izni olmadan, herkesçe kabul edilmiş uluslararası anlaşmalara aykırı olarak "insani müdahale" adı altında askeri güç kullanımı,
- Silahların sınırlandırılması ve silahsızlanma ile ilgili uluslararası anlaşmaların bazı ülkeler tarafından ihlali,
- Radikal milliyetçi, dini, ayrılıkçı, terörist hareketlerin faaliyetleri,

Rusya Federasyonu’na yönelik tehditler yapısal tehditlerden kaynaklanmaktadır. Doktrinde Rusya Federasyonu’na yönelik yapısal tehditler şu şekilde belirtilmiştir (RFAD, 2000: 5);

- Özellikle Rusya Federasyonu’nun devlet sınırlarına ve onun müttefiklerinin sınırlarına yakın mevkilerde silahlı çatışma alanlarının varlığı,
- Rusya Federasyonu’nun devlet sınırlarına ve onun müttefiklerinin sınırlarına ya da bölgelerine bitişik denizlere yakın bir şekilde, *mevcut güç dengesinin* bozulmasına yol açan birliklerin oluşturulması,
- Askeri blokların ve ittifakların Rusya Federasyonu’nun askeri güvenliğini zedelemeye doğru genişletilmesi (genişlemesi),
- Rusya Federasyonu ve müttefiklerinin bölgelerinde operasyon düzenlemek için, diğer devletlerin bölgelerinde çeşitli grupların eğitilmesi ve teçhizatlandırılması,
- Uluslararası terörizm,

Doktrinde ulusal güvenliğin sağlanması adına nükleer silahların caydırıcı özellikleri stratejik dengeleme unsuru olarak görülmüştür. Doktrinde nükleer silahların maiyetine ilişkin değerlendirmeler şu şekildedir;

- Rusya’nın askeri potansiyelinin -özellikle nükleer caydırıcı potansiyeli-yeterli düzeyde tutulması (RFAD, 2000: 4),
- Günümüz koşullarında, herhangi bir koşul altında, herhangi bir saldırganın belirli bir seviyede zarar görmesini sağlayabilecek bir nükleer potansiyele sahip olma (RFAD, 2000: 8),

Doktrinde ulusal güvenliğin sağlanması adına çeşitli devlet ve organizasyonlar ile ortaklık-iş birliği kurarak, kolektif güvenlik anlayışı çerçevesinde “ittifaklar ile dengeleme” politikası geniş yer bulmuştur;

- Belarus Cumhuriyeti ile birlikte askeri düzeyde ortak savunma politikasının uygulanması adına, “Birlik Devleti”²⁰ nin üye devletlerinin silahlı kuvvetlerinin geliştirilmesi ve askeri alt yapının istihdam ve koordine faaliyetlerinin yapılması (RFAD, 2000: 7),
- Kolektif Güvenlik Anlaşmasının (KGA) geliştirilmesi ve güçlendirilmesi temelinde, Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) çerçevesinde kolektif güvenlik sisteminin geliştirilmesine öncelik vermek (RFAD, 2000: 7),

7.2.2.2. İnşacı Yaklaşım

Rus kimliğinin “ben algısı” ’nı şekillendiren yegâne unsurlardan biri olan “büyük devlet olma” misyonu, doktrinde belirtilen; “uluslararası sistemde etkili bir merkez olma” (RFAD, 2000: 5) kavramıyla devam etmektedir.

Rus kimliğindeki “öteki algısı” nın temelinde yer alan Batı, doktrinde üstü kapalı bir şekilde “askeri blokların ve ittifakların genişlemesi (NATO)”, “bazı devletlerin silahsızlanma anlaşmalarına uymaması (ABD)” şeklinde tehdit olarak algılanmaya devam etmiştir. Başka bir deyişle, Rus kimliğindeki öteki algılamasının

²⁰1992’den itibaren, BDT’nin oluşumundan sonra, Rusya Federasyonu ve Belarus arasında ikili ilişkiler yolu ile ekonomik ve siyasi iş birliği gündeme alınmıştır. 26 Nisan 1996’da iki devletin parlamento başkanları bir araya gelerek Parlamenterler Meclisi Anlaşması’nı imzaladılar. 2 Nisan 1997 yılında Rusya ve Belarus arasında “Birlik” anlaşması imzalandı ve 8 Aralık 1999 yılında “Birlik Devleti” oluşturma anlaşması imzalan, 26 Ocak 2000’de iki devletin parlamentoları tarafından onaylanarak yürürlüğe girdi (UNION STATE, 14.11.2018, <https://www.postkomsg.com/en/historysg/>).

yegâne unsurlarından bir olan Batı, doktrinde batı kaynaklı bir askeri organizasyon olan NATO ve ABD olarak varlığını sürdürmektedir.

Doktrinde “çok kutuplu” uluslararası sisteme yapılan vurgu ve BDT’nin en önemli ortak olarak görülmesi ve son olarak yukarda belirttiğimiz tehdit algılamaları (ABD-NATO), Rus kimliğinin düşünsel unsurlarından biri olan Avrasyacılığın (Yeni Avrasyacılık) temel varsayımlarının etkisi görülmektedir.

7.2.3. 2010 Yılı Askeri Doktrin

Rusya Federasyonu Askeri Doktrini, Rusya Federasyonu Başkanlık kararı ile 5 Şubat 2010 tarihinde onaylanmıştır.

Askeri Doktrin; “Genel Hükümler”, “Askeri Tehlike ve Tehditler”, “Askeri Politika”, “Askeri Savunma İçin Ekonomik Destek”, olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır.

Askeri Doktrin’ de Rusya Federasyonu’nun uluslararası sisteme bakış açısı şu şekilde belirtilmiştir (RFAD, 2010: 7);

- Dünyadaki mevcut gelişmeler; bazı devletlerin (devlet grupları) ekonomik, siyasi ve askeri nüfuzunun azalması, ittifakların ve diğer devletlerin her şeyi kapsayan bir şekilde egemenlik hırsındaki artış, çok kutupluluk ve diğer süreçlerin küreselleşmesi ile karakterize edilmiştir.

Uluslararası hukuk mekanizmaları da dâhil olmak üzere mevcut güvenlik sistemi, tüm devletler için eşit güvenlik sağlamamaktadır ve birçok bölgesel çatışma hala çözülememiştir. Rusya Federasyonu sınırındaki bölgelerde dâhil olmak üzere bu çatışmaların çözümü adına güçlü bir şekilde (şiddet kullanarak) çözüme eğilimi devam etmektedir. Rusya Federasyonu’na karşı konvansiyonel ve nükleer silahları içeren geniş çaplı bir savaş tehdidi ihtimalinin azalmasına karşın, Rusya Federasyonu’na yönelik bir dizi bölgede askeri tehlikeler yoğunlaşmaktadır (FDAD, 2010:7).

Askeri Doktrin’ de Rusya Federasyonu’na yönelik ana askeri tehlikeler şunlardır (RFAD, 2010: 8);

- Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü’nün (NATO) kuvvet potansiyelini, uluslararası yasaların normlarını ihlal ederek, NATO üyesi ülkelerin askeri altyapısını Rusya Federasyonu sınırlarına daha yakın bir yere taşımak üzere küresel işlevlerle donatma arzusu ve bloğun genişletilmesi,
- Bazı devletlerin, bazı bölgelerdeki durumu istikrarsızlaştırma ve stratejik istikrarı zayıflatma girişimleri,
- Rusya Federasyonu ve müttefikleri ve aynı zamanda komşu sularda bulunan devletlerin topraklarında bazı devletlerin (devlet grupları) birliklerinin konuşlandırılması,
- Stratejik füze savunma sistemlerinin oluşturulması ve dağıtımı, ayrıca bazı bölgelerde stratejik nükleer olmayan silahların konuşlandırılması,
- Rusya Federasyonu ve müttefiklerine karşı toprak talepleri ve iç işlerine müdahale,
- Belirli devletler tarafından, daha önce imzalanmış silahların sınırlandırılması ve azaltılması anlaşmalarına uymaması ve diğer uluslararası anlaşmaları ihlal etmesi,
- Birleşmiş Milletler Antlaşması’nı ve uluslararası hukukun diğer normlarını ihlal ederek Rusya Federasyonu ile bitişik olan devletlerin topraklarında askeri güç kullanımı,

- Silahlı çatışmaların mevcudiyeti (ortaya çıkması) ve bu tür çatışmaların Rusya Federasyonu ve müttefiklerine bitişik olan devletlerin topraklarında tırmanışı,
- Uluslararası terörizmin yayılması ve Rusya Federasyonu devlet sınırına ve müttefiklerinin sınırlarına komşu bölgelerdeki etnik gruplar arası gerilimin ortaya çıkması, uluslararası silahlı radikal grupların faaliyeti, toprak çelişkilerinin varlığı ve ayrılıkçılığın ve şiddet yanlısı aşırılığın(dini) artması,

Askeri Doktrin’ de Rusya Federasyonu’na yönelik ana askeri tehditler şunlardır (RFAD, 2010: 10);

- Askeri-politik durumda (devletlerarası ilişkilerde) şiddetli bozulma ve askeri gücün kullanım durumlarının-şartlarının ortaya çıkması,
- Rusya Federasyonu'nun devlet ve askeri komuta ve kontrol sistemleri operasyonlarının engellenmesi ve stratejik nükleer kuvvetlerinin işleyişinin bozulması, füze erken uyarı sistemleri, dış alanın izlenmesi için sistemler, nükleer mühimmat depolama tesisleri, nükleer enerji tesisleri, atomik ve kimyasal endüstri tesisleri ve diğer potansiyel olarak tehlikeli tesisler,
- Rusya Federasyonu veya müttefiklerine bitişik devletlerin topraklarındaki tatbikatlar sırasında kışkırtıcı hedeflerle askeri güç gösterisi,

Askeri Doktrin’ de Rusya Federasyonu’na yönelik ana iç askeri tehlikeler şunlardır (RFAD, 2010: 9);

- Rusya Federasyonu'nun anayasal yapısını zorla değiştirme girişimi,
- Rusya Federasyonu’nun toprak bütünlüğünün, birliğinin zayıflatılması ve egemenliğinin sarsılması,

Askeri Doktrin’ de Rusya Federasyonu’nun askeri çatışmaların önlenmesi ve engellenmesi(caydırılması) konusunda ki ana görevleri şunlardır (RFAD, 2010: 19);

- Küresel ve bölgesel düzeyde askeri-politik durumun gelişimini ve modern teknik sistemleri ve bilişim teknolojilerini kullanarak askeri-siyasal alanda devletlerarası ilişkilerin durumunu değerlendirmek ve öngörmek,
- Olası askeri tehdit ve tehlikeleri, siyasal, diplomatik ve diğer askeri olmayan araçlar ile etkisiz hale getirmek,
- Stratejik istikrarı korumak(sürdürmek) için nükleer caydırıcılık potansiyelini yeterli seviyede tutmak,
- Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ) çerçevesinde kolektif güvenlik sistemini güçlendirmek ve potansiyelini oluşturmak, Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) yapısı içinde uluslararası güvenlik alanında iş birliğini yoğunlaştırmak, Avrupa Güvenlik ve İş birliği Teşkilatı (AGİT) ve Şangay İş birliği Örgütü (ŞİÖ) ve bu alandaki diğer devletlerarası kurumlarla (AB ve NATO) iş birliği geliştirmek,
- Ortak devletler çemberini genişletmek ve BM Sözleşmesine uygun bir şekilde uluslararası güvenliğin sağlanması için ortak çıkarlar temelinde iş birliği geliştirmek,
- Füze savunması alanında ikili ve çok taraflı iş birliğinin düzenlenmesi için mekanizmalar oluşturmak,
- Uluslararası terörizme karşı mücadeleye katılmak,

7.2.3.1. Realist Yaklaşım

Doktrinde uluslararası sistemin yapısı anarşik-istikrarsız olarak değerlendirilmiştir. Doktrinde uluslararası sistemin yapısına ilişkin değerlendirmeler şu şekildedir;

- Uluslararası sistemdeki bazı devletlerin her şeyi kapsamaya çalışan egemenlik hırsı (RFAD, 2010: 7),
- Uluslararası hukukun, güvenlik kurumlarının, mevcut güvenlik sisteminin yetersizliği ve birçok bölgesel çatışmanın çözilememesi (RFAD, 2010: 7),
- Bazı devletlerin, bölgesel düzeydeki durumu istikrarsızlaştırma ve stratejik istikrarı zayıflatma girişimleri (RFAD, 2010, 8),
- Uluslararası terörizmin yayılması (RFAD, 2010, 8),

Rusya Federasyonu’na yönelik tehditler yapısal tehditlerden kaynaklanmaktadır. Doktrinde Rusya Federasyonu’na yönelik yapısal tehditler şu şekilde belirtilmiştir;

- NATO’nun Rus sınırlarına doğru genişlemesi (RFAD, 2010: 8),
- Stratejik füze savunma sistemlerinin oluşturulması ve dağıtımı, ayrıca bazı bölgelerde stratejik nükleer olmayan silahların konuşlandırılması (RFAD, 2010: 8),
- Silahlı çatışmaların mevcudiyeti (ortaya çıkması) ve bu tür çatışmaların Rusya Federasyonu ve müttefiklerine bitişik olan devletlerin topraklarında tırmanışı (RFAD, 2010: 8),
- Askeri-politik durumda (devletlerarası ilişkilerde) şiddetli bozulma ve askeri gücün kullanım durumlarının-şartlarının ortaya çıkması (RFAD: 2010: 10),
- Uluslararası terörizmin yayılması, radikal ayrılıkçı grupların silahlı faaliyetleri (RFAD, 2010: 8),

Doktrinde ulusal güvenliğin sağlanması adına nükleer silahların caydırıcı özellikleri stratejik dengeleme unsuru olarak görülmüştür. Doktrinde nükleer silahların maiyetine ilişkin değerlendirmeler şu şekildedir;

- Stratejik istikrarı korumak için nükleer silahların potansiyelini yeterli seviyede tutmak (RFAD, 2010: 19),
- Rusya Federasyonu, nükleer silahların ve diğer kitle imha silahlarının, kendine ya da onun müttefiklerine karşı kullanım tehditlerine binaen nükleer silahları kullanma hakkını saklı tutmaktadır (RFAD, 2010: 22),

Doktrinde ulusal güvenliğin sağlanması adına çeşitli devlet ve organizasyonlar ile ortaklık-iş birliği kurarak, kolektif güvenlik anlayışı çerçevesinde “ittifaklar ile dengeleme” politikası geniş yer bulmuştur. Özellikle BDT, KGAÖ, ŞİÖ gibi organizasyonlar hem Rusya’nın bölgesel düzeyde güvenliğini sağlaması hem de uluslararası sistemde NATO ve diğer devletlere karşı dengeleme unsuru olarak kullanılması adına büyük önem taşımaktadır.

7.2.3.2. İnşacı Yaklaşım

Doktrinde, Rus ulusal kimliğindeki ben algısı olan “büyük güç-devlet olma” unsuruna yer verilmemiş, genel olarak bölgesel nüfuz alanı oluşturma ve bölgesel güç olma konularına vurgu yapılmıştır.

Doktrinde, Rus ulusal kimliğindeki öteki algılaması olan “Batı”, NATO ve ABD olarak, “bazı devletler ve devlet grupları”, “Rus devlet sınırlarına ve müttefiklerinin sınırlarına askeri birliklerin konuşlandırılması” unsurları ile üstü kapalı bir şekilde

belirtilmiştir. Bununla birlikte, Rus ulusal kimliğinde temel tehdit kaynağı olarak görülen, Batı tarafından oluşturulan “çevreleme, kuşatma, cordon sanitaire” politikaları (NATO’nun genişlemesi) devam etmektedir.

Doktrinde uluslararası sistemin çok kutuplu yapısının vurgulanması ve özellikle BDT ve diğer bölgesel düzeydeki KGAÖ, ŞİÖ gibi kurumların geniş yer bulması; hem Rus kimliğindeki ana güvenlik konusu olarak mevcut jeopolitiğin korunması hem de Rus kimliğinin düşünsel unsurlarından biri olan Yeni Avrasyacılığın etkileri konusunda önemli referanslar sağlamaktadır.

7.2.4. 2014 Yılı Askeri Doktrin

25 Aralık 2014 tarihinde Rusya Federasyonu Başkanı tarafından onaylanmıştır. Askeri Doktrin; “Genel Hükümler”, “Askeri Tehlike ve Tehditler”, “Askeri Politika”, “Askeri Savunma İçin Ekonomik Destek”, olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır.

Askeri Doktrin’ de Rusya Federasyonu’nun uluslararası sisteme bakış açısı şu şekilde belirtilmiştir (RFAD, 2014: 7);

- Dünyadaki mevcut gelişme, küresel rekabetin artması, farklı alanlardaki gerilimin, devletlerarası ve bölgelerarası etkileşimin, değerlerin ve rekabetin gelişim kalıplarının ve ekonomik istikrarsızlık süreçlerinin uluslararası ilişkilerin komplikasyonlarının küresel ve bölgesel düzeyindeki politik gelişmeleri ile karakterize edilmiştir,

Uluslararası hukuk mekanizmaları da dâhil olmak üzere mevcut güvenlik sistemi, tüm devletler için eşit güvenlik sağlamamaktadır ve birçok bölgesel çatışma hala çözülememiştir. Rusya Federasyonu sınırındaki bölgelerde dâhil olmak üzere bu çatışmaların çözümü adına güçlü bir şekilde (şiddet kullanarak) çözüme eğilimi devam etmektedir. Ayrıca askeri tehdit ve tehlikelerin bilgi alanına (istihbarat alanı) ve Rusya Federasyonu’nun iç alına doğru bir eğilim mevcuttur. Rusya Federasyonu’na karşı konvansiyonel ve nükleer silahları içeren geniş çaplı bir savaş tehdidi ihtimalinin azalmasına karşın, Rusya Federasyonu’na yönelik bir dizi bölgede askeri tehlikeler güçlenmektedir (FDAD, 2014: 10-11).

Askeri Doktrin’ de Rusya Federasyonu’na yönelik ana askeri dış tehlikeler şunlardır (RFAD, 2014: 12);

- NATO’nun uluslararası hukuk kurallarını ihlal eden küresel işlevleri, Rusya Federasyonu sınırlarında ki NATO üyesi ülkelerde askeri alt yapı çalışmalarının varlığı ve NATO’nun genişlemesi,
- Belirli devlet ve bölgelerin istikrarsızlaştırılması ve küresel ve bölgesel istikrarın bozulması,
- Rusya Federasyonu ve onun müttefiklerinin sınırlarına yabancı devlet (devlet grupları) gruplarının askeri birlikler konuşlandırarak, Rusya Federasyonu’na siyasi ve askeri baskı yapılması,
- Küresel istikrarın ve nükleer alandaki güç dengesini bozacak, “küresel vuruş” konsepti çerçevesinde stratejik füze sistemlerinin uzaya yerleştirme niyetleri ve stratejik nükleer olmayan hassas silahların yayılması
- Rusya Federasyonu ve müttefiklerine karşı toprak talepleri ve iç işlerine müdahale,
- Bilgi ve iletişim teknolojilerinin devletlerin, siyasi bağımsızlığına, egemenliklerine, küresel ve bölgesel istikrarı tehdit edecek şekilde askeri politik amaçlarla kullanılması,
- Küresel terör, aşırıcılık, ayrılıkçılık hareketlerinde artış,

- Rusya Federasyonu'na komşu ülkelerde meşru kamu otoritelerinin devrilmesi sonucu, Rusya Federasyonu'nun çıkarlarını tehdit eden rejimlerin kurulması

Askeri Doktrin' de Rusya Federasyonu'na yönelik ana askeri tehditler şunlardır (RFAD, 2014: 14);

- Askeri-politik durumda (devletlerarası ilişkilerde) şiddetli bozulma ve askeri gücün kullanım durumlarının-şartlarının ortaya çıkması,
- Yasadışı silahlı grupların ve bunların faaliyetlerinin Rusya Federasyonu veya müttefiklerinin topraklarında oluşturulması ve eğitilmesi,

Askeri Doktrin' de Rusya Federasyonu'na yönelik ana iç askeri tehlikeler şunlardır (RFAD, 2014: 13):

- Rusya Federasyonu'nun anayasal yapısını zorla değiştirme girişimi,
- Rusya Federasyonu'nun toprak bütünlüğünün, birliğinin zayıflatılması ve egemenliğinin sarsılması,
- Özellikle genç nüfus üzerinde, anavatanı savunmak, vatanseverlik, tarihi manevi değerlerin azaltılması amacıyla ilgili faaliyetler,

Askeri Doktrin' de Rusya Federasyonu'nun askeri çatışmaların önlenmesi ve engellenmesi(caydırılması) konusunda ki ana görevleri şunlardır (RFAD,2014: 21);

- Küresel ve bölgesel düzeyde askeri-politik durumun gelişimini ve modern teknik sistemleri ve bilişim teknolojilerini kullanarak askeri-siyasal alanda devletlerarası ilişkilerin durumunu değerlendirmek ve öngörmek,
- Olası askeri tehdit ve tehlikeleri, siyasal, diplomatik ve diğer askeri olmayan araçlar ile etkisiz hale getirmek,
- Küresel ve bölgesel istikrarı korumak(sürdürmek) için nükleer caydırıcılık potansiyelini yeterli seviyede tutmak,
- BM ve genel kabul görmüş uluslararası hukuk normları ve uluslararası anlaşmalar çerçevesinde, uluslararası güvenlik konusunda ortak çıkarlar temelinde BRICS üyeleri (Brezilya, Rusya Federasyonu, Çin Hindistan, Güney Afrika) ile ilişkilerin geliştirilmesi,
- KGAÖ ile kolektif güvenlik sisteminin güçlendirilmesi ve kapasitesinin artırılması, BDT, AGİT, ŞİÖ ile uluslararası güvenlik alanında iş birliğinin güçlendirilmesi, Abhazya Cumhuriyeti ve Güney Osetya Cumhuriyeti ile ortak savunma sağlamak için etkileşim, AB ve NATO ile Avrupa güvenliği adına eşit diyalogun sürdürülmesi ve Asya-Pasifik' de kolektif güvenlik anlayışına bağlı olmayan bölgelerde yeni bir güvenlik modelinin inşası için yardımcı olma,

7.2.4.1. Realist Yaklaşım

Doktrinde uluslararası sistemin yapısı anarşik-istikrarsız olarak değerlendirilmiştir. Doktrinde uluslararası sistemin yapısına ilişkin değerlendirmeler şu şekildedir;

- Küresel rekabetin artması, ekonomik istikrarsızlık, bölgesel ve küresel çaptaki gerilimler (RFAD, 2014: 7),
- Mevcut güvenlik sisteminin, uluslararası güvenliği sağlama konusundaki yetersizliği ve devam eden bölgesel çatışmalar (RFAD, 2014: 10),
- Küresel olarak, devletlerarası ilişkilerde askeri-politik durumda şiddetli bozulma ve askeri güç kullanım şartlarının ortaya çıkması,

Rusya Federasyonu'na yönelik tehditler yapısal tehditlerden kaynaklanmaktadır. Doktrinde Rusya Federasyonu'na yönelik yapısal tehditler şu şekilde belirtilmiştir (RFAD, 2014: 12);

- NATO'nun uluslararası hukuk kurallarına uymaması ve genişlemesi,
- Belirli bazı devletler tarafından bazı bölge ve devletlerin istikrarsızlaştırılması,
- Küresel ve bölgesel istikrarın bozulmasına yol açacak ve küresel güç dengesini bozacak şekilde nükleer silah sistemlerinin kurulması,
- Rusya'nın devlet sınırlarına ve onun müttefiklerinin sınırlarına yabancı devlet askerlerinin konuşlandırılması,
- Rusya Federasyonu'na komşu devletlerdeki hükümetlerin askeri darbe yoluyla devrilmesi ve Rusya Federasyonu'na düşman rejimlerin kurulması,
- Küresel çapta terörizmin yayılması,

Doktrinde ulusal güvenliğin sağlanması adına nükleer silahların caydırıcı özellikleri stratejik dengeleme unsuru olarak görülmüştür. Doktrinde nükleer silahların maiyetine ilişkin değerlendirmeler şu şekildedir;

- Küresel ve bölgesel istikrarın korunması adına nükleer güç potansiyelinin yeterli seviye tutulması (RFAD, 2014: 21),
- Rusya Federasyonu kendine karşı, nükleer ve diğer kitle imha silahlarının kullanımına ve konvansiyonel silahlarla saldırılarda, nükleer silah kullanma hakkını saklı tutmaktadır (RFAD, 2014: 27),

Doktrinde ulusal güvenliğin sağlanması adına çeşitli devlet ve organizasyonlar ile ortaklık-iş birliği kurarak, kolektif güvenlik anlayışı çerçevesinde “ittifaklar ile dengeleme” politikası geniş yer bulmuştur. Özellikle BDT, KGAÖ, ŞİÖ, BRICS gibi kurumlar ve Abhazya Cumhuriyeti ve Güney Osetya Cumhuriyeti ile olan ilişkiler hem Rusya'nın bölgesel düzeyde güvenliğini sağlaması hem de uluslararası sistemde NATO ve diğer devletlere karşı dengeleme unsuru olarak kullanılması adına büyük önem taşımaktadır.

7.2.4.2. İnşacı Yaklaşım

Doktrinde, Rus ulusal kimliğindeki ben algısı olan “büyük güç-devlet olma” unsuruna yer verilmemiş, genel olarak bölgesel nüfuz alanı oluşturma konularına vurgu yapılarak, ulusal güvenlik politikaları, mevcut jeopolitiğe odaklanmıştır.

Doktrinde Rus ulusal kimliğindeki öteki algılaması olan Batı, açık bir şekilde NATO, “bazı devletler tarafından bazı bölgelerin istikrarsızlaştırılması”, ABD ise “bazı devletlerin Rus devletinin sınırlarına yabancı birliklerin konuşlandırılması”, “bazı devletlerin yeni nükleer silahlar geliştirmesi (küresel virüs)” gibi konularda üstü kapalı bir şekilde belirtilmiştir. Bununla birlikte Rus ulusal kimliğinde temel tehdit kaynağı olarak görülen Batı tarafından oluşturulan “çevrelenme, kuşatılma, cordon sanitaire” politikaları-NATO'nun genişlemesi-devam etmektedir.

Doktrinde uluslararası sistemin çok kutuplu yapısının vurgulanması ve özellikle BDT ve diğer bölgesel düzeydeki KGAÖ, ŞİÖ, BRICS gibi kurumların geniş yer bulması, Abhazya Cumhuriyeti ve Güney Osetya Cumhuriyeti ile güvenlik odaklı ilişkilerin Batı'ya karşı tampon bölgeler olarak değerlendirilmesi; hem Rus kimliğindeki ana güvenlik konusu olarak mevcut jeopolitiğin korunması hem de Rus kimliğinin düşünsel unsurlarından biri olan Yeni Avrasyacılığın etkileri konusunda önemli referanslar sağlamaktadır.

8. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Sovyetler Birliği'nin dağılması, 17. yüzyıldan itibaren süregelen “imparator-devlet” anlayışından yaklaşık üç yüz sene sonra “ulus devlet” anlayışına dönüşmesi, uluslararası sistemin iki kutbundan biri olma özelliğinin kaybedilmesi gibi etkenler, Rusya Federasyonu'nu zayıf/güçsüz devletler sınıfına itse de; günümüzde kaybettiği gücünü tekrar kazanarak, sahip olduğu; jeopolitik, nükleer silah kapasitesi, doğal kaynaklar, savunma-askeri endüstrisi, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Daimi Üyesi olma durumuyla ve uluslararası sistemde yaşanan sorunlara etkin katılımı ile uluslararası sistemin en önemli aktörlerinden biri haline gelmiştir.

Rusya Federasyonu'nun güvenlik politikalarını açıklamak amacıyla yapılan bu çalışma; uluslararası ilişkilerin daha iyi anlaşılması adına, mevcut durumları belli bir teoriye dayandırma (Sönmezoğlu, 1995: 79) gerekliliğinden yola çıkarak, şu temel sorunsal üzerine: Uluslararası ilişkiler teorilerinden hangisi, Rusya Federasyonu'nun güvenlik politikalarını analiz edebilir(?) yoğunlaşmıştır. Bu sorunsal dâhilinde çalışma: “Rusya Federasyonu'nun güvenlik politikalarını neo-realist teori şekillendirmektedir ve bu politikaların nedensel argümanlarına İnşacı Kuram cevap vermektedir” hipotezi üzerinden sınanmıştır.

Çalışmada, öne sürülen hipotezin ispatlanabilirliğinin tartışılması adına, dört boyutta analiz yapılmıştır;

- I. Rus ulusal kimliğinde güvenlik anlayışı,
- II. Neo-Realizmin temel önermeleri,
- III. İnşacı Kuramın temel önermeleri,
- IV. Rusya Federasyonu'nun güvenlik belgelerinin Neo-Realizm ve İnşacı Kuram üzerinden analizi.

Rus kimliğinde güvenlik anlayışı analiz edilirken, kimliğin temel yapı taşları olan “ben” ve “öteki” algısı üzerinde durulmuştur. Tarihsel süreç içerisinde edinimlenen bu algılar Rusya'nın anlaşılması adına büyük önem taşımaktadır.

Rus kimliğinde öteki algısı, Batı üzerine kurulmuştur. Rus tarihi incelendiğinde ciddi anlamda savaştığı devletlerin/ulusların birçoğu (Türkler, Moğollar, Japonlar hariç) batı(lı) devletler/uluslardır. Tarihte, Ruslar Batı'ya karşı düşmanlık, medeniyetsel gelişim modeli, kıskançlık gibi farklı bakış açıları arasında sürekli olarak git-gel yaşamıştır. Fakat bu coğrafi nitelemeden dolayı, Ruslar kendilerini doğulu bir toplum olarak görmemişlerdir.

Rusların Batı'ya karşı “öteki” algısı, tarihsel süreç içerisinde farklı tanımlamalar; Ortodoks olmayan Hristiyanlar, Slav olmayanlar, kapitalist devletler. Atlantik kuşağı gibi kavramlar ile şekillenmiştir. Bu kavramsallaştırmalar modern dönemde batılı kolektif kurumlar, yani NATO, AB şeklini almıştır. Bu tarz kurumların ABD ile birlikte tarihsel süreç içerisinde, cordon sanitaire, çevreleme, kuşatma gibi politikaları Rusların “beka sorunu” yaşamasına neden olmuştur.

Rus kimliğinde “ben” algısı, “öteki” algısına binaen zıtlık barındıran; III. Roma, Panslavizm, Avrasyacılık, Marksist-Leninist ideoloji gibi düşünsel temellerin etkisiyle ortaya çıkmıştır. Batı ise, bazı dönemlerde hayranlık, kıskançlık, bazı dönemlerde ise devletin kurtarılması ve gelişmesine yönelik yegâne model olarak görülmüştür. Bahsi geçen düşünsel unsurların hemen hepsi (Baticılık düşüncesinin belli kısımları haricinde), Rusların kendilerine bir görev verildiğine yönelik inançları varsayımından ortaya çıkan “mesihçi/kurtarıcı” anlayışa neden olmuştur. “Moskova III. Roma'dır”, “Bütün Slavları bir araya getirmek”, “Ortodoksların hamisi”, “Kapitalist-Emperyalist sistemin sömürsüne karşı ezilen halkları korumak”, “Atlantik ve Batı medeniyetine karşı yegâne medeniyet tasavvuru: Avrasya” gibi mottolar, mesihçi/kurtarıcı anlayışın

çekirdeğini oluşturmaktadır. Rus kimliğinde bahsi geçen tüm “öteki” düşman algısı ve “ben” mesihçi/kurtarıcı algısı büyük devlet/güçlü devlet olmak, gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Bu haliyle Rus kimliğindeki “ben” ve “öteki” algılaması güvenlik boyutuyla değerlendirildiğinde, tehdit algılamaları ve buna binaen gösterilen düşünsel reaksiyonlar soyut haliyle ortaya çıkmaktadır.

Rusların ben ve öteki algısı, sahip olduğu jeopolitikle yakından ilişkilidir. Rus jeopolitiği coğrafi olarak doğal engellerden yoksun olduğu için sürekli olarak işgallere maruz kalmış ya da daha doğru bir değerlendirmeye Rusya’ya yönelik işgalleri kolaylaştırmıştır. Coğrafi olarak doğal engellerin eksikliği, tek başına güvenlik tehdidinin yegâne kaynağı olarak görülmesi de önemli bir yere sahiptir. Rus toprakları coğrafi olarak çok geniş olduğundan güvenlik Ruslar tarafından “alan derinliği” olarak algılanmış ve devletin çekirdek-merkez alanını korumak için sınırlarını olabildiğince çekirdek-merkez bölgeden uzaklaştırmak adına yayılmacılık politikası izlenmiştir.

Rusya’nın tarih boyunca sınırlarını genişletmesinin (yayılmacılık politikası izlemesinin) temel nedeninin güvenlik kaygısı olarak açıklanması doğru değildir fakat, yayılmacılığın güvenlik edinme ve güvensizlik durumu da göz ardı edilmemelidir.

Rus kimliğinde yayılmacılık anlayışı iki farklı boyutta incelenebilir; düşünsel soyut unsurlar ve reel-politik. İlk olarak, Ruslar yayılmacılık politikalarını soyut anlamda meşrulaştırmak için yukarıda bahsettiğimiz düşünsel ve ideolojik unsurları kullanmışlardır. Böylece yayılmacılık, düşünsel ve ideolojik unsurların hitap ettiği toplumlara/coğrafyaya göre farklılık gösterse de Rus etkisi her şekilde bu bölgelere nüfuz etmiştir. İkinci olarak, reel-politikte, Ruslar Batı kaynaklı çevreleme, cordon sanitaire, kuşatma politikalarına karşı sınırlarını korumak için, bu politikaların sınırlarını çizdiği bölgelere fiili müdahalelerde bulunmuşlardır. Bu müdahale edilen bölgeler, düşman sınırları ile Rus sınırları arasında “tampon bölgeler” olarak görülmüştür.

Ulaşılan bulgular dahilinde Rus kimliğinde güvenlik anlayışı adına şu sonuçlara varılmıştır;

- a) Rus kimliğinde “ben” algısı, büyük/güçlü devlet olma üzerine kurulu, mesihçi/kurtarıcı anlayış çerçevesinde oluşmuştur
- b) Rus kimliğinde “öteki” algısı, Batı ve onun “cordon sanitaire, kuşatma, çevreleme” politikaları çerçevesinde oluşmuştur
- c) Rus kimliğindeki “öteki” algısı, düşünsel ve ideolojik edinimlerden değil, jeopolitik kaygılar üzerine kuruludur

Çalışmanın kavramsal-kuramsal çerçevesini Neo-Realizm ve İnşacı Kuram oluşturmaktadır.

Ulaşılan bulgular dahilinde Neo-Realizmin temel önermeleri şu şekildedir;

- d) Uluslararası sistemin yapısı anarşiktir
- e) Ulusal güvenliğe karşı olan tehditlerin kaynağı, uluslararası sistemdir
- f) Devletler güvenlik politikalarını “nükleer caydırıcılık ve askeri kapasite ile dengeleme” ve “ittifaklar yolu ile dengeleme” stratejileri çerçevesinde oluştururlar.

Ulaşılan bulgular dahilinde İnşacı Kuramın temel önermeleri şu şekildedir;

- g) Ulusal kimliğin yapı taşları “ben” ve “öteki” dir
- h) Ulusal kimliğin kendine rol(misyon) biçme yönü vardır ve bu roller düşünsel ideolojik unsurlar tarafından ortaya çıkar

Rusya Federasyonu’nun; 1997, 2000, 2009 ve 2015 yıllarında dört Ulusal Güvenlik Konsepti, 1993, 2000, 2010 ve 2014 yıllarında dört Askeri Doktrin olmak üzere toplam sekiz güvenlik belgesi, Neo-Realizm ve İnşacı Kuram üzerinden analiz edilmiştir.

1993 RFAD, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, Rusya Federasyonu'nun geçiş döneminde (demokratik ve ekonomik reformlar) yayınlandığından, dış politikadan ziyade iç politik istikrarsızlık ülkenin temel uğraş alanı olarak belirtilmiştir. Uluslararası sistem, çatışmalardan ve askeri tehditlerden arındırılmış istikrarlı bir ortam olarak görülmüş, aynı zamanda herhangi bir devlet üzerinde nüfuz oluşturma siyasetinin geride kaldığı belirtilmiştir. Ulusal güvenliğin sağlanması, önce, BM, çok taraflı ilişkilerin geliştirilmesi, farklı güvenlik yapılarına dâhil olma ve BDT gibi unsurlar çerçevesinde kolektif güvenlik anlayışı çerçevesinde şekillenmiştir. Bu nedenle 1993 RFAD, güvenlik belgelerinin incelenmesinde ortaya konulmuş olan genel örüntüyü bozmuştur.

1993 RFAD hariç tutulmak üzere, ulaşılan bulgular dâhinle, güvenlik belgelerinin, Neo-Realizm üzerinden analizinde şu sonuçlara varılmıştır;

- h) Rusya Federasyonu uluslararası sistemi anarşik-istikrarsız görmektedir
- i) Rusya Federasyonu'nun ulusal güvenliğine yönelik temel tehditler, uluslararası sistemin yapısından kaynaklanmaktadır
- j) Rusya Federasyonu'nun güvenlik politikaları, “nükleer caydırıcılık ve askeri kapasite ile dengeleme” ve “ittifaklar yolu ile dengeleme” stratejileri çerçevesinde oluşturulmuştur

1993 RFAD hariç tutulmak üzere, ulaşılan bulgular dâhinle, güvenlik belgelerinin, İnşacı Kuram üzerinden analizinde şu sonuçlara varılmıştır;

- k) Rusya Federasyonu'nun “ben” algısı olan büyük/güçlü devlet anlayışı varlığını sürdürmektedir
- l) Rusya Federasyonu'nun “öteki” algısı olan Batı; NATO, ABD ve AB üzerinden devamlılığını sürdürmektedir
- m) Rusya Federasyonu'nun “öteki” algısı, düşünsel-ideolojik unsurlardan değil, jeopolitik kaygılar neticesinde oluşmuştur
- n) Rus kimliğinin düşünsel-ideolojik temellerinden biri olan Avrasyacılık, Yeni (Neo)- Avrasyacılık haliyle varlığını sürdürmektedir

Çalışmanın ana muhtevası çerçevesinde, ulaşılan bulgular dahilinde genel sonuç şu şekilde özetlenebilir “Rusya Federasyonu güvenlik politikalarını, geçmişinde olduğu gibi günümüzde de NATO, ABD ve AB'nin “çevreleme, cordon sanitaire, kuşatma” politikalarına karşı, “tampon bölgeler” oluşturmak üzerine kurmaktadır.

KAYNAKÇA

- 4PT, The Fourth Political Theory <http://www.4pt.su/tr/content/avrasyacilik-ideolojisinin-kisaca-aciklamasi>, (19.07.2018)
- AÇIKMEŞE, S.A., 2008. “Kopenhag Okulu Ve Realist Güvenlik Çalışmalarında Aktör, Tehdit ve Politika: Avrupa Güvenliği Üzerine Bir Değerlendirme”, Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- AĞIR, O., 2014. “Rusya Federasyonu'nda Yürütmenin Konumu ve Otoriterleşme”, Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- ALİYAROV S.,ve MAHMUDOV, Y.,1989. Azerbaycan Tarihi Üzerine Kaynaklar. Bakü: Azerbaycan Üniversitesi Neşriyatı.
- ARMAOĞLU, F., 2012. 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995. Alkım Yayınevi, İstanbul, 573s.
- ARNETT, R.L., 1990. “Perestroika in Decision-Making in Soviet National Security Policy” The Journal of Soviet Military Studies, 3 (1), ss.32-45.
- ATASOY, E., 2011. Demografi, Jeopolitik ve Etnoğrafya Işığında Rusya, MKM Yayıncılık, Bursa, 296s.
- AYDIN, M., 2004. “Uluslararası İlişkilerin Gerçekçi Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği”, Uluslararası İlişkilker, 1(1), ss.33-60.
- BALDWIN, D., 1995. “Security Studies and the End of the Cold War” World Politics, 48 (1), 117-41.
- BALDWIN, D.A., 1997. “The Concept of Security. Review of International Studies”, 2 (3), World Politics, ss.5-26.
- BARANOVSKY, V., 2000. “Russia: a part pf Europe or apart from Europe”, International Affairs, 76 (3), ss. 443-458.
- BEBLER, A., 2015. “Crimea and the Russian-Ukrainian Conflict”, Romanian Journal of European Affairs, 15 (1), ss. 35-54.
- BİLGİN, 2008. “Critical Theory”, Security Studies An Introduction, Ed: P.D. Williams (s. Routledge, New York, ss. 89-103
- BİLGİN, 2010. “Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları”, SAREM Stratejik Analiz Dergisi, 8 (1), ss. 69-96.
- BİLGİN, N., 2007. Kimliğin İnşası, Aşına Kitaplar, Ankara, 329s.
- BİRDİŞLİ, 2016. Teori ve Pratikte Uluslararası Güvenlik, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 259s.
- BİRDİŞLİ, F., 2014. “Eleştirel Güvenlik Çalışmaları Kapsamında Frankfurt Okulu ve Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Sorunlarına Eleştirel Bir Yaklaşım: Galler Ekolü”, Güvenlik Stratejileri, ss. 229-256.

- BOOTH, 1997. "Critical Security Studies and Regional Insecurity: The Case of Southern Africa", Critical Security Studies: Concepts and Cases, Ed: Keith Krause ve Michael C. William, UCL Press, London, ss. 329-359.
- BOOTH, 1997. "Security and Self: Reflections of a Fallen Realist" Critical Security Studies: Concepts and Cases, Ed: Keith Krause ve Michael C. William, UCL Press, London, ss. 83-121.
- BOOTH, 2007. Theory of World Security, Cambridge University Press, New York, 516s.
- BOOTH, K., 1991. "Security and Emancipation", Review of International Studies, 17(4), ss. 313-326.
- BULL, H., 2002. The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics, Columbia University Press, New York, 329s.
- BUSHKOVITCH, P., 2016. Rusya'nın Kısa Tarihi, Çev: M. Doğan, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 469s.
- BUTTERFIELD, H., 1951. History and Human Relations, Collins, New York, 258s.
- BUZAN, B. ve HANSEN, L. (Ed.), 2009. The Evolution of International Security Studies, Cambridge University Press, New York, 384s.
- BUZAN, B. ve HANSEN, L. (Ed.), 2009. The Evolution of International Security Studies, Cambridge University Press, New York, 384s.
- BUZAN, B., 2015. İnsanlar Devletler ve Korku, Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, İstanbul, 309s.
- C.P.S.U. <https://www.marxists.org/archive/khrushchev/1956/02/24.htm> (05.11.2018).
- CHERNIAVSKY, M., 1975. Ivan the Terrible and the Iconography of the Kremlin Cathedral of Arcangel Micheal, Russian History, (2), ss. 3-28.
- CIA, Russia Federation, <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-worldfactbook/geos/rs.html> (23.12.2017)
- CLAUSEWITZ, C.V., 2015. Savaş Üzerine, Çev: S. Koçak, Doruk Yayınları, İstanbul, 776s.
- COLLINS, A., 1997. The security dilemma and the end of the Cold War, Keele University Press, Edinburgh 243s.
- COX, 2008. "The Point Is not Just to Explain the World but to Change It" The Oxford Handbook Of International Relations, Ed: S. Snidal, Oxford University Press, New York, ss. 84-94.
- COX, R. W., 1981. "Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory", Millennium - Journal of International Studies, 10(1), ss. 126-155.

- CROFT, S., 2008. “What Future for Security Studies”, Security Studies an Introduction, Ed: P. D. Williams, Routledge, New York, ss. 499-510.
- ÇELİKPALA, M., 2007. “Güç”, Uluslararası İlişkiler- Giriş, Kavram ve Teoriler, Ed: H. Çakmak içinde, Platin Yayınları, ss. 62-78.
- DAĞI, Z., 2002. Kimlik, Milliyetçilik ve Dış Politika: Rusya’nın Dönüşümü, Boyut Yayınları, İstanbul, 262s.
- DCFA (The Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces), 2015. National Security Policies, Geneva, ss 1-12.
- DEDEOĞLU, B., 2014. Uluslararası Güvenlik ve Strateji, YeniYüzyıl Yayınları, İstanbul, 388s.
- DEIBEL, T., 2007. 'Foreign Affairs Strategy: Logic for American Statecraft, Cambridge University Press, Cambridge, 435s.
- DEİK (Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu), 2012. Rusya Federasyonu Ülke Raporu, Ankara, 64s.
- DOBIESZEWSKI, J., 2002. “Pëtr Chaadaev and the Rise of Modern Russian Philosophy”, Studies in East European Thought, 54(1-2), ss. 22-46.
- DUGİN, 2015. Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım, Çev: V. İmanov, Küre Yayınları, İstanbul, 393s.
- DUGİN, A., 2017. İnsanlığın Ön Cephesi: Avrasyacılık, Çev: E. Ergün, Kaynak Yayınları, İstanbul, 237s.
- DUNCAN, P., 2000. Russian Messianism: Third Rome, Revolution, Communism and After, Routledge, London, 246s.
- EUI, Russia, <http://country.eiu.com/Russia> (23.12.2017).
- FFSS, Geography, http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/a27fe1004d750c86a0d0bdc05beb4f7e/facts_march2013_f.pdf?MOD=AJPERES (19.12.2017).
- FİSERA, E. C., 1980. Socialism And Nationalism In Contemporary Europe: 148 – 1945, Spokesman, 473s.
- FORDA, S., 1995. “International Realism and the Science of Politics: Thucydides, Machiavelli and Neorealism”, International Studies Quarterly, 39(2), ss. 141-160.
- FREDERİK J. ve ARENDS, M., 2008. “From Homer to Hobbes and Beyond Aspects of Security in the European Tradition”, Globalization and Environmental Challenges, Ed: H.G. Brauch, Springer, Berlin, ss. 263-277
- FRIEDBERG, A. L., 1988. The Weary Titan: Britain and the Experience of Relative Decline 1895-1905, Princeton University Press, Princeton, 329s.

- FSSS, Foreign Countries Migration of Population: http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/en/figures/population (29.12.2017).
- FSSS, http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/en/figures/population (29.12.2017).
- GALEOTTİ, M., 1997. Gorbachev and His Revolution, Macmillan Press, London, 152s.
- GARTHOFF, 1992). "The Cuban Missile Crisis: An Overview", The Cuban Missile Crisis Revisted, Ed: J. A. Nathan, Palgrave Macmillan, New York, ss. 41-55.
- GARTHOFF, R. L., 1962. "Unconventional Warfare in Communist Strategy", Foreign Affairs, ss. 566-575.
- GELLNER, E., 2008. Uluslar ve Ulusçuluk, Çev: B. E. Özdoğan, Hil Yayıncılık, İstanbul, 263s.
- GILBERT, F., 1961. To the Farewell Address: Ideas of Early America Policy, Princeton University Press, New York, 181s.
- GLANTZ, M. E., 1994. "The origins and development of Soviet and Russian military doctrine", The Journal of Slavic Military Studies, 7(3), ss. 443-480.
- GOBAÇOV, M., 1988. Perestroika: Ülkemiz ve Dünya İçin Yeni Düşünce, Çev: K. Yargıcı, Güneş Yayınları, İstanbul, 250s.
- GORODETSKY, 2013. "The Formulation of Soviet Foreign Policy: Ideology and Realpolitik", Soviet Foreign Policy: 1917-1991 A Retrospective, Ed: G. Gorodetsky, Routledge, New York, ss. 30-45.
- GORODETSKY, G., 1990. "The Impact of the Ribbentrop-Molotov Pact on the Course of Soviet Foreign Policy", Cahiers du Monde russe et soviétique, 31(1), ss. 27-41.
- GÖTZ, E., 2015. "It's Geopolitics, Stupid: Explaining Russia's Ukraine Policy", Global Affairs, 1(1), ss. 3-10.
- GREENE, D.L., 1981." The Bear and the Foxes Understanding Soviet Policy in the Warsaw Pact", Master's thesis, Naval Postgraduate School, Monterey-California
- GUINS, G., 1950." The Prospects of Pan-Slavism" The American Journal of Economics and Sociology, 9(4), ss. 439-444.
- GÜVEN, <https://www.nisanyansozluk.com/?k=g%C3%BCven> (03.01.2018).
- HAAS, 2010. Russia's Foreign Security Policy in the 21st Century, Routledge, London, 230s.
- HAAS, M. D., 2004. Russian Security and Air Power: 1992-2002, Frank Cass, London, 273s.
- HOBBS, T., 2005. Leviathan, Çev: S. Lim, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 465s.

- HOLLOWAY, D., 1984. The Soviet Union and Arms Race, Yale Universty Press, New Haven, 211s.
- HOPF, T., 1998. "The Promise of Constructivism in International Relations Theory" International Security, 23(1), ss. 171-200.
- HOSKING, G., 2015. Rusya ve Ruslar Erken Dönemden 21. Yüzyıla, Çev: K. Acar, İletişim Yayınları, İstanbul, 901s.
- HYLAND, H. S., 1979. Soviet Perspectives on Security: Adelphi Papers, International Institute for Strategic Studies, London, 24s.
- İMANOV, V., 2008. Avrasyacılık: Rusya'nın Kimlik Arayışı, Küre, İstanbul, 417s.
- İSAKOVA, İ., 2005. Russian Governance in the Twenty-First Century: Geo-strategy, Geopolitics and Governance, Frank Cass, . New York, 328s.
- İŞYAR, Ö. G., 2004. Sovyet-Rus Dış Politikaları ve Karabağ Sorunu, Alfa Yayınları, İstanbul, 683s.
- İŞYAR, Ö. G., 2013. Avrasya ve Avrasyacılık, Dora, Bursa, 350s.
- JERVIS, 1979. "Deterrence Theory Revisited", World Politics, 31(2), s.289-324.
- JERVIS, R., 1978. "Cooperation Under the Security Dilemma" World Politics, ss.167-214.
- JONES, R. W., 1999. Security, Strategy and Critical Theory, Rienner Publishers, London, 191s.
- KAGARLİTSKY, B., 2007. Çevrenin İmparatorluğu Rusya ve Dünya Sistemi, Çev: E. Soğancılar, Phoenix Yayınları, Ankara, 500s.
- KARABULUT, B., 2011. "Rusya Gürcistan Savaşı (Beş Gün Savaşı) ve Kafkasya'da Değişen Dengeler", Küresel Güç Mücadelesinde Avrasya'nın Değişen Jeopolitiği: Yeni Büyük Oyun, Ed: M. S. EROL, Barış Kitabevi, Ankara, ss. 187-207.
- KATZENSTEIN, P., J., 1996. "Introduction: Alternative Ideas on National Security", The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics Ed: P. J. Katzenstein, Columbia University Press, New York, ss 13-49.
- KATZENSTEİN, J. L., 1996. "Norms and Identity, and Culture in National Security", The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics Ed: P. J. Katzenstein, Columbia University Press, New York, ss. 49-99.
- KOHN, H., 1952. "Pan-Slavism and World War II", The American Political Science Review, 46(3), ss. 699-722.
- KOHN, H., 1960. Pan-Slavism: Its History and Ideology, Vintange Books, New York, 263s.
- KOTZ, D. M. ve WEİR, F., (Ed.), 2012. Gorbacov'dan Putin'e Rusya'nın Yolu: Sovyet Sisteminin Çöküşü ve Yeni Rusya, Çev: C. Çakır, Kalkedon, İstanbul, 464s.

- KOYRE, A., 1994. 19. Yüzyılın Başlarında Rusya'da Batıcılık, Ulusçuluk ve Felsefe, Belge Yayınları, İstanbul, 138s.
- KURAT, A. N., 2014. Rusya Tarihi: Başlangıçtan 1917'ye Kadar, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 556s.
- LAPİD, Y., 1989. "The Third Debate: On the Prospects of International Theory in a Post-Positivist Era", *International Studies Quarterly*, 33(3), ss, 235-254.
- LE DONNE, J., 1997. *The Russian Empire and the World, 1700-1917: The Geopolitics of Expansion and Containment*, Oxford University Press, New York, 414s.
- LEVİNE, L., 1914. "Pan-Slavism and European Politics. *Political Science Quarterly*", 29(4), ss. 664-686.
- LIEBER, K. A., 2000. "Grasping the Technological Peace: The Offense-Defense Balance and International Security", *International Security*, 25(1), ss. 71-104.
- LİBMAN, A., 2011. *Commonwealth of Independent States and Eurasian Economic Community*, IDW, 52s.
- LİPPMANN, W., 1943. *U.S. Foreign Policy: Shield Of Republic*, Brown and Company, Boston, 200s.
- LUJKOV, Y. M., 2003. *Tarihin Tekrarı: 21. Yüzyılın Toplumu ve Rusya'nın Geleceği*, Çev: T. Oğuz, Ring Reklamcılık, İstanbul, 186s.
- MACHIAVELLI, N., 2008. *Hükümdar*, Çev: N. Adabağ, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 136s.
- MANKOFF, J., 2009. *Russian Foreign Policy: The Return of Great Power Politics*. Rowman & Littlefield Publishers, Maryland, 373s.
- MASLOW, A. H., 1954. *Motivation and Personality*, Harper, New York, 411s.
- McDONALD, M., 2008. "Constructivism", *Security Studies An Introduction*, Ed: P.D. Williams, Routledge, New York, ss. 59-73.
- MEARSHEİMER, J., 2001. *The tragedy of Great Power politics*, W. W. Nonon & Company, London, 555s.
- MELVİLLE, A. ve SHAKLEİNA, T., (Ed.), 2005. *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities*, Central European University Press, Budapest, 511s.
- MESJASZ, C., 2004. *Complexity Studies and Security in the Complex World: An Epistemological Framework of Analysis (draft version)*. Cracow University of Economics, 530s.
- MİKAİL, E. H., 2007. *Yeni Çarlar ve Rus Dış Politikası*. IQ Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 304s.
- MORGENTHAU, H., 1948. *Politics Among Nations*, Alfred A. Knopf , New York, 516s.

- NATO, <https://www.nato.int/nato-welcome/index.html> (11.11.2018).
- OECD, <https://data.oecd.org/russian-federation.htm> (23.12.2017).
- ONUF, N. G., 1989. *World Of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*. University of South Carolina Press, Colombia, 340s.
- ORTON, L., 1974. "Bakunin's Plan for Slav Federation 1848", *Canadian-American Slavis Studies*, 8(1), ss. 107-115.
- PELENSKİ, J., 1977. "The Origins of the Official Muscovite Claims to the Kieavan Inheritance", *Harvard Ukrainian Studies* (1), ss. 29-52.
- PEOPLES, C. ve VAUGHAN W. (Ed.), 2010, *Critical Security Studies: An Introduction*, Routledge, New York, 191s.
- PEOPLES, C., 2011. "Security after emancipation? Critical Theory, Violence and Resistance", *Review of International Studies*, 37(3), ss. 1113-1135.
- PEREDEV, V. I., 2009. "The Demographic Prospects of Russia" *Sociological Research*, 43(3), ss. 61-80.
- PERRET, J. K., 2014. *Knowledge as a Driver of Regional Growth in the Russian Federation*, Springer, Berlin, 341s.
- POE, M., 2001. "Moscow, the Third Rome: The Origins and Transformations of a Pivotal Moment". *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas*, 49(3), ss. 412-429.
- PRESİDENT OF RUSSİA, <http://en.kremlin.ru/structure/security-council/members> (23.11.2018).
- PRICE, R. ve REUS-SMİTH, C., 1998. "Dangerous Liaisons? Critical International Theory and Constructivism", *European Journal of International Relations*. 4(3), ss.259-294.
- PURTTAŞ, F., 2005. *Rusya Federasyonu Ekseninde Bağımsız Devletler Topluluğu*. Platin Yayınları, Ankara, 313s.
- RAND, 2017. *Lessons From Russia's Operations in Crimea and Eastern Ukraine*. RAND, Santa Monica, 128s.
- RFAD, 1993. <https://fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/russia-mil-doc.html> (10.12.2017).
- RFAD, 2010. https://carnegieendowment.org/files/2010russia_military_doctrine.pdf (10.12.2017).
- RFAD, 2014. <https://www.offiziere.ch/wp-content/uploads-001/2015/08/Russia-s-2014-Military-Doctrine.pdf> (11.12.2017).
- RFUGK, 1997. <https://fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/blueprint.html> (10.11.2017).

- RFUGK,2000,
http://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents//asset_publisher/CptICkB6BZ29/content/id/589768 (11.10.2017).
- RFUGK,2009,
<http://www.ieee.es/Galerias/fichero/OtrasPublicaciones/Internacional/2016/Russian-National-Security-Strategy-31Dec2015.pdf>(11.10.2017).
- RFUGK,2015.
<http://www.ieee.es/Galerias/fichero/OtrasPublicaciones/Internacional/2016/Russian-National-Security-Strategy-31Dec2015.pdf> (13.11.2017).
- RIASNOVSKY, N. V.,ve STEINBERG, M. D., 2011. Rusya Tarihi Başlangıçtan Günümüze, Çev: F. Dereli, İnkılap Yayınları, İstanbul, 747s.
- RİCE, C., 1991. “The Evolution of Soviet Grand Strategy”, Grand Strategies in War and Peace, Yale University Press, New Haven, ss. 145-167.
- ROBERT P., ve BERMAN, J. C., (Ed.), 1982. Soviet Strategic Forces: Requirements and Responses, Brookings Institution, Washington, 171s.
- ROSE, G.,1998. “Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy”. World Politics, 21(1), ss. 144-172.
- ROWLAND, D. B., 1996. “Moscow-The Third Rome or the New Israel?” Russian Review, 55(4), ss. 591-614.
- RUSSIAN EXPANSION MAP, <https://www.britannica.com/place/Russian-Empire/media/753050/3392> (13.09.2018).
- SAHAROV, A. D., 1969. Sovyet Rusya'da Düşünce Özgürlüğü ve Barış İçinde Birarada Yaşama, Çev: N. Sander, İstanbul, 182s.
- SAPMAZ, A., 2008. Rusya'nın Transkafkasya Politikası ve Türkiye'ye Etkileri, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 330s.
- SBKP., 1976. Sovyetler Birliği Komünist Partisi 25. Kongresi: Raporlar, Kararlar, Konuşmalar, Çev: M.Çoşkun, Bilim Yayınları, İstanbul, 339s.
- SCHMİDT, H., 1969. “The Brezhnev Doctrine”, Survival, 10(11), ss. 307-313.
- SCHWELLER, 2003. “The Progressiveness of Neoclassical”, Progress in International Relations Theory: Appraising the Field, Ed: C. E. Elman, MIT Press, London, ss. 311-349.
- SCHWELLER, R. L., 1996. “Neorealism's Status-quo Bias: What security dilemma?” Security Studies, ss. 90-121.
- SERGUNIN, A., 2016. Explaining Russian Foreign Policy Behavior: Theory and Practice, Ibidem, Stuttgart, 263s.
- SOKOLOVSKY, V. D., 1963. Soviet Military Strategy, RAND, Santa-Marina, 550s.

- SOLONEVICH, İ. L., 1938. “Russkii obshche-voinskii soiuз (R.O.V.S.) I : 1891-1953” Russkaya Kniga, Tallin, 18s.
- SONDERMAN, F. A., 1977. The Concept of the National Interest. Orbis, 22(1), ss, 121-138.
- SOVIET MOMENT IN HISTORY, <http://soviethistory.msu.edu/?s=Brezhnev+Doctrine> (05.11.2018).
- SPIRTAS, M., 1996. “A House Divided: Tragedy and Evil in Realist Theory” Security Studies, 5(3), ss. 385-423.
- STEİL, B., 2018. “Russia’s Clash With the West Is About Geography, Not Ideology”, Foreign Policy, <https://foreignpolicy.com/2018/02/12/russias-clash-with-the-west-is-about-geography-not-ideology/> (18.10.2018)
- STERLING-FOLKER, J., 1997. “Realist Environment, Liberal Process”, International Studies Quarterly, ss. 1-25.
- STRATFOR, <https://worldview.stratfor.com/article/geopolitics-russia-permanent-struggle> (10.11.2018).
- STREMOOUKHOFF, D., 1953. “Moskow the Third Rome: Sources of the Doctrine”, Speculum, 28(1), ss. 84-101.
- SUSLOV, 2013. “Between Nationalism and Imperialism: Pan-Slavism in Modern Russia” Forum für osteuropäische Ideen -und Zeitgeschichte, ss.155-166.
- SUSLOV, M., 2012. “Geographical Metanarratives in Russia and the European East: Contemporary Pan-Slavism” Eurasian Geography and Economics, 53(5), ss. 575-595.
- ŞAHİN, L., 2016. “Rusya Federasyonu'nun Etnik ve Dinsel Yapısı” Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 3(2), ss. 15-32.
- TC.EKONOMİ BAKANLIĞI
https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulkedetay/Rusya%20Federasyonu/ekonomikgorunum?_afLoop=23292226643017891&_afWindowMode=0&_afWindowId=140s4pqzs6&_adf.ctrlstate=pytcwnlke_110#!%40%40%3F_afWindowId%3D140s4pqzs6%26_afLoo0 (22.12.2017).
- TDK (Türk Dil Kurumu)
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=66210 (10.11.2018)
- TDK, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5bf9c4b9a6d645.34616883 (02.01.2018).
- TELLAL, E., 2005. “SSCB ile İlişkiler”, Türk Dış Politikası II, Ed: B.Oran, İletişim Yayınları, İstanbul, ss. 158-167.
- THE ATLANTIC, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2015/10/russia-geography-ukraine-syria/413248/> (07.09.2018).

- THE ECONOMİST, <https://www.economist.com/graphic-detail/2014/03/20/hammer-and-scythe> (10.11.2018).
- THE WASHINGTON POST, https://www.washingtonpost.com/world/europe/wary-of-russia-europe-now-tiptoes-when-it-comes-to-expansion/2015/05/21/fa54f03a-fd92-11e4-8c77-bf274685e1df_story.html?utm_term=.ae15512ae3b2 (10.11.2018).
- TORUN, A., 2012. “Ulusal Güvenlik Ve Küreselleşme: Türkiye'nin Ulusal Güvenlik Politikasının Dönüşümünde Küreselleşmenin Rolü”, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- TOUMANOFF, C., 1955. “Moscow the Third Rome: Genesis and Significance of a Politico-Religious Idea”, The Catholic Historical Review, 40(2), ss. 411-447.
- TRENİN, D., 2001. The End of Eurasia: Russia on the Border Between Geopolitics and Globalization, Carnegie Endowment for Int'l Peace, Washington, 340s.
- TRUBETSKOY, N., 2012. Avrupa ve Beşeriyet, Çev: V. İmanov, Küre, İstanbul, 116s.
- TSYGANKOV, A. ve TARVER-WAHLQUIST, M., 2009. “Duelling Honors: Power, Identity and the Russia–Georgia Divide”, Foreign Policy Analysis, 5(4), ss. 307-326.
- TSYGANKOV, 2003b. “The Irony of Western Ideas in a Multicultural World: Russians Intellectual Engagement with the End of History and Clash of Civilizations”, International Studies Review, 5(1), ss. 53-76.
- TSYGANKOV, A. P., 2003a. “Mastering space in Eurasia: Russia’s geopolitical thinking after the Soviet break-up”, Communist and Post-Communist Studies, 36(1), ss. 101-127.
- ULLMAN, R. H., 1983. “Redefining Security” International Security, 8(1), ss.129-153.
- VARLIK, A. B., 2015. “Ulusal Güvenlik”, Milli Güvenlik Teorisi, Ed: Ü. Özdağ, Kripto, Ankara, ss. 15-67.
- VENTURI, F., 1960. Roots of Revolution: A History of the Populist and Socialist Movements in Nineteenth Century Russia, Alfred A. Knopf, New York, 889s.
- WADE, R., 1992. Revolution in Russia: Reassessments of 1917, Cambridge University Press, New York, 434s.
- WAEVER, O., 1995. “Securitization and Desecuritization” On Security, Ed: R. D. Lipschutz, Columbia University Press, New York, ss. 46-87.
- WALT, 2002. “The Enduring Relevance of the Realist Tradition”, Political Science: State of the Discipline, Ed: I. K. Milner, Norton & Company, Londra, ss.197-230.
- WALT, S. M., 1991. “The Reanissance of Security Studies” International Studies Quertely, 35(2), ss. 211-239.

- WALTZ, K., 1979. Theory of International Politics, Addison-Wesley, California, 128s.
- WARNER, E. L., 1989. The Defense Policy of the Soviet Union, RAND, Santa Monica, 122s.
- WATSON, C. A., 2008. U.S. National Security: A Reference Handbook, ABC-CLIO, California, 281s.
- WENDT, 1994. "Collective Identity Formation and the International State", The American Political Science Review, 88(2), ss. 384-396.
- WENDT, 1995. "Constructing International Politics", International Security, 20(1), ss. 71-81.
- WENDT, 1999. "Social Theory of International Politics", Cambridge University Press, New York, 450s.
- WENDT, A., 1992. "Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics" International Organization, 46(2), ss. 391-425.
- WOLFERS, 1952. "National Security as an Ambiguous Symbol" Political Science Quarterly, 67(4), ss. 481-502.
- WOLFERS, A., 1951. "The Pole of Power and the Pole of Indifference". World Politics, ss. 39-63.
- World At, <https://www.worldatlas.com/webimage/countrys/asia/russia/ruland.htm#page> (2017, 11 29).
- World Bank. <https://data.worldbank.org/country/russian-federation?view=chart> (22.12.2017).
- X, B., 1947. "The Sources of Soviet Conduct", Foreign Affairs, 25(4), ss. 566-582.
- YILMAZ, S., 2017. Uluslararası Güvenlik, Kaynak Yayınları, Ankara, 982s.
- ZUBOK, V. M., 2007. A failed empire: the Soviet Union in the Cold War from Stalin to Gorbachev, The University of North Carolina Press, Chapel Hill, 487s.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı – Soyadı : Alperen Kürşad ZENGİN
Doğum Yeri ve Tarihi : MALATYA/05.03.1993

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi : Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Doktora Öğrenimi :
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri : ZENGİN Alperen Kürşad, (2017), “Dağlık Karabağ Sorununa Çözüm Arayışları: AGİT Minsk Grubu Çalışmaları”, II. International Academic Research Congress, Alanya/Antalya (18-21 Ekim 2017)

İş Deneyimi

Stajlar :
Projeler :
Çalıştığı Kurumlar :

İletişim

E-Posta Adresi : zengin.alperenkursad@gmail.com
Tel. :
Tarih :